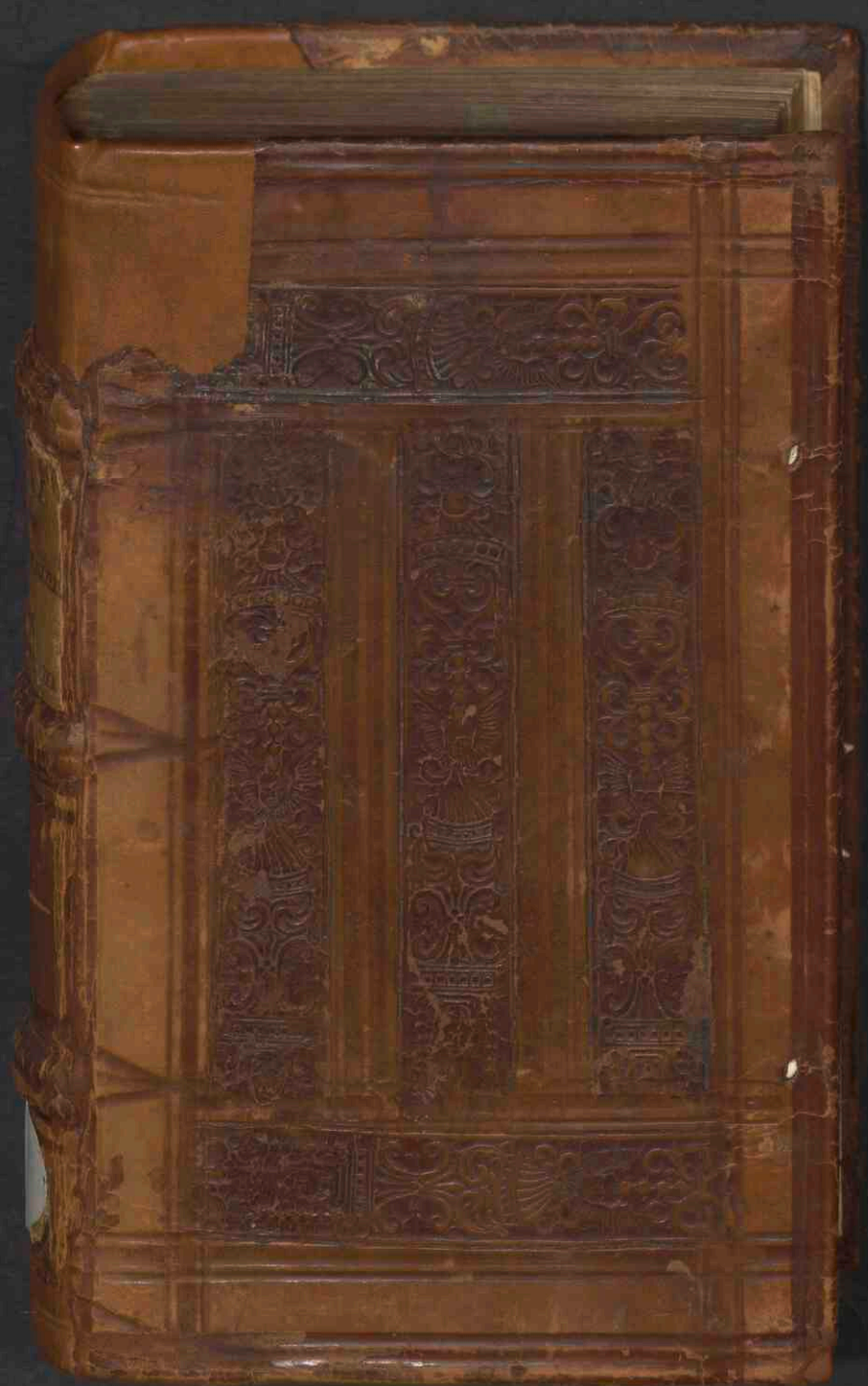

Epitome trium terrae partium, Asiae, Africae et Europae : compendiariam locorum descriptionem continens, praecipue autem quorum in Actis Lucas, passim autem Euangelistae & Apostoli meminere. Cum addito in fine elencho regionum, urbium, amnium, insularum, quorum Nouo Testamento fit mentio, quo expeditius pius Lector quae uelit, inuenire queat.

<https://hdl.handle.net/1874/451958>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

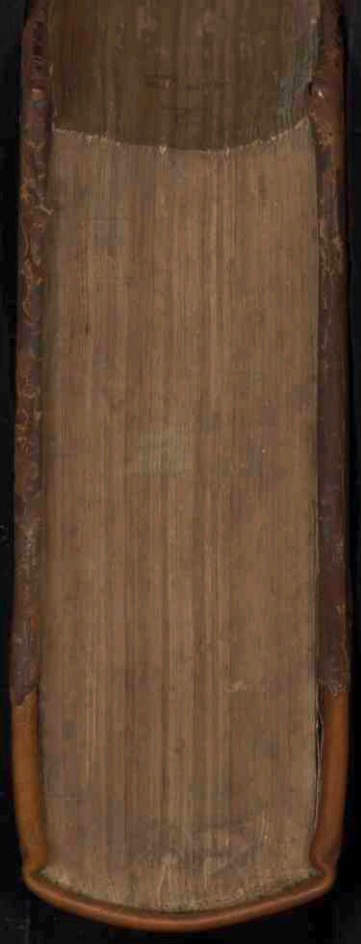
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

J. KADIANI
Epitome
Terra Parium
Epitome
Historiarum

T oct.

111

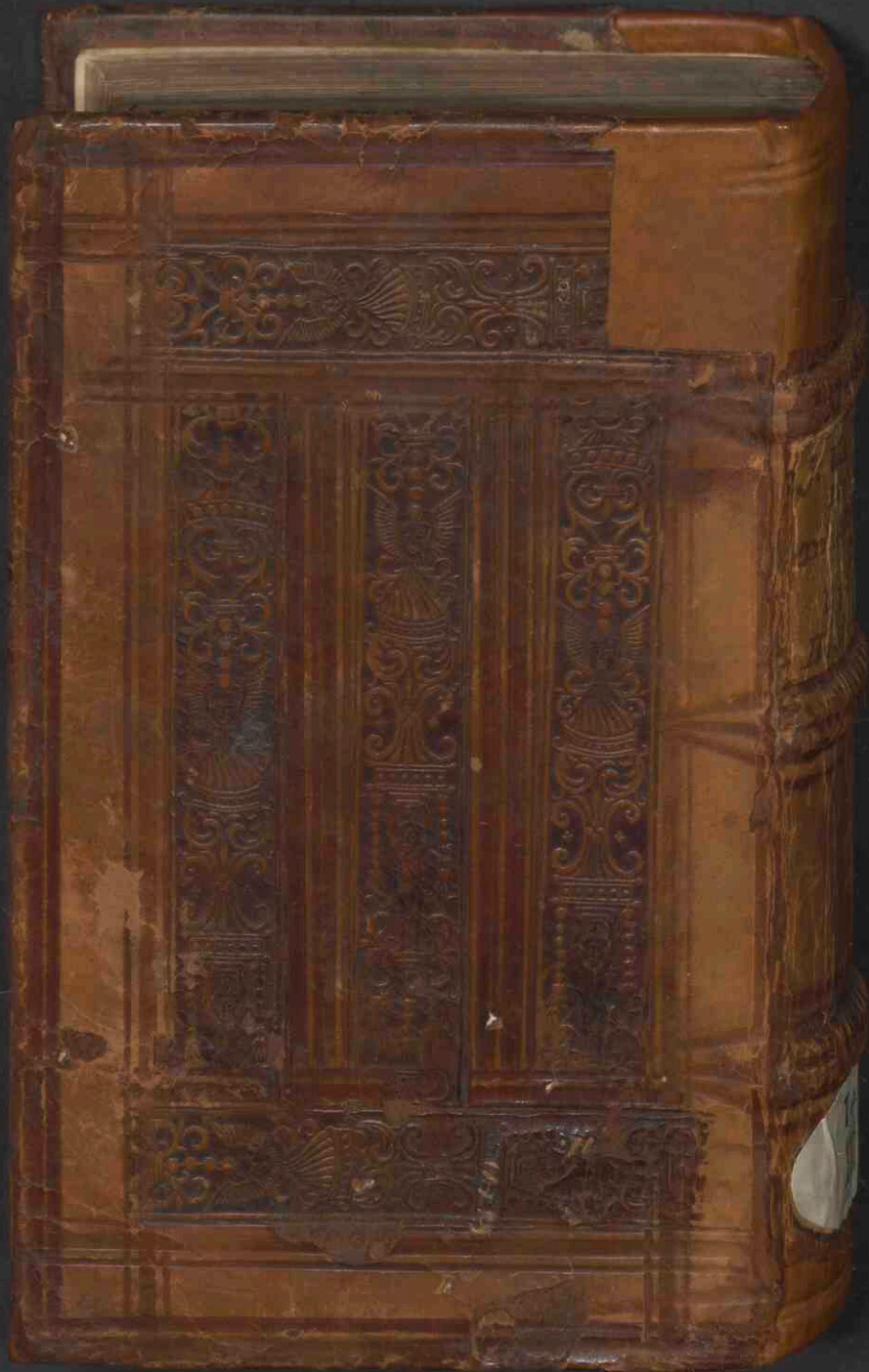
U.B.U.

2

ea

111
U.B.U

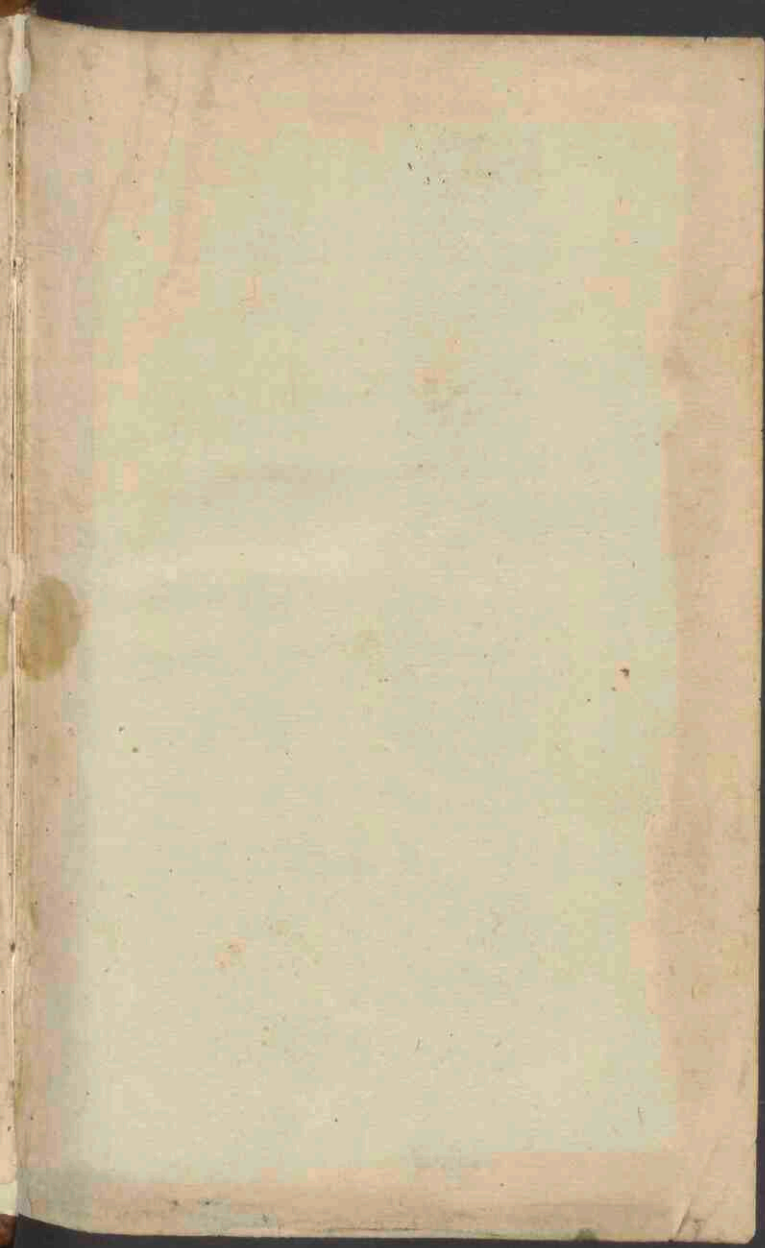

///

Geographi et Itineratores

Octavo n°. III.

gerestaured 24-9-98

N. 80. b.

... piteu an ...
... m Bentre mrie ...
... it apt dom am ...
... angustabatua **¶** ...
... dies cet de manua ...
... o qz sic e p mte ...
... ita 2 si tndetur ...
... post octauu die ...
... ant an octauu ...
... lo **¶** ...
... in faciu. Octauu ...
... te d. i. i. s. i. o. n. s. q. ...

W Ex dono H. Baezelij. 1
T. oct. III

EPITOME

TRIVM TERRAE PARTIVM, ASIAE, AFRICAE ET EUROPAE compendiarium locorum descriptionem continens, praecipue autem quorum in Actis Lucas, passim autem Evangelistae & Apostoli meminere.

CVM ADDITO IN FINE ELENCHO regionum, urbium, annium, insularum, quorum Novo testamento fit mentio, quo expeditius pius Lector quae uelit, inuenire queat.

PER IOACHIMVM VADIANVM MEDICVM.

TIGVRI apud Christophorum Froschouerum, An. M. D. XXXIII

AD GEOGRAPHIAE CAN^o

didatos Ioan. Kessleri Sangall.

Phaletium.

Quò tendis Peregrine, uel quid erras
Longa ambage diu, morasq; perdis;
Quæ terræ loca, fluminum meatus,
Vrbes, qui maris accolæ potentis,
Qua ditis Asiæ patent recessus,
Aut qua Marmarici fremunt leones,
Terram frugiferam & uiris potentem,
Quã passim memorant sacri & prophani,
Si uidisse iuuat breui libello;
Hoc Compendiolum perambulato,
Hic stant Mercurij duces columnæ.
Infesso pede, nec labore multo,
Per terras, pelagusq; fluctuosum
Te mira VADIANVS arte ducet.

VERE PIO ET ERV

DITO VIRO D. HENRICO BVL

lingero amplissima Ecclesie Tigurinae

Episcopo, Ioachimus

Vadianus S.

Habet hæc nostra ætas, uir doctissime, complusculos Euangelij ministros, pios quidẽ illos & diligentes uiros, qui immodica quadam, ut mihi uidetur, scripturarũ ueneratione adducti, in ea sunt hæresi ut existimẽt presbyteris ad pascendum gregem Dominicum uocatis, non licere præter scripturam uerè sacram ullam philosophiæ partem legere aut tractare. Huius enim nihil esse quod ad salutem nostram attineat, nec quadrare ut quæ sunt hominum solertia inuenta ad coelestẽ illam & à Deo reuelatam philosophiã adhibeantur: Pastorem esse debere qui ecclesiæ præest, non contemplatorem, nec aliud illi spectandũ magis quàm ut plurimorum salus, doctrina illa, quam Apostolus sanam uocat, quæritur. Eam nec in hominum placitis consistere, neq; ab ulla naturæ parte præstari, sed ex unico illo & inexhausto fonte aquæ uiuæ in uitã æternam salientis, qui quidem in scripturis prophetarum & apostolorum ceu amplo quodã in labro continetur, haurire oportere. Quam opinionem et Catabaptistæ

de internæ uidelicet uocationis sufficientia persuasi,
 non semel apud nos publicis in congressibus cum cla-
 more & strepitu ita, suo more, tuebantur, ut in totum
 & linguarum peritiam & eloquentiæ studium sup-
 ploderent atque exhibilarent. Illorum autem existima-
 tio, tametsi in speciem non multum aliena esse à ueri-
 tate uideatur, propter abusum studiorum & artium
 quem proximis aliquot seculis stupor quidam, & ut
 sic dicam, publicus hominum ueternus orbi inuexe-
 rat: tamen propius intuenti constabit, arbitror, errorē
 esse non minus perniciosum quàm illorum fuit qui ne-
 garunt sacras literas sine ope philosophiæ nunquam
 recte aut doceri aut intelligi posse. Ac mihi quidem si
 alterutram in sententiam eundem pedibus esset, to-
 lerabilius uideretur in eam peccare partem, quæ ab-
 usum doctrinarum admitteret, modo interim essent
 qui probe uterentur, quàm probare sententiam quæ
 honestarum artium studia prorsus tollenda esse de
 ecclesijs arbitratur. Dignum autem foret admiratio-
 ne, quo nam pacto uenerit usu, ut quemadmodum ab
 ipsis ecclesiæ cunabulis ad nostra usq; tempora nun-
 quam heretici defuerunt qui apostolicam doctrinam
 locomouere, & suam ingerere fuerunt ausi, ita sanè
 neque ab illo hominum genere uacavit ecclesia, qui
 in re Christiana studio philosophiæ & aliarum ar-
 tium bonarum cognitione uehementer abuterentur.

Dignum

Dignum inquam admiratione foret, nisi constaret non omnem spiritum ex Deo esse, sed sancto illi omnis veritatis auctori alium in mundo contraponi erroris authorem & mendacij parentem, qui ab initio in veritate non stetit, cuius non aliud maius studium quam ut per speciem quandam recti, ipso rerum optimarum abusu imponat, et sic callide in errorem incautas mentes precipitet, qui suam quandam telam in Christo tentando orsus, mox & cum ipsis apostolis, ut olim cum Mose congressus, miraculorum fidem magicis prestigijs suis subvertere conatus est, prius quidem in Simone Samaritano, deinde in Elyma Cyprio, quorum utriusque scriptura meminit, mox paulo quum hac a parte parum profecisset, facile persuasit Philosophia ne ad humilis doctrinae famam sese submitteret, sed cristis erectis stultitiam crucis haberet contemptui. Quod quidem non apud illos modo est affecutus, a quibus derisi sunt apostoli, id quod Paulus ab Atheniensibus passus est, sed & his persuasit, qui cum nomen Christo dedissent, in consortium ecclesiae iam recepti erant. Ceterum elati peritia carnis, quum humiliora & simpliciora uiderentur quae prodidissent apostoli, quam ut in eis acquiescendum putarent ingentia quaedam, ut ipsis uidebatur, sed reuera otiosa, superuacanea, & impia commenta, maximis erroribus sunt inuoluti, ut non iniuria Septimius Tertullianus uetus auctor in libro de

Præscriptionibus hæreticorum, Philosophiæ tribuatur quod in ecclesia passim hæreses extiterint. Valentinus enim Platonicus fuit, et Cerdonis discipulus, Martionis Stoicus: sed et Ptolomæus Valentini, & Apelles Martionis discipulus, cū à magistris nihil uariarint, de iisdem fontibus suas hausisse fabulas creduntur. Iam & Arrium sunt qui tradant philosophicorum dogmatū abusu deceptum, quo minus errorem de substantia patris ac filij inæqualitate uitauerit, maluisseq; ratiocinando, etiā admonitus, placere sibi, quàm ex simplici scripturarum traditione tenere ueritatē, ut ex ea scintilla (adeo res est pestilens peruicacia) incendiū natū sit Constantino Magno imperante, quod ecclesias & Orientis & Occidentis non uno sæculo grauissimis odijs, & ceu intestino quodam ac planè ciuili bello, alternante, ut sit, principū fauore, affligerit, neq; in hoc discordiarum finis. Post Eunomium negantem spiritui sancto quicquam cum patre & filio esse cōmune, Pelagius ille Britto, qui Augustino iam senī tantū negotij peperit, itidem e suo latibulo emergens, assererat hominem posse, modo uellet, sine peccato esse, et ex solis meritis absq; gratia salutem assequi. Cuius errorē ex Pytagora & principe Stoicorū Zenone manasse, contra Pelagianos scribens diuus Hieronymus testatur. Hi enim ita hominis conditionē laudibus efferūt, tantūq; ei facultatis & dignitatis arrogant, ut propemodum diuino

Miino quodam gradu perfectionis sint dignati: cum
 ex aduerso scriptura homini gratia destituto, præter
 peccatum & mortem ac damnationē nil reliqui per-
 mittat. Sed ut prosequamur institutum, paululum sub
 Gregorij primi tempora cum pax in ecclesijs uigere,
 & respiratio quædam ab incōmodis hæreticorum da-
 ta fessis uideretur, nec essent qui arcanum illud Tri-
 nitatis sola adoratione comprehensum tam sædis er-
 rorum maculis aspergerent: ecce de repente, ne non
 essent hæreses, ab hoste illo ueritatis alia est seminata
 discordia, & ab Episcopis de Monarchia, exitiali ui-
 delicet humilitatis peste, cogitari cœptum. Quæ sanè
 ambitio clarissimas illas Orientis & primæ ueræ religio-
 nis altrices ecclesias cum Romana ecclesia miserabili
 clade commisit, & cum nullus esset contentionsis fi-
 nis, post similtates ultro citroq; nulla (pace omnium
 dixerim) moderatione exercitas, perpetuò schismate
 sint dissociatæ: sed nihilominus interim est de regno,
 de agris, urbibusq; possidendis laboratū, nec sine arti-
 bus, quas hoc loco dicere nō attinet. Demū nescio qua
 philosophia eò deuentū audaciæ ut homini palàm ar-
 rogarentur quæ solius Dei sunt, quodq; Christi erat
 & seruatoris et uindictis salutis, id ipsum operibus cle-
 ricorum & sanctorū meritis è penario Pelagij denuo
 depromptis attributum fuerit. Quæ omnia quum non
 infeliciter promouissent, & tribus retro plus minus

sæculis à magnis quibusdam, ut tum uidebantur, patro-
 nis asserta defensaq; fuissent, & in tanta securitate li-
 cere uideretur quod liberet, factum est ut quod mini-
 sterij erat, in dominatū et tyrannidem abierit, quodq;
 gratiæ fuisset gratisq; iam olim credentibus daretur,
 id sermè totum uno impetu ad quæstum seu (ut Petrus
 eam rem uocat) cauponationem conuersum est. Et, ut
 breuiter dicā, ea enata faciès ecclesiæ quam uidemus.
 Ac mihi quidem hoc in loco nec errata temporum
 istorum persequi, nec mores stringere animus est. Hoc
 tantum moniturus eram nullis unquam sæculis usque
 adeò abusiui patuisse honestas artes, ac uelut socium
 foederatumq; hæresibus philosophiæ studium, quàm
 proximis quadringētis annis Christianis nobis patuit.
 Sic enim sacris eloquijs scripturarum peregrina pro-
 phanaq;, ne dicam impia, quidam intriuerunt, sic spi-
 nosa curiosaq; miscuerunt sacrosanctis, ut simplici-
 bus & communi obrutis malo conscientijs, non alia
 magis de caussa quæ humana erant pro diuinis rece-
 pta, rursum quæ diuina non multo pluris estimata sint,
 quàm ea somnia quæ homines tanta cum authoritate
 ceu diuina mortalibus obrusifissent. Parum autē erat
 piuum aut theologicum quod Aristotelem non sapie-
 bat. Atq; utinam eius uiri, quem ut summum in omni
 scientia Plinius laudat, magis frugiferas lucubratiōes,
 ac non ea tantum, quibus ad perplexas disputationes,
 contentiones,

cōtentiones, et pugnas sumus abusi, recepissimus. Absit aut̄ ut homo Christianus quicquā per se bonū aut cōmodū ideo damnandū esse putet, quod sint aut fuerint qui abuti quā uti maluerūt. Quæ sunt enim sub celo aut res aut artes, quibus ingeniū hominis, ut est ad errorē natura pronū, abuti non queat? Ipsa scriptura tot nominibus sacra etiā ab hæreticis aut inuicunde cōtemnitur, aut certè pro re nata torquetur, ne non ei doctrinæ quæ defenditur, suffragari uideatur. Proinde rectè mihi & piè sentire uidentur, qui quidē in eo loco ppheticas & apostolicas scripturas habēt, ut in eis semel omnium eorum quæ ad uitam & salutē nostram attinent, traditione ita perfectam & consummatam statuunt, ut demere quicquā aut addere uelle confessam blasphemiam dicant. Rursum, quicquid præter illas sic asseritur ut salutis in eo ratio statuatur, id ipsum nec credi oportere, nec recipi: quod impostura sit non pietas, dicere ex dei uoluntate esse, & deo placere per Christum, quod nec per prophetas deus, nec per apostolos filius dei Christus docuit, sed & impudentissime obtrudi simplicitati credentium quæ palam cum scripturis pugnant. In qua sententia, nisi fallor, scriptores sunt omniū ecclesiarū præconijs commendati, præcipue autem Hieronymus & Augustinus, qui & lucubrationes suas non alia lege uolunt recipi & probari, quā si quæ docent interpretando

à canonicis illis oraculis nusquã dissentiant. Sed eosdem authores, quos iam nunc commemoravi, quã tot præclaris artibus ornatos tantãq; rerum omnium peritia & cognitione instructos ad illud cœlestium mysteriorum arcanum, ceu bene lotis manibus accessisse uideamus: profectò bonos piosq; omnes uel solo exemplo admonere, nihil esse reiiciendum illarum artium cuius usus honestus esse queat. Ea re factum, ut cum illis sentire nequeam, qui sacratissimã illam professionem ceu reginam quandam in suo folio positam solitis fraudare ornamentis, simulq; omni comenatu spoliare contendunt, dum liberalia studia, eamq; philosophiæ partem, quæ rerum nobis cœlo terraq; insignium, uim, rationem & naturam multorum seculorum decursu, tanta ingeniorum solertia perspectam exploratãq; proponit, suo fungi munere, hoc est, Domine illi, cui omnia debet, obsecundare & morigerari non permittunt, nec recipiunt quod dicimus in illis perdiscedendis tractandisq; modum quendam nobis placere, & satis esse si partem aliquam ætatis illis tribuant, ut quædam etiã in transcursu ad meliora festinantes perinde atq; è Nilo canis (quod dicitur) degustent tantum, qui episcopi sunt futuri. Fateor autem me non uidere qua in re ope dumtaxat nostra & consilio iuuari religio, & semita aliqua aperiri pietati queat, si nullus esse locus debet his doctrinis, quibus uelut asseclis ueritatis

ritatis à penitiorerum creatarum indagacione ad ipsius creatoris summam admirationem ascenditur. At nemo (aiunt) uenit ad me, nisi pater meus traxerit eum. Fatemur, at negamus uel ipsis scripturis bene usurum qui spiritu domini non imbuitur. Ea enim quae sunt dei, teste Paulo, nemo nouit nisi spiritus dei. Hic autem (inquiunt) in omnem ueritatem nos ducit. Recte sane. Dabunt igitur nobis, uelint nolint, neminem maiore cum fructu studiorum atque artium ceu praeambulatorum, quam eum ipsum qui dextro domini spiritu praeditus, instar apis reiectis noxijs, ea tantum quae sunt mellea decerpit, nec alia legit quam quorum indicatura, maiestas, potentia et gloria illius, à quo sunt condita, orbi exhiberi quam amplissimo praeconio poscit. At hoc ipsum (aiunt) non fecerunt apostoli Philosophia. Sed idem non prohibuere. Paulus philosophiam damnat, sed eam dumtaxat, quae quidem sibi tribuit, detrahit pietati, cuius arroganti fiducia, supra diximus, haereticis impositum, ut plerisque haud male proditis abuterentur. Idem apostolus priore ad Corinth. 12. cap. inter dona quae per spiritum domini ecclesijs distribuuntur, sapientiae et scientiae, praeterea sanationis, et peritiae linguarum, aliaque id genus commemorat, quibus nominibus profecto magna pars rerum ad Philosophiam pertinentium comprehenditur: quas res etiam qui sincera in Christum fide est, uel ex Gentilium ma-

numētis uestigare quid uetet? An putamus illuſiſſe nobis Paulum, dum aſſerit ijs qui deum diligunt omnia adiumento eſſe ad bonū? Vt interim non referā quantopere ſit à ueteribus laboratū, ut oſtenderent multa eſſe in Ethnicorū libris quæ noſtram religionē palam confirmarent: qua in re multus eſt Lactantius Firmianus, & eius imitator D. Auguſtinus. Iam ut fructum id genus ſtudiorum propius indicemus, non negabunt arbitror de Architecti peritia neminē certius & melius iudicare poſſe quàm qui fabricæ quā is eſt architectatus artificium nouit, nec laudare illum aut admirari ullum uerius poſſe, quàm qui artis fecit periculum. Sic arbitror permittent nobis rerum in tota natura inſignium perſcrutationem citra controuerſiā ad hoc inuitare bonas mentes, ut & potentiam & ſapientiam, & maiestatem conditoris rerum omnium, hoc magis tenere, admirari, et de amare pergant, quo ſunt propius uestigia illa inexhauſtæ plenitudinis aſſecti. Sunt artes quæ cœleſtium nobis corporum circuitus, quæ interualla, quæ magnitudinem, quæ ortus & occaſus, quæ dierum noctiumq; præterea temporum & anni partium ſucceſſionem ac uiciſſitudinem comonſtrant. Sunt quæ animantium propè omnium naturas, ut infinita illas experientia deprehendit, explicant. Sunt quæ rerum è ſublīmi apparentium, & in toto omnium eorum quæ in aere ſunt cauſas exponunt.

ponunt. Postremo terra mariq; (quibus maxime par-
tibus spectabilis est illa in usum mortalium prognata
rerum opulencia) nihil tam minutum aut exile uisum
antiquitati, quin annotare & literis mandare libue-
rit, modo aliquis inde fructus cognitionis aut admirati-
onis appareret. Quarum omnium cognitione cum,
ut dixi, fructum percipimus, ut & uehementi artificis
admiratione capiatur pius animus, ac mox tantarum
rerum fontem amplius querat & uereatur. Præter-
ea facile secum cogitet nec semper fuisse opus in quo
tantum artificium eluceat, nec ex se aut fortuitū esse
quod tam pulchro & admirabili ordine est distinctū.
Nam & M. Cicero grauis in primis author, prodidit
ueteres philosophos naturæ cōtemplatione adductos,
eò demū scrutando peruenisse: ut mentē esse faterētur
cui gubernāti parerent omnia: ut si quis, inquit, in do-
mum aliquā, aut gymnasium, aut in forū uenerit, quū
uideat omniū rerum rationem, modum, disciplinam,
non possit ea sine caussa fieri iudicare, sed esse aliquē
intelligat qui præsit & cui pareatur. Multo magis in
tantis motibus, tantisq; uicissitudinibus, tam multarū
rerum atque tantarum ordinibus statuat necesse, ab
aliqua mente tantos naturæ motus gubernari. Hæc Ci-
cero. Sed & Chrysippus, eodem authore factus est
ab ipsa se natura didicisse esse deum qui omnia con-
ficiat. Vnde & Maronianum illud deductū uidetur:

Principio coelum ac terras camposq; liquentes
 Lucentemq; globum luna, Titaniaq; astra,
 Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
 Mens agitat molem & magno se corpore miscet.
 Aristoteles aut ita cēsuit, ut si qui essent qui sub terra
 semper habitauissent, deinde aliquo tempore patefa-
 ctis terrae faucibus ex illis abditis sedibus euadere in
 haec loca quo nos incolimus atq; exire potuissent, quū
 repente terram & maria coelumq; uidissent, nubium
 magnitudinem, uentorumq; uim cognouissent, aspe-
 xissentq; solem, eiusq; tum magnitudinē pulchritudi-
 nemq;, tum etiam efficientiam cognouissent, quod is
 diem efficeret toto coelo luce difusa, cum autē terras
 nox occupasset, tunc totum coelum cerneret astris di-
 stinctum et ornatum, lunæq; luminum uarietate, tum
 crescentis tum senescentis, eorumq; omnium ortus et
 occasus, atq; in omni aeternitate ratos innumerabi-
 lesq; cursus: quæ cum uiderent, profecto & esse deos,
 & hæc tanta opera deorum esse arbitrarentur. Ea re
 factum est, ut apostolus principio epistolæ ad Roma-
 nos, sapientes ex Gentibus hac maximè de causa &
 iræ & damnationis reos faciat, quod deus illis sui co-
 gnoscendi semitam apperuit, ipsi uero apprehensum
 & cognitum ut deum non glorificauerint, sed mu-
 tata gloria pro uno multos deos fecerint, imaginibus
 non solum mortalis hominis similitudine effectis, ue-
 rum etiam

rum etiam uolatiliū & quadrupedū & reptiliū, &c.
Quæ res quomodo acciderit ex his libris quos de Na-
tura deorū M. Cicero scriptos reliquit clarissime de-
prehenditur. Ceterū cum Paulus hoc ipso loco palam
doceat inuisibilia dei ex creatione mundi, dum per
opera intelliguntur, peruideri, & hac uia eternā &
potentiam & diuinitatem eius patere: Non erit quod
amplius causentur aduersarij, quin liceat, ut semper li-
cuit, imò uero & conducibile sit, & maximè decorū
religioni, honestis disciplinis & studijs liberalibus us-
care, qui ad scripturarum professores & ecclesiarū
præsides sint futuri. Cum ita natura comparatū esse
uideamus, ut quantum quidem in nostra industria si-
tum est, ab his rebus quæ sensibus nostris sunt obuiæ,
ad sublimiora remotioraq; noscenda naturali quodā
ordine perducamur. Neq; nos offendit, qd' quidā obij-
ciunt, in ueterū recensiorūq; de naturis rerū placitis
permulta uideri quæ partim dubie et incertis causis
prodita, partim non satis liquido indagata sint, maio-
raq; esse quæ captum humanū fugiant, quàm quæ ad
notitiam nostram peruenerunt: præterea & Peripa-
teticos fateri, frequēter animum nostrum in multarum
rerum inquisitione hallucinari, quæ naturæ causas
pernoscenti sunt manifestissimæ. At hoc ipsum uel ma-
ximè ad architecti illius et conditoris laudem attinet,
cui nō modo acceptum referimus quod cognoscimus,

uerum etiā tanta uarietate, multitudine, & excellentia rerum uerè mirabiliū circumsepti, fatemur tamen longè præstantiora sublimioraq; esse quæ mortalis animus noster non assequitur, quàm quæ maiorum solertia & diligentia in lucem sunt prodita. Hæc nimirum uia est, quæ nos in adorationem incomprehensæ illius maiestatis allicit. Hæc ingens dei nostri gloria, quæ nostros conatus humiliat. Ipse Paulus in tertium raptus cœlum, tradit nos in res cœlestes ceu per speculū & ænigma intueri, nec uisuros de facie ad faciē nisi permutatos & indutos melioribus. Sed in re prope modum manifesta sum longior quàm aut ferat ratio aut ego insituerim. Libuit autem mihi hac de re contra quorundam insolentiam ceu præfari, ut quoniam tu pro singulari tua, qua es à domino donatus eruditione, post aliquot Apostolorū Epistolas summa dexteritate expositas, in alterū librū euangeliorū Lucæ, qui Acta apostolorū inscribitur, Cōmentarios adornares, & simul literis tuis suauissimis efflagitares, ut quæ nuper fratribus meis ministris uerbi p̄ Lucæ historia illustranda, cum eam unā reuoluerimus adiuncta generalium tabularū orbis demonstratione, dictassem, in Epitomen redacta ad te mitterē, quo tuis commodum connexa prodirent in lucem: ego primum omnium istorum calumnijs contra irem, qui quod non intelligunt damnant, & sub prætextu pietatis ipsam uerè pietatem

pietatem oppugnant, nec uident hoc se maxime quæ-
rere, neque aliud assequi, si succedat uotis, quæ ut in ex-
tia illa, quæ tot sæculis Christianũ orbẽ ceu Barbaris
captiuũ miserrimè afflixit, denuo reuocata, solidã pie-
tatem tot illustribus disciplinis ueterum exemplo co-
mitatã, funditus euertant & conficiant. De Geogra-
phiæ seu Cosmographiæ utilitate dictum est à nobis
aliàs, & satis constat hanc Philosophiæ partem, quæ
paulò diligentius explicatur, sic affinem esse uniuersæ
de rerum natura uestigationi, ut fermè quicquid est
passim in orbe illustre & memorabile secum trahat:
Sed & frequens consensus eruditorum tantum huic
facultati tribuit, ut fateatur studiosos nec locorum no-
titiã, nec rerum gestarum seriem rectè posse uel in
scripturis accipere, qui illius prorsus sint ignari. Mihi
certè quum isthæc dictarem duæ res maxime specta-
bantur. Prior quidem, ut quoniam Lucam tam multũ
esse in locorũ mentione uiderem, ex hac nostra ceu ru-
dimentaria institutione intelligerent, ne illos quidem
certo ordine aut magno cum fructu teneri memo-
ria posse, nisi prius terræ totius forma, ut in partes di-
tributa est, utq; extra intraq; littora mari alluitur,
perdisceretur. Nam ut membri à corpore resecti, sic
nec partis ullius terrarũ notitiã habere seorsim pos-
sis, nisi prius de situ, facie, & habitu corporis totius
constiterit. Deinde, ut ad gentium ac populorum res

gestas, adeoq; ad omnimodam historiam noscendam cohortarer, quod huius lectione non res modo quæ referuntur dignæ sint cognitu, uerum etiam ipsa locorum tam crebra mentio subinde memoriam exerceat, & ad Tabularum fidem, ut quæque suis partibus inserta adnotataq; sunt, reuocet. Ante omnia autem ad monebam nihil esse in hoc doctrinæ genere quod intam perplexa nominum locorumq; uarietate & multitudine memoriã fidelius iuuaret, quàm usum tabularum ueterum, maxime autem generalium, quæ sic nobis urbes, amnes, montes, regiones ob oculos ponunt, ut coram intueri & contemplari res ipsas uideamur.

Vale Sangalli, VII. Kallen. August. Anno,
M. D. XXXIII.

19
DE TERRA ET OCEANO
IOACHIMI VADI

ANITRIVM TERRAE

partium Epitome.

TERRARVM ET OCCEANI

unam esse rotundam superficiem.

Vperficiem Terrae cum Oceani superficiei corpus rotundū globosumq; nū-
tuo cōplexu efficere, mathematicis de-
monstrationibus constat, & testatur li-
bro 3. Strabo: praeterea cap. 72. secūdi Naturalis histo-
riae Plinius, palām innuens nauigantium id cursu de-
prehendi, ex demersu uidelicet emerſuq; syderū, pro-
ut alia atq; alia maria nauigentur, aut apparentium
aut defidentium. Nauigantibus enim in Austrū stellae
meridiane attolluntur, quoq; propius adpuleris eō
sublimiores fiunt, demissis interim & prospectui sese
subtrahentibus septentrionibus. Contra uero usu ueni-
re his qui nostro caelo, hoc est eleuato polo & Vrsis
conspicuis nauigant. Quod profecto fieri non posset,
nisi una ceu pile figura, extrema terrae mariumq; inse-
deret rotunditas. Prodiderunt ea de re ex recentissi-
mis Georgius Purbachius, & Ioannes Gmundanus
Norici, quondam Ioannis de Regio monte clarissimi
Mathematici familiares, quorū extant de Sphaera con-

sideratione Commentaria. Sed & Eclypsiū obserua-
 tio dierumq; & noctium uarietas, totaq; illa umbra-
 rum et lucis uicissitudo, quā uariata latitudine sol am-
 bitu suo peragit, non aliud magis euincunt, quā in
 hunc modum quem diximus, terras undis & undas
 terris coherere. Quod si quem aut montiū altitudo,
 aut uallium profunditas, ceu aduersa rotunditati, su-
 spensum tenet, is cogitet ne aestimari quidē isthæc pos-
 se quum ingens ille utriusq; corporis ambitus animo
 concipitur. Nam si uel ex altissimis locis prospicienti-
 bus nobis plana uidentur omnia quæ assequi uisu &
 præhendere circumspiciendo possumus, quæ ipsa ta-
 men in conuexitatē inclinant: ita ex planis in alta su-
 spicientibus, alta quidem uidentur, quæ comparatione
 tamen magnitudinis orbis cū planis possunt conferrī:
 nec magis obsunt rotundæ figuræ in orbe montes, q̄
 in iuglande cōmissurarū asperitas ipsam per se nūc
 rotunditatē imminuit. Porrò nūc aliquā rotundā sub
 asperā, rotundā dicimus, quoniā animaduerti tantillū
 asperitatis nō possit. Labuntur igitur qui terræ partē
 ex undis ita putāt prominere, ceu mons aliquis ē mari
 prominere uidetur, uelut si super diametro hemicy-
 clum aut circuli partem aliquam ducam, ita ut diame-
 ter planam aquæ superficiem referat, quemadmodum
 Lyranus quædam in Genesim Mosaicam commentus
 est, nescio quibus figuris aquæ superficiem à terræ pla-
 nicie

nicie secernēs, quo minus crederemus utriusq; elementum
 ti coitum sphaericae figurae dimensione absolui.

DE CARDINIBVS ORBIS.

COeli seu orbis quatuor esse Cardines dicimus,
 Ortum, Occasum, Meridiem & Septentrio-
 nem. Hos Pomponius partes, Gellius 2. lib. nūc
 regiones, nunc limites, alicubi metas, neq; non et par-
 tes cum Plinio uocat. Qui quidem aequa partitione in
 mundi latera dispositi, hoc etiam differunt, quod duo
 Cardines, uidelicet Septentrio & Meridies, immobi-
 les sunt et immobilibus punctis axis sphaerici, in qui-
 bus totum caelum uoluitur, attribuuntur. Duo autem, ui-
 delicet Oriens & Occidens, uariant propter solis mo-
 tum in Signifero circulo per signa gradusq; signorum
 uariantē. Nunquā enim uno aliquo tēpore ex eodē lo-
 co signi sol aut oritur aut occidit, sed ut dixi, de die in
 diem uariat. Proinde Gellius lib. 2. triplicē ortū facit,
 cui triplex occasus respondeat, Aequinoctialem, Sol-
 stitiale et Brumalē. Aequinoctiale ortū Sol efficit, quū
 in ipso aequinoctij circulo, uicinus ue, ulro citroq; gra-
 dibus signorū uoluitur, id quod Vere & Autumno ac-
 cidit. Aequinoctiū enim uernum Arieti, Autumnale
 Librae tribuimus. Solstitialem autem, quem Mani-
 lius Aestiuum ortum uocat, quum Cancrum ingredi-
 tur in cuius prima parte nostri lateris Solstitiū per-

22 DE AEQVATORE ET TROP.

gitur: sed & in iuxta positis aut Geminorum aut Canceri partibus, quoniam in illis latitudinis ratio non admodum uariet, nec multum multorum dierum longitudo, Solstitialem ortū occasumq; fieri dicimus. Brumalem autē ortum, quem & Hyemalem Higynus nominat, facit sol cum ad initium Capricorni finitimisq; gradibus uoluitur. Brumae uocabulo breuissimorum dierum tempus intelligimus, quale nobis accidit hybernis mensibus, quibus ex pari caussa latitudinis non multum uarietate, usu uenit ut multi dies ad hybernum Solstitiū pariter breues uideantur. Meridies Septentrionesq; (inquit Gellius) statu perpetuo stant et manent. Quatuor Cardines non ineleganter completus est Calphurnius in Aegloga quae Delus inscribitur, his uersibus

Exultet quaecumq; Notum gens ima iacentem
Ereclūnue colit Boream, quaecumq; uel ortu
Vel patet occasu, mediōue sub aethere feruet.

QVIS SIT AEQVATOR,
& cur Tropici dicti Circuli.

Circulus maximus qui orbem in duo aequalia diuidit pariter ab utroq; immobili cardine distans, Parallelus Aequator siue Aequinoctialis dicitur. Sol enim dum in eo est aequis spacijs diei noctisq; durationem dirimit terrae uniuersae. Fertur autē in illo

in illo Sol dum in primo est arietis tempore ueris, &
 in Libræ primo gradu Autumni tēpore. Hic circulus
 omnem Horizontem à quacumq; parte globi ductum,
 in duo aequalia secat & cum diametro eius concidit,
 in duo autē punctis cardinalibus, quæ diximus, ipse
 per se Horizon est, unde caussa ducitur æqualitatis
 sub hoc solo circulo dierum & noctium in orbe uni-
 uerso, quum in locis duorum signorum prædictis So-
 lis circuitione fatigatur. Et quoniam Signifer circulus
 ab ipso sectus Aequatore, ita se obliquat in latera, ut
 paribus spacijs partim in Austrū partim in Boreā de-
 flectat, duobusq; in hemicyclis utring; sex signorum
 amplitudine ab Aequinoctiali deurgens, ad eundem
 redeat, factum est ut paralleli ab his punctis Zodiaci
 quibus latissime ab Aequatore abscesserit circūducti
 circuli Tropici appellati sunt, ἀπὸ τοῦ τροπῆς, hoc
 est à conuersione, quoniam Sol ultra eas partes circu-
 li, ceu ad metam quandam progressus, amplius nō abe-
 at, sed conuersione facta cursum suum ad Aequatorē
 reflectat. Ea de re Græcis θέρων τροπῆς καὶ χει-
 μῆρων τροπῆς, hoc est, æstiuæ & hybernæ conuersiones
 dicuntur, quæ nos Solstitia æstiuæ hybernæq; dicimus.
 Circulus qui in Meridiem abscedit Tropicus Capri-
 corni, qui Borealis est et nostri lateris, Cancrī dicitur:
 in ipsis enim momentis initiorum utriusque signi Sol-
 stitia notantur. Sub his qui habitant umbris carent me-

ridianis, dum illis in locis Sol uoluitur: extra fitis perpetuam umbram hora meridiana gnomon projicit, et semper à Sole auersam, nobis quidem qui Arctoum latus incolimus in Septentriones, Austrinis uero in meridiem: intra uero habitantibus bis in anno umbræ meridiane absumentur, id quod nullis alijs siue sub Tropici siue extra fitis contingit.

DE ZONIS.

Sunt et Zona breuiter referenda nobis, quas Martianus Capella libro 6. Fascias uocat, interualla quædam quatuor circulorum, quibus totū illud inter Polos quicquid est latitudinis discernitur. Porro Latitudinē uocant Cosmographi dimensionē quæ uergit in latera, ut in Austrum Boream uel: Longitudinē uero, quæ ab ortu in occasum, aut è diuerso dirigitur. Quæ ratio et in agris decussandis potissime locū habet, per cardines et decumanos, hoc est, per latū (ut uocant) et longū obseruatione cardinū. De qua re est apud Pliniū lib. 15. quū limitis Decumani meminit. Igitur præter circulos Tropicos alij duo circuli latera orbis hinc et inde subdiuidunt, quorū alter Arcticus, alter Antarcticus dicitur, atq; hic quidē Austrini lateris est, ille uero nostri cæli, in quo Vrsæ extant: unde nomen circulo duntaxat imaginario datum. Credidit autem antiquitas, hac partitione facta, eam esse harum regionum naturam, ut quæ intra Tropicos conti-

nerent

nerentur propter uehementē æstum habitari comode non possent, ideoq; illis exusta Zonæ nomen tribui, quæ uerò extra hanc utriusq; panderentur, temperati cœli & frequentis habitationis essent. Ultra has quæ trans Arcticum paralellum in Septentriones, aut illi Antarcticum in Meridiem & Notum paterent, ob immane frigus quo alternatim per remotissimâ solis absentiam infestarentur inhabitabilia esse: præterea & Glacialem illic Oceanû esse existimauit. Quam rem profecto artifex ille orbis Deus contemplatus, sic limites terrarum & littora aptauit Oceano, ut ubi habitandæ terræ per cœli inclementiam locus non esset, ibi latius pelagus inundaret. Et si recte extantium terrarum formam cõtemplamur, deprehendimus eam ab utroq; axe uelut contractis lateribus stringi, ab Ortum autem in Occasum q̄ longissime procurrere: cuius rei periculû ex tabularû descriptionibus studiosi facient. De Zonis illis clarissime Maro Georgicorum primo, Quinq; tenent cœlum Zonæ quarum una chorusco Semper sole rubet & torrida semper ab igne est, Quam circum extremæ dextraq; leuaq; trahuntur, Ceruleæ & glacie concretæ atq; imbribus atris, Has inter mediamq; duæ mortalibus ægris Munere concessæ Diuûm. & c.

Vbi Probus insignis Grammaticus Zonarum ordinē recte deformari ait, si leuam manum cõt̄ra ora nostra

in meridiem uersa ponamus, ut ubi pollex est ibi Arcticam frigidam, ubi index ibi æstiualem seu solstitialem nostram temperatam, ubi medius digitus ibi torridam æquinoctialem, ubi annularis ibi temperatam alteram, postremò ubi auricularis est, ibi extimā meridiana, quam Notiam appellat, intelligamus. Sed de his (si quis uelit requirere) abunde multa in Pomponianis Commentarijs diximus.

DE VENTIS ET EORUM
positione.

Prosuerit fortasse & uentorum meminisse hoc loco, quod constat Lucā in Actis cap. 27. Aphrici & Cori & Euroaquilonis & Austri facere mentionem, diuersa quidem ueterum in his enumerandis sententia: aliqui enim quatuor fecere, à quatuor orbis cardinibus exorientes, in qua sententia & Homerus fuit uatum uetustissimus, Eurum Orienti, Zephyrū Occidenti, Meridiei Notum, & Boream Septentrioni tribuens. Qua nimirum distributione contenta esse nature ratio potuisset, nisi aliud immodicæ diligentie fuisset uisum. Secuta enim ætas, ut tradit Plinius, octo addidit ratione nimis subtili & concisa: quam distributionem Varroni tribuit Seneca. Mox fuerunt qui primo numero duplicato alios quatuor primis adiecerunt, ut singulis cœli partibus bini essent Plinio. Sed

mas Gelliū libentius sequimur, qui Orientis lateri pro
 triplicis ortus ratione tres uentos, rursū Occasui pa
 riter triplici, sex illis cōtrapositos, cardinibus autem,
 hoc est Meridiei et Septentrioni, quia statī sint, singu
 los tantum tribuit: quæ traditio mihi in tanta uarieta
 te in primis clara & explicata uidebatur. Ventus igitur
 qui ab Oriente uerno seu Aequinoctiali uenit Eu
 rus nominatur, alio nomine Apoliotēs Græcis dicitur,
 Romani eum Subsolanum uocitant. Porrò is, qui ab
 Hyberno Oriente spirat Vulturū Romanis dicitur:
 Quāquā Plinius à Gellio tantillo dissentiens, Eurum
 eū uocari à Græcis autumat. Ipse autē Gellius quoniā
 inter Notū & Eurum interfit, εὐρόβοτομ mixto scilicet
 nomine, Græcis appellari tradit. Vetus qui ab Ae
 stiuā seu Solstitiali Orientis meta uenit eidem Gellio
 Latine Aquilo, Græcè Boreas dicitur. Boream autem,
 inquit, putant dictum ἀπὸ τῆς βουῆς, id est, à boatu,
 quoniam sit uiolenti flatus & sonori. Sed reliqua Gel
 lij uerba lubet adscribere ex 22. cap. lib. secundi, quæ
 sic habent, Hi sunt igitur tres uenti Orientales, Aquilō,
 Vulturū, Eurū, quorum medius Eurū est, his op
 positi & contrarij sunt alij tres occidui: Corus, quē
 solent Græci ἀπρῆς ἠπυ uocare, is aduersus Aquilonem
 flat: item alter Fauonius, qui Græcè uocatur ζέφυρος,
 is aduersus Eurū flat: tertius Africus, qui uocatur
 αἰφύ, is aduersus Vulturū flat. Eæ due regiones cœli

Orientis Occidentisq; inter sese aduersæ sex habere uentos uidentur. Meridies autem, quoniam certo & fixo limite est, unum meridionalem uentum habet, is Latinè Auster, Græcè Νότος nominatur, quoniam est nebulosus atq; humectus. Notis enim Græcè humor nominatur. Septentriones autem habent ob eandem causam unum, is obiectus directusq; in Austrum Latinè Septentrionarius Græcè ἀπὸ ἀρκτικής appellatus. Hactenus Gellius. Cum quo ferè consentit Plinius 49. cap. libri secundi, nisi quòd Septentrionem uocat eum, qui à Gellio Septentrionarius dicitur, et Corum quem ille Caurum uocat, ratione nihil diuersa. Quatuor autem præcipuos uentos eleganter Manilius libro quarto Astronomicòn his uersibus cõplexus est.

Affer ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab Ortu.
 Auster amat medium solem, Zephyrusq; profundum.
 Qui duodecim uentos statuūt cum Varrone hunc ordinem sequūtur, ut ab ipso Meridiei cardine flantem Notum seu Austrum ponant, à latere autem Orientis Euronotum, Occidentis Libanotum illi tribuant. Rursum ab Arctico cardine uenientem Boream et eundem Aparctiam, eiq; laterales, alterum Occasum uersus Traſean, alterum ad Orientis latus inclinantem Aquilonem uocant. Ipsi ortui Aequinoctiali Subsolanum tribuunt, qui à latere in Boream uerso Ceciam (quem Lucas in Actis Euroaquilonem uocasse uidetur) ab Australi

strali uerò Eurum habeat. Contra eum qui ab Occasu
 Aequinoctij spirat Fauonium dicunt, cui uicinus sit
 Libs uentus ab Occasu Brumali, altero autem à latere
 Corus: ut in hunc modum à quatuor orbis partibus ue
 nientes terni quater, duodenarium numerum consti
 tuant. Plinius author est uiginti & amplius authores
 Græcos de uentis prodidisse. Ex Latinis potissime tra
 dunt hac de re Seneca libro Naturalium quæstionum
 quinto, Plinius & Gellius locis citatis, ad quos Lecto
 rem remittimus.

DE TERRAE HABITATAE

partitione, deq; Oceano & mari
 nostro.

His ad hunc modum ex tabulæ generalis descri
 ptione demonstratis, ad terræ habitatæ par
 titionem accedemus. Ac primo quidem mari
 nostro, quod Mediterraneū uocamus, ab Herculis co
 lumnis usq; ad Tanais ostia procurrente, & duobus
 inclytis amnibus, Tanai uidelicet & Nilo, in tres par
 tes uniuersæ terræ continens diuiditur. Tanais ipse à
 Septentrionibus in Meridiem decurrens mediam ferè
 Mœotida ingreditur. Hæc autem à Thaurice Cher
 sonesi fronte Euxino mari miscetur. Ex diuerso Nilus
 annis in pelagus quod Aegyptiacum dicitur influit.
 Quod terrarū à freto Gaditano ad ea flumina inter

iacet, ab altero latere Africam uocamus, ab altero Europam: ad Nilum scilicet Africam, ad Tanaim Europam, ultra quicquid est Asia est Pomponio. Ceterum ingens illud pelagus quod ambitu suo iam memoratas partes cingit & alluit ceu insulam quandam completum, proprie Oceanus dicitur: ex quo terra uel uolenti cedens locum intra se quatuor amplissimos sinus recipit, quanquam nec recessu nec magnitudine pares. Quorum primus & maximus est quem Atlanticum pelagus ab Occasu fundit per fretum, quod ab insula Gadibus Gaditanum cognominatur, quem in uniuersum, ut dixi, Nostri maris seu Mediterranei nomine censemus. Secundus à Septentrione ingressus longo fretu, què libro 3. Pomponius describit, Caspius seu Hyrcanus ab gentibus qui adhabitant appellatus est. Etiam sunt qui mare illud ita suis claudant littoribus ut seorsum mare esse, & ab Oceano magno terrarum intervallo secerni, nec ullo fretu inde deriuari tradant. Tertius sinus Persicus ab Indico Oceano, & Austrino latere susus Persarum terras magna parte alluit, unde & ipsi nomen datum. Quartus Arabicus nominatus ab Eudemone, id est beata illa Arabia, cuius littora longissimo recessu pulsat, Erythreum aliàs et Rubrum mare à colore quo apparet, dictus. Sunt præterea & alij Oceani sinus, sicut Magnus ille in India ultra Gangem, & Gangeticus ipse, qui Gangem fluuium recipit.

pit. Deinde à Septentrione sinus inter Hispaniæ Gal-
liæq; littora, qui illinc Cantabrico, hinc Aquitanico
Oceano penetratur, et Codanus trans Daciam in quo
Scandia insula est. Cæterū ad illos collati minus sunt
celebres, nec tam longe terras ingrediuntur.

DE SINIBVS MEDITERRANEI

præcipuis: præterea quid Promontorium,

Insula, Peninsula, Isthmus,

Fretum.

Habet & nostrum mare sinus aliquot, quos or-
dine littorum paucis indicabimus. Primū qui-
dem à Gaditanis angustijs ad usq; Zephyrium
extimæ Italiæ promontorium mensus est lib. 3. Historiæ
Naturalis Plinius. Secundum idem author à Lacinio
& ipso extremæ Italiæ promontorio, sed in ortum
reflexo, ad usq; Acroceraunia, quæ sunt Epiri monta-
na, in Adriaticū procurrentia extendit, cuius 11. cap.
eiusdem libri meminit. Tertium sinum ab Epiro ad
Hellepontū usq; deflectit, in Præfatione quarti libri.
Quartum ac postremum his littoribus tribuit, quæ ab
Helleponto ad usq; Mæotica Paludis ostium sinuan-
tur, libro quarto cap. 12. Ora Africæ contraposita non
longe nec sinuose flectitur minorem maioremq; Syr-
admittens, cætera serè recta, quod & in Aegypti &
Syriæ ora uidere est. Tantum in intimo angulo quo

mons Amanus Syriam à Cilicia disterminans pelagus
 ingreditur, littorum flexu sinus efficitur, qui ab Iſſo
 iuxta sito oppido Iſſicus cognominatur, memorabili
 loco ob pugnam quondam Alexandri Macedonis &
 Darij Persarum regis: cuius Q. Curtius tertio libro
 meminit. Est & ille sinus notabilis, quem Euxinū pe-
 lagus flexu littorum, quā supra Colchidem in Tauri-
 cam Chersonesum procurrunt orae Ponticæ, diuerso
 & contrapposito efficit, Isthmo quodā inter Hyrcanū
 pelagus & Euxinum relicto. Atq; hi quidē quos me-
 morauimus præcipui sinus nostri maris existimantur.
 Sunt alijs particulares circū omnia huius littora, qui
 suis locis referuntur. Iam propè notius est quā ut
 referri debeat Promontorium dici montanum, quod
 cōspicua altitudine in mare prominet, quale est in ex-
 tima Italiae Lacinium aut Zephyrium, in Sicilia Lily-
 baum, in Asia Sigæum. Insulam autem uocari quæ à
 continenti seiuncta undiq; mari alluitur, ut Sardinia,
 Creta, Cyprus, Corcyra. Inde factum ut domus & æ-
 dificia, etiam in urbibus seorsum extructa et seperata
 ab alijs Insule dicantur Liiuo, Suetonio & Iure con-
 sultis sæpe. Peninsulam uocamus quasi penè insulam,
 quæ non toto mari ambitur sed iugo aliquo continen-
 ti, id est, terræ solidæ adnectitur, qualis est Achaie Pe-
 loponesus. Græci terram hoc modo angustam qua ma-
 re dirimitur ἰσθμῶν Isthmum, Peninsulam autē χερσῶν
 σὸν ἡσῶν

ἑὸν ἠὸρ Chersoneson, hoc est, Insulam terræ adhæ-
 rentem uocare solent. Sunt porro celeberrimæ ali-
 quot Chersonesi, quarum una est Indica illa, quæ Au-
 rea Ptolomæo dicitur, inter Gangeticū sinum et eum
 qui Magnus dicitur expansa. Secunda Septentriona-
 ria, quam Cymbricam seu Daticam uocant. Tertia
 Taurica illa quæ Mæoticam Thracensem ab Euxino
 dirimit. Quarta in Hellesponto contra Phrygium lit-
 tus porrecta. Quinta Peloponesus est, quam Strabo
 Chersonesum uocat. Sexta iuxta Rhodum in Caria
 Gnidū sustinens, in cuius Isthmo Halycarnassus iacet.
 Sed & in Ionia Peninsulam Pomponius facit, illam
 quæ Teion & Clazomenas in angustijs sita oppida
 habebat, quorum meminit libro secundo. Et Plinius
 libro quarto, in Lugdunensi Gallia, inter eum sinum
 in quem Liger influit, & litus contrarium, quicquid
 inde terrarum contra litus Anglicum excurrit, Pen-
 insulam & spectatiorem quidem nominat. Mare au-
 tem quod angusto aliquo meatu terras dirimit Græcis
 πρὸς μὸς, Latinis Fretū dicitur, quale illud est quod
 Siciliam Italiæ eripuit, & Gaditanum fretum quo ex-
 tima Bethica à Mauritanie ora diuiditur.

QVID VRBS, OPPIDVM,

Vicus, Pagus, Ciuitas, Metropo-

lis, Colonia, &c.

Q Vanquam leuiculum uideri potest, non erit
 tamen ab instituto nostro alienum aliquot
 uoces, quarū frequens in omni historia usus
 est, paucis explicare. Vrbs ut M. Varro lib. 2. linguae
 Latinae tradit, ab orbe et uruo, quae pars est aratri, de
 ducitur. Circūducebātur enim aratro loca extruendo
 oppido designata, & ut ait Seruius, sulco muri desi-
 gnabātur. Neq; aliud est urbs quā oppidū, nisi quōd
 maiora insignioraq; urbes dicere solemus, ut Roma
 urbs dicta: et de Carthagine Maro, Vrbs antiqua fuit.
 Coloniae quoq; populi Romani in antiquis literis ur-
 bes scribebātur, ceu tradit Varro: qui idem ait, Oppi-
 da quondam in Latio, Etrusco ritu condi solita, hoc
 est iunctis bubus, tauro, et uacca, interiore aratro qui
 sulcum circūagerent: quod faciebāt religionis causa
 die auspicato, ut fossa et muro essent munita. Terram
 unde exsculpsierant Fossam uocabant, et introsum fa-
 ctum murū, postea quod fiebat orbis urbis principitū,
 quod post murum erat Pomerium dicebatur. Oppidū
 autē ab ope dictū existimat, nimirū quod opis causa,
 fossis muroq; cingatur. Vicus in oppido uia est domo-
 rum seriem cōplexa, eius enim appellatione etiā aedifi-
 cia cōprehenduntur: nam ut ait Varro, ex domibus
 constat. Habet autē sua cognomina, ut Romae quondam
 Vicus Africanus, Vicus Cyprius, Vicus Sceleratus, quom-
 rum causam Varro reddidit. Extra oppida uicus idē
 est

est quod pagus, uulgi indoctū Villā uocat, cū Villa sit domus ruri seorsum extructa, & suo fundo attributa, Vicus autē multis domibus constat nullo muro clausis. Ciuitas tametsi p̄ urbe oppidōue frequenter usurpatur: ut quū concussa terramotu, aut absorpta pelago, aut incendio uastata ciuitas dicitur, tamen proprie ipsa est ciuiū κοινὸν ἢ & societas, moribus legibusq; & institutis gubernata. Nam & hi qui passim tractu aliquo habitant, iisdem legibus atq; institutis usi, Ciuitas dicuntur Cæsari. Porro donari ciuitate, & ciuitatem dari legimus, quibus ius dignitasq; urbis conceditur, quiq; numero ciuium censentur. Et petere ciuitatem, est eam cōmunionem & dignitatem ambire, Germani Burgerrecht uocitant, nam uetus horū nomē Burgum est, quod eis oppidum seu castrum significat. Metropolis urbs dicitur, quæ ceu parens alias ex se urbes genuit, nam ἡ πόλις μήτηρ ἢ πόλις ἡ πόλις hæc uox deducitur, Latini Matrices uocant, Augustinus simpliciter Maiores urbes nominauit: quales fuerunt Athenæ, Lacedæmon, et ipsa ante alias urbs Romana: cuius innumere non in Italia solum, sed & in prouincijs Coloniae extiterūt. Coloniae enim dicebantur quæ in hunc modum essent conditæ & deductæ. Augustinus principio decimi de Ciuitate Dei, Hinc (inquit) ciuitates à maioribus ciuitatibus uelut populorum examinibus conditæ, Coloniae nuncupantur. Romanus nō

una ratio erat deducendi Colonias, nam & Latinas deducebant, et quas non Latinas sed Colonias tantum ciuium Romanorum appellabant, authore Liuiio. Gellius tradit libro 16. Colonias Romanorum iura institutaq; omnia non sui arbitrij sed populi Romani habuisse, eaq; re à Municipijs differre. Erant enim Municipia oppida quæ suo iure & legibus suis utebantur, nec nisi honorario munere cum populo Romano participabant. Ipsi incolæ Municipales dicebantur, qui ciuitatis Romanæ honorem quidē capiebant, sed negotijs tamē atq; oneribus uacabāt. Apud Pliniū aliasq; legimus Oppida libera, quæ sunt imunitate donata: rursum alia Stipendiaria, quæ annuū stipendiū populo Romano soluebant. Sed uerba eius ex cap. 1. tertij libri, ubi de Bœthica loquitur adscribamus, Oppida (inquit) oīa numero CLXXXV. in his Coloniae VIII. Municipia VIII, Latio antiquitus donata XXXIX. Libertate VI, Fœdere II, Stipēdiaria CXX. Emporium oppidū aut locus negotiatione & mercatu celebris, ἐμπορίον, quale in Germania Norunberga & Francfurdia, in Gallijs Lugdunum, apud Belgas Antuerpia. Prouincia, authore Donato, à porrō uel procul uincendo dicta: adquirent enim bello ab Italia regiones Prouinciæ dictæ sunt: & in Prouinciæ formā redigi dicebātur, quū tributorū & uestigialiuū iura ratione, aut Proconsuli ex urbe missis, aut Prætori ius dicenti

centi parebāt. Quædā enim Proconsulares erāt, quædam Prætorie aut Præsidiales, Stipendiariae tamen oēs.

HISPANIA.

Nunc ad terras ueniendū, ipsæq; partes ordine censendæ: quarum quoniam nostra est Europa, de ea primū dicemus. Hæc quæ in Occidentem uergit extimam habet Hispaniam, diuitem terrā & fecundā, nec minus populosam: quippe quæ proximis seculis ut antea in prouincias sic etiā in regna diuisa, hodieq; non uni regi pareat. Clauditur illa tribus à lateribus mari, in fronte quidem quam latissimā habet & fermè totā occidentuā Atlantico Oceano, & illo quem Occidentale Ptolomæus nominat. A Septentrionibus Cantabrico, à Cantabris iuxta sitis populis dicto. Qua meridiana plagā respicit Mediterraneū mare habet, recens à Gaditanis angustijs immissum. Quod quidē toto littorū decursu, quatenus Hispaniā lambit Hispanū, præterea & Ibericum & Balearicū nominatur, illi Iberi gens frequens, huic Baleares Insule in ipso sitæ nomen dederunt. Ortū uersus Pyrenæi montes ab Aquitanica & Narbonensi eam seiungūt. Pyrenæi dicti à Pyrene Bebricis filia, uelut lib. 3. Silius Italicus tradit: qui quoniam instar Alpiū sunt, incolæ eius recepti scriptores Alpinos Hispanos dicere, in quibus etiā ueteribus memoratæ ararie, argentifodina pulcherrimæ, mons ex sale magnus, quantum

demas tantum adcrefcit. Forma littorum propemodū triquetra, & fi totam contempleris Gallijs ceu Isthmo quodā adheret, hinc inde terras pelago fatigante, ac uelut perrupturo ni montana obfisterent, inde patefcens Chersonesi speciem habet latiffime diffusa, Plinius eam in ulteriorem diuidit & citeriorē. Vltior qua in fretum fe flectit, Bethicam habet prouinciā fertiffimam, nunc Granada regnū uulgo. Eam Bethis perlabitur annis nauigabilis, unde terris nomen. Oppida inter innumera Corduba & Hispalis, colonie quondam Romanae. Qua media fronte in Oceanum exit Lusitania est prouincia, Ana fluuio à Bethica difcreta, hodie regno Portugalliae tribuitur. Habet & Tagū annem memoratū ueteribus quod aurū trahere creditus fit. In ea oppidū antiquum Vlyffippo, quae uulgo Lyffbona dicitur, celeberrimo emporio, ob merces ab Indiae atq; Aethiopiae littoribus aduectas, tota Africa circūnauigata. Quam nauigationē tot feculis intermiffam, annis retro plus minus quadraginta, inclytus Rex Ferdinandus Caroli quinti Romani imperatoris maternus auus, post expullos Sarracenos incredibili opū acceffione inftaurauit, fed magno difpendio Reipub. Venetae: de qua re alibi referemus. Illos autē qui primum omnium hanc in Indiam nauigationē à Ferdinando inuentā afferūt, palam refellunt Strabo, Plinius, Pomponius. Citerior longe lateq; patens Tarraconenfis

Tarconensis cognominatur, à Tarracone urbe à Scipio-
 nibus cōdita: annem habet Iberum clarū, Cantabricis
 ortū Iugis, qui primum in ortum solis egressus tandē
 aluco in Meridiem flexo mediam Tarraconensem ri-
 gat, inq; Mediterraneū effluit. Ab hoc Iberi iuxta siti
 populi, & Iberia Græcis Hispania dicta. Vrbes in ea
 etiannū clare, Tarracon, Valentia, Caesar augusta,
 quā uulgo Zaragostam uoce corrupta nominat, præ-
 terea & Barcino, quæ hodie Barfilona clarissimum
 emporium, & Toletum, unde Plinio Toletani dicti.
 Gentes quæ oram habitant Borealem ab Occasu Gal-
 leci, & Celticū promontorium, Finis terræ uulgo di-
 ctū. Dein Celtici à Celtis, si Silio credimus orti. Mox
 bellicosissimi Cantabri, Astures, Varduli, & in Pyre-
 neum inclinantes Vascones Plinio. Ea ora plerūq; ste-
 rilis, et cœli durioris, nec sine causa robustiorū gen-
 tium, uulgo Piscaiam uocitant: sed et pietate & inge-
 nijs Hispania excelluit. Corduba Osium illum habuit
 Constantini Magni tempore Episcopum, uirum cla-
 rum, & tolerantissimū laboris, qui Niceno cōuentui
 interfuit. Præterea Pacianū Episcopū Barcino, cuius
 inter scriptores meminit Hieronymus. Famam aut de
 Christo uel Apostolorū tēporibus Hispanias tenuisse,
 ipse in primis nobis Paulus fidē facit, qui in Romanis
 tanto se Hispaniam inuisendi desyderio teneri testatus
 est, uelut operæ facturū pretiū apud eos quibus Christi

nomen et professio arrisisset. Ex gentilibus autē præcipue clari Seneca Stoicus Cordubensis Pauli familiaris, si Hieronymo credimus, utrunq; certè Nero occidit. Item M. Fab. Quintilianus, quem Valla non dubitauit lumen Romanæ eloquentiæ dicere, Sed et Valer. Martialis, Lucanus & Silius clari poëtæ, Hispani fuerunt. Præterea & Pomponius Mela, cuius de Geographia libri extant. Et ex nostris Christianis Iuuenus presbyter qui sub Constantino, & Prudentius qui sub Theodosio floruit. Dedit et principes Romano imperio, præcipue Traianū, et cuius iam memini Theodosiū.

GALLIA.

Amplissimum Galliarum tractum, ab Occasu Pyrenæi Montes ab Hispania separant. Ab ortu partim Alpes, quæ ab Hannibalis quondam transitu Pœninae, ab Herculis autē Graiæ, præterea & Cotiæ dictæ, siue ut Tacitus eas uocat à Cotio Regulo Cotianæ: partim Rheni amnis decursu clauditur. Orā Septentrionis æstuosus Oceanus alluit, qui iuxta ostia Rheni Septentrionalis, inter Rhenū et Sequanā fluuiū Britannicus, dein ad Pyrenæum usq; Gallicus dicitur: qua in Meridiē procurrat pelago mitiori nempe Mediterraneo terminatur. Proinde ab Austro oræ est non admodum iniquæ, nisi quod amplis sinibus semel iterūq; sese incuruat, cum sit à latere Boreali ob frequentes sinus & promontoria maxime lacunosa.

Scrius

Serius hæc quàm Hispania Romanorū armis paruit, & Fabij Maximi primum etate petita est, quū annis ante Christum natum circiter CXXV. illam Punica bella, ea maximè parte qua maritima est, longe antea imperio subiecissent. Terram eius uniuersam ueteres quatuor in partes diuisere. A Rhodano enim & Coemenijs montibus in meridiem uergens, hinc Varo amne à Nicæa & alpibus, illinc ad Illiberim Pyrenæis, finita, Braccata Gallia dicta est, à Braccis uestis genere, quo tū ea gens peculiariter utebatur. Mox à Narbone Colonia, Prouincia Narbonensis dicta, omnium Gallie regionum fertilissima, et ut ait Plinius nulli prouinciarum postferenda, breuiterq; Italia ueriusq; prouincia. Nomen prouinciæ adhuc retinet, & media Rhodano fertilissimo amne rigatur. Reliqua Gallia minus fertilis, sed aëre salubriore in totum aliquando Comata dicta est, qd̄ ueteres Galli, perinde atq; Germani comæ nutriendæ studio tenerentur: qua de re est apud Tacitum lib. 11. Hæc pars à Cesare dictatore primum omnium inuasa, & toto decennio non sine magnis cladibus ægre deuicta, tribus clarissimis annibus distinguitur. A Pyrenæo enim iugo ad usq; Garumnam fluuium, si Plinio, aut certè ad Lygerim, si Ptolomæo credimus, Aquitania protenditur. Dein à Lygeri ad Sequanam usq; amnem, qui Lutetiâ Parisiorum perlabitur, Lugdunensis appellata. Postremo inde la-

tissime patentibus terris ad Rhenū Belgica Gallia uocata est. Quibus limitibus hodieq; amplissimū Gallie regnum continetur, nisi quod ad Rhenum & Alpes iusta pars urbium gentiumq; alienæ ditionis existunt. Gallie autem omnes iam olim non ob opes solum & uirtutem bellicam, quibus semper præstiterunt, uerumetiam ob continentiam et disciplinam, quæ summū apud illos locum habuit, celebres fuerunt. Nam & artium illustrium & Græcæ etiam linguæ peritia excelluerūt, matre ut arbitror Massilia Græca urbe, quæ in maritima ora Prouinciæ sita, ad quā quondā disciplinarū gratia uel ex ipsa urbe Roma missi sunt q̄ docerentur. Certè Caesar primo Commentario belli Gallici tradit in Heluetiorum, quos afflixerat, castris tabulas fuisse repertas, quæ Græcis literis scriptæ essent. Præterea fuere in Gallijs qui mercatores, ea quæ ad luxū & mollitiem facerent importantes, non admitterent, neque uinū inferri sinerent, quod his rebus, ut inquit Caesar, elanguescere animos & remitti uirtutem existimarent. Græci Gallos qui trans Rhenum sunt Celtas dixere, ideoq; Celtogallia Ptolomæo lib. 2. Gallia qua abit in Septentriones uocata est. Vrbes partium plurimæ, ac in Prouintia quidē & ueteribus etiamnū illustres, Narbo colonia, et sub ipsis penè Pyrenæi iugis Tolosa. Præterea in ora ut dixi, Massilia clarissima olim. In mediterraneis aut Vienna & Auenio, & Arclate

Arelate colonia. In Lugdunensi Lugdunum colonia, emporio in omni Gallia celeberrimo, ubi Ararim annem incredibili lenitate fluentē Rhodanus in se recipit. Sed & Lutetia Parisiorū tenuis quondam, nūc adeo frequens & populosa, ut cum maximis Europæ urbibus certet. Est & Rothomagus clara. In Aquitania fuerunt Aquitani populi Plinio, à quibus provincia nomen datum. Præterea et Pictavi celebres, quos hodie Pictones dici autumant. Oppidum præter alia eximie clarum Burdegala. Sed & Vasconum gens in eas terras migravit, quos Aquitanica oppida compluscula tenere constat. Ipsa Belgica qua ad Oceanum et Rheni ostia procurrit, quondam desertior et raris oppidis, nunc ut res uariant mortalium, magnifice extructis urbibus habitatur. Ex ueteribus autem quæ in Rhenum inclinant clarissima est Augusta Treuirorū, uetus principum Romanorum sedes. Secundæ autem gloriæ Colonia Agrippina, ab Agrippina illa Claudij Cesaris coniuge appellata, nomen adhuc retinet. Est & Bonna uetus & Mediomatricum ciuitas. Rursus in Rheni ripa, Romanorum quondam contra Germanos excubantium præsidij celebres factæ urbes, Magonciacum, Nemetumq; & Vangionum, quas uulgus Spyræ & Vuormatiam uocitat. Supràq; eas clarum admodum hodie & humanitate, & potentia Argentoratum. Sed & Rauricorum Augu-

Ita quondam florentissima fuit, postquam à Germanis
 solo æquatam iuxta condita est Basilea, urbs cum lo-
 ci natura & splendore ædificiorum, tum uero & le-
 gum & institutorum ciuilitate eximia. Intus Sequa-
 norum quondam Vesontium, quam hodie Bisantium
 uocant. Trans Iurassum Auenticum fuit, itidem Helue-
 tiorum, sed interijt, extant reliquie tantum & nomi-
 nis & urbis, Tabulæq; non pauca ueterum inscriptio-
 num quas è ruderibus accolæ effodiunt. Supra Basile-
 am & Iuram montem ueterum Heluetiorum sedes, et
 Belgicæ prouinciæ pars fuit. Quorū uetus oppidum
 Vindonissa iuxta Vocetij montis radicē posita, adeò
 ab Alemannis Rhenum transgressis uastata, ut nulla
 prorsus urbis uestigia appareant, durant tantum no-
 minis reliquie, uetus nomisma antiquitatis monumen-
 ta illic e fossa urbem fuisse indicant ubi nunc solū est.
 Gentem ipsam Heluetiorum penitus interijisse autu-
 māt. Qui hodie habitant à Germanis orti maiores ha-
 buerunt Alemannos, qui annis ab hinc supra mille tra-
 iecto Rheno sæpe antea ab eis uastatum agrum omnē
 qui Rheno ambitur insederunt. Fuerunt enim oppida
 non obscura, et ante alia uetusta, Gaunodorum, Forū
 Tiberij, Vitudurum, Arbor felix, quæ adhuc quidem
 extant. Ceterū à ueteri illa clade uelut recenti etiam-
 num inualida, Tigurum restoruit, proximis aliquot sæ-
 culis Thuregum dictum, cuius pagus Tigurinus ob
 eximiam

eximiam uirtutem uel ueteribus historijs celebris est. Præterea et Salodorum uetus æditore colle conditū, quæ ad amnem quem Arulam uocant demittitur: turrim habet uisendam profecto ob eximiam uetustatē. Berna, si annos numeres, non admodum uetus est, si situm & cultum, si mores & ciuilitatē, si leges & instituta, si potentiam ac uirtutem cognoscas; nulli urbi um quæ in hoc ueterum Heluetiorum tractu sunt, cedit. Sed & Lucerna dignitate & opibus par multis, in eius lacus exitu, iuxta quem condita est, turrim habet per uetustam, unde ei nomen datum puto, quoniam ex ea nocturni ignes ostensi nauigantibus præluxerint. Euiusmodi turres ueteres Pharos dixerunt: qualis iuxta Alexandriam in Pharo insula turris fuit, nocturnis facibus procul et è sublimi nauigantibus uelut cursum dirigens, quo suum in portum in offensi deferrentur: talem adhuc habere Genuesem portum asserunt. Et est Tiguri pari modo extructa turris, quæ à procellarum alluione nomen habet, quem credibile sit primum eius rei gratia itidem conditā. Nihil enim est dubium utram uiam, uidelicet & quæ Tiguro & quæ Lucerna in Alpes & Italiam itur, iam olim tritam & maximè frequentem fuisse. Friburgum recens est, cæterum & ipsum floridum & eximie munitum. Tugium nō ita pridem paruum oppidulum fuit, quod cum annis retro plus minus LXXXV, bona parte in

lacum iuxta quem conditum erat subsidisset, moenibus
 mox in amplius spatium diducta, celebri oppido fecerunt
 locum. Schafhusia ipsa non admodum uetus, à
 nauium traiectu Scheffhusia dicta est: mox ut sit, uulgo
 detorqueute uocem, Schafhusia, ex quo errore &
 insignibus datus locus. Ceterum hodie & loci antea
 nitate & rerum copia, praeterea & ornatu urbis &
 eximia ciuilitate antecellit. Sangallum, patria mea,
 oppidum Linificio nobile, annis retro ferme sexcentis
 primum moenibus cinctum, & in oppidi formam
 redactum est, diuq; (ut reliquae ferè à me in hoc tractu
 memoratae ciuitates) non sui iuris, mox liberum &
 foederatum, quanquam grauibus semel iterumq; cladi
 bus afflictum, emergit tamen palmae in morem, inq;
 numero Ciuitatum quas Imperiales uulgo uocant cen
 sum, sua libertate fruitur. Intus Pagi aliquot sunt li
 beri, et ipsi clari. Sed in Acronij lacus littore, quo de
 nuo in Venetum lacum Rhenus effunditur, sita est ue
 terum praesidiorum alumna Constantia, à Constantio
 Imperatore Magni Constantini patre appellata,
 urbs in primis munita et culta longeq; omnium in Acro
 nij & Veneti littore conditarum ciuitatum florentis
 sima. Caesar in primo Commentario ueterum Helue
 tiorum agrum, una ex parte flumine Rheno à Ger
 manis secludit, altera ex parte monte Iura, qui eos à
 Sequanis disterninet, tertia Lemanno Lacu & flumi
 ne

ne Rhodano, qui prouinciam (inquit) nostram ab
 Heluetijs diuidit. Fortissimos autem omnium facit Bel-
 gas, propterea quod à cultu ac humanitate prouin-
 ciae (Narbonensis) longissimè abessent, minimeq;
 ad eos mercatores saepe commearent, neque ea quæ
 ad effœminandos animos pertinerent importarent,
 proximiq; essent Germanis, quibus cum continenter
 bellum gererent. Qua de caussa (inquit) Heluetij
 quoque reliquos Gallos uirtute præcedunt, quod ferè
 quotidianis bellis prælijsq; cum Germanis contem-
 dunt, cum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in
 eorum finibus bellum gerunt. In secundo autem Com-
 mentario belli Gallici tradit, plerosq; Belgas or-
 tos esse à Germanis, Rhenum antiquitus traductos
 propter loci fertilitatem ibi consedisse, Gallosq; quæ
 ea loca incolerent expulisse. Ex quibus uerbis intel-
 ligimus longè ante Cæsaris in Galliam aduentum,
 qui origine Germani essent, eam Rheni ripam, quæ
 ad Galliam pertineret, habitare cepisse, quibus post-
 hæc tempora, cum subinde alij atque alij ex Ger-
 mania profecti accederent qui eas terras traiecto
 Rheno incolerent, idq; principum etiam iussu fie-
 ret, quod et Suetonius et Tacitus innuunt, factum
 puto, ut C. Plinius qui sub Vespasianis uixit, quarta
 to libro Belgicam ab ortu, non iam Rheno, ut Cæ-
 sar, sed Schalde amne terminare uoluerit, uelut

confessus, Germaniæ potius quàm Gallie esse quicquid intra Schaldim & Rhenum interiaceret. Pari causa factum, ut mox Cl. Ptolomæus & post eum Marcellinus & alij, infra Rauricos Germaniam superiorem, quæ & prima, inferiorem quæ secunda Germania dicta est, statuerint. Constat autem has terras circiter annos 500. hoc est, quamdiu post Iulium Cæsarem uictorem populo Romano paruerunt, & Prouinciales factæ sunt, cum legibus atq; institutis mores etiam atq; linguam eorum, à quibus gubernabantur recepisse: id quod et Narbonensi prouinciæ ante acciderat. Tandem sub Valentiniano tertio, quum circumquaq; robur imperij frequentibus hostium excursionibus quateretur, factum est ut & Alemanni & Franci fortissimæ Germanorum nationes, spe potiundi quod ante sæpe tentauerat, traiecto Rheno magnam Galliarum partem inuaserint: Alemannis quidem eum tractum, qui ab exortu Rheni adusq; Confluentes porrigitur, Francis uero Belgicam utramq; qua in ortum & Septentriones patet occupantibus. Irruerunt & Burgundiones ex Germania, et alia à parte Nortmanni: quæ Gentes cum nõ exigua nominis gloria adhuc durant. Produunt historie, & Gothos in Gallijs consedisset, Vandalos autem & Alanos & Hunos uagas gentes Galliam quondam magnis cladibus afflixisse. Sed Franci post subiugatos Alemannos & pulsos Romanos

manos circum oram Rheni primum, mox in interioribus partibus longè lateq; ita regno inualuerunt, ut nō leges modo suas, uerum & linguam & patrios mores cum regno propagarint, annis non minus quingentis. Post quæ tempora quum cum ipsa principum stirpe regniq; splendor elanguisset, ueteri, hoc est, provinciali Romanorum lingua reducta (cuius etiamnum reliquias uernaculus Gallorum sermo retinet) maior regni pars alienæ ditioni concessit, ita tamen ut Germanijs quæ cis Rhenum sunt non multum de dignitate fuerit detractum. Porro & gentis & regni ceu auspicata feliciaq; nomina posteritas retinuit, hodieq; incolæ Franci, regnumq; horum amplum & potens Francorum dicitur.

GERMANIA.

TRans Rhenum in ortum solis & latus Septentrionum conuersa Germania longè lateq; extenditur, terra uirorū diues & populis (ut ait Solinus) numerosis frequēs. Veteres eius termini sunt inclyti annes, ab Occasu Rhenus, à Meridie Danubius. Ac Rhenus quidē ex Alpibus, quas Rheticas Tacitus uocat, delapsus, non ita longe ab exortu suo adeo propinquus fit Abnobæ monti, ut inter eius ripam & caput Danubij quod agrorum interiacet amplius duorum nulliarium latitudinis non habeat: quo in loco

dd

Rhetiae primae finis, & Germaniae ipsius initium statuitur. Ab ortu Sarmaticarum gentium confinio excipitur, ceterum limite propemodum confuso. Tacitus mutuo metu ac montibus hos ab illis separat. Nec certi limitis Plinius meminit, nisi quod 14. cap. lib. 4. in annium enumeratione, qui Oceanum influunt, coniecturam facit Gutallo amne (qui ultra Vistulam sit) ab ortu cum Germaniae finem statuisse. Pomponius certe & Ptolomeus amne Visula siue Istula illam terminant: qui quidem ex Carpati montis arduis iugis ortus, primum tenuis, mox aliquot fluminibus receptis auctior iuxta urbem quam hodie Cracouiam uocant, Regum Poloniae sedem, altus & nauigiorum capacax ingreditur, atque inde flexus in Boream longissimo tractu frequentibus populis peragratis demum tribus minimum ostijs Sarmaticum siue uerius Germanicum Oceanum influit. Mons Carpatus ab Istula fontibus recta in meridiem iuxta lazigum campestria in Danubium prominet, ibique finit Germaniam: tum in ortum conuersus per Dacos ad Maesos usque & Scythicas gentes pertingit, ut ferè ex ueterum terminorum obseruatione constet magnam partem regnorum Polonici uidelicet & Vngarici, ad Germaniam pertinere. Nam & Carpetum aetate nostra, qua aëris argenti atque auri fodinas habet, magno hominum numero Germani adhabitāt, à circumpositis gentibus lingua institutis,

instituti, & habitu diuersi, quemadmodū et Septem-
 castrenses eodem tractu, sed remotiori paululum in-
 ortum situ. De ueteribus Germanis qui Caesaris Dicta-
 toris etate, annis non multis ante natum Christum,
 Romanis propius cogniti et in literas relati sunt, ipse
 Caesar libro Belli Gallici sexto sic scripsit, Vita oīs
 in uenationibus atque in studijs rei militaris consistit
 à paruulis duritiei ac labori student: qui diuissime im-
 puberes permansere maximam inter suos ferunt lau-
 dem, hoc alij staturam, alij uires, neruosq; confirmare
 putant: qui quaq; de caussa ad eos uenerint ab inui-
 ria prohibent, sanctos habent, ijsq; omnium domus pa-
 tent, uictusq; communicatur. Idem author tradit mi-
 ram eis & inopie & egestatis & patientie con-
 suetudinem fuisse: agriculturæ non studuisse, sed ma-
 iorem uictus partem in lacte, caseo, carne constitisse:
 nec agros proprios habuisse, sed ut magistratus in an-
 nos singulos designassent, ita permutatis uicibus ha-
 bitasse & coluisse, ne uidelicet assidua consuetudine
 capti belli gerendi studium agricultura permutarent,
 neue qui latos fines parassent humiliores possessio-
 nibus summouerēt, postremo ne qua oriretur pecuniæ
 cupiditas, qua ex re factiones nascuntur. Cornelius
 Tacitus Germanos indigenas, minimeq; aliarum Gen-
 tium aduentibus & hospitij mixtos aut illarum con-
 uubijs infectos, propriam & synceram, & tantum

sui similem gentem extitisse arbitratur. Pabula eorum iam olim laudatissima fuisse tradit Plinius. Sed & Tacitus pecorum fecundam Germaniam dixit, easq; solas illis & gratissimas opes fuisse ait, Auri & argenti magnarum pestium nulla illis cupiditas erat. Præterea & uasa argentea quæ principibus eorum aut legatis munera data essent, non alio loco habebant, quæ hæc humo essent ficta. In pagos autem, quos Cæsar Tacitusq; ciuitates uocant (tractus uidelicet amplius unius iurisdictionis) diuidebantur. Nulla erant oppida, nimirum rei pecuarie & uenationi deditorum, omnia autem syluis horrida, & qua Oceanum Germanicū regio procurrit, paludibus impedita. Gentes in totum fortissimæ & maximè frugales, sed suis uitijis notatæ, quorū hodie, ut ad deteriora procliues sumus, reliquie extant. Latrocinia nullam habebant infamiam, quæ extra fines cuiusq; ciuitatis fiebant, atq; ea iuuentutis exercendæ ac desidiæ minuendæ causa fieri prædicabant, ceu tradit Cæsar. Tacitus qui sub Hadriano historiam scripsit, Annos post natum Christum circiter CXX. Germanos conuictibus & hospitijis efusissimè indulgere, plerumq; uero somnū in diē extrahere: diem noctemq; continuare potando nulli probrum esse tradidit, sed & crebras ut inter uinolentos rixas, quæ raro conuictijs sæpius cæde & uulneribus transigantur. Si indulseris, inquit, ebrietati suggerendo
quantum

quantum concupiscunt, haud minus facile uicij quam armis uincuntur. Præterea & aleam sobrios inter se-
ria exercere solitam, tanta lucrandi perdendique teme-
ritate, ut cum omnia defecere extremo & nouissimo
iactu de libertate ac de corpore contendant, & uo-
luntariam seruitutem uictus adeat, quamuis iunior,
quamuis robustior alligari se ac uenire patitur. Ea est
(inquit Tacitus) in re parua pertinacia, ipsi fidem uo-
cant. Accedit ad hæc quod quum ueteres illi nec dum
opulentiarum gentium comertio contaminati, aurum
& dona cotemptui haberent, nec uictu nec cultu ele-
gantes, posterior ætas longè diuersos mores admise-
rit. Tacitus enim, cui Germanorum res probe cogni-
te fuerunt, hæc uerba habet, Gaudent præcipue finiti-
marum gentium donis, quæ non modo à singulis sed
publice mittuntur, electi equi, magna arma, phaleræ
torquesq; . Iam & pecuniã accipere docuimus. Idem
author de studio bellorum & raptus, neq; non de labo-
ris domestici fastidio locutus, inter alia, Pigrum qui-
nimo, inquit, & iners uidetur studio acquirere, quod
possis sanguine parare. Sed & Claudianus qui sub
Honorio Augusto scripsit, Anno Domini CCCC,
Panegyri in laudes Stiliconis prima, testatur Germa-
nos Romanis quietem uendere, hoc est, pecunia acce-
pta pacem addicere solitos, quum inquit,
illi terribiles, quibus otia uendere semper

Mos erat, & foeda requiem mercede pacisci,
 Natis obsidibus pacem tam supplice uultu
 Captiuoq; rogant, &c.

Contra uero eximia illorum, præter eas quas retuli
 uirtutes extiterunt, quos utinam tam sequeremur
 quàm uicia exprimimus. Soli Barbarorum, inquit Ta-
 citus, singulis uxoribus contenti sunt: & septa pu-
 dicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis
 conuiuiorum irritationibus corrupta. Paucissima in
 tam uniuersa gente adulteria, quorum poena præ-
 sens & maritis permissa. Accisis crinibus nuda-
 tam coram propinquis expellit domo maritus, ac
 per omnem uicum uerbere agit. Publicatæ enim pu-
 dicitia nulla uenia, non forma, non ætate, non opibus
 maritum inuenerit. Sera iuuenum Venus, eoq; inex-
 hausta pubertas: nec uirgines festinantur, eadem iuuen-
 ta, similis proceritas, pares ualidaq; miscentur, ac ro-
 bora parentum liberi referunt. Sua quenque mater
 uberibus alit, nec ancillis aut nutricibus delegantur.
 Fœnus agitare & in usuras extendere illis ignotum.
 Hucusque Tacitus. Mirũ autem uideri posset à Ptolo-
 meo & cæteris ueterum gentium tantam uarietatem
 & multitudinem censeri, quarum nec loca, nec nomi-
 na hodie facile agnoscamus, nisi constaret adeò fluxa
 & caduca esse mortalium omnia, ut rerum ac popu-
 lorum casum aut mutationem uel nominum interitus
 conse

consequatur: sed & migrationes in caussa fuerūt, quo minus de nominibus constet. Sedibus enim mutatis factum est, ut egressis alijs, aliæ succederent, quin et intestinis discordijs excitatis inuicem se pepulerint, alijs subinde atq; alijs sedibus occupatis, quod facile ex Taciti lectione deprehenditur. Clarissimi & qui magnā Germaniæ interioris partem tenuerint centum pagis habitantes Sueui non unius gentis, tanta autem contentia, ut nec uinū ad se importari permiserint, quod eo ad laborem ferendum remollescere homines atque effœminari arbitrarentur, uelut quarto libro belli Gallici Cæsar prodidit. Sunt et hodie clari, sed in alijs sedibus Cattorum uetus gloria, qui sub Hercynijs salibus in Oceanum expansi quondam, nūc remotiora paulum & in Rhenū uergentia incolunt, pars iuxta Melibocū montē Ptolomæo cognitū, à quo Cattimeliboci dicti, uernacula uoce idem sed corrupte significante, quā nuper in libris Rerū Germanicarū restituit Beatus Rhenanus uir præter eximiā eruditionē iudicij etiā dexteritate et diligētia singulari clarus. Sunt et ueteribus Saxones maximè clari. Præterea quorum extāt nomina Phrysijs Toringiq; sed et Misni et Hessi memorātur. Fueruntq; Burgundiones celebres, sed migratione illa in Gallias facta accidisse uidetur, ut gentis nomen in Germania interierit. Id qd' et Longobardorum gentē passā esse uerisimile est. Porro ubi tanta

cum frequentia hominum migratur, etiamsi reliquie remaneant, fit tamen ut succedentium ingruente & uincente numero uetus nomen illæ tueri nequeant. Sic Scoti, Picti, & Angli celebres aliquando Germaniæ gentes, iam nunc propter migrationem in sola Britannia memorantur. Franci felicissimi primum ad Oceanum habitauerunt, & pyratice exercuerunt, mox interiora occupantes ad Rheni usque ripas per-tigerunt, neque hic finis, traiecto Rheno Franciam constituerunt, olim Theutonicam dictam, quod lingua Germanica uteretur de qua in Gallia dictum est. Hodie ad Mœnim habitat Francorum gens etiamnum clarissima. Sed mirum alicubi ueterum gentium durare nomina, quæ tamen aut emigrarint aut interierint, ceu in Boiohemo sede ueterum Boiorum, cuius coloni hodie Bohemi dicti. Gens Scythica Sclauinorum, sed & ipsa ante alias clara. Quorum pars sunt qui Vistulam accolunt Poloni dicti, et qui in Illyricum concessere, uulgo Sclauis eiusdem originis esse lingua qua comuniter utuntur indicat. Manet & Theutonorum uocabulum uulgo, quo nomine Germani significantur. Ingens olim Cimbrorum gloria fuit, à quibus Cimbrica illa Chersonesus dicta, quam coluerunt, his postea Insulares homines Dani uocati successerunt, qui & peninsule nomen dedere, quam uulgo hodie Daniam appellat, ea uoce tractum seu limitem Danorum

norum significans. Alemanni, collectitia Germanorū
 gens, tum primum increbuerunt, quū manu collecta
 ad superiorē Danubij atq; Rheni ripam consedissent.
 Nominis ratio ex uirtute ducta uidetur eruditis: con-
 stat enim uocem uernaculam esse & planè Germani-
 cam, significans omnes illos uirili animo fuisse, qui ad
 hunc modū, uelut societatem pacti, confluxissent. Sed
 & Germani (ut obiter admoneā) ueteribus Celta uo-
 cati, sic dicti uernacula uoce existimantur, quòd qui
 primum Rhenum transgressi Gallos uicerunt, ad uir-
 tutis commendationem hoc sibi nominis ceu eulogij
 uice ascuerint, quo mox ut honorifico tota natio usa
 sit. Nam & Tacitus in libro de Situ & moribus Ger-
 manorum hoc uocabulum recens & nuper additum
 tradit. Porrò uox ipsa, si interpreteris, totum uirum
 significat. Qui hodie habitant, nec uirtute nec digni-
 tate maioribus cedunt, par robur corporibus, animi
 longe ornatiores, quippe qui de feritate antiquis op-
 probrata remisserint aliquid, & prudentiam per ho-
 nestarum artiū ac disciplinarum occasionem eximiā
 sint nacti. Vetus enim Germania in totū literas igno-
 rauit, & sero coepta est ea lingua scribi, quod &
 ipsum & diplomata principum & Germaniae regum
 indicant, à proximis etiā seculis non aliter quàm La-
 tine scripta & prodita, quorū aliquot in archiuis no-
 stris oppidi Sangallensis asseruantur, à Rudolpho Ha-

bisburgio Germanorum rege missa, qui Ann. Dom.
 M. CCXCI. ex humanis excessit. Oppida Ger-
 manie non perinde frequentia pro regionis magnitu-
 dine, sed plura tamen si cogites quondam nulla fuisse.
 Atq; hoc magis mirum aliquot præclaras urbes breui
 tempore adeo ciuilitate, dignitate & potentia creuis-
 se, ut cum florentissimis aliarum gentium certare ui-
 deantur. Omnium primi ordinis sunt quas Imperiales
 uulgus uocat. Potentioribus autem magnum studium
 exterarum nationum commertio uti, cui causæ sunt
 qui ciuilitatem & humanitatem acceptam ferant. Est
 & agriculturæ magna cura. Neq; ijs qui hodie habi-
 tant, ea est inertia quæ ueterum fuit: neq; pascui solū
 ut quondam agri, sed & frumenti in totum feraces. Et
 locis non paucis, maxime autem contra Rauricorum
 oram sub Martiana sylua, quæ Nigram hodie uocant,
 longo Rheni decursu uinetis amœnissimis cõsita. Præ-
 terea & ad Nicri (uulgus Necarum uocat) & Mœni-
 annis ripas maxime uitifera. Illo autem latere quo in
 Ortum Aequinoctialem excurrit, & Norico & Pan-
 noniæ superiori interfluo Danubio contermina est, nõ
 modo uinum edit optimum, sed & crocum omnium
 præstantissimū gignit. Frugiferarum insuper arborū
 patiens: minus autem fertilis qua in Oceanum & Vi-
 stulam porrigitur, quanquam abunde frumenti ferax.
 Habet & fontes & fodinas salis, & præter eas quas
 in

in Carpeti saltibus esse dixi, non uno in loco auri, argenti, eris, ferri, plumbi albi & nigri fodinas fertiles. Tacitus scribit sua ætate, hoc est, annis post natum Christum CXX. nullam uenam Germanis quæ aurum aut argentum gigneret patuisse: haud quidem quod non essent, sed quod tum pro gentis continentia nemo scrutaretur. Amnes Germaniæ clarissimi sunt præter terminales quos diximus Nicer et Mœnus, in Rhenum elapsi. Deinde Lupia, Amisus, Visurgis, Albis, Sueuus, Viadrus (uulgo corrupte Adrus siue Aderuocitatus) in Oceanum Germanicum defluunt, seruatque etiamnum horum nominum uestigia lingua uernacula. Nec dubium quin Latini scriptores sua ab indigenis, hoc est, Germanicis deflexerint, detortis, ut fit, inter dum syllabis. Nam & Rhenum, quasi Rhinum, à fluendo dictum quis neget? Præterea & Danubium, quasi Abnobiū, à clementer edito monte Abnoba unde exoritur, appellatum. Quippe recens uernaculum quo uulgo hodie utuntur Danouw, parum ab illo, ut uideatur, ueteri nomine, Die Abnouw, & literarum collisione Germanis usitatissima, Sabnouw, differre uidemus. C. Plinius quarto libro Gutallum trans Isulam in ortum, & ab occasu Mosam, qui cis Rhenum Belgicam rigat, inter Germaniæ flumina memorat. Sed notandum est, gentes illum non terras mensum. Aetate enim sua, cis Rhenum in prouincia frequentes Ger-

mani colebant. Proinde & Schalde fluuius, quem Cæsar in Mosam influere ait, ab Occasu, ut supra admo-
nuimus Belgicam terminat, ab Ortu uero solis quintū
Germanorū genus, nempe Peucinos & Basternas enu-
merat, quos quidem longe ultra Istulam habitasse con-
stat. Sed & Tacitus in Sueuici maris littore Efluorum
gentis meminit, quorum in littore succinum legatur:
quem tractum hodie Pruteni incolunt. Præterea Peu-
cinorum, Venetorum, Fennorūq; nationes Germanis
an Sarmatis ascribat dubitare se ait, &c. manifesto ar-
gumento, in ea parte Germanicas gentes Sarmaticis
ita permixtas fuisse ut dubiū terminum effecerint. Por-
rò populorum emigrationibus factum uidemus, ut cis
Danubium & Rhenū magna sit Germaniæ facta ac-
cessio, ut uere iam & recte quæ Danubio & Rheno
clauditur, Vetus Germania dicatur. Præstat tamen, nisi
si fallor, ad antiquæ historiæ cognitionem retinendā
ueteres terminos obseruare, ut quæ primæ Germano-
rum sedes fuerint, deinde quæ loca primis accesserint
posterius occupata, facili & distincto ordine intelli-
queat. Quæ de re nec illud quidem (quoniam ad exi-
miam ueteris Germaniæ notitiā facit & linguæ pro-
pmodum adorandam uetustatem indicat) prætere-
undū putauimus, eos Germaniæ populos, qui ad Ocea-
num proxime seu in ipsis insulis maris coluere Vui-
geuones dictos, qui in Rhenum & Danubium ab
Oceano

Oceano remoti, Isteuones: rursus qui mediterraneï
 essent, Hermiones, quasi Hermuones dicat, appellatos
 esse, authore Plinio. Apud quem corruptam lectionē
 summa diligentia Rhenanus restituit. Enimvero, Plini-
 o tot annis in Germania militanti, nota fuisse id ge-
 nus Germanica nomina, uel hoc unum magno argu-
 mento est, quod libro 10. de Anseribus quos Germa-
 nia gignit locutus, Candidi, inq̄t, ibi sed minores Gan-
 zæ uocantur. Quæ uox adhuc durat, & Anseres no-
 stri uulgo Ganzas dicunt. Sed procliuè nimirum est
 tot sæculorum interuallo notatas uoces à scribis indo-
 ctis et linguarum ignaris corrūpi et deprauari. Quos
 igitur Germana lingua, Wigewoner/Witstewo-
 ner/Herdeuoner illa etate uocauit, Plinius haud
 dubie mollius & ad Romanæ linguæ figuram defle-
 xius uocabulū Vuirgeuones, Vuitsteuones, seu Isteuo-
 nes, & Herdeuones dixerit. Neq; caret Etymo Herd-
 uundurorum uocabulum, ut alia multa uetera, quo-
 rum adhuc frequens usus est. Hæc est Germania quam
 annis ante natum Christum plus minus quinquaginta,
 primus omniū Iulius Cæsar in Rheno ponte facto cum
 exercitu ingressus, pauculos post dies rebus infectis
 & ponte quidem reciso redijt, ne uidelicet essent quæ
 abeuntem possent sequi. Hæc Germania, cui popu-
 lus Romanus partim principum, partim consularium
 hominum ductu & auspicijs, post ordinatas cis Rhe-

num & Danubium prouincias perpetuas praesidiorum stationes ceu murum quendam opposuit, nec permisit ut quicquam uel singulis Germanis cum prouincialibus commercij esset, nisi in sola ripa, idque adhibitis custodiis ne uagarentur: solis Hermunduris, ob fidem qua populo Romano commendabantur passim uagari & sine custode penitus ingredi permittebatur: cuius rei author est Tacitus. Neque obscura stationum frequentia, uel hoc potissimum argumento deprehenditur, quod cis Rhenum & Danubium, hoc est, in ripa prouinciarum toto utriusque annis decursu clarissima hodie oppida extructa uidentur, quum ripa diuersa ferè parua aliquot, nec illis conferenda sustineat. Ipse uidi in Pannonijs ad Danubij oram locis multis aggeres praetaltos, fossas amplis spacijs circumductas, magna murorum fragmenta, certa castrorum praesidialium uestigia, ubi aerei nummi ueteris notae, praeterea & aurei interdum reperiuntur, nec dubium est fuisse his ferè locis omnibus praesidiorum & excubiarum loca, ubi hodie urbes ripenses, dumtaxat uetustiores habitantur. Hoc enim Romanis supremum refugium fuit, ut quoniam tot tantisque cladibus acceptis de Germania retinenda nulla amplius spes esset, saltè à prouincijs arcere hostem, et non aestimandis sumptibus, quod reliquum erat ex uictoria gloriae, his modis tueantur. Quamquam non admodum pretium operae respondit.

Quod

Quod ingenue Tacitus confessus, Nō Sannis, inquit,
 non Poeni, non Hispaniæ Galliaë, ne Parthi quidem
 sepius admonuere. Quippe regno Arsacis acrior est
 Germanorum libertas. Iisdem causis factum putamus,
 ut sero ad Germanos fama Christi peruenerit. Nā plus
 septingentis annis post mortem Domini Vunefridus il-
 le Anglus, Maguntiacensis Episcopus, qui post Boni-
 facius dictus est, primum coepit Christum Germanos
 docere, cum iam Franci & Alemanni Rheno & Da-
 nubio transito, & praesidijs Romanorum suis dissi-
 disq; partem magnam splendidissimarum prouincia-
 rum occupassent. Et quamuis gentes asperae, armo-
 rumq; & praedae studijs assuetæ, salutarem illam disci-
 plinam agrè per initia admitterent, tamen Francorū
 auspicijs factum, ut amplissimas uictorias eorum per
 totam propemodum Germaniam Christianæ religio-
 nis accessio sit consecuta: cum constet prouincias cis
 Rhenanas Danubianasq; multo antea Christiani no-
 minis cultu imbutas fuisse. Crescentē enim, cuius Pau-
 lus meminit, in Gallias uenisse Sophronius tradit. Sed
 & Ireneus Episcopus Lugdunensis uetus author, &
 uicinus Apostolorum temporibus, Germaniæ cis Rhe-
 nanae meminit, ut quæ iam sua etate ecclesias habe-
 ret Christi professione insignes. Proinde in Germania
 nulla uetus eius rei memoria est, cum sit in Gallijs ce-
 lebris. Habuit enim Lugdunum Photinum Episcopum

illum, cui Irenæus successit, uirum Apostolicum, et ad grauiſſimarum persecutionū procellas instar saxi immobilem: mox Irenæum & ipsum clarum, cuius de Hæresibus extant libri. Vixerunt ambo sub Vero imperatore, annis post Christum passum CL. Treuorum autem metropolis, Paulinum fuit Episcopū, sub Constantio Constantini filio, uirum maxime pium, cuius meminit Hieronymus. Et Priscillianus in ea urbe est à maximo tyranno interfectus. Præterea & Athanasius, sicut lib. 10. Ecclesiastica hist. tradit Eusebius, sexennio Treuiris latuit propter minas Constantini, cui Arriani persuaserant. Sed & Hieronymus aliquandiu Treuiris egit, uelut ipse libro aduersus Iovinianum secundo testatus est. Tolosa uetus urbs Exuperium habuit, Augustini contemporaneū, quem Hieronymus ut ditissimum laudat, quòd uasa templi sui pretiosiora distrahere & erogare pauperibus, præterea corpus Domini in canistro uimineo, & sanguinem in uitro portare solitus fuerit. Pictauorum Aquitanie Episcopum Hilarium nemo ignorat: & Aruernorum Sidoniū Apollinarem, qui quidem postremis illis annis floruit, quibus Gotthi et Franci iam in Gallias irruerant. Sed ô felices prouincias, quibus cum imperij iugo libertas Christianismi tam cito obtigit. Minus autem felicem Germaniam, cuius libertas tot annis suos in ignorantie seruitute detinuit.

SARMATIA.

DVplicem Sarmatiam ueteres fecere, Asiaticā alteram qua trans Tanaim & Mœoticam paludem in Ortum extenditur, alteram Europæam, de qua iam dicemus. Termini eius à Meridie Danubius, à Septentrione Oceanus, ab Ortū Tanais, Mœotis, Pontus, ab Occasu Germania. Quidam Iazyges & Dacos separant, cum constet & hos Sarmatarum gentium fuisse. Pomponius enim lib. 3. de Sarmatia loquens, Qua retro, inquit, abit usq; ad Istrum flumen immittit: & Tacitus lib. 12. Iazyges Sarmatas uocat: quibus finitimi Getæ, à Romanis Daci dicti, aethore Plinio lib. 4. Gentes intus bellicose & uariæ, quondam qua ad Germanos inclinant Bastarnæ, qua in Tanaim Roxolani et Hamaxobitæ dictæ, quoniam incertis sedibus uiclitantes, curribus res opesq; suas secū ueherent: sed & Scythæ in uniuersum dicti Sarmatæ. Plinius eodem libro, Scytharum nomen, inquit, usq; qua; transit in Sarmatas atq; Germanos, nec alijs prisca illa durauit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti propè cæteris mortalibus degunt. Strabo certe lib. 7. latus Sarmatiæ quod in Boream porrigitur uel suæ ætati (uixit enim sub Augusto) non admodum cognitum fuisse tradit. Fit autem gentium migrationibus, ut subinde & sedes mutantur, & nomina. Proinde ut hodie habitetur Sarmatia paucis ex-

pediam. Ad Oceanum Borealem seu Codanum, Prus
 teni terram fertilem & eximie cultam possident, lin
 gua, cultu, & institutis Germani, pars tamen regni
 Polonici: supra quos in Ortum & Septentrionem po
 siti Liuoni, at in Occasum ad Isule amnis ostia cla
 rissima urbs Dantiscum memorabili emporio, quæ &
 ipsa regem Poloniae agnoscit. Polonia autem dicta
 magna Sarmatiae pars à planicie, quam ipsi uerna
 cula lingua Pole uocant, gens ipsa in plenum Sclauis
 norum est, Scythicae originis, & quæ citra mille ann
 norum ætatem in has terras migrauerit, sed clarissima
 ma tamen, & humanitate longe à Sarmatarum uete
 rum asperitate aliena. Vrbes in Germanico solo duæ,
 quarum altera regni sedes Cracouia dicta, cum arce
 elegantissima, quam inelytus rex Sigismundus pro
 ximis annis magnificis structuris instaurauit, ciuitas
 ipsa utriusq; linguæ Germanicæ & Polonicæ perita,
 eo est cultu, elegantia, atque opulentia, ut regiam esse
 agnoscere possis. Altera in maiori Polonia (duplicem
 enim faciunt) Posnania dicta & ipsa populosa, cum
 sede Episcopali, & amne interfluo, quem accolæ
 Vuartam uocant. Interiora uicis magis quàm oppidis
 habitantur: neq; alia memoratior illic ciuitas quàm
 Liuonorum, quam ipsi Vuilnam Lituaniæ nominant,
 à Liuonia maritima Lituaniã separantes. Terra ipsa
 in uniuersum frumenti maxime ferax, piscibus item

& feris abundans, non tamen pro terrarum ampli-
 tudine illis in locis aut culta aut frequens. Nam &
 syluis immanibus distinguitur, in quibus hodieq; Vri-
 boues, Alces, & raræ magnitudinis ursi, aliâq; id ge-
 nus animalia capiuntur, quorum alicubi Cæsar, Pli-
 nius, & Solinus meminere. Sed neque ullo alio in lo-
 co Hircynium nemus tam late ingreditur, quàm cir-
 cum Vuilnam, & qua parte in Mœotim & Bospho-
 ranas gentes excurrit. Latrocinia præcipue Polonia
 ignorat, & tanta securitas est ut hybernis mensibus
 etiam singuli tenuibus uehiculis immensa itinera con-
 ficiant, hoc enim tempus uehendis ultro citroq; mer-
 cibus maxime commodum est, quoq; rigidior bru-
 ma fuerit, hoc celerior expeditiorq; uectura est, ni-
 mirum paludibus & annibus quaq; uersum gelu clau-
 sis. Secundum regem magna dignatione Episcopi ha-
 bentur, ille autẽ cum ratio regni postulat crebra con-
 cilia frequentissima nobilitate conuocata peragit. Mi-
 litie munus non nisi nobilibus ijsq; qui ex oppidis ho-
 nestiore ordine sunt permittitur: quaq; uel una re-
 gni amplitudinem intelligere queas, quoties est o-
 pus citra moram numerosi exercitus conscribuntur,
 in Moschos enim siue Moscuitas, & Ponticum tra-
 ctum Polonia extenditur, nec multo minus terram am-
 bit quàm tota propemodum Hispania trans Pyrenæiã
 habeat. Annes Sarmatici præcipui sunt, Ptolomæo

Chronon dictus, quem Guttallum uocasse Plinius uis-
 detur, ex Liuonis delapsus Codanum influit. Diuerso
 à latere in Pontum Euxinū exeunt, Tyra, Borysthe-
 nes, & inter hos medius Axiotes, omnes intra limites
 Polonici regni exorti: circum quos frequentes Ruten-
 norum populi habitant, ibi tractus fertilissimus est,
 quem uulgo Podoliam uocant, in quo oppidum Lem-
 burgum, salsamentis nobile. Sed dolendum profecto,
 agrum eum circumquaq; tam commodum habitatio-
 ni, deserte tamen, nec nisi sparsis uiculis coli propter
 crebras Tartarorum incursiones, qui equorum (quos
 optimos & laborum tolerantissimos habent) perni-
 citate freti, longissimis itineribus paruo tēpore emena-
 sis incautam plebem multis milibus obruunt, neq; pec-
 cus solum, sed & homines captiuos trahunt, neque
 ulli etati parcitur. Nulla his fides est, proinde nec pa-
 ctis mitigantur, nec foederibus acquiescunt. Sed Mosci
 siue Moscuicæ summoti in Septentriones, & Poloniæ
 centum ferè miliarium interuallo à Vuilna ciuitate
 contermini, terram fertilem nec admodum inclemen-
 tis cœli habitant: ut inde sit uerisimile uetustatem sa-
 bulosis plerūq; & uulgo receptis narrationibus usam
 esse, quum experientia destitueretur. Nota enim sunt
 quæ de Arimasspis deq; Hyperboreis, deq; rigido illo
 syderum cardine antiqui retulerunt. Caterum Mo-
 scuicas corrupta uoce dictos apparet, quos ueteres Ha-
 maxobitas

maxobitis dixere, extremae Sarmatiae incolae. Et sic uetus nomen aduenae genti relictum, sicut Boiemorum Sclauinis qui hodie Boiohemum inhabitant. Multa enim argumenta sunt quae palam indicant eam gentem indigenam non esse. Lingua utuntur non ab simili Dalmatiae, & Dalmatam loquentem clare intelligunt, nec ignotus illis est Latinae linguae usus. Praestant & humanitate & fidei conscientia, foederibus multum tribuunt, statura proceri, robustis artibus, hirsuti, glaucis ferè oculis, tenui uictu, potu frequentius saturi, quem ex melle conficiunt. Urbem habent Nogardiā cognomento Magnam, in qua Solstitio aestiuo umbræ ferè nullæ, sol enim non alte mersus crepusculum, mox nulla nocte intermedia diluculum efficit. Ducem habuerunt proximis annis Basilium nomine, uirum magnum, & rei militaris eximie peritum, breuiter talem quem Caesar Maximilianus non ita pridem honestissimis legationibus salutandum duxerit. Arbitror autem & Asiaticae Sarmatiae partem ultra Tanaim horum ditioni parere. Non enim est obscurum, quam saepe amplissimum Poloniae regnum quantis copijs acerrimis incursionibus factis perculerit, nec impune etiam uictus unquam abscesserit. Atque his quidem, quanquam equestribus, grauior tamen armatura est quam Tartaris, ij enim in fuga omne praesidium collocant, nec nisi telis & arcu nocent, cum Moscuitae comminus etiam cum

hoste audeant pugnam capescere. Ab his gentibus pel-
 lium preciosarum copia in Poloniam primum, mox
 alias in terras euehitur: quanquam & Ruteni idem mer-
 cimoniū agitent. Apud Liunos materia ceditur uarij
 usus, qua et nauibus imposta Codano sinu in Daniā et
 circūpositas regiones portatur. In totum autem mellis et
 ceræ in his partibus incredibilis copia est, nusquam enim
 sunt æstiuū dies longiores, quibus apes ad laborē natae
 cum primis delectantur. Tartari sordida gens & fera
 circa Chersonesum quæ Tartarica cognominatur se-
 des habent, et in eā Mysiam inclinant, quæ trans Istri-
 ostia in Septentrionē extenditur. Constans fama est,
 hoc illis moris esse quod de Bisaltis Maro prodidit, ut
 equi uena incisa sanguinē eliciant et cibarijs misceant.
 Ipse uidi Cracouia captiuos Tartaros qui morticina
 quotidie uescebantur, duntaxat ad ignem adhibita do-
 nec incalescerent. Erat aliorum ciborum copia quam
 regij serui ministrabant, sed illa pro feritate & suo mo-
 re præcipue delectabantur. Non præterierim & Mos-
 scuitas & Rutenos Christū agnoscere, & apostolorū
 uereri memoriā, uariare tamē ceremonijs et dogmatis,
 in quibus Græcos ritus sequi uidentur, & ignorāt pri-
 uatas Missas, quæadmodū et Græci. De Septentrionis
 et Orientis partibus, nūc Austrinas referemus. Iazigū
 tractū partim habent Germani, saltus Carpati incol-
 lentes, partim Vngari, quorum est Vngariæ regnum
 magnam

magnam hodie Germaniæ partem & Sarmatiæ con-
 tinens, quemadmodum & Poloniæ regnum plurimū
 agri ueterum Germanorum citra Vistulam comple-
 ctitur. Tibiscus annis piscosissimus, quem uulgus ho-
 die Tayssam nominat, à Dacis illos distinguens in Da-
 nubium influit: ultra quem montanis inherentes ferti-
 les saltus habitant, qui Transsylviani & Septemca-
 strensens uocantur, quos Germanos esse, cum lingua
 qua etiamnum incolumi utuntur, tum morum facili-
 tas & proceritas roburq; corporum indicat. Habent
 urbes aliquot munitissimas, et à rege Vngariæ magi-
 stratum, hoc est, Præfectum accipiunt, quem Vnga-
 rus Vuayuuodam nominat, quæ uox etiam Sarmatis
 Præfectum, siue (ut cum uulgo loquar) Capitaneum
 significat. Is fuit proximis annis Ioannes ille, à nobis
 semel Bude (quæ Vngarorum metropolis est) uisus,
 Stephani ditissimi Comitis filius, cuius sororem con-
 iugem habuit Sigismundus Poloniæ rex, qui hodie
 regno Vngariæ præesse dicitur, quo cū illustrissimus
 Romanorum rex Ferdinandus tot iam annis bellige-
 rauit. Porro gentis uetustatem ex Tacito & Plinio
 Rhenanus demonstrat. Daci ueteres tanta belli gloria
 eminebant, ut annua tributa Romani eis dependerent.
 Sed Traianus hac re uires & opes eorum augeri, ani-
 mosq; ad maiora erigi ueritus, Decibulum eorum re-
 gem aggressus uicit, & Daciam totam in prouinciã

formã rededit, urbes cõdidit & colonos deduxit: præ-
 terea & pontẽ lapideum in Istro mirandi operis nec
 æstimandis sumptibus fecit, quẽ paulò post Adrianus
 Imperator destruxit, ponte uiam patẽre Barbaris ad
 Mœsias depopulandas ueritus. Nihil enim unquã in so-
 lo Barbarico, Romanis aut Rhenum aut Danubium
 trãsgressis, stabile aut diuturnũ fuit. Dacia igitur pro-
 uincia sub Gallieno imperatore amissa, Aurelianus eo
 posterior desperans retineri Daciã omnẽ posse reli-
 quas coloniã in Mœsias transtulit, totusq; ager Daci-
 cus à Gothhis, Scandia, & Germanici Oceani remotis-
 simis insulis egressis, occupatus est. Gotthi primũ
 prouincijs cis Danubianis magno dãno fuere, post pau-
 lò consuetudine quadã, & quod sæpe inter illos pacis
 cõditiones interuenissent familiares facti, demũ opera
 Prouincialiũ Episcoporum ad fidẽ Christianã sunt con-
 uersi: nam Theophilũ habuerũt Orthodoxũ Episco-
 pum, qui cõuentui Niceno interfuit, & sententiã Ar-
 rianis aduersam recepit. Post uerò Vulphilam Episco-
 pum, opinionis quidẽ Arrianorũ, sed malis artibus à
 Valente deceptum, qui Gothicas literas reperit, &
 scripturas sanctas in suã gentis linguam conuertit: id
 quod et Dalmatis suis mox paulò D. Hieronymus præ-
 stitit. Huius Vulphila Socrates & Theodoretus memi-
 nere. Hodie (tanta est in rebus mortaliũ uicissitudo)
 Daciã partẽ Vngari tenent, partem Turcæ, Montana
 reliquæ,

reliquiæ, ut arbitror, Gothorum et ueterū colonorū, quos uulgus Vualachos, & tractū eorū Vualachiam nominat, quorū lingua etiamnum uestigia ueteris Romanæ Prouincialis retinet. Summū magistratū pariter Vualachos cognominant. Cōmendantur autē non à uirtute solum gerendorū bellorū, qua maxime præstant, sed & disciplina domestica & reipublicæ prudentissimā moderatione. Religionem Christianā agnoscunt, quanquam Pauli cuiusdam dogmatis iactatis, quibus insunt quæ nostris non admodum probantur. Huius gentis ornatissimam legationem ad Sigisfundum regem aliquando in Sarmatia acceptam honorifice & liberaliter dimissam uidimus, profecto in his paucis uiris indoles quædā Romanæ et Gothicæ uirtutis elucere uidebatur. Cultus illius per omnia Vngarico similis. Ultra Daciā autē ab anne qui Ierassus Ptolomæo dicitur, Getarū quondā sedes fuit. Terrā eam in Istrum & Pontum porrectam hodie finitimæ gentes Moldauiam uocant, & sunt in littore urbes aliquot Græcorum colonie, quarum libro 4. meminit Plinius. Ouidius lib. 3. Tristium:

Hic quoq; sunt urbes Græcæ (quis credere posset)

Inter inhumane nomina Barbariæ.

Huc quoq; Mileto missi uenere coloni,

Inq; Getis Græcis constituere domos.

Ac de uniuersa quidem Sarmatia hætenus.

EXpositis terris, quæ Rheno, Danubio, Oceano, Pontoq; & Mæotide finiunt, rursum ad prouincias ueniendū nobis, maxime Danubianas (Rhenanas enim diximus) quæ sunt, Rhetia prima, Rhetia secunda, Noricum, Pannonia prima, Pannonia secunda, Mœsia prima, Mœsia secunda, quas omnes ab Aquilone finit Danubius, à meridie Alpes terminant, quæ à Graijs illis iugis in ortū flexæ perpetuo tractu in Orientē abeūt, diremptisq; populis immanibus usq; in Thraciam penetrant: Rheticæ interim, sed & Noricæ, & Pyronæ, & Iuliæ, & qua Pannonias premunt etiā Pannonicæ dictæ idoneis auctoribus, quemadmodum supra dictæ Graiæ, Pœninæ & Cotiæ, quæ Narbonensem à Togata sciungunt. Rhetia igitur prima, quæ & superior, haud longe à fontibus Rheni in Belgicam imminet ab occasu, ab ortu Licoflumine ex Rheticis alpibus delapso, quem uulgo Lechum uocant, terminatur. Oppidū habet Curiam antiquū, et magistratus prouinciæ aliquando sedem, unde illi datum nomen uidetur. Habet & Brigantū, à quo Brigantinus lacus qui & Acromus dictus, memorabile olim quum Romani tenerent, sicut & Arbor felix oppidum, quod Arbonam uocant, in Acromi itidem littore, sed trans Rhenum situm. Porro cuiusmodi argumentis constat bonam eius agri partem quā ad Rhenū iacentē Belgicæ Gallicæ Caesar tribuit, postea

postea Romanis prouincias ordinantibus primæ Rhetie attributam fuisse, quod ipsum præter alia certa, in his locis ueterum præsidiorum monumenta conuincunt, ut etiam Constantiam in Rhetia prima censam fuisse uerisimile sit. De hoc dubiū non est nullam prouinciarum huius tractus euidentiora uestigia ueteris prouincialis, hoc est, Romanæ linguæ retinere, quam hanc primam Rhetiam, maxime autem hac parte qua Brigantini lacus littore cum Rheno sese Rheticarum alpium conuallibus insinuat. Arces alicubi uetustissime, præterea & oppida, ualles, agri, uici, uocabula Romana etiā illæsa retinet. Curia testis est, cuius paulò supra meminimus. Item à Briganto paruulo interuallo arx, Eminens, cum balnearijs. Dein castrum Montis fortis, mox aliud Montis asperi cognominatū. Præterea oppidulum Magna uilla olim dictum, nunc uoce detorta Mayensfelda. Contra quod in nostra ripa arx uetus Sanæ casæ, cui rudis posteritas prouincialis linguæ ignara, anseris nomen affinxit, cui mox oppinioni (ut efficax est ad errorem confirmandum consuetudo) nobilis illa familia acquiescens, anserens ceu gentilicium inter signa recepit. Est & Saxum dicta uetus arx, unde familiæ à Saxo cognominatæ origo est. Alicubi uiculus Vilis terræ cognomen habet, quod aer illic ferè pestilens existat. Est uicus qui Scouolam, est qui Gracchum, insuper & Fabium & Ci-

ceronem, Gaium, aliaq; id genus Romana nomina ex
 primat: certum autem & legionum nomina ex uulga
 tis locorū quorundam nominibus deprehendi. Vnde
 nisi fallor coniectura liceat colligere, Alemannis Da
 nubium transgressis, & Rhetiam occupantibus, po
 strema omnium eam partem celsisse, quam supra Bri
 gantium lacum nō Rhenus solum, uerumetiam mon
 tana difficilem aditu & ideo ab illorum incurfioni
 bus tutiorem effecerant. Ab ortu ergo Rheni alpe
 stres Rheti, quos hodie Grifones uocamus. Præterea
 alpini homines Athesini pars Rhetie sunt. Trans
 Acromum autem qui habitant Sueui dicuntur, pars
 Sueuorum ueterum, quorū & uirtutem referunt. No
 tius autem arbitror quàm ut sit multis indicandum re
 ceptis historijs Sueuorum nomine etiam Alemannos,
 qui hanc Rhetiam occuparūt, intelligi. Posterior æ
 tas Alemanniā uocauit, paulo amplius patentē quàm
 pro ueteri limite, magna enim ueteris Heluetie par
 tem amplexa est. Neq; inglorius fuit Ducatus (ut uo
 cant) Alemanniæ, mox & Sueuiæ dictus. Urbium cla
 rissima Augusta est Vindelicorū, splendidissima olim
 Pop. Rom. Colonia: deinde pauca ex ueteribus reli
 quæ (multas uastarunt Alemanni, ante quorū incur
 siones utriusq; limitis prouincias florentissimas fuisse
 constat.) Cambidonum inter antiqua oppida memora
 tur, ueterum haud dubie præsidiorum, cuius rei argu
 mentum

mentum esse uidetur Coenobium uetus adiunctum oppido. Posterioribus enim Francorum regibus placuisse uideo, monachos Scotia & Hybernia digressos, ferè his locis immittere, uelut expiandi consilio, in quibus ante praesidia collocata fuissent: id quod Brigantiae, in Augia lacus Veneti, Augia Rheni faucibus, alijs huius Rhetiae locis accidisse cernimus.

RHETIA SECUNDA.

Quod inter Licum & Oenū interiacet, hinc Danubio, inde rursus alpibus clausum, ad eam Rhetiam pertinet, quæ secūda aut inferior dicitur. Vrbes habet in Danubij ripa duas eximie clares, Reginoburgum, uulgo Ratisbonam, cum ponte lapideo spectandi operis, & alteram itidem Episcopali sede celebrem in ipso Oeni & Danubij confluuiio positam, quam hodie Patauium nominant. Verisimile aut iuxta illam castra olim Romanorum Regina cognominata, in Patauiio autē castra Bataua condesse, fuerunt enim & in hac ripa frequentes illorū aduersus Germanos excubiae. Ipse Oenus è Rhetiae prima alpibus delapsus oppidū Oenipontis praeterfluit, à quo loco primum nauigabilis, sed montium amphraetibus uarie tortus, nec statim in plana admissus, ubi longius per campestria ingressus est amnibus aliquot non ignobilibus è Norico uenientibus receptis, demū

uehementi undarum impetu Danubium influit. Hæc Rhetia qua in plana demittitur, propemodum tota ditioni nobilissimorum principum Bauariæ hodie subdita est, frequens cultissimis oppidis, & uicis, sed recentibus, præterea fertilis agri, nisi quòd uini nusquam (quod sciam) est ferax. Pars quæ alpinus attollitur, ad Rhetiam Athesinam pertinet, argenti salisq; fodinis nobilis, qui habitant Boiorum genus & Marcomannorum existimantur, qui è proxima Germania quondam, collapsis imperij Romani uiribus, hanc prouinciam migratione facta sint ingressi.

NORICVM.

Amplissima fuit prouincia Noricum, & si aestimetur magnitudo, haud multo utraq; Rhetia minor deprehenditur. Fertili in primis agro, præterea diues uenis, auri, argenti, ferri, chalibis, & salis fontibus inexhausta. Eà Oenus, ceu dictum est, finit ab Occasu, ab Ortus et Cætio monte Pannonia excipit Superior cognominata Ptolomæo, à Meridie Alpes Iuliæ, & illæ quas Plinius lib. 4. Carnicas cognominat, à Carnis accolis, quos uulgus hodie literis transpositis Cranos appellat. A Borea Danubius, ceterum ante diximus, perpetuus limes est prouinciarum omnium quas hoc tractu memoramus. Oppidorum ueterum

rum

rum in Danubium uergentium, quorum quidē extet
 memoria, clarissimū est Laureacū, Praesidis aliquan-
 do prouinciæ sedes, & militum Romanorum statiuus,
 sed multo magis Floriani martyris memoria celebre,
 hodie Anasum uocāt ab anne subter allabente, à quo
 et Ripense cognominatum uidetur, positum est in pla-
 nicie edita, & circumquaq; conspicua, multaq; se offe-
 runt contemplanti, quæ sanè locū ipsum non amœnū
 modo, sed & munitū fuisse testantur. Ipse Anasus siue
 Anisus, haud peul ab eo Castello quod Charnstatt,
 rude uulgus Raßstatt nominat, in profunda uallis
 planicie ortus, primo tenuis, mox utrinq; illabentibus
 riuus auctus asperrimis montium angustijs illabitur,
 atq; inde longis sonorisq; flexibus eluctatus Norici
 Ripensis campestria ingreditur, cursu adeò citato, ut
 his in locis quibus interdum uadosus est, quamuis for-
 tia iumenta subsistere & ferre impetum uix queant.
 Ad huius usq; ripam proximo anno Turcarum acer-
 rime incursiones patuerunt. Nam fluuij qui sub Ani-
 so Danubium ingrediuntur in Norico, multis locis
 sunt uadosi. Neque est ulla prouincia huius lateris,
 quæ tot amœnis limpidisq; & in totum piscosis am-
 nibus irrigetur. Interius clarissima urbs est Saltzebur-
 gum, à Saltza anne interfluo Germanis uocata, quam
 ueterē esse multa uestigia declarant: sed quo ante noie
 dicta sit haud facile est cognitu, quidā Badacum, alijs

Carnuntum faciunt, sed uerisimile est Carnuntū alio in loco fuisse, nec remoto ab Aniso fluuio, quanquam eum coniectura consequi non admodum detur, propter frequentia uetustorum locorum uestigia, quæ se non eo tantum tractu, sed toto ferè Norico, maxime autem qua in Ortum & Meridiem reflectit offerunt. Celeia, cuius Plinius meminit, nomen adhuc retinet, sed multum de ueteri splendore decepsit. Extant et Flauij Soluensis uestigia certa: nam Solensem eum agrū accolæ etiamnum uocant, iuxtaq; extructum Collegium Canonicorum templum uisitur cuius muris tabulæ plures inmissæ ueterum inscriptionum: sed & simulachra in eo tractu candidi marmoris & ærea extant. In confinio Pannoniæ Petouio est oppidū Episcopi Salisburgensis, Petouiam hodie uocant. Extat & Sabaria Norico proxima, cuius meminit Plinius, ceterum tenui oppidulo habitata. Ita enim Noricum uniuersum post desertum à Romanis limitem è Germania postea Marcomannorum & Quadorum ferocissimæ & Romanis infestissimæ gentes uastarunt, ut inter tot loca oppidorum ueterum nulla inueniatur quæ admodū ex antiqua illa clade conualuerint, præter pauca quæ aut principum curiæ aut Episcoporum cathedræ cultiora frequentioraq; proximis primum sæculis reddiderunt. Notandum autē, utraq; Stiriā, Carinthiam utraq; Carnorum tractum quem Sclauini hodie

ni hodie proxime Villacū possident, & omnem agrū
Salisburgensem in ueteri Norico contineri.

PANNONIA PRIMA.

Mons Cœcius Pannoniæ initiū ab alpibus re-
ctā in Septentrionem porrectus, non admo-
dum editis iugis ad Danubium usq; pertin-
git, qua Ortum uersus in plana demittitur longissimo
tractu uinetis amœnissimis consitus est, summum iu-
gum & latus occidentale densæ syluæ occupant, à fron-
te, nisi fallor, accolis Mons Caluus dicitur. Quanquā
non ignorem esse qui Cœcium haud procul Arrabo-
ne statuant, quod si esset, consequens foret, ad Noricū
longe maximam partem eius agri pertinere quem su-
periori Pannoniæ Ptolomæus tribuit. Hæc igitur à Me-
ridie parte Norici stringitur. Qua uerò in Ortū Bru-
malem & Sauum egreditur, ad alpes usq; pertingit.
Vrbium quas habet, hodie cultissima & ornatissima
est Vienna, in qua Castrum uetus Principum Austriæ,
& ab hac distans VIII. milliarium interuallo oppi-
dum Nouæ ciuitatis cognomine cū arce munitissima,
in qua Maximilianus Cæsar Caroli nostri V. auus pa-
ternus, & natus est & conditus. Anno enim ab hinc
decimoquarto cum in Norici amœnissimo oppidulo
ad Draunum annem sito (uulgus Vuelsum uocat) in-
grauem ægritudinem incidisset, nec lata medici polli-

cerentur, neque ipse admodum de uita esset sollicitus, morbo inualefcente id mandati intimis aula dedit, ut defunctum uita corpusculum illi loco redderent quo recens natus accepisset. Sed & pater eius Fridericus, multis ante annis in propinquo Norici ripensis oppido Lintzio (quod ueteres Romani praesidio imposito Lentias dixerunt) diem obiit, Viennæ postea in amplissima Basilica Stephani Mausoleo magnificentissime fabricato conditus. Sub Noua ciuitate lacus est Peiso etiam Plinio memoratus, ut uicinus Norico (non enim meminit primæ Pannoniæ) cuius profecto prima esset in omni Europa gloria, nisi degeneraret prope modum in palustria, importuosus enim paucis locis nauigatur. In Danubij ripa frequentia ueterum legionum monimenta existunt, inscriptiones ueteres, et numus antiquus, Amnis Arrabo, quo superiorem Pannoniam finit Ptolomæus, nomen adhuc retinet: supra cuius ostium quo Danubio miscetur uetus oppidum primæ Pannoniæ Brigetio fuit, cuius post Ptolomæum Marcellinus meminit. Arrabone statua fuerunt militum Romanorum, quæ hodie ueteri fossa, sed recenti muro clausa intus habent Basilicam Episcopalem Sura proniensem, cum atrio & ædibus aliquot magnifice extructis, quæ quidem omnia in ædita & eximie munita planicie instar Laureaci sita, subter uicium habent satis frequentem, sed neglectæ & incultæ structuræ, ut tugurijs

ut tugurijs magis q̄ domibus habitari uideatur. Ab Arrabone Meridiē uersus aliquot oppida iacent, sed iuxta Drauum fluuiū nobilem præcipua. Drauus ipse haud longe à Tridentinis alpibus loco quem Tobliū accolæ nominant, exortus, non Noricū modo, qua longissime extenditur, sed utraq; etiam Pannoniā perfluit, à Sauri ex Carnicis alpibus orti ripis nusquam amplius cxv milibus passuū abscedens: ingreditur autem Danubium iuxta locum, qui quondam Teutoburgum uoce planè Germanica etiam Ptolomæo dictus, hodie celeberrimus uicus est, cum Basilica itidē munito loco posita, cui Episcopus Quinqueecclesiensis præest, quem aliquando Budæ (quæ Vngariæ est metropolis) centum & amplius uarij ordinis hominibus comitatum in arcem regiam deduci uidimus. Hic mos proceribus regni cū Episcopis cōmunis est, & quo quisq; solus equo sublimis maiorem peditatum aut pone sequentem aut iuxta præeuntem habet, hoc esse sublimior potentiorq; uulgo dinoscitur. Sed ut ad primam Pannoniā reuertar minime prætereundū existimabā, appellatione regionū (ut sit) hac quoq; parte limites confundi. Magna enim primæ Pannoniæ pars ad regnum hodie Vngaricum pertinet. Contra in iusta Norici parte Austriæ, hoc est, Pannoniæ primæ nomine loca comprehenduntur, quæ sunt tamen suo limite à Pannonia discreta, quemadmodum ultra Danubium,

84 PANNONIA SECUNDA.

ubi Germania est, Austriæ nomen late patet, & ut siue
 praemonui, pars magna Germaniæ Vngariæ tribuitur,
 terminis regnorum nimirum uariantibus, in quatuor
 men uarietate nihil magis ad antiquitatis cognitionem
 facit, quàm ueterum limitum & terminorum obserua-
 tio, sine qua ne recentia quidē recte uestigari aut acci-
 pi possunt.

PANNONIA SECUNDA.

P Tolomæus lib. 2. alteram Pannoniã, quam ipse
 Inferiorem uocat, ab Occasu Arrabone fluuio
 terminat, ab Ortū Danubio, qui ubi Germaniã
 reliquit, recta in Meridiem Sauum excepturus festina-
 nat: dein iterum flexus Tybiscum recipit, à quo Tatu-
 runum uersus, uelut gestiens Sauo se miscere ita recita-
 nat, ut non nihil occiduus fiat. A Meridie finiunt niva-
 tescentia iam alpium iuga, quæ ut ait Plinius, per me-
 dium Illyricū à Septentrione ad Meridiem uersa, molli-
 in dextra ac læua deuexitate confidunt. Rursus Con-
 sularis Pannonias alpes nominat. Oppidorum memo-
 ratissimum est, quod accolæ Budam uocant, haud duo-
 bic uetus & staturorum Romanæ militiæ aliquando,
 nunc regum Vngariæ sedet: quo nomine ante appela-
 ta sit haud facile est conijcere. Sita est in clementer
 edito colle, quæ à Septentrione Danubius alluit, quo
 loco supra infraq; urbem thermæ saluberrimæ mirabi-
 bili

bili aquarum copia scaturiūt. A Meridie amoena planities excipit. Qua in Ortum spectat, arcem habet uere regiam, seu amplitudinem eius, seu magnificentiam ædificiorum & loci amœnitatem consyderes. In cuius introitu (quum ego Budæ agerem) Hercules simulachrum uisebatur ex ære factum tanta arte ut tori etiam & uenæ exprimerentur. Intus atrium excelsum magnitudinis mirandæ, in quod ex amplissimo circo rectis gradibus ascenditur, tanta horum latitudine, ut uicis etiam liceat ingredi. Iuxta columnæ aliquot ex ære solido, & effigies passim operis statuarum permultæ. In Regia interiori Bibliothecam e Græcis Latinisq; codicibus magna cura conquisitis Matthias Coruinus incomparabilis Vngrorum Princeps adornauerat, quam posteri diripuerunt. Sed & urbs cum arce proximis annis à Turca capta dirutaq; & (ut audio) clarissimis illis monumentis regie magnificentie spoliata est. A Buda Meridiem uersus Albanum est, uetus oppidum palustri planicie situm, hodie Albanum uocant, & Regalem cognominant, quod regum Vngarie sepultura sit celebre. Porro ea Pannoniæ pars quæ in Sauum porrigitur, Sauia et Sauiensis regio dicitur Sexto Ruffo, cuius hæc uerba sunt, Amantinis inter Sauum & Drauum prostratis, regio Sauiensis & secundorum loca Pannoniorum obtenta sunt. Appellatur & Valeria, quæ parte à Danubio recedens,

ad Draui ripam procurrit . In Saviensi tractu est Sirmium uetus oppidum, iuxta quod Bacuntius amnis in Sauum influit Plinio. Hoc est Sirmium in quo Constantius Imperator Arrianis fauens concilium habuit, Osio Episcopo Cordubensi ad id euocato, & Arrianorum suggestionibus indignis modis tractato, uelut scripsit Socrates. Meminit eius inter Synodalia decreta D. Hilarius. Aetate enim Constantij in qua et Hilarius floruit, hoc est annis post Christum passum plus minus trecentis uiginti celebris iam & decantata erat Christiana religio in omnibus tam Rhœnanis quam Danubianis prouincijs. Sed & ecclesiæ fundata in Gallijs præcipue prima & secunda Germania ueteres, quarum Irenæus propinquus Apostolorum temporibus meminit. Habuere igitur & Pannonia suos Episcopos, habuit Noricum (Laureaci Maximilianus fuit) habuit Augusta Vindelica. Ceterum post amissum limitem & Imperij Romani uires colapsas factum est, ut Germanorum infidelium migrationibus non nihil & de religione decesserit, quæ (ut fit) cõuersis gentibus postremo maxime post Francos fidem in Christum edoctos, instaurata est. Supra Sirmium Occasum uersus, iuxta Savi fluenta, pars Pannoniarum est quam Croaciam uulgo nominant, in Illyricum & Lyburnos imminens, terræ maxime secundæ, & multis locis uitibus confita, ubi Christianæ

nae ecclesiae, & Episcopi qui scripturis in suam linguam uersis utuntur, & literas habent longe à nostris characteribus differentes, nec absimiles scripturae Turcicae: sed Dalmatica se & lingua uti et scriptura ipsi affirmant. Caterum nihil illis tutum est propter frequentes Turcarum incursiones, quae & oppidis eos & magna agrorum parte fertilissimorum exuerunt. Dolendum profecto principibus Christianis alibi tantum bellorum geri quò regna regnis coniungant, quàm latissime dominantur: hoc autem loco quo bellum geri cum gloria, addo, & cum pietate poterat, tãtò perere cessare, nec ad lachrymas hominũ tot nominibus miserrimorũ respicere, nec tueri limitem, neq; hostem, desidia nostra (ut uere Hermolaus dixit) potentem, longius arcere. Profecto isthac cessatione, dum quisq; publica salute postergata suis rebus consulit, unius tantum sæculi decursu factum uidemus ut magnam Europæ partem sui iuris Turca fecerit. Cæterum ut de Pannonijs finiamus, istud obiter notandum duximus, Quinq; prouincias, uidelicet Rhetias duas, Noricum & Pannonias eregione Germanicæ ripæ sitas esse, Mœsiæ enim contra Daciam & Getarum tractum panduntur. Proinde nec alibi Romanis frequentiora præsidia anni imposita, et plures institutis milites fuisse quàm in Pannonijs, quòd formidarent gentibus Barbaris hac maxime parte non in

prouincias modo fertilissimas, sed & in ipsam Italianam
 uiam patere posse ubi semel successisset. Sunt enim
 non humilia modo alpium iuga quæ cingunt Panno-
 nias, sed locis etiam aliquot peruia, ut nullo labore
 transeat. Enimuero constat primum omnium Roma-
 norum Augustum Cæsarem, insolentia Barbarorum
 & crebris in Italiam factis incursionibus commotum,
 per priuignos suos Drusum & Tiberium has terras
 quarum hucusq; à Rheni fontibus meminimus, alpi-
 bus superatis perdomuisse, & in prouinciarum formam
 modo quo diximus rede-
 gisse, hoc maxime tempore
 quo IESVS CHRISTVS in mundum natus est.
 Ante sua lingua usos esse, & quidem diuersa à Germa-
 norum lingua sunt qui existiment. Non dubium autem
 quin post receptum imperij iugum Romanam pariter
 linguam usurparint: nam si hoc ipsum nil aliud, certe
 ueteres inscriptiones tot locis memoria dicatæ satis
 superq; testarentur. Et Romanis hoc studij fuit, ut cum
 armis quatenus dabatur linguam quoque & mores
 cum institutis & legibus propagarent: quæ res, ut ar-
 bitror, Coloniæ deducendarum præcipua causa
 fuit. Hodie qui habitant (tanta rerum omnium est ui-
 cisitudo) nec ueterem nec prouincialem, sed quam lin-
 guam migrando importarunt eam adhuc retinent.
 Pannonia autem inferior, ante quidem à Germanis oc-
 cupata, maxime Longobardis (ut mirum non sit passim
 sunt

sim extare illic Germanicorum nominū uestigia) hodie ab Vngaris qui regno dedere nomen habitatur. Quam quidē gentem Scythicae originis, & quae pars Hunnorum fuerit, in haec loca ingressam, nuper primo libro rerum Germanicarū Beatus Rhenanus prodidit. Non tacendum & Imperatores aliquot Romano imperio genuisse Pannoniam, inter quos Decius, Aurelianus, Valer. Probus, Flau. Valentinianus praecipui fuerunt. Aetium autem praefectum Galliarum sub Valentiniano uirum incomparabilem Mœsia genuit, de qua nunc dicemus.

MOESIA SUPERIOR.

A Confluente mox Danubij & Savi, Mœsia superior cognominata incipit, Macedonicis mōtibus à Meridie, ab Ortu anne Ciabro finita Ptolomæo. Agrum habet eximie fertilem, & Dardano anne clarissimo rigatum. Hodie Bosnam uocant & Seruiam. Satis autem superq; prouinciæ opulentia hoc ipso deprehenditur, quod patrū nostrorū memoria regibus paruit, nec amisit nomen, hodieq; Bosnie regnum uocatur. Oppida Mœsiæ permulta, sed celeberrimum quod Vngari Sinderouiam uocant, regum Bosniæ nō ita pridem sedes, iam Turcarū qui utranq; Mœsiam suam fecerunt domicilium. In Savi clarissimi amnis & Danubij confluente Taurunum iacet, quod

in fine Pannoniæ statuit Plinius, uulgus Belgradum nominat, oppidum est nomine quàm magnitudine celebrius, nec tam fossis aut mœnibus quàm undis circumfluitatum. Habet in colle edito, cui imminet, arcem munitissimam, in Occasum & Boream spectantem, subtus autem amœnam & late patentem planiciem, à qua sola parte, quoniam terræ uelut continenti adheret, obsidioni patuit: ea re factum, ut Turca oppugnare conatus semel iterumque non sine magna suorū clade repulsus fuerit. Demum anno Dom. M. D. XXI. uiuente adhuc Vladislao rege eius Ludouici patre, qui & ipse nuper infelici prælio cum Turcis inuito perijt, in gētibus copijs terra atque undis obsessum Selinus Turcarum Imperator expugnauit. Sed & arces aliquot fortissimas haud longe Tauruno in Savi & Danubij ripis sitas eodem bello cum præsijs impositis & uniuerso comeatu recepit. Hoc est Taurunum quod Ungari semel mirabili opera Ioannis Capistrani seruati sunt, atque inde apud sodales Franciscanos illi honores propemodum triumphales decreti, inuito quidem Ioanne Huniade, qui Capistrano contempto, & hanc seruati oppidi gloriam soli sibi deberi affirmabat.

MOESIA INFERIOR.

A B hac altera Mœsia Hæmo altissimo eius tractus monte in angustum coacta demittitur. Gens in ea uetusta Triballi, sicut & in superiori

riori Dardani. Rigatur & annibus partim in Istrum, partim in Euxinum exeuntibus. Sed latissima est, qua Ponto alluitur, propter Istrum qui haud procul Euxino subito in Boream, ac mox Occasum uersus reflectitur, & Ierassum ex Geticis montibus delapsum excipit, demum ingenti mole undarum, non iam annis sed lacus magis speciem referens, uastis sex fluminibus in Pontum euoluitur. Plinius auctor est singula ora tanta esse, ut probetur in quadraginta milium passuum longitudinem uinci mare, dulcemq; haustum intelligi. Certum est secundum Nilum omnium annium Mediterraneum mare ingredientium eum esse maximū. Ister autem appellatur, unde primum Illyricum alluit Plinio, id fit ad Sauri confluentem. Regio illa tota hodie Bulgariae nomen habet, non ita pridem à claris uiris qui colonis principū loco essent gubernata, quorum postremus fuit Marcus Craenicus, quē Pazaites Turcarum Imperator superatum interfecit, maxima parte eius terræ occupata, quæ dein tota Turcis cecit. In Bulgaria Theophilactus Episcopus fuit, qui idē & Vulgarius. Præterea Theotimus Tomorum antistes, cuius Hieronymus in Catalogo Scriptorum meminit. Sunt autem Tomi maritima urbs, in qua exulauit Ouidius, haud longe ab Istropoli clarissima quondam urbe distans. Nulla est illis in locis frugum fertilitas, ac ne cœlum quidem admodum clemens,

quanquam hodieq; & in Istri ripa & Euxini littore non paucis celebribus oppidis habitetur. Circum ostia accolentibus plurimus ex piscatione questus est, captos magno numero euiscerant, & salitos dolijs prægrandibus induunt, Pannonijs atq; etiam Sarmatiæ ea inuehentes.

THRACIA.

C Plinius tractum Euxini qui ab ostijs Istri in Meridiem protenditur, Thraciæ tribuit, quemadmodū lib. 1. Mela. Ptolomæus aliā quandā rationem secutus, extimam Mœsiæ ciuitatem Mesembriā facit, & Mœsiam à Thracia omnino se iungit. Nos quo distinctius coeptam narrationē prosequi possimus, Ptolomæum sequemur, qui Thraciam à Septentrione Hemi montis altissimis iugis, ab Ortu parte Euxini et Bosphoro, deinde et Propontidis ora, et Chersoneso quam Thraciā cognominat, ab Occasu brumali Nessi, siue ut Pomponius eum uocat Nesti anis ostijs & montanis ab Orbelo digressis, præterea & Aegeo mari terminat. In multas prouincias quondam eam Romani distribuerunt: nec cito neq; impune subacta & retenta est. Gentem habuit iam olim armorum gloria celebratissimam, & sunt rerum gerendarum præstantia nihilo inferiores maioribus qui hodie habitant. Ipsa regio claris annibus distinguitur, uirorum

rorum quam frugum feracior. Oppida plurima, quo-
 rum longe clarissimum & maximū memorabile Bi-
 zantium antè, post à Constantino Imperatore trecentis
 minimum annis post natum Christū magnifice ex-
 structum & munitum, Constantinopolis dicta, quan-
 quam ipse Nouam Romam uocari malebat, gratia ta-
 men principis factum, ut suum non urbis nomen obti-
 nuerit. Porrò ubi illa increfcere fama & Imperatorū
 res in Oriente gerentium sedes esse cœpisset, factum
 est ut & ecclesia & Episcopi eius urbis ita dignitate
 eminere & authoritate præstare cœperint, ut uereri
 illam ceu magistram disciplinarum, Episcopos autem
 ut præsides & patres honorare uicinæ ecclesiæ per-
 uerint. Quod enim in Italia Roma, in Aegypto Ale-
 xandria, in Syria Antiochia, hoc non in Thracia mo-
 do, sed & Asia uicina & Græcia propè omni Con-
 stantinopolis erat. Ac tali quidem honore multis secu-
 lis celebris. Demum, anno Dom. M. CCCCLII,
 quum Fridericus tertius imperare cœpisset à Maho-
 mete Turcarū principe, urbe capta omni simul splen-
 dore & dignitate religionis spoliata est, & ferri po-
 tuisset qualicumq; dolore unius casus, nisi tot iuxta
 frequentes, præterea & Apostolicæ ecclesiæ pari ca-
 lamitate cecidissent. Turcæ Asiam septingentis retro
 annis uexauere, gens origine Scythica, & quæ per
 initia apud Asiæ Regulos stipendia meruerit, paulò

mox ad dominatum conuersa quum rerum gestarum
 gloria efferetur, uario successu oppidis & agris est
 potita, nihil minus interim (quod Europeis nationi-
 bus maximo damno fuit) mercenaria. Anno enim
 Christi M. CCC. (quo primum tempore Turca in
 Europam traiecerunt) intestinis discordijs agitati
 Græcorum Reguli, ad auxilia respicere, & ingen-
 tes illorum copias sollicitare atque euocare coepe-
 runt. Quin & Palæologis, qui tum Bizantio atque
 Oriente potiebantur, cōtra Bulgaros impetrata Tur-
 carum auxilia magno usui fuere. Vnde factū ut quem-
 admodum Cæcias nubes, quod dicitur, sic Thraces
 nil tale suspicati longe maximum malū ad se tra-
 xerint, & mox hostem fuerint experti, quem ante
 auxiliarem habebant. Siquidem Turca prouinciam
 clarissimis urbibus cultam, portuosam, nobilibus am-
 nibus irriguam, & quæ duabus à partibus, nempe Bos-
 phoro & Helleponto, militem facili transitu recipe-
 ret, unde ultra progrediendi & interiora occupandi
 occasio esse posset, perspexerat, nec mora spem conce-
 pit assequendi: quod proximis duobus sæculis supra
 omnium expectationē tanto est successu consecutus,
 ut hodie non Thracia solū, sed Mœsia utraq; cum ma-
 gna Daciæ parte, præterea Macedonia, Achaia, Pelo-
 ponesus, Epirus, Dalmatia, et Illyrici maxima pars, or-
 dine quo memorabimus, illius ditioni cōcesserit, ut ni-
 hil

Nil sit mirum si tanto successu rerū ipse supinus iam
 et elatione animi tumens Pannonias ingredi, et (quod
 inauditum antea) Norico proximam fortissimam urbem
 Viennam obsidione cingere, & in medium usque
 Noricū & totam Valeriam tanta suorū manu excurre-
 re, sœdēq; omnia populari fuerit ausus. Sed mœro-
 reposito ad terrarū descriptionem reuertendū nobis.
 Ac primum quidem ipsa Constantinopolis in molli si-
 nus amœnissimi recessu posita, contra se habet Asiæ
 oram pariter cultā & splendidam, quæ in Bosphorū,
 qui hoc loco Thracius cognominatur, approximatur.
 Bosphorus autem à bubus meabili transitu dictus Pli-
 nio, quoniā non latius distent littora quā ut tranari
 bobus interfluum mare possit. Nec amplius hoc loco
 quingentis passibus duarum terræ partium littora di-
 scedunt. Alitum quippe cantus canumq; latratus inui-
 cem audiūtur, uocis etiā humanæ comertia, inter duos
 orbis manente colloquio, nisi cum id ipsum auferunt
 uenti, adeo tenue illic interstitiū est quod Europam ab
 Asia determinat. Inde retroactis littoribus patescit
 mare quod Propontidā uocant Græci, quoniā contra
 Pontū Euxinū, iā dicto Bosphoro distincta, præiaceat,
 amplū id mare nec minus sinuosum. Cæterum hinc ab
 Euxino, illinc ab Aegeo prædictis angustijs diremptis
 ferè undiq; terris clauditur. Qua à Meridie Aegeū im-
 minet, longe pulcherrima peninsula Europæi littoris

*Asiae imminet, Itali brachium S. Georgij uocant, Inter
 quam & contra iacentem Asiam, angustia maris non
 amplior septem stadijs Helleponti nomine ab Helle
 Phryxi sorore illic transuecta. Nec obscura in utroq;
 littore oppida, sed in Asiatico Troas est diui Pauli
 hospitio celebris, de qua suo loco meminimus. Non
 tacendum ijs angustijs quondam cōtabulatis Xerxen
 Persarū regem in Græciam moturum, exercitū suum
 traduxisse, & diuerso consilio Alexandrum contra
 Persas & Orientem profecturum: itidem non procul
 Priapo Asiae oppido, si Plinio credimus, Macedonicas
 illas uires suas toti Asiae terribiles transportasse: ad
 eum modum & Bosphorus Bizantinus Dario Persarū
 regi aliquando peruius fuit, mox Marathonijs cam-
 pis à Milciade Atheniensium duce terrestri pugna su-
 peratus. Vt intelligamus etiam antiquis & remotissia-
 mis Asiae gentibus per illas angustias in Europam ceu
 compendiarium quadam uia transitū patuisse. Eum ad
 modum Anno Dom. M. CCCLXIII. Amuras-
 tes Turcarum Imperator, primus omnium ex ea gen-
 te, exercitu per Hellepontū traiecto, Seston & Cal-
 lipolim, iuxtaq; sitas Cherronesi urbes cepit, quae pri-
 ma ei occupandae Thraciae auspicia fuere, octuaginta
 nouem annis antequam Mahometes nepos eius Con-
 stantinopolim, ceu diximus, expugnaret. Hec enim sa-
 epe ante longis obsidionibus tentata, quoniā maxima
 &*

& munitissima esset inter postremas recepta est, & Adrianopolim clarissimam urbem, quã hodie Ander nopolim uocant, regiam Turcarũ Mahometes ante quam illa caperetur, fecerat. Quod ad religionem attinet, constat eam urbẽ claros pastores habuisse & eruditos, sed omnium celeberrimum Ioannem Chrysostomum, Hieronymi & Augustini contemporaneum, ue hementis ingenij, & moribus paululo seuerioribus, charum autem populo ob eloquentiam & doctrinã puritatem, sed aulicis Honorij & ipsi in primis Eudoxie Auguste, quæ Arrianis fauebat, exosus: qua de re uarijs dissensionibus Cõstantinopoli exortis, sepe pulsus Chrysostomus, & sepe populi maxime fauore adnitente reuocatus. Postremo Arrianis quibusdam Episcopis calũniantibus quod Origenis libris plus æquo faueret, præterea præfractus et superbus esset, frustra renitente populo, ciuitate pulsus, & principis iussu in exiguum Armeniæ oppidum Cucusum dictum, quo exularet est destinatus: inde & Pthyntem Ponti locum uenisse Theodoretus scripsit. Postremo itinere fatigatus, cum ardorem solis agrè tulisset, ex capitis dolore mortuus est.

MACEDONIA.

Supra Thraciam in Occasu amplissima Macedonia excurrit, regnum quondam Philippi patris, & mox Alexandri filij imperio etiam orbis ter

rarū magni. Plinius quinquaginta populorū frequen-
 tia habitam fuisse indicat. Hodie uniuersa Turcica
 ditio est, Habet ab Aquilone alpium iuga illa quo-
 rum ante meminimus, à Mœsia Dalmatiaq; disterni-
 nantia eam: à Meridie Acroceranijs & Pindi mon-
 tis lōgo procursu ab Epiro seiungitur: qua Thessalia
 atq; Magnesia est à sinu Maliaco & Sperchio amne
 memorabili, Græciæ quæ Achaia dicta est coniungit-
 tur. Latus occidentum mare quod Ionium ac mox lon-
 gius ingressum Adriaticum appellatur, recto admo-
 dum littore claudit. Ab Ortum itidem ingens pelagus,
 crebris magnisq; sinibus alluit Aegeum mare, præte-
 rea & Macedonicum, quaq; Græciam excipit etiam
 Græciense dictum Plinio. Terra circūquaq; fertilis et
 claris annibus, præcipue Strimone atq; Axio, q̄ Dara-
 danijs iugis delapsus amplissimum huius littoris sinū
 qui Thermaicus dicitur influit. Sub Achaia autē qua
 Thessalorum ager panditur, longe amoenissima est.
 Porrò sub Philippo & Alexandro, rebus dum Mace-
 donicis florentissimis cultissimam fuisse constat: poste-
 ris annis Romani illos, quoniam Chartaginenses iuu-
 uissent, uexauerunt, & uiginti annorum bello, uario
 casu, nec parua suorum clade deuicerunt. Quo tem-
 pore Paulus Aemilius hac regione uastata, LXXII.
 urbes direptas uno die uendidit. Cæterum ut in agris
 fruges plerūq; aut grandine aut niuib; afflicte reu-
 rescunt.

rescunt, & ad maturitatē perueniunt: sic urbes bello
 disiecta pace restaurantur, interdū et cū potentia ac-
 cessione. E Thracia igitur Macedonia ingredientibus
 prima obtingit Neapolis maritima ciuitas Ptolomæo Neapolis.
 et Plinio. Ad quā Apostolus Paulus de petēda Macedo-
 nia uisione monitus, Timotheo & Sila et Luca comiti-
 bus appulit, ceu 2. libro cap. 16. & 17. ipse Lucas pdi-
 dit. Inde remotior à mari et ad flumē Strimonē uersa,
 haud longe ab Amphipoli, Philippi, colonia, ceber Philippi.
 rima quondā urbs à Philippo rege nomē adeptā, iuxta
 quā Philippici cāpi, in q̄bus M. Brutū et C. Cassiū Di-
 ctatoris interfectores Augustus Cæsar fudit. Philippis
 Paulus Lydiæ Thyatirenæ hospes, ob Christū prædi-
 catū et imposturā dæmoniorū speciem pietatis præ se
 ferentū detectam & coërcitā cū Sila et uirgis cæsus
 & in carcerē coniectus est, nō sine scœnore tamē per-
 pesse ignominie, plurimis enim ad Christū cōuersis
 eius ecclesie prima tum fundamenta iacta sunt, quam
 paulo mox missa ex urbe Roma epistola ceu adultā
 & quæ indies magis ac magis synceritate ac sanæ do-
 ctrinæ cognitiōe pficeret, alloquitur. Nec tacendū ex
 hac urbe alteram ad Corinthios Epistolā missam esse
 eo tēpore, quo Apostolus Macedonia iam tertiū per a-
 grata in Asiā pperauit. Proximē Philippis in Occasū
 brumalē Amphipolis iacet, Atheniensū aliquādo co- Amphipo-
 lonia, quā Strimō amnis ex Hæmo, ut ait Pli. delapsus, lis.

peninsulae forma amplectitur, à quo situ urbi postea nomen datum. Trans Strimonem Athos est mons contra insulam Lemnon porrectus, quem Xerxes rex Persarum continenti abscidit. Pomponius ita elatum esse tradit, ut credatur altius quam unde imbres cadunt surgere: accolae eius Macrobios, à uitae arbitror diuinitate ueteres uocantur. Supra Athon Meridie uersus aliquot sinus cum promontorijs, sed longe maximus eius littoris, non amplo introitu, caeterum late sese in terras recipiens, quae à Mecyberna urbe Mecybernaeum Pomponius, alij à Therma oppido Thermaicum dixerunt. Axius annis Macedonicorum clarissimus medium illud illabitur, infra cuius ostia longo flexu littorum sita est liberae iam olim conditionis Thesalonica, supra quam in Occasum Solstitialē longius à mari remota Apollonia illa iacet, quae & Amphipoli & Philippis Thesalonicanam uenisse Paulum Lucas Act. 17. innuit. Caeterum et aliae quoque in Macedonia Apolloniae memorantur, quarum altera iuxta Ionium contrapposito Occidentis latere sita, quae Augustum literis & disciplinis instituit: alteram in Atho monte censet Plinius, inter illam nostram et Thesalonicae Achedorus annis defuit. Thesalonica (penultima producta, contra uulgi usum, cen Valla in Nouum Testa. Annotationibus tradit) Macedoniae metropolis, in qua Iason, pius homo, qui Paulum cum suis hospitio excepit, apud quem longiuscule moratus

Apollonia.

Thesalonica.

ratus (trium enim sabbatorum Lucas meminit) in multo certamine Christū docuit. Sed quū Iudæorum ueræ pietatis acceptionē inique ferentium maxima inuidia premeretur, atq; inde concitato magistrature periculo proximæ essent, nocte intempesta emissus cū Sila in Berrhœam abiit (Berrhœæ etiā Plinius inter urbem Berrhœam. bes Macedonia meminit) ex qua rursum Iudæorū perfidia agitatus, à fratribus Athenas usque deductus est. Vnde cum illi redeundi Thessalonicam animus esset, & ei proposito tantopere sathanas obstaret, qui in suis, hoc est huius sæculi filijs perpetua aduersus pietatem consilia meditatur, factū, ut quos coram docere non daretur, literis binis ex Athenis per Timotheum missis, & cōsolatus sit & instituerit, quibus Epistolis adhuc illæsis ecclesia utitur. Dolendū autē hanc præclarā & tantarū rerum memoria celebrem urbem, quæ haud multis retrò annis in Venetorum potestate erat, à Ioanne Manuelis Imperatoris Constantinopolitani filio tradita iam in Turcarum manu & ditione esse. Idem enim ille Mahometes, qui Bizantiū expugnauit, Thessalonicen reipublicæ Venetæ p uim ademit. Sed & Pella urbs duobus alumni Philippo Græciæ atq; Alexandro etiā Asiæ domitore maximè illustris aliquando fuit. Littore autē occiduo inter plures maxime clara est Dyrrachiū, Epidamnos aliquando dicta. Quam Anno Domini M. CCCCXCIX.

Pazaites Turcarum imperator eius Selini qui hodie rerum potitur parens, Venetæ reipublicæ iure belli abstulit, cultam nimirum & Christianæ professionis disciplina, quum tenerent Veneti, celeberrimam.

GRÆCIA ET ATTICA.

IN Macedonia, paulò supra, Thessaliâ & Magnesiâ, Ptolomæũ secuti, numeravimus: nã & Poni-
ponius in ea iam dictas regiunculas cum Pthiotiâ de censet. Clari in illis mōtes, Olympus, Ossa, Pelion, Oeta, gygantum fabula belloq; memorati, inter quos Tempe illa Thesalica singulari amœnitate. Et iuxta sita oppida celeberrima, quæ enumerare necesse non est, cū omnia sint ab idoneis authoribus diligentissimè tradita & nobis ut in Epitome summas tantũ rerũ sequi placuit, Græcia igitur à Septentrionibus Thesalia finitur, anne et sinu supra memoratis. Ab Occasu Acheloi celeberrimi annis ostia excipiunt, ultra quæ mox Epiri tractus incipit. Ab Ortusolstitiali & Aequinoctio Aegeũ continēter pelagus alluit frontẽ quæ transversum inter Notũ et Eurũ extenditur, summoq; angulo Suniũ promontoriũ sustinet, mari Myrtoo alluitur, id inter Aegeũ & quod Creticum Ptolomæus vocat etiam Cycladas interluit. Meridianum latus ferè medium Isthmus excipit, quo Peloponnesus Atticæ adnectitur. Cætera ab Ortusolis Aegæum pelagus, ab
Occa

Occasu Ioniū lambit: & quod admiratione dignū sit, quinq; milium tantum passuum lata terrarū his locis angustia, hinc & illinc urgentium undarum impetū tanto seculorum decursu tam pertinaci littorum obstantia sustinente, ut etiam transfodere conatis sese impatientem præbuerit. Demetrius rex, Cæsar Dictator, C. Caligula, Dom. Nero, magnis conatibus transfodere aggressi cæpto destiterunt. Græcia igitur à Græco rege ibi nato dicta est Plinio. Hellas autem quem admodum lib. 8. Strabo tradit ab Hellone Deucalionis et Pyrrhæ filio. Ptolomæus lib. 3. longe à Plinio diuersus totum eum tractū Achaiam uocat, cū hoc nomine non Hellada sed Peloponnesum Plinius ambiat. Dicitur & Attica, quæ Græcia, quod Attis omnium Achaiæ regionum celeberrima fuerit, ipsasq; Athenas principē urbem non imperij solū late quondā dominantis, sed & artiū omne genus et ingeniorū præstantissimorū alumnā habeat. Secundū Attida et Megaris fuit clarissima pars Græciæ. Dein Locris, Phocis, Bœotis. Nec mirū hanc Europæ portionē tā opere increbuisse, ac non urbes solū ac populos, uerū etiā res ab illis gestas tāta cura literarū monumētis mādātās fuisse: quando hæc eloquētiæ bonitas est, ut ne paruis quidē rebus suā lucē deneget, ac ne fontes quidē ac memora fastidiat, sed et noxijs interdū nec dignis laude ad sui ostentationē laudis aliqd impertiat: quanto

munificentiore in tanta rerum memoria fuisse credimus? Nihil enim eius terræ latere potuit, in quā à tot partibus orbis, tot insulis, per tot marium facilem aditum, tam creber gentibus omnibus accessus patuit. In Bœotia qua in Ortū & Eubœam insulam Græcia partitur, Thebæ illæ fuerunt, Epaminunda duce & uato Pindaro ueteribus memoratæ, hodie tantæ urbis loco humile castellum esse tradunt. Athenarū uestigia magis insignia extant, cum arce quondam Mineruæ sacra, etiamnum munitissima. Quam patrum nostrorū memoria Florentinus quidam ex Aciaiolum familia, quū sæpe multumq; Latinorū auxilia implorasset, nec impetraret, Mahometæ Turcarum Imperatori pacto interueniente contradidit. Hæ sunt Athenæ quas sapientie fama tot sæculis celebres, primum Paulus uera sapientia illustrauit. Non Socrates, non Plato hoc dedere lucis & intelligentiæ suæ urbi, quod humilis & à recenti uirgarum cæde madens Apostolus imperijt. Tractauerant illi philosophiam, sed carnis, professi interdum nihil scire se, & dubitare potius quam definire. Hic cœlestia professus stultitiam CRVCIS prædicauit, nihil hæsitans certa indubitataq; esse que doceret. Proinde in Martio illo uico qui celeberrimus Athenis erat frequenti auditorum corona septus, nullo sermonis fuce, sed nuda apertaq; asseueratiōe, unū illis Deū quē uel ignorantes colāt ob oculos ponit, præ
 riter

riter & ridiculâ p̄suasione eorū arguens, qui in rebus magno sumptu cōparatis cultū diuinū statuerent, nec intelligerent hoc se uelut suū ostētare quod alienum esset, nempe illius beneficētiæ acceptū referendū, cui & uitam, qua nil haberent pretiosius, deberent: una cordis puritate et humilitate illum coli, spiritum esse, spiritalibus honorari, cuius gloria iam propius emissauerit, annunciata per filium: filium inquam, non aliam uel poscentem, quā ut post persectam dei misericordiam uitam in melius commutemus, quo demum salui esse & uiuere cum illo queamus, qui mundum est iudicaturus, &c. quam historiam Lucas prodit Act. 17. Ceterū hac Apostoli sapientia paucis annis ita aucta est religio nostra, ut inter præcipuas ecclesias Atheniensium fuerit. Mox paulo Quadrato Episcopo uiro doctissimo clara, quem sub Adriano floruisse constat, annis post Christum passum circiter nonaginta, post Paulum autem plus minus sexaginta. Porro annis aliquot post initum à Claudio principatum, Paulū Athenas uenisse hoc ipsum conuincit, quod inde Corinthū profectus Aquilam Iudæum Ponticum, Luca teste, reperit, cū cæteris Iudæis ex Imperatoris decreto urbe Roma pulsus: quam rem nono Claudij anno accidisse Iosephus tradit. illud obiter notandum, Quadratum illum & Aristidem Atheniensem primos ad Adrianū Casarem, tum Athenis agentē apologias, id est, libros

defensorios pro Christiana religione scripsisse. (Quadrati quidem librum ut dignum Apostolica doctrina Hieronymus ualde commendat.) Neq; defuit pretium operæ, Adrianus æquitate rei cōmotus, Minutio Fundano Proconsuli Asiæ scripsit, ne quem Christianum non conuictum de crimine damnari sineret, &c. Extat Epistolæ exemplum apud Eutropium in Adriano. Horum postea consilium imitati clarissimi uiri, subinde principes à persecutione Christianorum commendatione ueritatis id genus libris auertere sunt conati. Sic Iustinus martyr ad Antoninū Pium: sic ad Verum Cæsarem Melito Sardensis, & Apollinaris Hieropolitanus Episcopus Apologetica scripserunt sed & Milciades illos secutus est, & Tertullianus, cuius hodieq; Apologeticus extat.

PELOPONNESVS.

Clarissima omnium peninsularum Peloponnesus est, & ut Plinius ait, haud ulli terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Aegeum & Ionium, Platani folio similis, hodie Moream uulgo uocat. Vniuersam autem in sex regiones diuisit Pomponius, Argolin, Laconicē, Messeniā, Achaiā, Elin, Arcadiam. In singulis gentes olim eximie claræ, & oppida clarissima fuerunt: sed ad isthmum condita urbs Corinthus. Corinthus, Romana colonia, adeo quondā celebris, ut M. Cicero pro Pompeio totius cam Græciæ lumen appella

appellauerit. Arcem habet editam, & utraq; maria
 contuentem, quæ ueteri nomine Acrocorinthus dicta
 est. Eam urbem quum multos ante annos Romani L.
 Mumio duce uastassent, Augustus Cæsar loci commo-
 ditate et ueteri memoria claritudinis motus, restauran-
 dam existimauit, colonis Libertini generis eò missis.
 Cæterū Corintho proximum in Ionij maris littore si-
 tum oppidum Lecheū cum nobili portu. Contra quod
 in Aegeum & Ortum spectans, & ipsum nobili por-
 tu clarū Cenchreas uocant, nauali Corinthiorū cele-
 bres. Corinthi Paulus magno negotio sesquianno Chri-
 stum docuit, Iudæorū inuidia & calumnijs, quemad-
 modū ante in Macedonia, uarijs modis agitatus. Enim-
 uero post deuictā à Romanis Palestinam, quod Pome-
 pei ætate cōtigerat, cum uastata Hierosolyma, & pro-
 phanatum templum tot Iudæorum milibus occisis ia-
 ceret, immigrare illa gens alijs terris cœpit, & pars
 iam Romani imperij facta, suo uelut iure in agros ur-
 besq; quatenus imperium patebat, inq; ipsam impe-
 rij sedem Romā admissa est. Et (quod merito cogitan-
 ti admirationem pariat) in tanta idololatriæ Gentiū
 peruicacia, & ritibus tam seuerè custoditis, religionē
 etiam seruare, & extructis synagogis colere eam &
 frequentari Iudæis permissū. Etsi molesti subinde gen-
 tibus illorum mores, & quod procliuēs ad seditiones
 uiderentur, nonnihil de dignitate detraxerat, sed &

admissi magis quàm recepti, perpetuo odio gentium premebantur. Ea maxime caussa factum est, ut ad primam famam apostolicæ doctrinæ territi, quoniam legem aboleri & eleuari ceremonias synagoga intelligebant, præterea ueriti ne illius occasione maiori grauarentur inuidia, quæ illis denuo exitio esse posset, summis conatibus Euangelio Christi sese opposuerunt, Paulū præcipue detestati, qui quod antea damnaasset, demum tanta cū grauitate et diligentia tueretur. Hæc paucissimis libare uolui, ne cui in locorum enumeratione scrupulosa esset tam frequens Iudeorum in omni Asia Europaq; his maxime locis ad quæ Paulus accessit memoria, & ut constaret illos non solum religionis, sed & priuati commodi gratia tam præfracte aduersus Christi ministros tumultuari uoluisse. Nunc

Cenchreæ.

ad institutum reuertendum. E Cenchreis Lucas tradit soluisse Paulum, & in Syriam nauigasse, quoniam in Ortum & Asiam erat nauigaturus: iam enim dictum à nobis ab Ortu Cenchreas mari appositas, in quibus clarissimum Corinthiorum nauale fuerit. Sed & Cenchreenfis ecclesia Paulo memorata, Rom. 16. ex qua Phœbe illa sedula ministra, quam Romanis tantopere commendat Apostolus, et cui suam ad Romanos scriptam Epistolam perferendam dedit, quum iam secundo dario Corinthios accessisset, tempore haud ita multo ante suam in urbem aduentum. Haud procul Corintho

tho urbs fuit maxime celebris Micenæ. Interius Lacedæmon, cui Lycurgus leges dedit, urbs olim uictorij terra mariq; partis nobilis, disciplinæ autem seueritate omnium præstantissima. In Occasum uerò brutalem conuersa ciuitas Methone, quæ adhuc extat, et uulgo Modona dicitur. Veneti eam eodem bello quo Dyrrachium, de quo supra diximus, amiserunt. Hodie tota Peloponnesus Turcis paret, multis quidem annis aliquot Regulorum Græciæ, quos ipsi Despotas uocant, singulari fortitudine defensa, ceterum auxilijs destituti, cum impares essent uiribus et hostem tantum diutius ferre nequirent, rebus fractis uicti subiugatiq; non regnant iam qui supersunt, sed seruiunt.

EPIRVS.

EXtimus in Occasum tractus Græciæ Aetoliæ nomen habet, Acheloi fluminis ostijs ab Acarnania, quæ prima Epiri pars est distincta. In qua præter alia memoratū oppidū est Calidon, præterea et Naupactus antenissimi sinus recessu positū, nunc Lepauthum uulgo dicitur, ditionis non ita pridem Venetorum, sed Turcica classe illis per uim adempta, eo ipso tempore, quum in Macedonia Dyrrachium, in Peloponneso Methonem amiserunt. Trans Acheloum Epirus est Pyrrhi quondam regnum. Mons Pinus à Macedonicis populis ab Aquilone determinat,

Nicopolis

à Meridie mari Ionio, ab Occasu eodem, sed in Adriâ flexo alluitur. Gentes in ea iam olim celebres, Triballi, & Molossi. Nusquam lata est, crebris autem diuisincta sinibus, quorum primus qui & maximus Ambracius est, ab Ambracia oppido intimo in recessu sita to nominata. In cuius ferè extimo flexu maritima urbs Nicopolis, ab Augusto post Actiacam uictoriam condita, & ob deuictum Antonium, quo duraret memoria, sic appellata, in hac Paulus hyemauit, & eam que ad Titum missa est, Epistolam scripsit, magno argumento & in Epiro & iuxta iacentibus locis Apostolū Euangeliū Christi prædicasse. Ab Hierosolymis enim & circūiacentibus regionibus usq; ad Illyricum impletū ab se Euangeliū Christi, ipse docet Rom. 15. In Epiro Butroton fuit uetus oppidū. Montana autem qua altissimis iugis in Ionium exeunt, Epirum finientia, Acroceraunia dicuntur Ptolomæo, Chaonibus & Thesprotis circūaccolentibus. Memoratur & Thomas rus mons centū fontibus circa radices, Theopōpo celebratus, Plinio. Hodie regio illa tota tot urbibus celebris, tot gētibus habitata, sub Turcarū ditiōe est, Acroceraunijs gentibus liberis antea, paucos ante annos in

DALMATIA.

(totū subactis.

A Ceraunijs montibus littora primū ab Ionio pelago recedentia angustum mare admittūt. Intus habet Croiā, que ante Troia dicta, quā grauisimā

grauissimis obsidionibus pressam, demū Turca cepit. Iuxta angustiam maris Oricū oppidū fuit, hodie Vualonam, ni fallor, accolæ uocant, inter quod & contra positum Italiae littus, non amplius centū nullū passuū interest. Quod interuallū pedestri continuare transitu pontibus iactis primū Pyrrhus Epiri rex cogitauit, post eum M. Varro cum classibus Pompeij pyratico bello præfesset: utrunq; aliæ impediere curæ, ut libro 3. Plinius tradit. Regio tota hodie Albania dicitur, quā nos ex Ptolomæo & Plinio in Macedonia censuimus, testati hāc nō Aegeo tantū, sed et Ionio mari allui. De Dalmatia igitur pxime nobis dicendū. Hæc Plinio et Ptolomæo à Liſſa oppido maritimo, quæ Macedonia proxima est, decursu littoris ad Scardonā usq; patet, à Septētrione Liburnia finita, ab Ortū autem ijsdē montanis clauditur quibus supra à Savi & Danubij confluentia prouinciam Mæſiam ab Occasu terminabamus. Regio fertilis & populosa, hodieq; præclaris oppidis habitata, quanquā florentissimā quondam et innumeris ciuitatibus cultam Augustus Cæsar graui bello illato fregit uasta uitq; , multis oppidis dirutis. Deim Gothi per Pannonias ingressi, haud minore clade affecere. Postremo & à Turcarū acerrimis incurſionibus uexata, afflictāq; est. Oppida notiora sunt Epidaurus, diuersum ab Epidāno Macedoniae. Iuxta cuius ruinas hodie Ragusium cernitur, clarum cum arce

munitissima, suiq; iuris, nisi quòd annuo tributo Turca
 cam placat. Lõgius à mari nobilis ciuitas Scodra, quã
 Scutarim uulgo uocant, aliquando sub ditione reipub
 licæ Venetæ, nunc Turcæ paret, duriusculis pacis fir
 mandæ conditionibus illi concessa. Celebris est
 Scardona Illyricorum campestribus proxima. Est
 Delminium hodie Dama: præterea Sicum marmore
 memoratum, & in littore sita Salona colonia. In Dal
 matia interiijt Stridonis oppidum in confinio Panno
 niæ situm, Diui Hieronymi patria, sed profecto ob tan
 ti uiri memoriam, etiam uastatum, deleri atq; interire
 nequit. Hodie magna Dalmatiæ pars ditionis Venet
 torum est, primaq; terrarum omnium à Thracia &
 Constantinopoli, quæ ecclesias etiamnum & Episco
 pos habeat incolumes, & quibus hosti proximis pace
 & tranquillitate Christum profiteri liceat. Hæc est
 Dalmatia quæ Diocletianum Cæsarem genuit, crua
 deli & exitiali in Christianos animo: quippe qui præ
 ter innumera suppliciorum genera per quæ suam in
 nostros carnificinam exercuit, in libros etiam & scri
 pturas scuijt. Præterea anno imperij sui decimonono
 mense Martio solennibus Resurrectionis appetitibus,
 per edictum omnes toto imperio Christianorum ecc
 lesias dirui & æquari solo iussit. Hæc eadem est Dala
 matia quæ Hieronymum ceu patronum ecclesiarum,
 & quem nemo Latinorum lucubrando uicit, nobis
 dedit.

ILLYRIS, LIBVRNIA, ISTRIA. 113

dedit. Tam uere igitur quàm eleganter à Sulmonensi uate dictum est:

Terra salutiferas herbas eademq; nocentes
Gignit, & urtica proxima sepe rosa est.

ILLYRIS, LIBVRNIA, ISTRIA.

A Scardona iam Illyria, & eius pars Liburnia est, æquæ cum terra Dalmatica amplitudinis, & pari montium iugo à Pannonijs qua in Boream & Ortum Solstitialem abit finita. Occidua & Meridiana parte Adriatico mari terminatur. Cæteriù à Dalmatia decurrens regio, hinc mari illinc montibus coërcita sese fastigiat, subinde angustior, & qua in Istriam immittit angustissima. Veteres coloni Illyrij et Liburni literarum monumentis celebrati, neq; obscuri armorum gloria, quippe qui & Romanis negotium fecerint bellis Punicis, quum Teuta regina in illis locis rerum potiretur. Hodie gens frequentissima Sclauinorum habitat, de quibus alio in loco diximus cum admoneremus Croatos illis imminere, quorum Ecclesie non pauca sua lingua, quam Dalmaticam iactant, in sacris etiam utantur, & in eam uersas scripturas legant. Maxima Liburniæ atq; Istriæ pars hodie ditioris est Venetorum: quædam & ad Pannonias attinêt. Maritimorum oppidorum, in intimo sinus Adriatici recessu positum Tergestum cum arce & portu, prim

114 ILLYRIS, LIBVRNIA, ISTRIA.

cipū Austriæ est. Et supra Iustinopolim sita Flamonā,
 quam Flumonam cognomine Sancti Viti dicunt. Sub
 Scardona maritima est Iadera colonia, supra quā clas-
 rus annis Ticius. Item Narona, & Pola, à qua Polan-
 ticus, hodie Polensis sinus dictus. In Illyrio fuit Sardis
 ca illa iuxta Mœsiam & Dacias Aureliani, in qua
 uelut tradit Theodoretus, Constantio iubente Conci-
 lium actum, quum Vrsatius Mœsorum, & Valens
 Myrsorum Pannoniæ episcopi, Arrianorum factionis
 rebus nouis studerent, idq; Constantio fauore. Quod
 Concilium postea Sardicense dictum est. Parentum op-
 pidū hodieq; non incelebre, cuius & Plinius hoc tras-
 ctu meminit. Amnes toto hoc latere Drino Dalmatiæ
 & Narbon, præterea & Drinus, Illyridis autem Tis-
 cius. In Istria Arsia fluuius quo Italiā Plinius finit. Ces-
 terum Pomponius etiam Istriam Illyridis nomine am-
 plexus, Tergesto Illyricum terminat. Inter Tergestum
 & Flamonam Iustinopolis est ditioris Venetorum, cle-
 menter ædito colle & circumfluo mari sita, quam uul-
 gus, quoniam præcipua sit Istriæ ciuitatū, Caudistriā,
 id est caput Istriæ appellauit. Supra Istriā Illyrico hodie
 attributum clarum oppidū Nauportus, cum amne
 eiusdē nominis, Plinio. Aeneas id esse autumat quod
 hodie Labacum uocitent, sub Carnicarū Alpium radi-
 cibus, nec longe à Sauri fontibus situm. In eo est Basilica
 episcopalis, cuius serè uniuersa diocœsis Sclauinorū
 gentis est.

ITALIA.

A Tergesto in Boream conuersus, haud amplo terræ interuallo, rursus immensi altitudine Alpium iuga tolluntur, quæ quidem recta in Occasum tendentia, in Veragros usq; & Sedunos prominent, atq; hinc in Austrum flexa, Ligusticum pelagus fronte excipiunt, quæ Nicæam uetus oppidum, quod hodie Nissam uocant insinuat, & Varum annè hac à parte prouinciæ terminum fundit. Inter Varum igitur & Tergestum quicquid gemino mari & Alpibus cingitur, id totum Italiæ tribuitur. Mare quod ab Occasu & Meridie terras cohibet iuxta Alpes Ligusticum, dein Tyrrhenum, præterea & Inferum appellatur. Quod ab Ortu ingruit in recessu Adriaticum, ubi primum ingreditur Ionium, & in totum Superiù dictum est. Frons Italiæ itidem Ionio mari clauditur, amplissimis aliquot sinibus admissis, quorum qui est maximus Tarentinus uocatur. Porro à Pœninis Alpibus (de quibus ante dictum est) haud longe ab Infero mari, mons Apœninus exortus continenti iugo primùm in Ortum uersus, mox ubi Rubiconem annem emittit, in Ortum Brumalem flexus, mediam Italiam ceu dorso quodam exasperat. Denum ubi Tarento appropinquat, uelut undas declinaturus dispalescit in cornua: atque hinc quidem Calabros amplexus, ubi situm est Brundisium, in Ionium: hinc Lucanorum

agrum ingressus alto promontorio in Tyrrhenum im-
 mittit, sed & fronte pertinaci ad fretum usq; Siculum
 porrigitur. Fuit tempus quum ea tantū pars quæ trans
 Apœninum & Rubiconem fluvium in Meridiem par-
 ditur, Italiæ tribueretur, citra autē Gallia esset, Toga
 & Citerior nominata. Sed frequentibus colonijs in
 eo agro deductis, accidit ut cum legibus pariter atque
 moribus nominis dignitate propagata, Italia ad Alpes
 usq; concesserit. Urbes eius atq; amnes, & quæ in to-
 tum memoratu sunt digna, enumerare privati tempora-
 ris esset: quum sit Italia, non cœli solum clementia &
 locorum amœnitate, sed & portuum sinuumq; com-
 moditate, præterea & gentium et urbium frequentia
 omnium Europæ regionum citra controuersiam flo-
 rentissima. Maximos amnes ædunt Alpes, & Apœni-
 nus uelut in hoc à naturæ benignitate Italiæ imposi-
 tus, ultro citroq; non amnes modo riuos fundit &
 fontibus scatet, uerumetiam pascuum agrum exhibet,
 & alicubi thermis maxime salutaris, & fodinis ma-
 xime beneficus est. A Tergesto igitur Carni habent et
 Veneti, quorum urbs clarissima Venetiæ, in Adriatis
 eo sita, cultu, legibus, institutis, ciuilitate, potentia nō
 urbibus modo liberæ conditionis multis, sed et regnis
 aliquot præferenda, quandoquidem regna possidet
 ipsa & moderatur. In continente uetus illa Aquileia
 est ditiois Venetorum ad Natisonem amnem ex Car-
 nia

nicis iugis delapsum posita, quæ Patriarcham habet, ceterum hodie, ut in ruinis, urbis magis uestigia quam urbem cernas. Ab ea non longe Altinum est etiamnũ celebre. Post tractum autem Foroiulensem, quem sermè totum Veneti possident, Patauiũ, Brixia, Vincetium, Verona, clarissimæ & munitissimæ urbes, & quæ sub Rheticis Alpibus eminet Bergomensis ciuitas, cum iuxta sitis claris oppidis ditioni Venetorum parent. Horum finibus Athesis clarus amnis ingressus ab Alpibus suo alueo in Adriaticum euoluitur. Mantuam Mintius fluius ex amœnissimo lacu Benaco emissus cingit. Nec procul Bergamo, Abdua ex Lario lacu (in cuius ripa Comum situm est uetus oppidum) in Padum illabitur. Padus ipse Pœninis iugis, siue ut Pomponius ait, imis radicibus Vesuli montis exortus, per mediam Togatam descendens, Adriaticum ingreditur. Et constare uideo, nullum amnem esse qui breuiori cursu maiorem aquarum uim colligat. Non enim amnes tantum, ut Plinius ait, Apœninos Alpinosq; nauigabiles capit, sed lacus quoq; immensos in eum sese exonerantes: omni numero triginta flumina in mare Adriaticum defert. Mediolanum magnitudine & potentia celebre, longe celeberrimam facit Ambrosij memoria. Qui quidem consulari dignitate prouinciam Liguriam administrans, post Auxentij episcopi mortem, Catechumenus, in episcopum lectus est, Anno

Domini circiter CCCLXXX. Valentiniano Ce-
 sare inuitum adhortante. Cuius uiri quantus amor in-
 nocentiae & religionis, quantaq; disciplina seuerita-
 tas fuerit, hoc uno facinore pleno magnanimitatis de-
 prenditur, quod Theodosium Imperatorem suum,
 quia Thessalonicae ob unius militis per tumultum in-
 terfecti casum impotentia quadam animi commotus,
 aliquot milia ciuium trucidari iussisset, à sacris &
 communionem ecclesiae suae coërcuit, donec publica pe-
 nitentia princeps ille humiliatus, coram omni coetu
 fidelium indigne se egisse confessus esset. Habuerunt
 & Vercellae eodem tractu Eusebium episcopum exi-
 mie à Hieronymo laudatum, qui sub Valentiniano
 & Valente floruit. Sed & Maximus Taurinensis
 praesul Gennadio celebratur, sub Theodosio & Va-
 lentiniano clarus, cuius Homeliae passim leguntur.
 Ipsa Augusta Taurinorum cognominata quondam
 Colonia, ab Alpium radicibus haud longe Vercel-
 lis abest, hodie Taurinum, ditionis principum Sabau-
 diae, qui à Iurasso monte, & Lemanno lacu, in totu
 illo Alpium in Ligusticum abeuntium tractu, &
 utroque à latere late patentem, & eximie ferti-
 lem, urbibusq; & oppidis cultam regionem, cetero-
 rum qua Italiam prospicit (Pedemontana hodie di-
 cta) longe cultissimam, usque in Niceam maritima-
 eorum urbem possident. Cotij quondam id regnum
 fuit,

fuit, à quo ut ante diximus, Cotianæ Alpes Augusti primum tempore uocatæ. Non prætereundum, eam partem Italiae, quæ sub Alpibus iacet, & in qua Mediolanum est, Transpadanam Romanis; alteram autem uicinam Apœnino, Cispadanam dictam esse, in qua Senogallia à Senonibus, qui primi, ut tradit Sempronius, transcensis Alpibus & Arunte duce ea loca quæ circum Padum sunt, pulsus ueteribus colonis, possiderunt. In Cispadana præcipuæ urbes Derona, Parma, Placentia, Regium Lepidi, Mutina, Bononia, Ferraria, Rauenna. Quarum regio cum reliqua togata, Transapœnina dicta, Catone auctore, & Italia Cisapœnina, quæ in Thuscū pelagus abit. Nos utriusq; lateris præcipua tantum in transcurso loca censebimus: prius illud præfati, reliquam Italiam circumquaque angustam esse, & qua maxime patet non amplius ducentis milibus passuum patere, auctore Plinio. Ergo ab Ortu Rubicon amnis, uetus Italiae limes, in cuius ripa Cæsarem Dictatorem ciuile bellum meditantem, hæsitabundum constitisse Suetonius tradit. Supra quem in littore Ariminum iacet, uetus ciuitas. Et haud procul in Cumero promontorio sita Ancon, citra quam fluuius Aesis Pomponio dictus. Interius regio fertilissima, Marchia hodie Anconitana uocata, amnis Metaurus, deinde Picenorum agri, & in littore sita Potentia, mox

fluuius Clitumnus, supra quem uetustam Marsorum
 gentem Apœninus amplectitur. Inde Pelignorum a-
 gri, ubi hodie Lauretum, uulgo frequens, & fluuius
 Aternus Frentanorum gentem alluens. Proximus au-
 tem ei Tifernus amnis & ipse clarus. Deinde mons
 Garganus celsissimo iugo in mare prominens, hodie
 Sancti Angeli dictus, à quo iam longe lateq; Apuli co-
 lunt, quorū pars Cannenses iuxta Aufidum amnem,
 ingēti Romanorum clade memorabiles. Florus tradit
 in ea pugna Aufidum aliquandiu cruentum fuisse, quū
 Hannibal duos maximos exercitus cecidisset, & an-
 nulorum modios duos inter equitum caduera colle-
 ctos misisset Carthaginem. Supra Aufidum littoralis
 ciuitas Bariū adhuc durat ditionis Galeaciorū. Mox
 ultra promontoriū quod Apœninus facit, Isthmo Pen-
 insule Calabricæ appositum Brundusiū, ex cuius por-
 tu in Epirum contra positam commodissimus traie-
 ctus est. Intus regio magnæ olim Græciæ cognomine,
 & in ea pariter memoratissimæ urbes, Tarentus,
 Metapontum, Croto. Tarenti Architas floruit, Cro-
 tone Pythagoras, ubi, si Iustino credimus, uiginti
 annis docuit, inde Metapontum migranti, quum ex
 humanis excessisset, domo qua habitauit sublata,
 templum illi extractum est, & diuūm honores de-
 creti. Eodem tractu Turium fuit, in quo Herodo-
 tus historiam suam scripsit, Plinio ipsam Peninsulam
 Calabri

Calabri & Salentini tenent, frons extrema in Ortum spectans, Salentinum habet promontorium, cui ab Occasu diuersum Lacinium, sinum qui Tarentinus dicitur, finit. Inde sinus alter, sed minor, Scyllacæus, Petiliam habuit, nunc eius loco oppidum est, quod Bellum castrum uulgo nominant. Dein frons illa asperrima Apœnini in Siculum fretum porrecta, & in freti littore Rhegyum adhuc nomen retinens, Rhegyum. clarum Pauli memoria, qui Syracusis relictis hoc primum loco Italiam attigit. A fretu iam in Occasum spectare Italia incipit, cuius lateris primi Brutij, à promontorio, quod & Scylleum & Brutium uocatur. Deinde Lucani longe amœnissimos saltus tenent, per quos Silarus amnis effluit. Mox Picentini populi, fluius Sarnus, & in amœnissimi sinus recessu sita urbs, ante Parthenope dicta, nunc Neapolis, posterius nomen Augustus ei indidit. In eius sinus extremo promontorio, quod in Austrum spectat, Puteoli sunt, ciuitas Puteoli. colonia, ante Dicearchia dicta, ob iustam opinor reipublicæ administrationem. Sed nomen à Romanis secundo bello Punico mutatum, & à puteorū frequentia Puteoli dicti, uelut lib. 5. Strabo tradit. Ad hanc urbem Paulus captiuus cum à Rhegyo oppido soluisset, postridie delatus est, & repertis fratribus apud eos septem diebus mansit rogatus, sicut Lucas Actorum ultimo tradit: magno argumento iam tum non in urbe

solum, sed in reliqua quoq; Italia fuisse, qui Christo fiderent, iam enim in annum sextum & uicesimū historia uitæ, mortis & resurrectionis Christi Apostolica prædicatione longe lateq; inuenerat. Nam & Tiberio imperatori, cuius decimo octauo anno imperij IESVS crucifixus est, allatis è Syria nuntijs, & restatim percognita, uisum ut inter deos Romæ CHRISTVS cōsecraretur. Præterea ex Pauli ad Romanos Epistola liquet, è Græcia & Macedonia discipulos eius, sed et ex Palestina uenisse in urbem, nō quosuis, sed eximios & Apostolica etiā dignitate præstantes uiros, qui Romanam illam ecclesiam fundauerint, ad quam ut celebrē, iam et multis ecclesijs notā scribere, & præcipuos illius operarios longe ante cognitos, ut familiares salutare uoluerit. Certè ipse nominatim Andronicū & Iuniam inter insignes Apostolos numerat, qui etiam ante se in Christo fuerint. Mirum autem Eusebium secundo Claudij anno Petrum Romā uenisse scribere ausum, quum Hierosolymis fuisse eum etiam post octauum annū imperij eius ex ipso Paulo colligatur. Is enim Galatis scribens à tempore uocationis sue cōtinuo se Damasco in Arabiam abiisse, ac denuo reuersum fuisse Damascū testatur. Non liquet autē quanto tēpore absuerit, quod neq; nos excutimus, illo contenti, quod magno eruditorū consensu asseritur, annū eum post Christi ascensionem fuisse cōuersum. Sed &

hoc

hoc certum est annis tribus Damasci moratum esse, cum ex Arabia redisset. Deinde post annos quatuordecim rursus ascendit Hierosolyma cum Barnaba, ubi Euangelion suum cum præcipuis Apostolorum, Iacob, Petro, & Ioanne contulisse se confirmat. Quum igitur annum illum post quem uocatus est tribus illis, quibus ex Arabia rediens Damasci egit, adnumeramus, et quatuordecim annis quibus in Syria Ciliciaque Christum prædicauit, addimus, numerus annorum XVIII. colligitur, quot anni supputantur à morte Christi usque in octauum Claudij annu, nempe Tiberij sex (tot enim ille annis post mortem Domini uixit) Caligulae quatuor, à quo tempore Claudius imperare coepit, cuius octauo anno Petrus adhuc Hierosolymis fuit. Porro si uerum est, quod idem Eusebius asserit, Petrum septem annis Antiochenae ecclesiae præfuisse, atque inde Romam primum uenisse, constabit eum primo Neronis anno, hoc est, duobus plurimum annis ante Paulum in urbem uenisse, quatuordecim enim non amplius annis Claudius imperauit. Quod ipsum sanè hoc mihi probabilius uidetur, quo longius illi, quos modo citauimus à scopo aberrarunt: ut interim finamus quod tempus quo in Arabia fuit ad calculum non reducimus. At quoniã in hanc materiam incidimus, non fuerit fortasse alienum, coniecturis confirmare quae scripturis probauimus. Cõstat Apostolum è Corintho ad Romanos per Phæben ministrã

tum scripsisse, quum iam secundo per Macedoniam ingressus eam ecclesiam inuississet, ac mox in Asiam atq; inde Hierosolymã esset iturus, Quod duobus argumentis colligitur, Vno, quòd in Epistola ad Romanos Priscam & Aquilam, qui tum Romæ agebant saluos esse iubet, quos tamen primo aduentu suo urbe Romæ Claudij iussu pulsos Corinthi reperit, quosq; Ephesum usq; comites habuit, iuxta Lucam Acto. 17. Alio ro, quod quintodecimo cap. ad Rom. palàm ipse Paulus indicat eam Epistolã à se scriptam & missam, quã ob exulceratissimam Iudæorum inuidiam, Achaiam & Græciã uelut coactus relinquere, iter rursus per Macedoniam in Asiam & Syriam adornasset, ac iam spem faceret, qui in urbe erant fratribus, se primo quoq; tempore Romam uenturum. At uero hac ipsa profectioe, qua in Syriam delatus Hierosolymã peruenit, captum Apostolum & in uincula coniectum palàm indicat Lucas, et historie series conuincit Act. 19. & duobus sequentibus capitibus comprehensa. Quæ cum ita habeant, constat hoc ipso anno ad Romanos scriptam Epistolã, quo Hierosolymis Apostolus à Claudio Lysia Tribuno est captus: hoc autem accidit anno Claudij decimotertio, supputante ad eum modum etiã Hieronymo. Si igitur hoc tempore Petrus Romæ fuit, præsertim à tot annis, quã factũ est ut Apostolus Aquilæ recentem in urbem reditum cognouerit, & præci-

puos in ministerio Christi fratres, qui Romæ essent, salutandos duxerit, Petrum ipsum tantum uirū (cuius uidendi gratia aliquando Damasco relicta Hierosolymam profectus sit) aut ignorarit aut præterierit? Ut interim non excutiamus quod ex responsione Iudeorum ad Paulum, cuius Lucas ultimo capite Actorum meminit, nihil minus intelligitur, quàm eo tempore Petrum circumcisionis Apostolum Romæ aut cognitum aut admodum celebrem fuisse. Vt cumq; aut hæc habeant, satis constat non ita multo ante Paulum tempore Petrū Romam uenire potuisse, & ante utriusq; aduentum celebrem iam & notam multis ecclesijs Romanam fuisse. Quod equidem non hoc animo sentio, uelut hanc illi urbi gloriam inuideam, quæ Petrum et Paulum peculiariter sibi uendicat (quanquam & hoc ipsum uelut ambitiosum & dissensionibus accommodum carpit Apostolus) sed tantum ut Lectorem admodum carpit longe aliud & scripturis probari, & confirmari coniecturis, quàm hactenus multi ambitiosius quàm uerius hac de re scripserunt. Nunc ad institutū reuertor. Constat Italiam (nisi ubi Tarentino sinu diuiditur) nusquam angustiorem esse, quàm ab intimo sinu Puteolorum recessu in contrarium Adriatici litus, à qua parte fertilissimus Campaniæ ager aperitur. Inq; littore situm uetus oppidum Cumæ, annis Vulturinus, Intus Capua illa quæ Hannibalem fatigatū uictor-

Roma.

rijs, luxu atq; otio perdidit. Ultra quam *Lyris* amnis maximus, Latinorum tractū à Campano determinat. Deinde in littore sita *Ostia*, supra quam *Roma* iacet interfluo *Tiberi*, quam *Plinius secundus* *Romuli* etate adeo angustam fuisse tradit, ut tres tantū portas, aut (si plurimas tradentibus credatur) quatuor habuerit: etate autem sua trigintaseptē amplius: sed & posteros principes auxisse eam & pomerio addidisse constat. Certum autem nulli urbiū unquam tale imperiū contigisse. Quod ne perpetuū esset, primum civilibus discordijs percussum, occupata mox libertate, imperatoribus magna parte malis cessit, quorum libidine & fastu cum uiolarentur leges, ciues trucidarentur, opes profunderentur, neque multus aut æquitati aut honestati locus esset, factum est ut ex publicæ disciplinæ casu, imperij pariter uires elanguerint, sœderatæ gentes rebellarent, limites Barbaræ nationes occuparent, prouincias uastarent: postremo & ipsam *Italiam* ingressi, urbem imperij sedem semel iterumq; captam diruerint. Proinde hoc uitia potuere, ut inuictum ab alijs regnum seipsum ferre nequierit, ita demum fractis rebus, ut præter nomen & rerum gestarum memoriam hodie nihil extet quo agnosci facile queat. Amplissimo quidem *Germaniæ* imperio hunc honorem maiores nostri tribuerunt, ut *Romanū* dicere, & tantæ potentis quondam imperij memoria ceu fausta ornare uolue

uoluerint, ut Germanorum reges Cæsaresq; hodie Romanorum dicantur, et Imperatoris nomen etiamnum ut faustum felixq; retineatur. Quo nomine hodie inclytus est Carolus ille quintus, non nobilitate solum & maiorum gloria, uerumetiam sua uirtute & potentia magnus. Sed ut reliqua loca prosequamur, notandum haud longe ab urbe ultra tamen Ariciam, oppidulum esse Foroappium, seu ut Lucas ipsum nominat Appij forum, Appij forum, per quod Roma, p̄ficiscentibus in mediterranea Campaniæ iter est, unde Foroappij dicti Plinio lib. 3. qui accolunt: sicut alio in loco Foroclaudios censet, à loco qui Forum Claudij dicitur. Tres Tabernæ autem pro Tres Tabernæ. ximæ Appij foro erant, iuxta quas Apostolus à Romane ecclesiæ fratribus quibusdam, qui de eius aduentu nuntium acceperant, exceptus, & uel catenis grauis, ductusq; à centurione in ipsam urbem deductus est. Et ut Lucas tradit cap. ultimo, statim Paulo concessum ut priuatim habitaret, addito milite à quo custodiretur, atq; ita toto biennio in suo cōducto cōpeditum regnum dei prædicasse, nemine prohibente. Porro non hoc solus egit pro summa cura et sollicitudine sua captiuus Apostolus, ut coram doceret fratres humile hospitium suum ingressos, sed ecclesias etiam Asiæ atq; Europæ, quas aut ipse coram instituisset, aut sui cooperatores & comministri Christum docuissent, missis Epistolis cōsolari, et falsorum fratrum blandiloquentia laborantes,

sermone Euangelij puro, nec adulterato humanis decretis confortare, atq; ea ratione etiam posteritati consulere perrexerit: non compedes ferro graues, non custodia tot nominibus molesta, nuntium illum Euangelicum, spiritu plenum & tertio è caelo doctum, remorantur, quin per dius & pernox iniunctum sibi ministerij munus summa cum fiducia fuerit executus. Scripsit autem ex urbe ecclesiae Galatarum, Philippensium, Ephesiorum, Hebraeorum, & Colossensium, sed & ad singulos etiam, ut ad Timotheum, ad quem ante quoq; ex Laodicæa Phrygiae Pacatiana scripserat, et ad Philemonem ex uinculis scripsit. Enimvero cum liber esset antea quoq; eodem munere functus est, nec decesset gregi Domini. Et ad Corinthios quidem ante secundum suum in Græciam aduentum ex Epheso scripsit, præmissis quibusdam in Achaiam quos ipse mox per Macedoniam erat secuturus. Deinde scripsit iterum, quum relicta Corintho & Macedonia iam tertium peragrata Philippos rediisset, mox inde in Asiam soluturus, nec rediturus. Quorum itinerum Lucas cap. 19. & 20. Acto. meminit. Pari modo & Theßalonienenses consolatus, cum ageret Athenis, binis literis suis illis mentem aperuit, quum id temporis coram agentium facultas ei negaretur. Ex Nicopoli autem, quæ in Epiro est, iam antea Titum suum in Creta relictum, quid facto opus esset admonuerat. Atq; hæc quidem omnia

omnia seruus ille seruorum Christi liber adhuc, cæte-
rum in aestu, frigore, nuditate, fame, interim & uirgis
cæsus, & tumultibus agitatus, emissusq; & elapsus:
breuiter, perpetuo uitæ periculo comitatus agebat, pa-
lâm testatus quod interim docebat, Eam uirtutem quæ
ex fide est, infirmitate perfici. Notius uerò quàm indi-
cari multis opus sit de Petro & Paulo columnis eccle-
siarum Romæ supplicium sumptum, atq; illum quidē
cruci affixum, hunc honestiori mortis genere, quoniã
cuius Romanorum esset, securi percussum. Nec est
(quod equidem sciam) ab historicis proditū, quod ulli
ante illos propter Christum Romæ interierint. Tibe-
rium enim, cuius tempore nomē Christianum in sæcu-
lum introiuit, accusatoribus Christianorum periculū
interminatū fuisse Tertullianus scribit. Fortasse Ca-
ligulæ pro animi malignitate furor non defuisset, sed
annis paucis imperio præfuit. Claudius ingenij natura
placidi & tranquillī, ob exortum religionis disidiū
urbe tantum Iudæos pepulit, nec atrocius seuiisse legi-
tur. Nero igitur suam urbem Christiano primū san-
guine polluit, parum enim uidebatur Senecā & alios
bene meritos mori iussisse, nisi crudelitatem suam gra-
uaret impietas. Quam deinde secuti pleriq; Impera-
tores, ad usque Constantini magni tempora, hoc est,
ducentis quinquaginta amplius annis Christi fideles
per atrocissima edicta proposita non in urbe solum,

cuius eo tempore pientissimi pastores⁷ erant, uerum eos
 tiam in prouincijs omnibus ingenti clade, præterea
 nullo non suppliciorum ac pœnarum genere afflicte-
 runt. Leuiculum tum erat & tolerabile infamia non
 tati, damnari in metallum, & ad bestias, cum quibus
 & Paulus in harena confligit, item rebus omnibus
 spoliari, in exilium mitti, deportari in insulas, in uin-
 culis teneri, oculo effosso, poplite succiso, mutilari
 atrocius sæuebatur, & myriades interim seruorum
 Christi trucidabantur, neque aut ordini ulli, aut sexui,
 aut ætati parcebatur. Nam martyria propè omnia
 que toto orbe celeberrima sunt, & ueterum annua-
 lium memoria recoluntur, impijs illis urbis Romæ mo-
 narchis accepta referimus. Porro ne à Constantino
 quidem usque in Hieronymi & Augustini tempora
 res nostræ admodum tutæ aut tranquillæ fuerunt. Ari-
 mi principum uarij & ancipites, multis modis turbas-
 runt ecclesias: sed & Arriana factio, quam Cæsarum
 maxime fauor exasperabat (ipso Constantino demum
 Arriano) præcipuarum ecclesiarum Episcopos, Apo-
 stolice regule unice amantes, non uexauit modo uin-
 culis & exilijs, sed prorsus etiam ceu hæreticos (qui-
 bus tamen cum hæreticis & Apostolicæ doctrinæ ho-
 sibus bellum erat) extinxit, ut profecto non alia ma-
 gis caussa tantæ potentie defectio (de qua prædixit
 Apostolus) accidisse uideatur, quàm quòd post orbem
 terrarum

terr-rum tot cladibus iniurijsq; afflictū, demum etiā
 Gygantum more cælo bellum indicere, & contra
 Chriſtum Dominum arma ſumere Roma fuerit auſa.
 Et de ea quidem hætenus: nunc reliqua loca ad Variū
 uſque paucis indicanda. Trans Tiberim in Occaſum,
 oram legentibus ager Viterbiensis occurrit, in quo
 ueteres quondam populi Falisci: deinde Hetruscorum
 in quo Volaterrani. Et Senenſis hodie regio, oppidiū
 intus Peruſia uetus, & Arretium. Mox iuxta Arnū
 Fluentini, ubi hodie Florentia eſt, Arno amni impoſi=
 ta. Ab ea in Apœninum recedens Piſtorium etiam Pli=
 nio memoratum. Inde intra Arnū & Aefarem am=
 nes clariſſimæ urbes Piſa & Luca, neutra maritima,
 ſed à littore Piſa remotior: inde ad Macram ſtuumium
 reliqua Hetruscorum loca uarie quondam habitata
 Plinio, qui Umbros, Pelasgos, Lydos, Tyrrhenos à re=
 ge cognominatos (unde & mari nomen) mox Thu=
 ſcos tenuiſſe tradit. A Macra qui finis eſt Hetruriæ
 aduſq; Varum Ligures iacent, quorum clariſſima ho=
 die urbs Genua cum portu memorabili. Varo autem
 appoſita Nicæa eſt, quam haud longe diſſiti Maſſili=
 enſes olim condidère, finis Italiæ.

AFRICA IN VNI=
 VERSVM.

Antequam de Africa per partes dicerem, ui=
 ſum eſt mihi è re futurum, ſi prius uniuerſam.

deliniauero, quo deinde rectius partes, maxime autē
 quæ altrinsecus in mediterraneum uergunt accipi et
 mandari memoriæ possent. Igitur pars illa habitata
 terræ, quam nos Africam Græci Lybiam uocant, à Me-
 ridie et Austro minus explorata ueteribus fuit, pars
 tim quòd uastissimis solitudinibus distincta, multis lo-
 cis impermeabilis est: partim etiam quæ à paucis quorū
 quidem uetus extet memoria, magis circumnauigata
 creditur quàm perspecta aut propius cognita, ut non
 iniuria illius partem ceu incognitam Cl. Ptolomæus
 non admodum uetus author præterierit, nulla eius
 mentione prodita. Memoratur quidem inter præcia-
 puos ex ueteribus Hanno Carthaginensium dux, qui
 res Punicæ florentissimæ essent, à suis exploratum
 missus, et à Gadibus ad finem Arabiæ circumuectus,
 nauigationem eam scripto prodidisse, uelut scribit
 Plinius. Et post eum Eudoxum quendam, Ptolomæum
 Latyrum regem Alexandriæ profugientem, sinu Ara-
 bico egressum per hoc pelagus quo omnis Africa
 ambitur Gades usque peruectum esse, ex Nepotis au-
 thoritate Pomponius libro tertio tradit. Ante et Pos-
 lybius Annalium scriptor, quum à Scipione Aemilia-
 no tum in Africa agenti classem accepisset scrutandi
 gratia, magnam occidui littoris partem legit. Quo-
 rum omnium fidem redimit recens experientia uas-
 tissimæ nauigationis, qua principes Lusitani ex Ita-
 dia

dia quotannis omne genus aromatica et merces Vly-
 sipponem reportat, tota semel quanta quanta est Afri-
 ca circumnavigata, & ad fauces ferme usque Arabi-
 ci sinus explorato littore, ut uel hac à parte auaritiæ
 & luxui, magnis alioqui rerum humanarum pesti-
 bus, gratiam aliquam debere uideamur, quòd illam or-
 bis partē tot sæculis intactam nobis reclusere, & nu-
 tantē ueteris historiæ fidem toties repetito testimonio
 ab omni erroris suspitione liberarunt. Ergo tribus
 à partibus, Oriente, Meridie & Occasu, Oceano Ae-
 thiopico, & ubi in Hispaniam & fretum reclinat etiã
 Atlantico cognominato, Africa clauditur, parte que
 in Septentrionē spectat, mediterraneo mari excepta.
 Sed & Nilo quæ in Aequinoctialem ortum patescit,
 ab Asia & Aethiopicis gentibus iuxta sinum Arabi-
 cum positus finitur. Breuior quidem hac parte quàm
 Europa, cæterum in Meridiem recedens ita lata, ut ne
 conferri quidem ei ullo modo Europa possit. Quippe
 quæ ex recenti obseruatione latitudinis tantum ultra
 tropicum parallelum Capricorni egrediatur, quantū
 intimus Adriatici sinus angulus à Solstitiali circulo
 Cancris discedit. Neque de hoc dubitandum esse arbi-
 tror, quum cognitio latitudinis terræ marisue tam fa-
 cilis & obuia in omni loco existat. Quanquã autē ad
 hunc modum patet Libya, & ingenti pro cursu terra-
 rum gentes plurimas sustinet, tamē omnium terræ par-

tium minime est pro magnitudine sua habitatione frequens: & non paucis in locis qui habitant, præter effigiem & linguam nil habent quod hominem exprimat, adeo agresti & inculto uitæ genere degitur. Constat sanè sabulosam eam undiquaque esse, maioremque eius partem intra solis tropicos contineri, qua uel sola causa squalere tot locis & deserta esse creditur. Neque alia orbis pars est, quæ hominum commercia minus ferat, & longius alicubi summoueat. A quibus incommodis maxime aliena Europa, etiamsi impar magnitudine, frequentia tamen et coitu mortalium ipsam etiã Asiã uincit, quæ tametsi longe est cultior Africa, tamen et ipsa multis locis desertior uidetur, nisi quod re ipsa uasta magis quam deserta alicubi cultorem nõ habet, cui tamen sui potiundi copiam facere uideri possit. A qua tamen benignitate in tantum abest Libyæ tellus, ut plurimis in locis eius si maxime uelis & cupias nulla prorsus occasio figendarum sedium sese offerat. Cuius rei plures causæ sunt, sed præcipue aquarum inopia, solum puluere ceu cinere inane et flaccidum, moles arenarum periculosa, quæ dum uentis agitantur perinde atque in pelago procellæ fluctuant. Postremo malefici generis bestiarum (quo maxime malo Africa uexatur) tacitus prouentus, ut alicubi ne fertilis quidem ager præ illis coli aut habitari queat, alicubi egrè, nec nisi ocreatis arare aut colere, atque hoc uel solo

solo præsidio serpentum morsus eludere liceat. Quæ uel præcipua caussa uerisimile est Ceruos Africam nõ gignere, quoniã hoc animal serpentes extreme odiat. Plinius author est libro decimo, maiorem partem ani- malium in Africa æstate non bibere ob imbrium pe- nuriam, & si quibus captis aqua præbeatur ad po- tum statim ea mori, mirifica profecto naturæ prou- dentia, hac à parte ceu munere quodam penuriam sar- ciente, ut teneri interim terræ queant. Quod ad are- nosa illa inuolucra attinet, pereleganter exposuit Iu- lius Solinus, testatus etiam in terris Syrtis esse, nihil minus illis quas procellæ conuerrunt in pelago fune- stas. Refert enim libro ultimo Strabo Cambysis exer- citum in Aethiopia arenis uento agitatis periclitatiõ esse. Et Herodotus Pssyllos ueterem in Africa gentem, in Austrum progressos cumulis arenarum opertos pe- rijsse tradit. Neq; est ut ceu indignam fide historiam suspicemur, cum nostri plerunq; in hyeme similia pa- tiantur à niuibus, ubi densas & recenti à casu uolubi- les eas Septentrio exagitat. Nunc ut quàm distinctif- sime situs Libyæ accipiatur, animaduertendum ab Oc- casu eam in Ortum Atlante monte in duo primum la- tera diuidi, quorum alterum in Notum, ut dixi, ex- currit, alterum breuiori spacio in mare Mediterra- neum desinit. Quicquid ultra eum Meridiem uersus iacet, uno nomine Aethiopicis gentibus tribuitur.

Quod citra in Boream uergit, cōmodius iam & agro
 fertiliore habitatur, ante in regna, paulò mox à Ro-
 manis eam partem occupantibus, in prouincias distin-
 ctum: cuius potissimum nomina sunt, ab Occasu Mau-
 ritania, hinc Numidia, deinde quæ proprie Africa,
 demum Cyrenaica regio, de quibus infra singillatim
 dicemus. Atlas ipse immanibus, & supra quam facile
 credi possit altis iugis extollitur, ab Occasu exortus
 ubi & Atlantico Oceano nomen imponit, inde per
 petuo dorso uarie flexus, in Ortum & Nilum egredi-
 tur, quaq; Aegyptum ab Aethiopia dirimit, Erythraeum
 etiam mare attingit, & nunc in Boream, nunc in Au-
 strum excurrens hinc inde innumeras gentes distemi-
 nat, breuiterq; hoc sibi regnum in Africa uendicat,
 quod in Asia Taurus, in Europa Alpes possident. Sue-
 tonius Paulinus (quem consulem Plinius uidit) primus
 Romanorum ducum eum montem spacio aliquot milia-
 rium transgressus, inter cætera prodidit Atlantis uer-
 ticem altis etiam æstate niuibus operiri, manifesto ala-
 titudinis argumento. iuxta quem qui ab Austrino la-
 tere propius adhibitant Aethiopes, magis mansueti
 cultiq; nec tam sunt colorati quàm interiores. Et ad
 Occasum quidem Oceano proximi Hesperij dicti uer-
 riji gentibus distinguuntur, sed præcipue tamen Tero-
 tæ, Perorsi, Berini, ob frequentem Elephantorū uen-
 tionē ebore abundantes, præterea Nigritæ et Getuli,
 qui

qui in littore purpuram et muricem capiūt, omniū ad tingendum efficacissimum Pomponio. Contra uero in Ortum solis expositi, qui Aethiopes sub Aegypto cognominantur, longe omniū terrarum Aethiopiæ frequentissimam & cultissimam partē colunt: eam enim Nilus quotannis quemadmodū & Aegyptum irrigat. Mela scribit plus auri apud hos esse quā apud Persas, atq; ea de re (ut semper pretiosiora existimantur quæ rariora) ære ceu auro apud eos exornantur, auro uincula fontium fabricant. Sed & oppidis plurimis & regno etiam, quod & Aegypto imperauit quondam illustres fuerunt. Nec esse ulla in parte Africæ frequentiore elephantorum uenationem oppida aliquot testantur, quibus inde imposita sunt nomina. Super illos feri iam & agrestes Trogloditæ ideo specus pro domibus effodiunt, quod illos æstiuus ardor minus penetret, ac terris receptus aër minus ferueat. Vicini illis sunt Ichthyophagi, qui piscibus, & Anthropophagi, qui carne humana uescuntur, inter quos Græci & Ophiophagos nominant, quod serpētibus uesci huic genti uulgare sit. Neq; fabulosa in totum uideri debēt, quæ de his gentibus ueteres prodidere, nam ut Græcorum in mentiendo leuitatem sinamus, satis constat Aethiopiam à Ptolomæo Philadelpho rerum insignium diligentissimo scrutatore, cuiq; ad eam rem neq; opes neq; homines (Rex enim Aegypti fuit.) de-

fuerūt, excussam esse. Deinde & Romanis armis tempore Augusti duce P. Petronio equestris ordinis praefecto Aegypti exploratā. Postremo & à Nerone aetate Plinij, quum Aethiopicum bellum cogitaret, militibus Praetorianis cum tribuno ad explorandum missis lustratam. Super omnes autem Iubæ Mauritaniae regis in hisce locis perquirendis annotādisq; singularis diligentia extitit. Iam & negotiatoribus nostris proximis annis explorata quaedam magna fide referuntur. Esse uidelicet alicubi Aethiopes nudos & inermes, quos Gamphasantes Pomponius uocari ait, armorum omnium ignaros, nec uitare tela peritos, nec iacere, et obuios fugere consuetos. Contrā alios arcus gerere, & ex piscium ossibus telorum uenabula conficere tantā duritie, ut non minus saucient quā si ex ære ferrōne essent: eum uero morem Insularibus Atlantici prope modum peculiarem esse, neq; alio magis armorum genere uti. Alicubi & Anthropophagos feris moribus, nec ullo cultu, sed & promiscua cōnubia audiri, quod de Garamantibus ueteres retulerunt, aliāq; id genus compluscula memorant, quae dies ipsa cura principum & diuturniore cum illis gentibus commercio haud dubie clariora certioraq; efficiet. De monstris hominum formis, & quod quidam lingua, alij labris careant, multis pro eloquio nutus sit: praeterea homines reperiri quibus unus tantum in fronte oculi

lus, rursus quibus nullum caput, sed in pectore oculi
 existant, nondum audio compertum, quanquam fre-
 quens est illorum apud idoneos scriptores mentio: ut
 interim tutissimum sit Augustinum sequi in Africana
 tum, qui libro de Ciuitate Dei octauo monstrosas gen-
 tes nullas esse existimat, aut si sint, homines non esse,
 aut ex Adam ortos si homines sint. Deus enim (in-
 quit) creator omnium, qui ubi & quando creati quid
 oporteat uel oportuerit ipse nouit, sciens uniuersi-
 tatis pulchritudinem, quarum partium uel similitudi-
 ne uel dissimilitudine contexat. Inter illas autem Ori-
 entis & Occidentis Aethiopes, intermedia loca aut
 exusta sunt, aut arenis obducta, aut infesta serpenti-
 bus, Pomponio. Plinius tradit, inopia aquarum fieri
 ut ad paucos annes animalia innumera congregentur,
 inter quæ quum uarie foeminis cuiusq; generis mares
 aut ui aut uoluptate misceantur, multifformes inde par-
 tus costare. Vnde uulgare Græcis dictum manauerit,
 Semper aliquid noui Africam afferre. Profecto gratiã
 aliquam illi regioni uarietas animantium conciliaret,
 etiam monstrosa, si ex illis nulla noxia æderentur, &
 isto malo in totum Africa careret. At uero & basi-
 liscum gignit, & Catoblepam, non grandes bestias,
 quæ tamen uisu hominem interimant. Paruum ani-
 mal est scorpius, sed quo in Libya nihil nocentius re-
 periat, ut taceam quantum ab anguibus mali iter

agentibus, quantum à leonibus, pardis, & alijs id genus feris animalibus, quorum Plinius & Solinus meminunt, periculi immineat. Salustius certe grauis author plures mortalium in Africa bestijs quàm moribus interire scriptum reliquit. Atq; hæc quidem generatim de Africa.

MAVRITANIA.

Nunc eius lateris quod citra Atlantè est, partes, ut ante à nobis enumeratæ sunt, resumemus. Prima & maxime occidua Mauritania, à Mauris uetusta gente nominata: ab Ortu Mulucha celeberrimo amne terminatur: qua longissime abit in Austrum Atlante monte, cuius ante meminimus, excipitur: inter quem & fretum Herculeū latissimo littore pelago in Occasum obuersa, frequētibus sinibus & promontorijs distinguitur. Nusquam autem fertilior aut cultior quàm à freto & littoribus illis quæ mare Ibericum à Septētrione alluit, quanquam & opposito in littore Oceani fecundi soli & uinetis maxime fertilis existat. Annes habet nauigabiles: et præter Atlantem septem montibus attollitur, qui continenter & quasi de industria in ordinem expositi ob numerum septem, ob similitudinem Fratres uocantur, sicut Pomponius proxime Mauritaniam natus tradit. Fretum Gaditanum cognominatum illo loco duas oras
bis

bis partes, Africam scilicet & Europam determinat
 duodecim milibus passuum longitudine: nusquam inte-
 rim latius decem milibus passuum: inter Mellariã au-
 tem Bethicã & Mauritanie promontorium, quod Al-
 bum dicitur, non amplius quinque milium passuum la-
 tum, ex Graculã iuxta geniti auctoritate Plinius asse-
 rit. In ea duo promontoria sunt e regione posita, quo-
 rum quod Africæ est Abyla, quod Europæ Calpe dici-
 tur. Porro ea montium forma est, ut cohesisse aliquan-
 do uideri possit, atque inde uulgo persuasum Herculem
 montem perfodisse & Oceanum terris immisisse, ob
 quarum rerum memoriam ipsos montes indigenæ Her-
 culis columnas dixerint. Hæc est Mauritania cuius Bo-
 chus ille rex fuit, qui in Iugurthino bello tam uariis et
 uersutus, demum Iugurthæ proditi magna causa fuit,
 à quo Bochiana dicta regionis pars qua in Ortum,
 quemadmodum pariter regio nomine Bogudiana exti-
 ma, quæ in Atlanticum & Occasum uergit, antea Si-
 tiphensis ab oppido Sitiphi, post autem Tingitana ab
 perueteri oppido Tingi appellata, quum prouincia
 esse coepit, quod sub Caio Caligula factum est, sicut et
 Bochiana mox Cæsariensis dicta, diu enim regum no-
 mina obtinuisse Mauritaniam etiam Plinius auctor est.
 Oppida habere compluscula dicitur, sed parua, inter
 quæ & Colonia fuerunt ab Augusto & Claudio Cæ-
 sare aliquando mutatis itidem nominibus deductæ. Plinius

nus tradit libro quinto, populorum Africae oppidorumq; nomina uel maxime ineffabilia esse, praeter quae ipsorum linguis: & alias castella ferme inhabitare ait. Sed in Oceani littore praecipua quondam Iulia Constantia, Augusti colonia, in qua Honoratus ille episcopus fuit qui ad Arcadium quendam exulem epistolam de rebus aduersis pro Christo ferendis hortatoriam scripsit, authore Gennadio. Hodie pars huius quae fretum est proxima, regibus Hispanis paret, interiora Saraceni tenent, quorum ditionis est ferme reliqua omnis huius littoris Africa. Non tacendum autem hoc loco Mauritaniam aetate Augustini, & ante eum Cypriani celeberrimas ecclesias piosq; & eruditos uiros episcopos habuisse, id quod non uno in loco inuenit Augustinus. Habet adhuc quosdam tractus ille Berthicae proximus: & est uerisimile alijs itidem locis Africae Christianum nomen non prorsus interijisse.

NUMIDIA.

AMulucha ad Ampsagam usq; fluum Numidia extenditur, Pomponio. Plinius & Ptolemaeus eum tractum praouinciae Caesariensi tribuerunt, & ille supra Ampsagam Numidiae loca censet, quae in minori Africa Mela statuit, nullo sane errore, cum in locorum gentiumq; & annuum descriptione

ptione illis conueniat, dimensione finium (qui sepiſſi-
me uariant) tantum diuerſis: nobis Pomponium ſequi
placuit, ueteres maxime limites indicantem, qui poſt-
modum redactis in prouincias terris illis conuſi fue-
rint. Nomen regioni à Numidis datum, quos & No-
modas dictos Plinius ait, à permutandis papilionibus,
mapalia ſua, hoc eſt, domus plauſtris circumferen-
tes, quod eleganter Silius reddidit lib. 3.

Nulla domus, plauſtris habitant, migrare per arua

Mos, atq; errantes circumuectare penates.

Horum pars Maſſyli, qui & Maſſeſyli dicti, equo-
rum nobilitate memorati. Inter oppida autem præci-
pue ſunt celebra Cirta opulentiffima quondam, &
duorum regum Syphacis & Iubæ, ut Mela tradit, do-
mus: quorum prior tertio bello Punico à Scipione ca-
ptus, & (ſi Polybio credimus) in triumpho ductus,
alter in Cæſaris Dictatoris bello ciuili, quia ſe parti-
bus ſocium præbuiſſet, extinctus eſt. Strabo libro ul-
timo tradit, Cirtā poſtea Micypſæ Maſiniſſæ filij ope-
ra maxime munitam & frequentem factā eſſe. Eſt &
Arſenaria, & Cartenna illa quæ Victorem epiſcopiæ
habuit, qui librum contra Arrianos ſcriptum Geſe-
rico Vuandalorum regi porrexit. Vuandali enim (ut
et hoc obiter indicemus) ab ultimis Germaniæ finibus
egreſſi, cum Gratiano imperante primū in Gallias ue-
niſſent, mox paulo Pyreneo ſupato Hiſpaniā ingreſſi,

prouinciam Bethicam occuparunt, ex qua non multo
 post diui Augustini ætate, angustijs Gaditanis super
 tis rege Genferico celebri & rei militaris maxime pe
 rito uiro, circiter annum salutis CCCC XXXI.
 in Mauritiã traiecerunt, atq; inde in reliquas pro
 uincias penetrantes, optimis & frequentissimis locis
 eius tractus sunt potiti. Quin & Carthaginem cepe
 runt, & cum armis pelli non possent, pacis eos condi
 tionibus Imperatores mitigarunt, qua re uoti compo
 tes facti, Africam non minus septuaginta quatuor an
 nis tenuere. Ex maritimis oppidis maxime clarum fuit
 Iol ante dictum, postea coloniæ iure à Claudio Cæsare
 donata, eiusdem iussu deductis ueteranis Cæsarea uo
 cata est, unde prouinciæ Cæsariensi nomen. Augustus
 eam urbem Iubæ Ptolomæi patri, cuius de Libycis re
 bus historia extitit, donauit. Supra Cæsareã Icosium
 est, à Vespasiano coloniæ iure donatum, Solinus à ui
 ginti Herculis comitibus conditum, & ea causâ Ico
 sium dictum autumat. Amnes præter Ampsagam Nu
 midiæ præcipui Sordabale, Ancus, Nabar, Pomponio.
 Plinius enumerat libro 5, cæterũ duriusculis & e Bar
 baro deflexis nominibus, antea præfatus uix ea effabi
 lia esse, præter quàm ipsorum linguis. Quod ipsum
 Hermolaus confirmans, Barbara locorum uocabula
 ait, non modo inepta & aspera, sed etiam ineloquibi
 lia esse, nec semper eodem sono utraq; lingua efferi
 consueuisse.

cōsueuiffe. Non tacendum hanc esse Numidiam, quā
 Donatus Hereticus Constante & Cōstantino impe-
 rantibus grauiſſime perculit, tanta diſſenſione exci-
 tata, ut à uerbis ad uerba etiam atq; arma deueni-
 retur. Docebat ille, ſe ſuoſq; Eccleſiæ Catholicæ cō-
 munionem contineri, reliquos omnes extra Eccleſiam
 eſſe. Præterea nugabatur, à cæteris in perſecutione
 ſcripturas Ethnicis traditas, ſoliq; ſibi iuſticiam ua-
 niſſima iactatione arrogabat, reliquis omnibus eccle-
 ſijs ad eum ſerè modum contemptis, quo hodie Cata-
 baptistarum cōciliabula ſolent, quibus & ipsis nihil
 recte fit, niſi quod ipſi faciūt. Hæc ueſania cum Au-
 guſtini temporibus maxime graſſaretur, et eſſent ex
 noſtris, qui tollendos de medio Donatianos putarent,
 nec magiſtratus inhortari, nec principes implorare
 deſiſterent, uir ille doctiſſimus, & inter Africæ totius
 Episcopos ſumma authoritate præditus, ne quid præ-
 fractius indigniſſue (ut fit plerunq; cōtentionis ar-
 dore) Catholici præſumeret, neue illorum precibus
 excitati principes, ſeuerius quàm par eſſet in Dona-
 tiſtas animaduertent, ad ſcribendum appulit ani-
 mum, ratus hoc ſuo cōſilio, quod Chriſtiana & mo-
 deratione & innocentia maxime dignum eſſet, ſe ſe
 aſſecuturum. Et prius quidem ad ſpectabilem uirum
 Bonifacium comitem, qui ab Honorio miſſus Numi-
 diam adminiſtrabat, amice egit literis, ſubindicans

Episcopis nullum ius esse quenq̄ cogendi, sed legibus
 id Imperatorum tantū licere, duntaxat in eos, qui de
 errore scripturis conuicti essent. Præterea à Theo-
 dosio in Donatistas latam legem, hac maxime causa
 probat, quod pro Christiana mansuetudine supplicium
 illis capitis nō intenderet, sed pecuniarijs tantū dam-
 nis arceret. Quam sententiā et in libro ad eundem
 Bonifaciū de Donatistarū correctione scripto repe-
 tit, testatus, in priuato & prouinciali Concilio sua se
 sententia obtinuisse, Non hoc esse apud Christianos
 Imperatores agendum, ne omnino non essent Hære-
 tici, quū ex Pauli uaticinio hæreticos esse oporteat,
 sed si qui essent qui immitius Catholicos agitarent,
 ij lege Theodosiana decem libris auri multarentur.
 Ita enim, inquit, existimabamus eis territis & nihil
 tale facere audentibus posse libere doceri & teneri
 catholicam ueritatem, ut ad eam cogeretur nemo,
 sed eam qui sine formidine uellet sequeretur, ne fal-
 sos & simulatos Catholicos haberemus &c. Certe
 cogendi facultatem Principibus permittit, sed in eos
 tantum qui canonicis scripturis de errore essent cō-
 uicti, nec nisi ære multandos innuit. In Epistola autē
 ad Donatum proconsulem Africae palam sentit, nulli
 Episcoporum licere hoc animo esse ut quantumuis
 pertinaciter erranti poena capitalis irrogetur, sed
 illius officij esse, ut intercedat, & hoc unice curet,
 quo

quo qui errat, in ordinem sanæ doctrinæ reducatur: potestatem enim ministerij, qui Episcoporum proprius est, edificationis esse non destructionis. Sed & cum Donatistis scripto egit, uidelicet Vincentio & Petiliano principibus factionis, moremque habuit publice coram Ecclesijs disputandi, Notarijs excipientibus, quæ ultro citroque in medium essent allata. Id quod ex Actis eius cum Emerito, quæ hodieque leguntur, clarum est. Cæterum cum Petiliano Donatiano disputaturus, primum proponit, quod per orbem uniuersum credentes in IESVM, corpus Ecclesiæ constituent. Mox ne quam contentionem hominum decreta & sanctiones parerent, testatur, se non recepturum, quam quod scripturis cõstiterit. Tertio enim capite, Non audiamus, inquit, Hæc dico, Hæc dicis, sed audiamus, Hæc dicit Dominus. Sunt certe libri Dominici quorum authoritati utrique consentimus, utrique credimus, utrique seruimus, ibi inquiramus Ecclesiã, ibi inquiramus causam nostrã. Et quinto capite eiusdem libri, dicturus de Ecclesia, primum non humanis documentis, sed canonicis scripturis uult negotium agi. Deinde ne omnibus quidem scripturarum locis, sed clarissimis & manifestissimis, per quæ aut obscure dicta explicari, aut ambigue tradita dissolui queant. Arbitrarias autem Allegorias reijcit, nec admittit ludices quantumuis acutos, sed ipsa scripturarum claritate

nititur. Nec ullo modo Episcopis etiã Catholicis con-
fentiendum existimat, sicubi decepti errore, contra
Canonicas scripturas aliquid sentiant. Quæ enim ad
fidem attinent, inquit, non ex Concilijs contendentiã
Episcoporũ, sed ex canonicis literis uindicanda sunt.
Ac cum quidẽ in modũ cum Donatianis Augustinus.

A F R I C A.

AB Ampsaga et Metagonio proximo illius on-
stij promontorio, ad usq; Philenorum ar-
regio iacet, quæ quoniam cultissima est, &
clarissimis quondam frequens urbibus, lacubus etiam
amœna & irrigua magnis fluminibus, Africæ nomen
proprie sibi usurpauit. Punica bella eam, post deu-
ctam Carthaginem attriuerãt. Ceterum ubi Roma-
norum colonia facta est, iterum creuere opes, & uen-
teris gloriæ atq; potentiæ uestigia quædam relicta
sunt. In hanc Athlas mons, uelut ardoris pertesus,
altis aliquot iugis suis immittit: quodq; Italiæ Apce-
ninus, hoc ipse ea parte suæ Africæ præstat, hoc uno
malo incommodus, quod bestijs seuit, quarũ ferè per-
petuus altor existit. Efficit autem hoc suo flexu, ut
etiam ultra Athlantem Africa ad usq; Nigrum fluuiũ
excurrat, Plinio et Ptolomeo. Littora aliquot sinibus
flexa ab occasu, in promontoria exeũt. Quorũ pri-
mũ

num Metagonium, à quo Metagonitis terra cognominata uidetur, Masinissæ quondam Scipionis liberalitate contradita, quam in Numidia sua censet Plinius. Nam & Ptolomæus Numidiam illic nouâ facit, sed Pomponio hæc omnia Africa tribuuntur. Sequens promontoriū Candidum dicitur, mox Apollinis cognominatū, & proxime eum sinum in quo Carthago est, omnium eminentissimum promontoriū Mercurij, ad quod ab Ostia Italiæ, non longior bidui nauigatio est mollissimo flatu, ut annotauit Plinius. Inde duo sinus alte se in terras recipiunt, sed infesti ambo nauibus & Syrtium breuijs infames. Annium præcipui Rubricatus Ptolomæo dictus, in sinum Hipponensem influens. Deinde ex penitissimis Athlantis iugis exortus Bragada, qui iuxta Vticam mare ingreditur, serpente illo memoratus, quem Attilius Regulus primo Punico bello multa suorum clade, machinis bellicis cõfecit, cuius exuias CXX. pedum longitudinem habuisse Orosius quarto lib. tradit. Est & Triton celebris ex Athlante in paludem Tritoniam lapsus, atq; inde in sinum Syrtis minoris effusus. Sed longe celeberrimus Cyniphs, ex desertis ueniens, et per Massas ueterem Africæ gentem elapsus, inter Syrtium sinus pelagus ingreditur. Urbium quas memorare operæ precium sit, ab Ampsaga fluuio in Metagonitide Sicca Plinio. Cuius olim celeberrima Ecclesia, Siccensis con-

gnominata, clara Arnobio Rhetore, Lactantij Firmiani preceptore, qui sub Diocletiano & Constantino uixit. Hunc Hieronymus tradit conuersum ad Christum, diu suspectum Episcopis fuisse, ob odium, quod antea tam accerbū in nostram religionē gesserat, quare animaduersa ipse luculentissimos aduersum Gentes libros ceu testes non simulatae fidei suae, in lucem ædiderit, qui Hieronymi ætate extiterunt. In littore autē Hippo Regius cognominatus, Dicitur Augustinū Episcopum habuit, bene de religione meritum uirum, qui cum in Africam tanta ui hominum Vandali duce Genserico irrupissent, & post multa capta oppida ipsum etiam Hipponē graui obsidione cinxissent, septimo obsidionis mense mortuum ferunt V. Kalend. Septembres, anno ætatis LXXV. quum XL. annis Episcopatum gessisset, Anno uero salutis CCCC. XXXIII. auctore Prospero, qui eum perpetuum gratiæ Christi, contra opera nostra & arabitrij libertatem defensorem fuisse tradit. Fuit & alius hoc tractu Hyppo, sed Diarrhitos, quod in uado & palustri solo esset cognominatus. Inde Vaga oppidum, à quo Vagenses dicti Plinio. Silius, Tuum Vaga & antiquis dilectus regibus Hyppo. Episcopum habuit Augustini ætate, Maximianum illum, adeo indigne Donatianorum inuidia tractatū, ut Theodosium adpellare fuerit compulsus. Vtica nota

nota est, in qua iunior Catho mortem sibi cōsciuit ne
 in manus ueniret Dictatoris, magna profecto insania,
 & quam indigne Romanarum rerum scriptores uir-
 tutis nomine celebrauerint. Proxime Uticam Car-
 thago sita est, à Phœnicibus condita, florentissima
 quondam totius Africæ urbium, quippe quæ nō Africæ
 solum maximæ parti, sed & Hispanicæ oræ, quæ à
 freto ad Pyrenæum usq; maritima decurrit, impera-
 uit, imò & urbes peperit, & colonias deduxit, Car-
 thagine in Hispanico littore quæ noua cognominata
 est, condita. Illam autem clarissimā ciuitatem serunt
 à Scipione captam & incensam, XVII. diebus con-
 tinuis arsisse, ut inde facile sit æstimare eius magnitu-
 dinem. Strabo libro ultimo prodit, muro eam tre-
 centorum sexaginta stadiorum longitudinis complexā
 fuisse, in medio autem serè arcem extitisse quam Byr-
 sam uocarunt. Mirum autem, posteris sæculis reflo-
 rare eam principū Rom. beneficentia potuisse, quæ
 sic diruta, sic disiecta, uastataq; fuit, ut omnis muralis
 lapis in puluerem cōminutus sit: sed restoruit tamen,
 & intra ipsa abolitæ urbis uestigia, noua emicuit.
 Augustus Cæsar situ loci captus, & memoria ueteris
 cladis uelut misertus Coloniam eam deduxit, ciuibus
 & ueteranis eò ad habitandum missis, à quo tempore
 ita armos extulit, ut celebritate nulli eius tractus ur-
 bium cesserit. Tradunt & Adrianum magnam illi

opem tulisse, à quo Adrianopolis dicta fuerit, & Commodū Imperatorē fauisse urbi quā Alexandriam Commodianā appellari uoluerit, si Lampridio credimus. Ceterum ipsa affectatæ gloriolæ explosis uocabulis, cum uetustarum uirium parte nomen Carthaginis ex integro sibi uendicauit: nec uno deinceps seculo fidei dissimam se cultricem Romano imperio præbuit, parentē agnoscens urbem, cuius antea tot annis emula fuisset. Demum uariante rerum statu, sub Theodosio illo, qui antea cum Honorio patruo suo aliquot annis imperio præfuerat, à Vandalis Germanica gente & Genfericho (cuius ante meminimus) duce capta est, Anno Christi CCCC. XLIII. Christiani tum erant Vandali, sed Arriani, & qui orthodoxis ingens in Africa negotium fecerint. Sed tolerabile erat dissidium partiū quæ Christū ut communē Dominū profitebantur, & spes fuisset arbitra scriptura concordiam inter eos coaliturā, quorū fides dominico uerbo ceu sacra aliqua anchora niteretur, nisi atrociora subsecuta fuissent. Siquidem Vandalis sub Iustiniāno, à Belisario uictis et Gylimario duce eorū capto, Perse intestinis Christianorum bellis elati, Heraclio imperante, in Aegyptum et Africam erumpere ausi, Carthaginem semel iterumq; grauissime afflixere. Sed et illis (pro dolor) ad sua reuersis, Sarraceni seuisimū & Christianæ religioni uehementer insensum hominum

num genus, sub eodē Heraclio, circiter annum Christi
 D. C. VIII. ingenti ui hominum ex suis illis Arabijs,
 Africam ingressi, præclarā illam urbem cum reliquis
 propemodum tota maritima regione, occupauerunt,
 & ad hunc usq; diem possident. Porro ut uetustiora
 prosequamur, genuit nobis Carthago Tertullianum
 patre Centurione, quem non dubitat eruditissimum
 appellare Hieronymus, quanq̄ infensus ei ob errata
 quædam, quæ illum tamen ut hominem procliuè erat
 designare. Habuit & Cyprianum Episcopum, cuius
 plene apostolico spiritu ad Cornelium urbis Romæ
 Episcopum (quem subinde, more ueteribus Episcopis
 familiari, fratrem uocitat) epistolæ palam indicant,
 quanta dignitate & autoritate inter Africæ Epi-
 scopos Carthaginenses fuerint. Quanq̄ illo seculo
 sincera fraternaq; Episcoporum studia hoc solum
 spectarint, ut qui Christo nomen dedissent, ita disci-
 plinæ Christianæ uitam omnem addicerent, ut mori
 etiam & testem ueritatis sanguinem fundere brauij
 et triumpho loco gloriosum ducerēt. Summa tum in-
 famiæ nota erat, cum negasse, quantumuis exquisitis
 tormentis & supplicijs excruciatum, quem sacro in-
 lauacro cum solenni mundi & carnis & satanæ,
 renunciatione, esset confessus. Ut non alia magis de-
 causa tanta illi auctori et seculo de lapsis recipien-
 dis disputatio fuerit. Sed ut uirtutum omnium, ita huius

gratiæ pro Christo moriendi exempla in pastoribus
 erāt eximia. Enimuero turpe et impium fuisset tanto
 ardore & conatu ad certamē inhortari milites Chri-
 sti, aciemq; contra fidei hostes tanta circumsp̄ctione
 instruere, cuius, qui ductor ecclesiæ esset, primo in
 loco nō auderet consistere. O felicem illis, quantum
 uis in speciem duris ærumnosisq; sæculis, Christiano-
 rum cōditionē, nihil tum in pastoribus simulatū, nihil
 insyncerum uidebatur, & quanq̄ subinde pullulanti-
 bus uitijs, ceu morbis quibusdā, labor curandi Episco-
 pis augetur (ut nullo unq̄ tempore à nato Christo sa-
 tanæ studia interquieuerūt) tamen ut ingentē chari-
 tatis exercitationē sileamus, hic fructus uel maximus
 inde illis redundabat, quod in sudore & sollicitudine
 apostolicæ functionis detenti, ne respicere quidem
 illis in tantis rerum turbinibus, ad auaritiā, ambi-
 tionem, dominatum, luxumq;, fœdas nimirum pietas-
 tis pestes (quibus ociosas & securas mentes impostor
 ille fraudulentus illaqueat) ullo momento dabatur.
 Proinde beatissimus ille antistes, qui tanta grauitate,
 cura, sollicitudine, hoc suam ecclesiam docuit, ut non
 tantum Christo uiuere, uerum etiam ingruente per-
 secutione mori assueuerit, exemplo cōfirmare quod
 docuisset uoluit, occisus pro Christi nomine Vale-
 riano & Gallo imperantibus, anno circiter quarto
 postquam dilectissimus frater suus Cornelius Galli et
 Volustiani

Volusiani iussu Romæ esset interfectus Anno Christi
 CCL. Sed & Augustini etate Aurelium habuit Car-
 thago clarum uirum, cui libros suos de Trinitate ille
 inscripsit. Memoratur et Eugenius orthodoxus præ-
 sul, cuius eruditæ aliquot lucubrationes ad Hunneri-
 chum Vandalorum regem scriptæ extiterint, ceu de
 ipso tradit Gennadius. Sed ad loca nobis reuertenda
 dum. Mediterranea Africæ Libyphœnices coluere,
 genus Puni:ũ, ut ait Liuius, Afris mixtum. Quorum
 est Bizacenus ager annem Bragadam transmittens,
 adeo fertilis, ut centesima eum fruge scœnus reddere
 agricolis Plinius tradat lib. 5. Alibi testatus, eũ agrũ
 cum siccus est, nullis tauris arabilem esse: contra uero
 ubi imbris maduit, tam benigne culturæ esse, ut uili
 etiã a sello, & à parte altera iugi anu uomerem tra-
 hente proscindatur, quod ipsum uidisse se Plinius in-
 nuit. Est & Tagasta inter Africæ oppida celebre,
 ubi se genitũ lib. Confess. secundo tradit Augustinus.
 Est præterea oppidũ Madaurense Plinio, in quo na-
 tum Apuleium Platonicum ferunt. Sed & Meldita-
 num, seu Miluitanum, quod Optatũ habuit præsulem
 qui ad Valentem & Valentianum Aug. cõtra Do-
 natianos scripsit, cuius in Catalogo script. Ecclesiast.
 meminit Hieronymus. In tractu littoris sunt præci-
 pue clara, Oea, Leptis, Taphra, Neapolis, & Leptis
 altera, quæ magna cognominatur, præterea Tapsus,

Clupea, Zaina, quorum crebra in historijs mentio. Illud obiter monendum ex Lepti tripolitana Septimium Sæuerum Imperatorē ortum fuisse, uirum per omnia magnum, si à Christianorum sanguine temperasset. Nullos enim prorsus honores patiebatur in imperio suo uenales esse, uirtuti & bonis moribus non æri, emptisue suffragijs, uoluit ad publicas functiones patere uiam. Græcarum & Latinarum literarum, sed & Philosophiæ gnarus erat. Atq; utinam his ornamentis tam uti pro gloria Christi potuisset, quàm est illis contra pietatem abusus. Hic est Septimius qui Lateranum quendam ex amicis præcipuum ad tantas opes prouexit, ut mox ædes eius omnium in urbe ob ornatum & magnificentiam celeberrime haberentur, ac Laterani ædes dicerentur: quod nomen hodieq; durat. Aedidit postea & Mauritaniam Aemilianū Augustum. Adeo nulla terrarū pars fuit, quæ urbi Romæ nō imperatores dedit, postq; senatus auctoritate posthabita, exercitus legendorū Augustorum sibi prouinciam arrogarunt. Supra Leptim

Syrtes. Syrtes ipse intra uadosum et reciprocum mare, æstu procellarum exundante, incertis sedibus leniter subsidunt, nec arenarum eumuli alluionis uehementia congesti, præhendi ob incertas uices, neque caueri possunt. Profunda enim redduntur, quæ paulò ante uadosa erant, contra uero breuia in nauigabiliq; que

quæ ante nauigabatur. Quæ uarietate subinde alter-
 nante infamem eius littoris oram atrocitas periculû
 reddidit, plenis enim uelis adactæ naues, uadoq; illisæ
 fatiscunt & subuertuntur. Harum & Lucas meminit
 cap. 27. Actorum, quod nos in Cretæ mentione expli-
 cabimus. Duplicauit natura malum, geminosq; in si-
 nus condidit, quorum alter Carthagini propior, mi-
 norem, alter in Cyrenaicam inclinans maior spacio-
 siorq; maiorem Syrtim amplectitur, quod terrarum
 inter utrâq; prominet, clarissimus amnis Cyniphs ex
 iugis Athlanticis et desertæ Libyæ parte delapsus pe-
 lagus influit. Neq; minus periculi est illis in locis,
 præsertim ubi maior Syrtis est, ab arenis continen-
 tis, quàm pelagi, uento uidelicet agitatæ conuolutisq;
 turbibibus, quibus (ut ante diximus) iter ingressum
 obrui suffocariq; contingit. Mirandû autem in tanta
 locorum desertorum uastitate, quæ cætera fertilitate
 instar, (Strabo Abases uocat) quæ cætera fertilitate
 uincant. Est iuxta alteram Syrtim Tacapa ciuitas in
 medijs arenis sita, solo super omne miraculum riguo
 ac fertili, biferam enim uitam bis in anno uindemiât.
 De quare lib. 18. Plinius grauis in primis author pro-
 didit. Sed & hoc dignum scitu in Africa noctes ma-
 xime roscidas esse, eodem authore, magno argumen-
 to, hoc ipso sollicitam fuisse naturæ prouidentiam, ut
 multis in locis unius penuriâ cõmodi, alterius pro-

uentu compensaret. Rariores enim in Africa imbres cum sint, rorem Deus illi pro imbris dedit, ne huius more cœli frugifera Libyæ prorsus destituerentur. Nō prætereundum, etiam in Africa iuxta iam dictas Syrtis & frequentem quondam Lotophagorū gentem, Tripolim esse, à trium urbium numero, Taphræ, Abrotani, Leptis magnæ, quarum paulò supra meminimus, Africanam autem cognominatam, ad discedentiam Syriacæ quam Tyr, Sidonij, Aradijque obtinent, uelut annotauit Hermolaus. Ipse Aræ Phileonorum medio ferme sinu Syrtis maioris appositæ, sunt finis Africæ, ac terminus quondam Carthagenensium regni positus, quum inter hos & Cyrenenses de finibus esset disceptatum. Cuius rei historiam Salustius in bello Iugurthino retulit, nec præterijt in Africæ descriptione Pomponius.

CYRENAICA REGIO.

CYrenaica regio & ipsa ad Africā pertinet, quanquā ab Aegypti regibus aliquando gubernata. Plinius eam, quemadmodum & Pomponius, Catabathmo finit, (eo nomine oppidum, cum ualle repente conuexa inque Aegyptum inclinante, significans) in totū enim Aegyptus ad circumiacentes terras collata, demissiori & humiliore situ esse uidetur, ut non sine causa supinam eam iacere, & campe

campestrè patefcere, idonei scriptores prodiderint.
 Vrbs in ea celeberrima, & quæ Cecropis Athenæ=
 rum regis ætate cõdita esse creditur (uel Eusebio te=
 stante) Cyrene fuit, aliquot millibus passuũ à littore Cyrene
 distans, æmula quondam Carthaginis, & clarorum
 uirorum memoria celebris. Habuit synagogam per=
 ueterem, Iudæis iam olim à Teglatphalassare Assy=
 riorum rege cum reliqua Syrorum multitudine in
 hanc Libyæ partem translatis, quũ uidelicet Achas
 rex Hierosolymorum, contra Rasim Syrorum &
 Phæce Samaritarum reges, illum grandi peccunia
 sollicitatum euocasset, iniuriamq; quam accepisset
 esset ultus, ceu in libro 4. Regũ cap. 16. proditũ est.
 Ab hac urbe Cyrenenses dicti, qui è Cyrene essent,
 ceu Symon ille Cyrenensis, cuius in Euãgelio fit men=
 tio. Aliæ item in hoc tractu urbes erant, quæ quoniã Symon
Cyrenens
lis.
 cum Cyrene Pentapolim constituebant, Pentapoli=
 tanæ nomen seruarunt. Eæ sunt Berenice, Arsinoe,
 Ptolomais, Apollonia, et ipsa Cyrene. Quarũ tractũ
 cum reliqua Africa uulgus mercatorũ hodie Barba=
 riam uocat. Meminit & Lucas huius Pentapoleos Pentapos
lis.
 Actorũ 2. capite. Forma littoris, à magna Syrte ferè
 rectã in ortum et Aegyptum protensa, nisi quod se=
 mel iterũq; promontorijs aliquot uidelicet Phycunte
 & fronte Cherronesi, in pelagus excurrit. Mare sea=
 rum, atrox, & importuosum, quale totius propemo=

dum Africæ esse memoratur. Marittima satis culta et frugifera sunt, sed quæ arborem, ultra latitudinem XV. millium passuum à mari, non ferant. Vltior plaga in Meridiem conuersa repente arenis & solitudinibus squalet, inter quas tamen ceu in insulis quibusdam sparsis terras colunt gentes aliquot. Quarum precipuæ, Nasamones, Hasbytæ, Macæ, & ultra eorum orientem uersus Hammanientes Aethiopicis iam proximi. De quorum omnium cultu & moribus Pomponius Pliniusque tradiderunt. Iuxta mare, postremum littorum tractus, quem Alexandria et Aegyptus excipiunt, Mareotis dicitur, unde quadriduo per desertum sabulosum & aquarum usu prorsus destitutum ad locum eum peruenitur, qui quondam Iouis Hammonis templum sustinuit, sylvarum, fontiumque amoenitate & uniuersa coeli clementia eximium, ad quem Alexandrum Macedonem fama loci commotum penetrasse Curtius lib. 4. scripsit. Minime autem sabulosum arbitror quod de fonte eius loci qui medio die frigidissimus noctu calidissimus existat, tot recepti auctores prodidere. Ut enim in exhaustæ potentie est opifex ille nature rerum omnium parens, ita profecto in opere illo mirifico, ab se ex nihilo in lucem edito, gustum sui mortalibus præbuit, et uestigia quædam impressit, quibus assequi illum pietas & colere ut auctorem & amare ut fontem omnis plenitudinis possit. Certe

Certe & Augustinus illius fontis meminit 21. lib. de
 Ciuitate Dei, cap. 5. Nec defuit experientia sua oc-
 casio, quum armis Romanis omnis ille tractus patuit,
 Corn. Balbo duce, à quo & superatam istam Libyæ
 partem & triumphatam fuisse Plinius tradit. Ptole-
 mæus lib. 4. Cyrenaicæ partē Marmaricæ Libiæ no-
 mine censuit, quoniã Marmaridæ populi supra Cy-
 renaicos et Parætonios late habitant. Plinius quoq;
 quinto libro, Mareotim Libyam post Catabathmon
 Aegypto conterminam facit, Marmarides in ea con-
 numerans. Haud quidem diuersi, gentium locorumq;
 nomenclatura, in eo tractu authores, sed eadem pro-
 pemodum diuersa quadam ratione tradūt. Quis enim
 in tanta hominū locorumq; cum uarietate, tum mu-
 tatione, perpetuum tenorem seruare possit paria tra-
 dendi? cum in hoc maxime argumēti genere nihil
 magis præclaros uiros ad scribendum non admodum
 distantibus temporibus impulerit, quàm quod inter-
 minæ sunt rerum humanarū uicissitudines. Et quem-
 admodum homines, ita & regiones, urbes, pagos,
 uicos & uillas etiam singulas, tot modis ad casum in-
 teritumq; expositas esse uidemus. Sane neq; regnis,
 que & ipsa suas habent periodos, quicq; diuturnum
 manere, ut uerissimū sit quod sermone uulgi circum-
 fertur, Nullum unquam seculū aduentare, quin suam
 quandam morū & rerum faciem à prioribus diuer-

sam, secum inuehat: ut nō alia in parte nature, fidelius nos mortalitatis & incertitudinis rerum omnium diuina prouidentia admonuerit, si forte cœlestia cogitare, & ad aliam uitę conditionem retinendam accingere nos pergeremus. Nam ne terra quidem ipsa adeo in tuto locata est, quin alicubi motibus horrendis aut subsidat & undis cedat locum, aut aestibus repente inundantis Oceani alluatur & flaccescat. Quanq̃ autē dubium nō est, quin bonam partem urbium locorumq̃; quę memoramus, aut bellorum interitiones aboleuerint, aut absumpserint uel sponte enata uel suggesta incendia, aut motus terrę (qui Syriacas Asiaticasq̃; præterea et Thraciæ Græcięq̃; ciuitates ceu suo quodam iure percellere & disijcere assolent) quassarint, aut uicinis in agris exortę calamitates desertas fecerint, seu si nulla iniuria reliqua nocuit, nomina tamen mutari contigerit. Multas autem ipsa uetustas, quę nihil non consumit, luxauerit. Contra uero multas enatas, quarum hodie alicubi magna celebritas existat, nec notitia ad nos earum peruenerit, nedum ut ueteres meminisse illarum potuerint. Tamen, utcunq; habeant res, præstat semel, imò uero necesse est uel uetustissimorum locorū perinde atq; illesa incolumaq; existant, ad tuendam huius historie cognitionem, summa diligentia meminisse. Ut enim historia res plerunq; remotissimis sæculis ge-

tas, ceu recentes offert animo, neq; unquam tam nu-
 da est, quin locorum & regionum, regumq; & po-
 pulorum subinde mentionem inculcet: ratio ipsa fla-
 gitat, ut in illa pernoscenda uetustissima quæq; etiam
 si abolita extinctaue sint loca, tanquam nuper nata
 ob oculos ponamus, atque non ubi sint, sed quo loco
 tractaue fuerint pleraq; magna cura perquiramus.
 Quam operam, si ulli alij, certe sacrosancti illi Bi-
 bliorum libri maxime exigunt: neq; potest aposto-
 licarum lucubrationum, ipsaq; in primis Lucæ hi-
 storia recte sine accurata aliquot locorum obser-
 uatione intelligi. Diuus Hieronymus suo in Hebraica
 loca proœmio, tradit Eusebium Pamphili Cesarien-
 sem Episcopum, post decem Ecclesiasticæ historiæ
 libros, post temporum canones, quos in linguam La-
 tinam ipse Hieronymus transtulit, post diuersarum
 uocabula nationum, quomodo apud Hebræos ali-
 quando dicta sint, & tum dicerentur, exposita, post
 topographiam terræ Iudææ, & distinctas tribuum
 sortes, ipsiusque Hierusalem, Templique in ea cum
 breuissima expositione, picturam, ad extremum in
 hoc laborasse ut congregaret de sancta scriptura
 omnium penè urbium, montium, fluminum, uicu-
 lorum & diuersorum locorum uocabula, quæ uel
 eadem eo seculo mansissent uel immutata essent po-
 stea, uel aliqua parte corrupta. Quam lucubrati-

nem Latinitate donare Hieronymo haud dubie uisum, nulla alia causa adducto, quam quod uideret (quod & Eusebius uir tantus ante se uiderat) parum lotis manibus ad tractationem scripturarum accedere, qui notitiae locorum, quibus sacri libri sciant, rudes & ignari existerent. Extant etiamnum Hieronymi in Acta apostolorum fragmenta quaedam, palam testantia quantum illi facultati quae pernoscentis id genus locis impenditur, uir ille doctissimus tribuerit. Ceterum post Eusebianarum lucubrationum interitum, post Hieronymi desiderata id genus monumenta, sic benigne nostro saeculo diuina nobiscum misericordia agit (utcumque exulceratis & ad summum periculum deuolutis rebus) ut cum ipsis syncera solidaeque pietatis studijs, uelut postliminio reductis, reliquarum itidem doctrinarum ornamenta, quae quidem ad huius maiestatem illustrandam conducerent, raro quopiam ac propemodum incredibili prouentu felicium ingeniorum, ita augecant, & uires recipiant, ut certa mihi spes sit, per bonam Domini nostri Iesu gratiam, breui futurum, ut nihil sint hoc quidem in genere doctrinarum desideraturi, quorum animos, candidus et sincerus amor profitenda ueritatis imbuuit. Nuper Iacobus Zieglerus Landauus, uir non pietate solum, cui merito primas in omnibus tribuimus, uerum etiam eruditione (rara ante in illis qui iactarunt pietatem)

tatem) et honestissimarum disciplinarum notitia ex-
 cellens, Tabulis æditis, quibus Aegypti Syriæq; &
 Arabiarum loca (quatenus illa ad scripturarum ex-
 plicationem attinere uidebantur) ita in lucem cum
 pleraq; omnium locorum obscuritate protraxit (idq; di-
 ligentissima indicatione adhibita) ut in hoc uno uiro
 haud dubie sartum tectum acceperimus, quod tempo-
 rum iniuria, foedaq; illa studiorum *παραλθη* in
 Eusebio Hieronymoq; nobis abstulerat. Me quidem
 nuperrime Lucae historiam, rerum ab Apostolis gesta-
 rum, cum selectis aliquot amicis & fratribus Ecclesie
 nostrae, reuoluentem, non alia ad hanc regionum &
 locorum ex picturis demonstrationem, causa magis
 impulit, quam ut paratissimis illis ad discendum ani-
 mis hanc quoq; uiam aperirem quam tererent, quod
 sane egisse me fateor. Compitalium more statuarum,
 quae alijs, quod ingressae nunquam sunt, iter indicat: neq;
 pertesum, nouis recentia, alienaq; nostris alicubi mi-
 scere. Maxime autem Ecclesiarum pastorumq; uete-
 rum, & rerum ad religionem attinentium, per inter-
 ualla meminisse, quod opera huic uideretur respon-
 surum precium, si gustum offerrent studiosis, quo de-
 inceps ad reliqua uetera Christianae disciplinae mo-
 numenta diligentius perquirenda alacri studio fir-
 marentur. Sed uideo me imprudentem etiam, in de-
 scribendo, indulgere calamo, atq; iterum uelut ex in-

tegro præfari. Proinde ad reliqua Cyrenaicæ nobis reuertendum. Ammianus Marcellinus qui sub Iuliano militauit, libro 22. Aridiora, inquit, Libyæ in supremo obitu regis consecuti sumus arbitrio: Cyrenis cum residuis ciuitatibus Pentapoleos, Ptolomæi liberalitate suscepimus. Quibus uerbis innuit, eam cuius paulò ante meminimus terrarum Africae partem alia sorte populo Romano obtigisse, quàm aut Mauritaniam aut Numidia, aut illa quæ proprie Africa dicitur, obtigerit. Africam enim Punica bella domuerunt, Numidiæ partem, & Mauritaniam bellum primum, quod cum Iugurtha populus Romanus gessit, aperuit. Illa uero Libya quæ supra Cyrenaicã iacet Appianis regis testamento in ditionem Romanorum peruenit, quod & Eusebius docet: & Pentapolis Ptolomæi dono reliquis prouincijs accessit. Interiora, hoc est, longius remota à littore & Athlanticis iugis diuidua Imperatores Augg. sequentibus annis tentare & laceßere armis sunt ausi. Notandum autem, eam regionem ferè Libyam uocari scriptoribus, quæ ab occasu Aegypto imminet, nec semper totam illa uoce Africam significari, sicut nec semper generale uocabulum Africa uniuersam Libyam, sed eam tantum prouinciam quæ circum Carthaginem sita est, significat. Plinius 6. cap. libri 5. Ea, inquit, quæ sequitur regio Mareotis Libya appellatur, Aegypto contra

mina. Lucas quoq; Actorum 2. capite, in gentium
 enumeratione, hunc tractum designans, Aegypti
 (inquit) et partium Libyæ quæ est finitima Cyrenæ.
 Constat autem in tota Cyrenaica frequentes Eccle-
 sias, inq; his pastores pienuissimos fuisse. Et est veri-
 simile, statim ab apostolorum prædicatione Euange-
 lion edoctas & conuersas ad Dominum uenisse. Ut
 enim Alexandrinæ Ecclesiæ uetustatem non attin-
 gamus, Lucas ipse tradit Actorum 13. Lucium Cyre-
 nensem prophetam & doctorem inter apostolos &
 reliquos Christi ministros, qui tum Antiochiæ Christi
 negotium agerent, in primis celebrem fuisse. Præ-
 ter ab eo dein 15. capite cõmendantur Cyrenæi qui-
 dam, qui quum alij solis Iudæis Dominum Iesum præ-
 dicandū esse putarent, nec participes facerent gratiæ
 Euangelicæ qui ex Gentibus essent, ipsi contra sana
 doctrina instituti, ipsis etiam Gentibus Christum præ-
 dicabant, nec paruo cum fructu, magno credentium
 numero ad Dominum conuerso. Tales igitur, quis
 eredit suis defuisse fide saluandis, qui alienis non de-
 fuissent? Ecclesias aut Cyrenaicæ Alexandrina Dice-
 cesi fuisse comprehensas, illud argumento est, quod
 aliquot concilijs Alexandriæ habitis Episcopi Penta-
 politani interfuisse leguntur, neq; absimile est uero,
 ad eam sedem, ut facilem aditu, præterea eruditorum

Lucius
Cyrenensis.

Cyrenæi.

hominum fama celebrem, postremo & Apostolicam, confluere solitos, quum aut euocati ab Episcopo, aut alia quapiam religionis causa flagitante adducti, conuentus celebrare libuisset. Accedit ad hæc quod tractus Libyæ & Cyrenes, à prouincia Africa arenis et serpentibus supra magnarum Syrtium sinum, seiuungitur, ut non difficilis modo, uerumetiam periculosus sit horum ad illos transitus. Præterea Carthagine celebratum à D. Cypriano concilium extat, in quo expressa parochiarum nomenclatura admonet, ex Mauritania, Numidia & Africa, Carthagem, ut ad Metropolim, rerum ad pietatem attinentium gratia Episcopos coire solitos, quod & tum factum est, questione proposita de baptismo hæreticorum, deq; reuocandis quos illi tinxissent. & c. Cæterum tempus fuit, quum Episcopi dicerentur, qui uulgo nunc parochi & plebani dicuntur, uerum alij alijs (ut in ordine honesto, quem Pauli etiam instituto seruare Ecclesias decet) dignitate & multorum consensu permissa autoritate præibant, ita tamen ut reiectis ambitionis illecebris, unica eaq; maxima Ecclesiarum cura distinerentur: nõ enim erant apud ullos qui Christum essent professi, maiora clarioraq; pietatis continentia & eruditionis exempla, quam apud illos pastores quibus cæteri fratres Episcopi primatus honorem ad eum modum concessissent. Igitur Ecclesiarum

rum Libycarum duæ sedes erant omniũ celeberrime, Carthaginensis scilicet & Alexandrina, quanq̃ Aegypto Alexandria accenseretur. Extat Epistola synodalis ex Nicæno concilio Alexandriam missa, cuius inscriptio apud Theodoretum pro nostra sententia, ad hunc modum habet. τῆ ἀγία καὶ μεγάλη χάριτι τῷ θεῷ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησία καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ λιβύων πεντάπολι ἀγαπκτοῖς ἀδελφοῖς οἱ ἐν νικαία συναχθέντες καὶ τὴν μεγάλην ἀγίασάωσον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι, ἐμ κυρίῳ χαίρουμεν. Hoc est. Sanctæ magnæq; dei gratiæ Alexandrinæ ecclesiæ, & dilectissimis fratribus per Aegyptum & Libyam & Pentapolim constitutis, cōgregati & magnam synodum Nicææ celebrantes Episcopi, in domino salutem &c. Porro Africæ est cōtermina Alexandria, de qua mox dicemus.

SEQVITVR ASIA.

AEGYPTVS.

Vltra Mareotim & iuga Aethiopica ab austro ueniētia Aegyptus iacet, fertilissima quæ Aegyptus dem illa terrarum, sed quæ & ipsa Nili accessu destituta, famem interdum sentiat. Alioqui regni uetustate, cum auita potentia rerumq; magnarū memoria celebris. Nominis causa nō eadem scripto

ribus redditur, alijs ab Aegyptio rege, cum antea
 Aëria dicta esset, uocantibus: plerisque ab Aegypto
 anne, qui postea Nilus dictus sit, iuxta sita regioni
 nomen datum affirmantibus. Certe, Homero uatum
 uetustissimo Aegyptum dictum qui nunc Nilus est,
 Plinius asserit lib. 5. & sit ferè ut in accolis aliquid
 de annuum nominibus transfundatur. Quamq̃ autem
 Aegyptios in arroganda sibi incredibili uetustate &
 decem millium annorum cursu ceu ex annalibus obe-
 seruato ridicule hallucinatos fuisse, indubium est.
 Tamen (ut immodica illa sinamus) propemodum con-
 stare uideo, secundum Assyriorum regnum, uix ullum
 Aegyptio uetustius predicari. Tempore enim quo
 Abraham uxore sua comite, in illas terras peregrinatus
 uenit, Nechiam Pharaonem, Aegypto iam celebra-
 rimæ & frequentissimæ præfuisse, Iosephus tradit.
 Hic uero fuit Pharaon qui, ut Genes. 12. cap. scriptum
 est, uxorem illi abduxit, quam sororem esse credide-
 rat: nongenti autem & quadraginta duo anni à di-
 luuio ad etatem Abrahamæ numerantur Eusebio, ut sit
 consequens, nõ ita multo post cataclysmum, regnum
 illud tantis opibus, ut uidetur, auctum, tantaq̃; bono-
 minum frequentia numerosum, cœpisse. Diuitiarum
 eius tractus multæ causse sunt, quarum potissima, terra
 fertilitas, raris quidem imbribus, sed solis propemodum
 Nili fluentis ita fecunda, ut non alibi terrarum, aut
 uberior

uberior aut uelocior herbarum & frugum maturitas
 proueniat. Caius Plinius author est, sic abunde her-
 bis ad cibum accomodis Aegypti agrum affluere, ut
 uel carere frugibus possit. Quo minus mirum sit, tam
 large semper & liberaliter exteris eam populis an-
 nonæ afflictione grauatis quondā subuenisse. Publicā
 enim orbis horreū, uerissimo præconio Aegyptū esse
 ueteres dixerunt, neq; ulla imperij prouincia fuit, cui
 plus debuerit Italia, quoties fame est laboratū, ut inte-
 rim de cōsuetā annuāq; frumentatione et Canone illo,
 cuius ipsa sotrix fuit, nō dicamus. Certe ueterū Regū
 curam fuisse legimus, ne hoc munificentia munus in-
 teriret, uecturæ uidelicet celeritate, & agrorū simul
 ubertate fossis adiuta, quas ultro citroq; ex Nili alueo
 deductas, terris longissimo spacio immiserunt, ut quo-
 ties res postularēt conuehi undiq; nauibus frumentū
 Niloq; deuehi posset. Eas fossas Augustus post uictum
 Antoniū et Aegyptū tunc primū in prouinciæ formā
 redactam, ut feratiore habilioremq; annonæ Urbicæ
 redderet, longa oblimatas uetustate militari ope de-
 terisit, authore Suet. Inde factum ut ducenties centena
 millia frumenti annua, urbi illata sint, qd' et Eutropius
 in Augusto asserit. Porrò non frugū solum olerumq;
 omnis generis, sed et uini optimi est ferax, pari modo
 florum prouentu et odorū diues, nā ungenta precio-
 sissima Aegypto etiā Plinius tribuit. De papyro, lino,

alumine, deq; gemmis quas gignit, referre superius
 cuum ducimus. Istud obiter monendum, & in scæmi-
 nis Aegypti eximiã esse fertilitatẽ. Nam cum alijs in
 terris per quã rarum sit geminos nasci, in Aegypto
 translaticium est, terni etiam & quaterni gignuntur,
 sed & septenos utero concipi, ex Trogi authoritate
 lib. 7. Plinius prodidit. Cumq; octauus mensis feruere
 sit letalis omni adito partui, ceu libro s. de natura
 animalium scribit Aristotiles, in Aegypto (quod mihi
 remur) salutaris est. Opes autem eius regni magis
 licet mirari, contemplantibus regalium monumentorum
 uestigia, quæ sine inestimabili ui pecuniarum
 absolui non potuere, in quorũ numero sunt Obelisci,
 Pyramides, Sphinx, Labyrinthus, quorũ suo loco fiet
 mentio. Haud dubie illas & uestigial auxit in Nilo
 reciprocu, auxere et redditus quos immensos ea terra
 habuit. Toti enim Aegypto incredibilis uecturae com-
 moditas inest. Ex Aethiopia enim Arabijsq; & India
 iam olim frequenti nauigatione res preciosae importate
 et exportatae sunt, unde urbi Alexandrinae emporij
 fama toto orbe clarissimi extitit. Strabo Ama-
 sinus grauis author, qui etate Augusti, Aelio Gallo
 equestri ordinis homine duce stipendia in Aegypto
 meruit, adq; Syenem usque & Aethiopicum limitem
 ingressus, totam eam regionem perlustrauit, tradit
 lib. 17, Ptolomæum Auleton cognominatũ postremum
 Cleo-

Cleopatrae parentem duodenū millium et quingenum
 talentorum annuum tributum ex Aegypto habuisse,
 nec dubitat ampliores redditus erario Romano obti-
 gisse, quippe qui maiori cura diligentiaq; provinciā
 administravit. Summā autem indicatam à Strabone,
 Budæus uir doctissimus libro de Asse & partibus,
 quarto, septuagies quinquies centenīs millibus aureo-
 rum, æstimat. Et hæc quidem ex uectigalibus & tri-
 butis. Quid aurum ex Aethiopijs Arabijsq; obuium,
 quid priuatas ueterum regum opes & procuratio-
 nes summæ adijecisse putamus? Tradit enim libro 7.
 Eutropius urbem Romam post deuictum ab Augusto
 Antonium, ipsamq; Aegyptum receptam, in tantum
 opibus auctam fuisse propter abundantiam pecu-
 niarum, ut possessionum, aliarumq; rerum uenaliū
 duplicata precia fuerint constituta, quanq̄ partē eius
 provincie Dictator ante exhausisset. Nunc de situ
 dicemus. Ab Austro in Boream eximie longo tra-
 ctu porrigitur, Nilūque propè medium transmit-
 tit, nusquam felicior quam ubi undis huius rigua est.
 Latus occiduum Libya claudit et Mareotis, orientale
 Arabia, à Mediterraneo ad Rubrū mare expansæ. A
 meridie Cataractæ sunt, hoc est, præcipientes et asperæ
 montium angustie, per quas amnis ingenti aquarum
 mole deuolutus, nõ fluere inter occursantes scopulos
 (ut ait Plinius) sed ruere uidetur. A septentrione autē

tem nostrum mare infidum & raris portubus hospitale claudit. Fuit autem tempus, authore Strabone, quum illud tantū solum Aegypti nomine censeretur, quod irriguus annis fecundo suo limo posset obducere, à Cataractis uidelicet, & Syene ad usque Nili ostia, quam distantiam Plinius quingentis octuaginta quinque millibus passuum mensus est. Sed etas posterior (ut fermè uariant regnorum limites) in bonam Arabiæ partē ab ortu, ab occasu uero, trans Mareoticum & Parætonium, Aegypti terminos extendit, adiecta etiam parte, quam à Meridie in arenæ squalore gentes possident, qui Libyægyptij Ptolomæo uocati sunt. Caius Plinius lib. 5. à Pelusiaco primum (quod inter Nili ad ortum uersa ostia extremum est) Asiam incipit, ut stet uetus sententia Nilum inter Asiam & Africam terminū esse, quodq; Aegyptus dicitur, nec huius nec illius in totum esse, sed collimitia partium duarum terræ, qua parte anni, cui omnia debent, imminent, in unius nominis appellationem cōsensisse. Igitur difficilis accessus id regnum esse, recte Iosephus & Ammianus prodidere, ab occasu enim non montana solum eaq; per ardua, uerū etiam arenosa, & (ubi Mareotis iacet) palustria ambient: ab ortu autem montana iuxta Erythraeum sinum assurgens, præterea continens quæ inter nostrum & Rubrum mare est, deserto difficilimo transitu à Petrea, cum

& Pa

& Palestina dirimat: dein ab Austro montium præ-
 rupta, & à Borea importuosum pelagus finiat. Sed
 neq; his tamis naturæ præsijs septa et communita,
 in tanta rerum & hominum copia ab exterorum se-
 incursionibus tueri potuit. Pro deum immortalem,
 quàm friuolæ hominū spes? quàm stulti sepe conatus
 existunt? Vtinam tandem rerum gestarum, uel uete-
 rum uel recentium fide, Christiani principes discerent,
 nullum unquam à cōdito æuo imperium tam firmum
 & stabile, nullum tam potens regnum, nullam ciuita-
 tem uel optimis instructā legibus tam munitam unquā
 fuisse, quin aut ceciderit aliquando aut mutarit do-
 minum, ubi id demū fatali prouidentie fuisset uisum.
 Intereūt enim regna et oriuntur. Neq; id sentio uelut
 damnans ciuiliū rerum administrationē aut pruden-
 tiam et nō uerendos existimē summos illos Magistra-
 tus, quos à Deo ordinatos esse Paulus admonet: sed
 quod ad moderationē animi, adeoq; ad mediocritatem,
 existimem Christianū principem respicere oportere,
 ceu cōscium caducarū rerum, ut Ne quid nimis (quod
 ille dixit) in uita cōcupiat, cogitetq; mediocria perens
 mora ingentibus, et raro esse diuturna, quæ sunt im-
 modica. Ipsa Aegyptus primum à suis, hoc est, indi-
 genis regibus, qui Pharaones dicebantur, gubernata
 est. Pharao autem, ut Iosepho lib. antiqui. quarto
 placet, ueteri Aegyptiorū lingua regem significabat.
 Nec priuatum hoc, sed cōmune regibus nomen erat,

cum singulis alioqui sua nomina essent, auctore etiam Eusebio. Ita Nechonias Pharaon dictus ille quem Abraham uidit, & Cenchres, cuius cor contra Moysen Dominus indurauit, Aerythraeis demum fluctibus obrutus, Eusebio. Quanquam hic Appioni, Amasis, Iosepho autem, nisi fallor, Techmosis uocatus est: sic & alia alia fuisse nomina. Post hos, mutatis rebus, ad Aethiopes regni iura deuenere, quum Iudaeis rex Ezechias praecesset. Deinde Cyrus Persa, quum Medorum & Assyriorum in se opes & regna transtulisset, deuisa Asia, etiam Aegypto, Sesostris superbissimo rege deuicta, potitus est. Verum sub Dario cui Nothi cognomen fuit, defectione facta, suis iterum regibus potuit usque ad Alexandri exitum, qui annis plus unius quadringentis ante natum Christum, Babylone Chaldaea, ex humanis excessit, unde Ptolomaeorum regnum, a Ptolomaeo Lagi filio praecipue ex Alexandri ductibus initium habuit. Huic enim Aegyptus cum obuenisset, factum est, ut Ptolomaeis dictis qui successissent ad usque Cleopatram illam quae sibi admouit aspides, ducentis ferme nonagintaquinque annis Aegypti regnum durauerit. A quo tempore occasione Ciuiliu bellorum Romani rerum potiti, mox paulo regnum amplissimum in prouinciae formam redegerunt: ad extremum autem ipsius etiam imperij luxatis uiribus, sub Heraclio malis auspicijs lecto imperatore, totam

totam eam Sarraceni occuparūt, annis circiter quin-
 decim post Gregorij primi mortem, qui fuit annus
 Christi D. C. XIX. Reges illi suos Sultanos uocant,
 uocabulo perinde omnibus qui præsunt cōmuni, atq;
 Pharaonum ac Ptolomæorum ante fuit. Neq; uero
 Aegyptios sua fraudari gloria par est, quippe illi nō
 tam externarum gentium iugum sustinuerunt, quā
 imposuerūt. Ut enim alios authores sinā, ipse Plinius
 locuples testis est, & Aethiopiæ præfuisse Aegyptios
 & Syriæ, nec paucis annis illis terris imperitasse.
 Nunc ad situm reuertemur. Annis Nilus, ut dictum
 est, ex Aethiopia delapsus, mediam Aegyptū tranat,
 estq; omnium in Mediterraneum uenientium maxi-
 mus, septem enim ostijs grandibus effunditur, pluscu-
 lis interim (quoniam parua sunt) nō numeratis. Illo-
 rum extrema Canopicū scilicet & Pelusiacum cen-
 tum septuaginta millium passuum interuallo distant.
 Quod terrarum interiacet frequentissime habitatur,
 & eximie fertile est. Ab eo autem loco quo diuidere
 se dextraq; & leua digredi Nilus incipit, ferè trique-
 tra forma iacet, atq; ea caussa ueteribus ob adsimilem
 Græcæ literæ Δ effigiem, Delta uocata insula, quam
 & inferiorem Aegyptū uocitarūt: quæ nō fuisse ali-
 quando, sed stagnantis Nili deuecto limo subsidente,
 post Homeri tempora enata creditur, unde à Seneca
 dictum uideatur Aegyptum non tam terrarum ferti-

litatem, quàm ipsas terras Nilo debere. Crescit hiis
 æstiuis mensibus, Sole Cancrum ingrediente, Lunaq;
 (ut Plinius refert) noua quæcunq; post Solstitium est,
 sensim modiceq; Cancrū Sole transeunte, abundan-
 tissime autem Leonem, & residet in Virgine, iisdem
 quibus accreuit modis, in totum autem reuocari intra
 ripas in Libra, centesimo ex quo cœpit die. Puteos
 habet Aegyptus cubitorum notis distinctos, homi-
 nesq; Nilometras quibus hoc muneris demandatur,
 ut quot cubitis annis cum est maximus, assurgat, dia-
 ligenti obseruatione percipiant. Iustum incrementum
 Plinius tradit esse cubitorū XVI. Minores aquæ non
 omnia rigant parcius ueniendo, ampliores detinent
 tardius recedendo, hæ serendi tempora non dant solo
 madente, illæ absument, sitiente: ubi plenum incre-
 mentum deprehenditur letum, & ceu festum ab inco-
 lis ocium peragitur, ubi parce uenire Nilometræ in-
 dicant, certatim nulli labori parcitur, quo moles illas
 quibus immodice exundantem coërcent, aperiant,
 undamq; simul canalibus ductis deriuent, inuitentq;
 Eleganter enim Plinius, In XII. cubitis (inquit) sitio
 mem sentit Aegyptus, in XIII etiam nū esurit, XIII
 cubita hilaritatem afferunt, XV securitatem, XVI
 delicias. Porrò in ripas amne collecto, quod ad Libræ
 finem contingit, satio apparatus, quæ mense Nouemo-
 bri appetente perficitur. Messis autē tempus Maius
 exhibet.

exhibet, teste lib. 13. Plinio. Sed Senecæ uerba libet
 huc ex quarto lib. Naturaliū questionum apponere,
 Quantum crescit Nilus tantum spei in annum est,
 nec computatio fallit agricolam, adeo ad mensuram
 fluminis respondet, quam fertilitatem facit Nilus. Is
 arenoso & sitienti solo & aquā inducit & terram,
 nam cum turbulentus fluat, omnem in siccis & hian-
 tibus locis fecem relinquit, et quicquid pingue secum
 tulit arenis locis illinit. Iuuatq; agros duabus ex
 causis, & quod inundat et quod oblimat, ita quicquid
 non adiit sterile & squalidum iacet, si creuit super
 debitum, nocuit. Mira itaq; natura fluminis, quod
 cum ceteri amnes abluant terras & euiscerent, Ni-
 lus tanto ceteris maior adeo nihil ledit nec abradit,
 ut contra adijciat uires, nimiumq; in eo sit quod solū
 temperet, illato enim limo arenas saturat & iungit.
 Debet illi Aegyptus non tantum terrarum fertilita-
 tem, sed ipsas. Illa facies pulcherrima est, cum iam se
 in agros ingessit, latent campi, oppertēq; sunt ualles,
 oppida insularum modo extant, nullum in mediter-
 raneis nisi per nauigia commercium, maior est lætitia
 gentibus, quam minus terrarum suarum uident. Ha-
 tēnus Seneca. Incrementi eius uariæ causse afferun-
 tur ab authoribus, quarum tamen mihi probatissima
 uisa, quam Seneca reijcit (quanq̄ fassus Anaxagoram,
 Aeschilum, Sophoclem et Euripedem, tradidisse, inq̄

ea opinione omnem uetustatem fuisse) quod solutæ
 magnis æstibus niues ex immanibus Aethiopiæ iugis
 largius quàm ripis accipi queant, defluunt. Comper
 tum autem uel Senecæ sæculo fuit, Athlantem illum
 Aethiopicarum gentium arbitrum, etiam æstiuis mensi
 bus circum altissima iuga sua niuosum spectari. Con
 templantibus igitur tantum montem ab occiduo pri
 mum Oceano assurgentem perpetuo procurso nunc
 in Austrum nunc in Boream abeuntem, uniuersam
 Africam determinare, alicubi ultra parallelum Can
 cri solstitialem Meridiem uersus egressum: profecto
 uero similimum uidebitur, tantum niuum dissolui posse,
 quum ad eum parallelum Sol approximat, & rectis
 hoc est fortissimis radijs latera etiam Borealia mon
 tium colliquat. Plinius tradit obseruatum, prout niues
 imbresue in Mauritania satiauerint, ita partiore aut
 uberiore uenire Nilum. Iuba enim rex studiosissimus,
 & cui explorata isthæc compertaq; esse potuerunt
 (ut nihil haftenus inuium fuit regum diligentia)
 proxime Athlantem Mauritanie inferioris Nilum
 exoriri existimauit. Quam opinionem ipsa annis ma
 gnitudo comprobat, tam spaciofo itinere, quicquid est
 undarum ex Athlantis iugis leuo latere in Meridiem
 defluentium, excipientis. Translatitium autem &
 alijs locis solstitio annes increfcere, in Ponto enim
 fieri istud, Theophrastus prodidit, hoc ipsum in Gala
 lia Pa

lia Padus facit, etiam fecundans quæ humectauit, au-
 thore Plinio. Rhenus noster qua parte Rheticarum
 alpium conuallibus egressus Acronium lacum fundit,
 singulis annis crescit solstitio, estq; aquarū ex hyeme
 modus, pro ut illa montiū uertices plus minusue gra-
 uarit niuibus. Simili auctu & Euphraten & Tigrim
 rigare annuo reditu, præter cæteros, Strabo, Plinius,
 Ammianus, Solinusq; tradūt. Illud memorabile quod
 lib. 8. Plinius docet, Crocodilum seuum quadrupes
 Nilo gigni ex ouo, quantum anserinum est, crescere
 autem plerunq; ad magnitudinem XVIII cubitorū.
 Hoc autem bestię ingenium esse, ut ovis excubandis
 eum locum deligat, quem summo auctu suo Nilus non
 sit egressurus. Ita optimus ille maximus & incom-
 præhensæ maiestatis Deus noster inter cætera rerum
 in sua natura insignium monumenta illi quoq; cætera
 noxio animali, ut alijs multis, sensum quendam præ-
 sagum & diuinantem indidit, uidelicet hac quoq;
 parte æstimationi cœlestium diuitiarum accessionem
 facturum. Non ommitendū, Nilum ubi per Cataractas
 elucltatus Syenē Insulā præterijt, adeo placido meatu
 fluere, ut & secundis & aduersis undis nauigetur,
 atq; hoc certius expeditiusq; quod Austri Aegyptum
 nō perflant. Vrbes in tota illa regione plurimæ quon-
 dam & maximæ, sed Aethiopica et Syriaca bella at-
 triuere, pars Romanorum armis patuit. Insuper tu-

multibus & rebellione ipsi sibi malum, ut Caciæ
 (quod dicitur) nubes, attraxerūt, prouocatis ad uinā
 dictam Romanis, nam & Coptō memorabilem em-
 porioq; maxime celebrem urbem et Busyrim Achilæo
 quondam auctore rebellantes, Diocletianus solo
 æquauit, multis millibus Iudeorum occisis, non alio
 nomine quā quod cum Achilleo res nouas moliente
 pariter conspirassent. Thebas autem Aegyptiacas
 omniū eius ditionis clarissimā urbem, (quæ & Dio-
 spolis uocabatur) Eusebius auctor est Augusti primū
 ætate penitus dirutam, cum Cambises eam iam antea
 grauitè afflixisset, ut pfecto uerissime sit à poëta Ve-
 nusino dictū, Feriuntq; summos fulmina montes. Erāt
 sanè Aegyptij (ut in abundante & luxuriante solo)
 natura inflati, uarij q; & imperij externi præsertim,
 impatientissimi, tamq; ad seditiones procliuēs, ut le-
 uiculis de causis maximos tumultus excitarint. Supra
 modum aut̄ superstitiosi, & (ut Hieron. uerbo utar)
 Dijs foecundi, quippe qui per allium et cæpas ceu uua-
 mina domestica iurare & animalia quedam ridicula
 ueneratione colere cōsueuissent. Neq; alia causa tan-
 tum horū in Iudeos odij fuit, quā qd' diuersissimam
 religionē sectarentur, et unum deum uerū, uanissime
 persuasioni Deorum Aegyptiacorū, constanter ante-
 ponerent, ut Psal. 114 patet. Efferebantur præterea
 puritatis et iusticiæ fiducia, cū essent uel una libidine
 spurcissimi, neq; cibū cum Hebræis, neq; cum exteris

famebant, Genes. 43. quasi omnibus illotis ipsi maxime loti essent. Alexander ille Macedo, in quo dubium, fortuna ne plus an uirtus habuerit loci, Aegyptum in ditionem suam redactam in Nomos plures, hoc est, praefecturas diuisit, & qui praeesent Nomarchas dixit, id est, Nomorum praesides, tutius arbitratus gentem natura leuem seditiosamque & in calumnias principum pronam, plurimum quam unius auctoritate administrari, sublata hoc modo saepius concursandi facultate. Plinius s. libro circiter quinquaginta Nomorum nominatim meminit. Sed & Caesar Dictator, idem arbitror, quod Alexander metues extincto Pompeio, regnum Aegypti Cleopatrae eiusque fratri minori permisit, ueritus, ut inquit Suetonius, provinciam facere, nequando uiolentiorum praeside nacta, nouarum rerum materia esset. Caeterum postquam provincia esse coepit, ex equestri ordinis uiris, Augusto decernente, administrata est, auctore Cor. Tacito. Inter oppida famigerata, nullum est in interioribus quidem Aegypto secundum Thebas, memoratius Syene, clarissimum quidem illa aetate, sed cui casus, forsque plus fame quam uirtus peperit: prope enim parallelus Cancriferis imminet, qui quum solem sustinet radijs perpendicularibus decussatis, hora meridiei nullam umbram corporibus addit, sed ut uulgo fertur, absomit. Ideo nullas umbras Syenen flectere dictum: quo nomine fama ueterum in Thebaide urbium notissima facta est. Est & oppidum

Tentyra, à quo Tentyritæ audacia contra Crocodilos ex Seneca noti. Est Ptolomais, & iuxta situm Pthmuis, à quo Pthmuitani dicti, quod Phileam habuit Episcopum, clarum uirum, qui cum de martyrum laudibus elegantissimum librum scripsisset, deum & ipse persequente Maximino, quod sacrificia deorum respuerit, capite pro Christo truncatus est, ut libro s. refert Eusebius. Hic est Maximinus qui à Galerio Maximiano Augusto Cæsar cum Seuero lectus, Orienti præfectus est, cum Seuerus Italiæ præesset, mox paulò ex Cæsare Augustus factus, & Galerius Maximinus appellatus. Triennio imperio præfuit homo nouus et rudis, per militiæ ordines promotus, patria Dacus, sorore armentarij genitus, & qui Daza uocaretur quum priuatus ageret, funesti in Christianos animi, quiq; Thebaicam Aegypti undantissimo Martyrũ sanguine aspersit, postremo uino, cuius auidissimus erat & crapula distentus, Tharsi obsessus, ne in Licinij manus uiuus ueniret seipsum strangulauit. Eodem tempore Maxentius extitit, Aurelij Maximiani Herculij, (qui cum Diocletiano Iouio imperauit) filius, & Faustæ uxoris Constantini frater, nihilo parente mitior fuit, ut sit profecto mirum, Constantinũ Imp. in illa persecutorum corona, respicere ad nostra potuisse, quanq̃ ne ipsum quidem admodum sincero in Christum animo fuisse constat. Ceterum
Phileæ

Phileæ Episcopi et Martyris in Catalogo scriptorum etiam Hieronymus meminit. Reliquarum urbium celeberrimum, Berenice præcipua, & Arsinoe contra intimum recessum sinus Erythræi posita, à quo Arsinoites Nonius dictus est, altissima pyramide conspicuus. Esse & Babylonem in Aegypto oppidum munito loco situm, à Babylonijs quondam, sede in illis locis à Regibus impetrata, conditum, Strabo affirmat, magnæ fidei author, & oculatus, ut sic dicam, testis, quo non alius scriptorum, quos equidem uiderim, Aegyptum, ut Augusti ætate habuit, diligentius prodidit. Ultra Nilum occasum uersus Memphis iacet, Regia quondam Aegypti principum, & ab ea stadiorum aliquot interuallo Pyramides illæ stupendæ altitudinis turres, interq; orbis quondam miracula habitæ, quarum situm Plinius lib. 36. reddidit, nõ aliud fuisse eas testatus, quàm pecuniæ regum stultam ostentationem. Habet inferior Aegyptus multa oppida, quarum tamen famam obscurarit Alexandria Canopico ostio uicina, & in Pelusiaco Pelusium, quod nostri uulgo Damiatam uocarunt, recentibus etiamnum (si sunt recentia quæ duobus retro seculis obtigerunt) nostrorum cladibus nimis notam, sepe capta magno damno, & sepe amissa est, interdum & pacis haud scio quàm decoris, Sultano reddita, his modis illudete nostris ambitione atq; auaritia, donec in totum Aegye

pto atq; Syria pelleremur. Quod factū esse lego sub
 excessum ex humanis Rodolphi Auindsburgij Rom.
 regis, Anno Christi M. CC. XC. Hæc est Aegyptus
 cuius toties Actorū 7. in Stephani oratione fit mētio,
 Abrahæ, Ioseph et patriarcharū successu memorabi-
 lis. Hæc eadē Mosē genuit magnum uirū & in omni
 Aegyptiorū sapientia eruditū, uocatum autē à Deo, ut
 eius ductu Israël à dira illa seruitute sua, per admirā-
 bilem in terrā promissionis emigrationē, liberaretur.
 Sed & Iosephum Nazarenū cum intemerata uirgine
 Maria, & Iesu puero seruatore nostro, parricide
 Herodis edictū declinantē hospitiō excepit: Postremo
 & fide in Christū ab apostolis prædicata increbuit,
 & magnas ecclesias multis seculis aluit. Præterq; su-
 pra memoratū Phileam sanctissimis pastoribus clarā,
 ex quibus tamē Paphnutium uetus historia celebrat.
 illum quē Galerius Maximianus dextro oculo muti-
 latū et sinistro poplite succiso (uulgata tum cōfessio-
 rum pœna) ad metallum damnauerat, qui postea à
 Constantino imperatore ad Nicenam synodū uocatus
 ac magna ueneratione habitus: unus quorundā Epic-
 scoporū sententiæ, qui Episcopis, presbyteris, diacon-
 nis subdiaconisq; coniugij usum adimere & lege lata
 ingerere coelibatū conabantur, sese opposuit, palam
 cōfessus honorabiles esse nuptias, & castitatē quā-
 dam esse concubitū cum ppria cōiuge, sicut etiā apo-
 stolus docuit Hebr. 13. Quam sententiā coelibis Epic-

scopi, et laudauit Synodus ut piã, et ut salutarẽ recepit, indignũ arbitratus, si, quod scriptura permittit, humana coerceret præsumptio, et seruandæ castitatis lex, impudẽti fornicationis abusu, hoc ipso uilesceret, qd castus manere nemo queat, qui rarũ istud donum à Deo non acceperit. Haud indignũ arbitror relatu & Monachismum nos Aegyptijs debere, incognitũ ante id æui Ecclesijs, et enatũ primo Cõstantini filijs imperantibus, post Christum Anno CCC. LX. uidelicet à morte Pauli & Antonij Eremitarum. Erant enim plusculi qui eos in uita ceu patres & præceptores essent secuti. Porrò sanctos illos uiros persecutionum procelle, quas cruentissimas Diocletianus Galeriusq; exercuerat, in loca auia & deserta (quæ alicubi cõmoda Aegyptus habet) abstruserant, in quibus cum magna abstinentia, precibus scripturisq; uacarent, interdum reuersi ad Ecclesias Christũ docebant, neq; quicq; diuersum à cæteris fidelibus, præter solitudinẽ & normulam uitæ paulò seueriorem habebant: ea gratia Ανοχώριται καὶ Ερημίται καὶ Μόναχοι, hoc est solitarij, et qui secessissent, uocabãtur. Deinde ad ducto uitæ instituto & discipulis contractis Monasteria passim instituta sunt, nimirum scholæ quedam ueteris discipline exercendæ, in quibus tamẽ, ut animus lectione cognitioneq; scripturarũ, sic & corpus per uices horarum labore exercebatur: dimicabatur nõ infeliciter cũ carnis incentiuo et diaboli uersuiã,

& quemadmodū in Gymnasio Tyrones ad certamen
 Veterani, sic in illis, Abbates, hoc est Seniores eruditio-
 ne & pietate probati, suos ad luctamen in saeculo
 ferendū, obarmabant. Interim & Episcopis ausculta-
 bant, & dominicis diebus in Ecclesiā multi prodia-
 bant, consuetā cum illa sacrificia peragentes, quod
 palam in uita Paule Hieronymus indicat. Nullus in-
 ter eos diues, nullus pauper erat, habentes alimenta
 & quibus tegerentur, his contenti erant, labore ma-
 nuū parabantur in diem quibus esset opus, si super-
 erat quicquid, egentibus diuidebatur. Et in hoc quidem
 uitae genere uoluntate nō necessitate persistebāt, ma-
 tare licebat propositum quoties ratio exegisset, neque
 hoc humanis cōsilijs dabatur loci, ut cunq; in speciem
 honestis, ut & inuiolata consistere & praediicare
 diuinis possent. Proinde in Episcopos & praesbyteros
 tegebantur saepe numero, qui in hocce studio-
 rum & disciplinae tyrocinio essent uersati, nulla
 enim illis uitae regula alia quā scripturarū, nempe
 ut perpetua peccati detestatione Christo domino per
 baptismum commortui, certa salutis fiducia in uitae
 nouitate cum illo resurgerent. Quod unum uotum
 Catholica Ecclesia in omnibus membris suis, capite
 Iesu Christo ita custodit & seruat, ut si ad incredulorum
 multitudinem paucitas illa credentium confes-
 ratur, haud aliud inuenias quā Monasterium quode-
 dam

dam disciplinae Euangelicae, & Ciuitatē Dei, plenam
 conciuibus et coheredibus Christi, quorum mutuam
 dilectionem & pacem, non decreta & constitutio-
 nes hominum quantumuis sibi placentium, sed diuina
 oracula moderantur, neq; cuiusq; tam arcte quicq; pri-
 uatum est, quin ipsum commune faciat DILECTIO
 si usus postulet. Quanq; autem non sim nescius Mo-
 nasticae uitae nec exempla in scripturis nec praecpta
 esse, & Hieronymus alioqui fautor monachorum,
 non admodum illorū sententiam probet, qui Eliseum
 & Ioannem authores id genus uitae fecerunt: tamen
 ferenda uidebatur illo saeculo uel nouitas, quae modo
 ad disciplinam & eruditionem conseruandam esset
 admissa, quia nec uota illa quae uocant, solennia ho-
 die dicuntur, tunc quae illaqueabant, & ieiunia
 etiam continua dissimulabantur, neq; admodum rese-
 rebat quo uestitu, modo honesto, incederes: nihil ue-
 nale illis aliud q̄ quod in officinis ueniret. Postremo
 mendicitate non erant Ecclesijs molesti, longe minus
 tyrannide aut fastu inflati. Hodie specie uotorum or-
 bis abundat, quae minus arbitror, odiosa bonis forent,
 si tam seuerē redderentur, quam supine iactantur.
 Illud mirum, proximis quingentis annis, triginta am-
 plius monasticas sectas enatas, hodie non numero so-
 lum, sed opibus quoq; celebres spectari, quum ante
 id tempus alia regula (quod scia) nō tereretur quam

Benedicti. Nam quod de Basilio & Augustino quiddam somniant, fide caret. Felicia uero, & preciosa uota illa toties renata, sed nescio quam pia, quae mercedem suam hoc seculo tantam rerum seculi cura recipiunt.

ALEXANDRIA.

Dodecim millium passuum inter Canopicum ostium & Alexandriam interest, clarissimam quondam Aegypti urbem, de quo seorsim dicere libuit, quonia cum nomine etiamnum partem ueteris dignitatis & frequentiae retineret, Alexander Macedo, post inuersionem Aegyptum, loci, ubi hodie sita est, opportunitate captus eam condidit, muro per octoginta stadiorum ambitum ducto, ut refert lib. 4. Curtius. Plinius 15. millium passuum latitudinem habuisse tradit. Notandum autem eo loci, ubi nunc Alexandria est, frequentes mortales habitasse, quod & Hieronymus super 3. caput Nahum confirmat. Non ueterem urbem eo loco constituens quae semper Aegypti metropolis fuerit. Praeterea & Strabo habitari quaedam iam dudum illis locis coepta fuisse innuit, quibus deinceps tantae molis urbs extructa est. Portum eius arcus specie sinuatum, in insula Pharos a Septentrione cingit & ceu aggere quodam munit atque ambit. Mare quod utroque a latere, ab ortu scilicet & occasu, inter insulam & continentem interuenit, saltem

eibus vadis insidiosum, difficulter aditur. Sed fauces
 tamen, quæ ex Aegypto Syriaq; adnauigantes ex-
 cipiunt, impeditiores sunt scopulis. Proinde ea ipsa
 in parte insule, quo appellentiũ saluti consuleretur,
 Ptolomæus Philadelphus rex optimus, Sostrati Gnidijs
 architecti arte atq; ingenio fretus, turrim è candido
 lapide eximie altitudinis extruxit, quam octingentis
 talentis cõstitisse alicubi Plinius, nisi fallor, scriptura
 reliquit. In illa igitur nocturnis ignibus prælucenti-
 bus nauæ admoniti, cauere periculum, & qua parte
 adnauigandum esset, intelligere poterant. Eam tur-
 rim posteri ab insula Pharon uocauerũt, moxq; alibi
 in eiusmodi usum extructa, quod supra monuimus,
 Pharos appellarunt: qualem in promontorio extitisse
 eui nomen Ceras fuit, iuxta Bizantium nauibus pon-
 ticis alte præluentem, Ammianus Marcellinus lib. 27
 prodidit. Insulam autem idem Ammianus ingeni-
 aggere in pelagus immisso Cleopatram urbi conne-
 xuisse scribit, & Heptastadion dorso nomen datum,
 quoniam ei ab Alexandria ad oram insule perducto
 septem stadorũ longitudo esset, ad eum modum pen-
 insula facta Pharo, quæ ante insula fuisset. Mirum
 aut quod tradit Plinius noctis dieiq; nauigatione olim
 eam ab Aegypto distetisse, tantum terrarũ adagge-
 rarunt littori Nili fluenti. Iam à meridiano latere
 Alexandria Mareotim lacũ habet eximie spaciosum.

in quo portus est ppter mediterraneã negotiationem
 aliquanto frequentior quã maritimus, Straboni.
 Magna uero uecturæ commoditas, ppter Euripos qui
 ex Nili proximo alueo deriuati, naues inde in lacum
 tuto deuehunt, urbiq; summittūt. Vrbs ipsa elegantia
 bus quondã structuris et Aegypti regū in primis do-
 nibus clara, sed et uijs pulcherrimis diuisa, nec ferme
 unquam non sereno cœlo. Templum habuit Serapie
 dis illius (cuius libro 18. de Ciuitate dei Augustinus
 meminit) sumptuosissime extructum, & in eo ingens
 ridiculi numinis simulachrum, quod etate primam
 S. Ambrosij, cõuulsam à Christianis disiectamq; est,
 Theodosio illo qui cum Gratiano imperium tenuit
 annuente: de qua re Sophronij insignis liber extitit,
 meminit autem historiæ Ruffinus. Marcellinus tradit
 adeo columnis & spirantibus signorum figmentis &
 reliqua operam multitudine ornatum extitisse (quæ
 Gentium uesania fuit) ut post urbis Romæ Capito-
 lium, nihil orbis terrarū ambitiosius uiderit. Cetera
 magnificentiam ciuitatis, bella partim & seditiones
 attriuerunt, magno illi damno Dictator & Octauianus
 bellis suis civilibus fuere, sed eo maximo, quod Dic-
 tatore obsidente cognita orbi bibliotheca incendio
 consumpta est. Sed & Caracalla Imperator, homo
 iracundus & sanguinarius, quæ dicacitate Alexan-
 drini perstrinxerāt, uno die ingentem multitudinem
 dolo

dolo suo & militum circumuentam, teste Herodiano
 trucidauit. Sæuijt & Diocletianus, multis Christia-
 norum millibus interfectis. Inter uetera autem urbis
 ornamenta Musæum fuit, magnifice extructus locus,
 & honestarum artium professoribus principū libe-
 ralitate dicatus. Et Bibliotheca LXX millium uolu-
 minum toto orbe regum impensis comparatorum, in-
 structa, cui Demetriū Phalaræum Atheniensem, cla-
 rissimū uirum aliquando præfuisse, Diogenes tradit.
 Cuiusq; locupletandæ studio adductus Ptolomæus Phi-
 ladelphus, septuaginta præclaros uiros Hæbraicæ pa-
 riter & Græcæ linguae peritos ab Eleaszaro Hiero-
 solymitano pontifice impetrauit, qui partita opera,
 totum uetus (quod uocamus) instrumentū, haud sanè
 multis diebus in Græcum sermonem transtulerunt.
 Operepretium fuit precipuam, libertas Iudæorum,
 quos uarij casus in Aegyptum transtulerant, uelut li-
 bri duodecimi secundo capite Iosephus scripsit. Con-
 tigit aut hoc ipsum annos ante Christum natum cir-
 citer CCCL. Super omnia autem, Christianæ Ecclesiæ
 splendor decus immortale illi urbi attulit. Marcus il-
 lam Petri discipulus constituerat, quem primum Ale-
 xandriæ Christiū annunciasse, & Euangelion suum,
 quod ex ore Petri scripserat, docuisse, Hieronymus
 tradit: tantæ aut doctrinæ et uitæ continentia fuisse,
 ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret.

Marcus
 Euangelis-
 ta.

Cui deinceps sancti uiri successerunt, quos & ipsos Chronographi in literas nominatim, ceu in Catalogo ob apostolica sedis Alexandrinae dignitatem, retulerunt. Quod honoris & Hierosolymitanae & Antiochena, Ecclesijs pariter apostolicis tributum fuisse, Eusebius indicat. Sed & Constantinopolitani Episcopi eo modo censi relatiq; sunt, quo modo seriem Romanorum pontificum ad usq; nostra tempora quidam deduxerunt. Non pretereundum, pro ueteri Musaeo mox à Marci temporibus scholam more optimo institutam fuisse, cui Christiani doctores eximia prudentia & eruditionis uiri praerant, & κατηχησῶν ἢ ἰδ. ἐστὶν institutionum magistri dicebantur, quod ab illis huius quoq; qui nuper Christo dedissent nomen, necdum summam fidei ac religionis nostrae tenerent, edocebantur. Praecipuum autem horum Pantanum nomine Hieronymus memorat, cuius discipulus Clemens presbyter uir doctissimus, q̄ praep̄tori successit, ut Clementi itidem praep̄tori Origenes Leonidae martyris filius, à iuuentute omnibus honestis artibus imbutus, sed & linguarum peritissimus factus, uoluptati in tantum fugit ut zelo Dei, sed tamen (ut Hieronymus scribit) non secundum scientiam, ferro truncaret genitalia, calcavit auaritiã, scripturas memoriter tenuit, et in studio explanationis earum diebus desudauit & noctibus, cibum nunq̄ sine lectione sumpsit, mille

mille & eo amplius tractatus, quos in ecclesia locutus
 est, edidit. Innumerabiles præterea Commentarios,
 quos ipse τόμους appellat, immortalis ingenio suo
 Ecclesijs donauit, sexagesimum nonum annum ætatis
 attigit, quo tempore tantum scripsit quantum uix le-
 gere ulli uacaret. Quis autem miretur, ut hominem
 eum in tanta lucubranda celeritate, multis locis lapsurum
 in qua tamen hoc laudis sit affectus, ut D. Hierony-
 mus ingenue fateatur, magna eum scripturarum sa-
 cramenta interpretando apperuisse, & licet detra-
 hat ei ut dogmatista, tamē ut interpreti & qui ideo
 mata scripturarum exacte calluerit, primas dare non
 dubitat. Quare factum arbitror, ut quoniā tanti uiri
 monimēta probe & pie traditis sermonibus, dogmata
 quantumuis impia (quæ nullam tamen animi maligni-
 tatē saperent) magno numero superarent, à Nicenā
 Synodo damnatus non fuerit, quanquā essent qui bene
 alloqui de Ecclesia meritū, ceu fontem Arrianæ per-
 fidie traducerent. Utinam hoc iudicium, quod illis
 patribus fuit, nostra ætas sequendum duceret. Hodie
 clari pijsq; uiri hæreseos insimulantur ob dogmata
 quædam quæ scripturis nituntur, et ab his insimulan-
 tur, quorū opiniones (quas habent pro oraculis) si ad-
 uiuū secus, nihil aliud quàm hæresim esse deprehen-
 das, modo hæresis nomine dignum est, dogma perti-
 naciter defensum, quod cum apostolica doctrina pu-

gnat. Erasmus Roterodamus uir doctissimus & nostri seculi alter quidam (si errores demas) Origenes, hoc alicubi laudis illi auctori tribuit, ut in scripturis exponendis sic dicat primū esse, ut nemo cum illo cōferri possit, atq; hanc eum (ut illius uerbis utar) Venerem sic exorsum, ut nemo post illum ausit manus apponere. Demū Tyri mortuus est Origenes magnā paupertate, quoniam ante eum Ambrosius Diaconus Alexandrinus homo nobilis, obiisset, qui liberalitate & sumptibus in uita illum adiuuerat. Hieronymus tradit Ambrosium in hoc à plerisq; repræhensum & uir locuples amici sui Origenis senis et pauperis moriens recordatus non sit. Habuit alios quoq; Alexandria summos uiros, uidelicet Dionysium Origenis auditorē, qui & ipse scholam ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΝ tenuit, et Pierium, qui ob eruditionis famam iunior Origenes dictus est. Didimum item Hieronymi præceptorē, ab ineunte etate cæcum, ut mirum sit Geometriam discere potuisse. Eius de Spiritu sancto à Hieronymo translatus liber extat. Et ante hunc Athanasium magnum uirum, qui cum scripturæ deditus & ueritati, Arrianorū se blasphemis de trinitate dissertationibus, quantus erat opposuisset, in maximam inuidiam non Episcoporum modo complurium, uerum etiam principum Augustorum (quos scripturarum inscientissimos pertimax Aulæ factio dementabat) incidit,

incidit: ac deinde agitatus insidijs, cum ne tantillum
 quidem à scripturarū præscripto discedendi adulan-
 diuè priuicribus auribus animus esset, sepe Alexan-
 dria pulsus, & aliquoties in suam sedē restitutus est.
 Constantius illi insensus ad latebras haud raro con-
 ditissimus uirum insontissimum adegit. Ceterum ut
 erat sagacis animi, plerunq; sibi mortem Arrianorū
 conspirationibus intentatam, celeri fuga præuertit.
 Qua de re, quoniam metus muliebris & uitæ cupidi-
 tatis amplioris quàm Episcopum deceret, suspitione
 premebatur, Apologia se purgare coactus est, Mar-
 cellinus lib. 15. author est, & magicarū artium uani-
 tatis quibus instructus futura prænosceret, & in totū
 arrogantie qua altius sese efferret, quàm Christiani
 pastoris ratio exigeret, ab Alexandrinis insimilatum
 fuisse. Erant hi natura leues & seditiosi, quiq; Epi-
 scopis & Ecclesiæ sanam Christi doctrinam enu-
 lanti magno sepe damno fuissent. At uero Liberius
 Romane urbis Episcopus, misertus Athanasij, quod
 nec uisus nec auditus, tantis insidijs agitaretur, & in-
 dicta causa condemnari hominem maxime Christi-
 anum nephas duceret, imperatoris Constantij arbitrio
 palàm sese opposuit. Qua de causa in Synodo qua-
 dam Mediolanensi, Arrianorū studijs et fauente impe-
 ratore conflata, confestim iussu Constantij in exilium
 trusus, triennio Berrhœæ Thraciæ exulauit. Dubium

autem an exilij molestia an uero pristinae sedis ac dignitatis amore seu principis callidissimi (quod & ipsum uero simile) pollicitationibus Episcoporum quorundam haëreticorum precibus impetratis, fractus corruptusq; hominis animus, demum Arrianis & imperatori (ceu Platina scribit) manus tradidit, coepitq; deserta Athanasij causa amplecti quos antea oppugnauerat. Hæc ipsa cū essent bona fide ad Constantium perlata, repente Felix orthodoxus Episcopus quem maximis uotis in Liberij locum plebs Romana selegerat, sedem relinquere & Liberio Apostata cedere locum magno omnium bonorum mœrore iussus est. Constat sanè & Vulphilam Gottorum episcopum orthodoxam ante, et doctrinae fama apud omnes celebrem, à Constantio imperatore pecunijs corruptum fuisse, quo Arrianorum dogma reciperet. Profecto haud minus illi offensionis pepererunt fidelibus, quam apostolis peperit Iudas, cum mercede accepta Dominum proderet. Christus enim fures & latrones uocat Ioann. 10. qui uerbo eius prodito & aliena doctrina recepta, oues suas hypocrisi, lenocinio pietatis circumlita, inescant. Sed ut ad Athanasium reuertamur, mortuo Constantio uix credibili casuum uarietate sub Juliano Imper. fatigatus, sed ad extremum Alexandriam regressus in concussa animi constantia ex huiusmodi excelsis, cum annis XLVI. episcopatu functus, esset.

esset. Hic est Athanasius cuius Symbolum passim legitur in Ecclesijs, & de Psalmorū usu libellus circumfertur, aliq; maiori cura edita monumenta, quæ lubens prætereo. Nolebam referre, sed cogor ob fidem historię, Arrium ipsum qui uarijsima hæresi tantum incendium ingessit orbi, presbyterum Alexandrinum fuisse, philosophię studijs inflatum hominem & refractarium, cuiq; Alexander Episcopus suus uir doctissimus persuadere nõ potuit, quin fædo errore triuidiaret. Concilium Nicænum conuictum scripturis anathemate percusserat, si forte resipiscendi illius locus esset. Sed duræ ceruici nihil erat remedij quod adhiberetur. Atq; utinã cū hominis uita error quoq; ipse desisset, maiora incendia à morte flagrarunt & Hydræ in morem pro uno capite centum repullularunt. Mortuus est Bizantijs sub Constantino, sub quo et emicuit, profluuio uentris repente oborto. Fertur & Basilidem ueterem hæreticū Alexandrinū fuisse. Sed nullus ager tam benigne reddit frugē, quin simul quæ sunt noxia, & quibus abuti queas, generet. Non præterierim postremum Alexandria Patriarcham, Ioannem Eleemosynariū cognominatū, eo serè tempore durasse, quo post Heracliū Imper. urbs illa tam nobilis adeoq; fide in Christum memorabilis, à Saracenis, fædo hominum genere, recepta est.

Indicarum & Arabicarū mercium, per Aegyptum uetustissimam negotiationem fuisse, ipse in primis propheta Esaias conuincit, qui capite 45. eius diuersite meminit, & uero fit simile, quod Hieronymus, & ante eum Strabo (ceui dixi) prodidere, naualia eo loco & habitacula frequentia fuisse, quo loco postea suam urbem Alexander extruxit. Sed aucta commercia Augusti imperio constat, paucis antea nauibus per Erythræū egredi ausis, quum postea contra praedones sagittarijs armatae plurimae prodierint. C. Plinius sui maxime seculi, Claudiorū scilicet & Vespasianorum explorator diligentissimus 23. cap. 6. libri eam nauigationem ab Aegypto ad Indiam usq; & e contrario scripto prodidit, certa notitia patefcente, dignumq; memoratu adijcit nullo anno minus sestercijs quingentis millibus constitisse merces quas ille regiones remitterent, & remissas tamē centuplicato uenisse, cuius summae tanta magnitudo est, ut concipi animo & supputari uix possit. Tantū abest ut (quod ante quoq; in Hispaniae mentione admonuimus) nostra primum etate summa copia Vlyssipponem nobis illas merces aduectasse, aut illac primū intrasse maria, credere opus habeamus. Nam ne Alexandria quidem in totum à ueteri illa negotiatione hodie destituta,

luta iacet, quanquam negari non possit magnam partem illi Lusitanica navigatione detractum, neque Aegypti solum sed et Siciliae et Venetis affixisse uectigal, tanta mole mercium tot nauium numero quotannis in Hispaniam importata, ut iam esse coeperit Vlyssippo, quod Alexandria tot ante seculis fuit: et cum illa urbi Venetae odores et aromata cum reliquis exoticis quae transmarina uocamus submisisset, quae magnae Europae parti sufficerent, rebus nostra primum etate mutatis, Lyfipona oceanum Australem ingressa, Antuerpiae submittat, quo non aliud hodie Germania celebrius emporium habet. Quam moleste autem hanc uicem Aegyptiorum Sultanus tulerit, ipse prodidit, legatione ad Iulium pontificem Rom. superioribus annis missa, quae et dolere illum ob ereptum uectigal et simul hoc consilij animo uoluere palam innuit, Nisi abstineant Lusitani, hoc se curaturum, ut peregrini nostri itinere ad Hierosolyma et reliquam Palestinam, prohibeantur. Eiusmodi minis affecurum se, quod maxime cupiebat apud Iulium, ceu candidum et religionis amantem Episcopum, qui quae arcere Lusitanos posset, sibi persuaferat, sed infectis rebus spe frustratus est.

AETHIOPIA SUB AEGYPTO.

TAmetsi huius in Africae descriptione meminimus, tamen quoniam rerum ad scripturam captum

attinentiū memoria celebratur, repetenda est. Hanc maximis quondā & plurimis oppidis habitatā bella perculerūt. Proinde lib 6. Plinius, Aethiopia, inquit, uicissim imperitando seruiendoq; clara, & potens etiam usq; ad Troiana bella Memnone regnante, & Syriæ imperitasse eam, nostroq; littore, etate regis Cephæi, patet Andromedæ fabulis. Hactenus Plinius. Inter cætera aut insignia, Insulā habet mediannē, fertilitate & incredibili hominum frequentia nobilem, quā Nilus primo ambitu suo cōplectitur, Meroë dicta est, quinq; millibus stadiorū à Syene distans, à qua & Meroëni coloni dicti. Alueus Nili læuum latus struens, Astoboras, unde & Astobori dicti uideantur Hierony. Question. in Genesim. Qua uoce ramum aque è tenebris uenientem significari tradit Plinius. Dexter uero Astusapes, qd' et ipsum latentis significationem adiicit. Vrbs in Meroë uetustissima, Saba, quā postea Meroëni denominauit Cambises rex in sororis memoriā, Iosephus lib. Antiq. 2. testatur, Strabonem, ut arbitror, imitatus. Sed & Plinius, oppidi Meroës in ea meminit, ab introitu Insule LXX. millibus passuum distantis, quæ regia Aethiopiæ habitata sit. Hæc est Saba illa reginæ Austri sedes (nam & Aethiopiæ et Aegypto præfuisse eam, Iosephus tradit) quam Salomonis fama excitatam cum maximo conuictu & donis plusquam regis in Palestinam uenisse,

Regina
Austri.

misse, tertij Regū decimo capite legimus. Cōmendatur & à Christo Matth. 12. & Luca 11. quod amore sapientiae uel remotissimis à partibus Salomonem adierit, cum Pharisei tamen coram admonentem & diuina uirtute contestantem se filium Dei esse, non audirent. Aduertendum autem Meroënos foeminis parère solitos, sequuta etate Reginas suas Candaces appellasse, uoce perinde communi illis, atq; Pharaonum ac Ptolomæorū in Aegypto regibus fuisse antediximus. Qua de re & Eunuchum illum à Luca memoratum Act. 8. quem ex Esaie lectione edoctum Philippus baptizauit, ex aula Candaces reginae fuisse intelligimus. Præterea Lucae traditione admonemur, illi genti scripturarum lectionem iam inde à Candaces etate familiarem atq; usitatam fuisse, neq; alia causa Hierosolymam ceu famigeratam religione locum quotannis, quamuis distante itinere, uisitare consueuisse. C. Plinius scribit Pub. Petronium equestris ordinis Aegypti præfectum, Augusti tempore Aethiopiam cum exercitu ingressum, Candacē reginam uicisse, monoculam quidem foeminam Straboni, sed prudentia & animi æquitate magnis uiris comparabilem. Nescio autem an illa fuerit, Eunuchi domina, Candace, cuius meminit Lucas, an alia. Ipsa series amorum & rerum gestarum propemodum

Eunuchus
Candaces

Candace.

aliam fuisse admonet, nec dubium quin longe post eo
 nomine Reginae Aethiopiae dictae fuerint. Idem enim
 Plinius de Aethiopiae regno (ut Neronis explorato-
 res de eo renunciauissent) libri 6. capite 29. sic insit:
 Regnare (scilicet retulerunt) faeminam Candacem,
 qd' multis iam annis nomen ad reginas transfijt. Hae
 Plinius. Nec mirum uideri debet, quod reru' illic fae-
 minae potiantur, cum no' insueta harum gubernacula
 fortissimis nationibus fuerint. Nota eni' est Assyrio-
 rum Semiramis, nota & Scytharu' reginae, & Theu-
 tam quae Lyburnis praefuit, historia Romana ut que
 urbi suae negocium facere ausa sit, celebrat: nec in
 totum fabulosum esse putandum est, quod de Didone
 illa Africana uetustas cecinit. Quod ad religionem
 attinet, habeo authores minime indignos fide, qui hoc
 dieq; illam gentem Christum confiteri, nec alio quam
 ceremonijs (re uidelicet tamilla) a nostris abesse ri-
 tibus asserunt. Fertur autem & Indica illa nauiga-
 tione, quam Lusitani principes peragunt, fidem in
 Christum occiduis austrinisq; Africae partibus accre-
 scere. Et quoniam in Aethiopia Mathiam aposto-
 lum uenisse praedicatu' Euangelion, Sophronius pro-
 didit, fieri potuit, ut terrae illae aliarum gentiu' incurs-
 sionibus rarius petite autam pietatem retinere, &
 quod ex apostolo didicissent, in hunc usq; diem ser-
 uare, tueriq; illesum potuerint. Dignu' & hoc obiter
 notatu

notatu mihi uisum, Indorum interdum nomine censerī
 Aethiopes, sicut è contrario Indi Arabesq; non raro
 Aethiopiae tributi, quod gentium ultro citroq; nauigantium
 commercio, praeterea & formae similitudine
 accidisse uidetur. Solibus enim aestiuis Indi haud mul-
 to minus quàm Aethiopes aduruntur, Vnde nimirū
 à Marone dictum lib. Georg. 3. ubi de Nilo loquitur,

Et uiridem Aegyptum nigra foecundat arena,
 Vsq; coloratis amnis deuexus ab Indis.

Pomponius 3. lib. famosissimā illam Solis mensam illi
 Aethiopiae tribuit. Cuius uisendae cupiditate adductū
 Appollonium Tyanæum philosophum, post multifa-
 riam peragratas regiones, demum & Aethiopiā
 ingressum fuisse, ex Philostrato, ad suum Paulinum
 Hieronymus scripsit. Tradit & Iosephus (ut et illud
 adnotemus) Mosē rerum in Aethiopia gestarū glo-
 ria magnum fuisse anteq̄ à Deo nostro dux Israēlis
 transferendi fuisset lectus. A qua opinione minime
 aliena sunt quae Hebraeorū 11. cap. de Mose referun-
 tur: nec admodum dissentit ætatis ratio. Quadraginta
 enim annorum fuisse Stephanus Act. 8. confirmat,
 quum Aegyptio occiso in terrā Madian perfugisset,
 inibi autem uxore Sephora ducta, reliquos quadra-
 ginta exegit, eodem authore, ut iam constet octoge-
 narium Mosē è rubo ad educendum populum Israe-
 lis uocatum fuisse. Demumq; post quadraginta illos

annos quibus in Arabia & deserto egit ex humanis
excesserit. Et eximie quadrat quod Deuteronomij 34.
capite scriptum est, Mosē centum & uiginti annos
fuisse quando mortuus est. Haud igitur uero si-
mile est, primos quadraginta annos illi uacuos efflu-
xisse, cum & dictis & factis ea ipsa etate magnum
fuisse Stephanus innuat. Testatur autem & scriptura
uxorem eum Aethiopiā habuisse, quanq̄ sciam
hoc ipsum parum ad historię quam Iosephus prodit,
euidentiā facere, cum ad Arabiæ gentes præsertim
Austrinas, Aethiopum nomen pertigerit, id quod
supra dixi, & ante me Iacobus Zieglerus noster ad-
monuit.

ARABIAE TRES,
PETREA, DESERTA,
BEATA.

A Pelusio, quod ex ostijs Nili ortum uersus
extimū esse diximus, Arabia incipit, & Ara-
bes iam dicuntur, Ptolomæo Aegyptij con-
gnominati, partem occidentem Erythrei longo sinu
tractu habitantes, quos sequens etas uelut ante ex
Strabone docuimus, in totum Aegypti nomine com-
plexa est. Extra hanc tres Arabias proximas Aegy-
pto, authores faciunt, quarum prima Petrea cognos-
minata à ueteri urbe Petra, regia quondam gentis,
& qua

Petra des-
serti.

& quæ proxime aduentum seruatoris nostri poten-
 tissimum regem Aretam habuit, cuius sepiuscule
 Iosephus meminit. Sacra scriptura Petram deserti
 illam uocat, amœno quidem loco, et perfluente amne
 irriguo, sed undiq; montibus & desertis clauso, ut
 fortasse ea caussa Petra deserti sit cognominata.
 Termini eius, ab occasu Aegyptus, medio ferme eius
 Isthmi, qui inter Possidium & Rhinocoruram op-
 pida, seu, quod idem est, inter intimum Erythreum
 sinum & Syrbonin nostri maris lacum, interiacet.
 Quam latitudinem terrarum Caius Plinius innuit nõ
 amplius centum uiginti quinq; millium passuum pa-
 tere: tantulo terrarum spacio diuersissimis à parti-
 bus uenientia maria dirimuntur, & quo tertia or-
 bis pars cum tota Aegypto continenti adnectitur.
 Supra Isthmum autem bona pars orientalis littoris
 Erythrei ad Petream Arabiam pertinens supra si-
 num Elaniticum & uillam (unde portui nomen est)
 Elanam extenditur: ab Ortus & Meridie montana
 ambiunt, hinc à Felice, illinc à Deserta eam dister-
 minantia: nam & hic tractus, Arabiarum celsissi-
 mis alicubi iugis montium surgit, & nisi Erythreum
 interciperet haud minima pars Athlantis uideri po-
 terant: minus autem aspera à Septentrione Syria
 excipitur, adusque lacum Asphaltiten & Phila-
 delphiam & Bathaneam immittens, neque usquam

est fecundior quàm ubi Syriæ coniungitur. Altera Arabia Deserta Ptolomæo dicta, spaciota est, nec paruis solitudinibus uasta, qua de re nomē ei esse putandum est, cum alioqui non paucis oppidis & numerosa bellicosaq; gente habitetur. Habet ab Occasu Petream, ab Ortu sinus Persici partem & Chaldeorum tractū, à Meridie ante dicto montiū iugo à Beata illa secernitur, qua Septentrio est Euphrates amnis à Comagene ueniens alluit, æstiu occasus latus ea Syria quam κοίλην hoc est, depressam causamq; cognominant, finit. Ab illis duabus uelut à basi quadam tertia illa Felix dicta Arabia, peninsula forma inter duos maximos sinus meridiē petit, extrema fronte ad ortum Brumalem flexa, pluribus in locis maxime fertilis & alicubi etiam bifera, si Plinio credimus, solaq; terrarum omnium, que diuinis honoribus dicatū Thus gignens, à Græcis Ευδαίμων Latinis Felix & Beata Arabia uocata est. Hæc, præter quàm ubi reliquis Arabijs adheret, circum circa Rubro mari clauditur. Persicum enim sinum à Rubro fundi sicut & Erythræum, atq; ea causa Rubri maris noie censei, de frequenti authorū consensu notius est quàm ut explicatione egeat. Nunc terminis datis, ad Petream reuertemur. Parum quidem laudata hæc ueteribus, ob squalorem & sterilitatem, nobis rerum uere diuinarum memoria ita frequens & celebris existit, ut

multis nominibus odoriferae illi ac diuiti & Beate
 quã gentes extollunt, præferri & anteponi debeat.
 Nam ut summas tantum rerum attingamus, Israëlẽ
 sicco pede Rubrum mare transgressum prima omnium
 hospitali benignitate excepit, nec minus quadraginta
 annis tenuit. Quo tempore præter ingentia mira-
 cula, uarijs modis exhibita, nihil uspiam aut dictum aut
 factum est, quod typis mysterijsq; nostræ religionis
 nõ abundet. Est enim in ea (ut loca memoremus) terra
 Madiam, quæ Mosen aduenam, cū coniuge & charis Madiam.
 liberis quadraginta annis aluit. Est mons Sina, prius Sina
mons.
 Mosi uocatione per angelum in flammeo rubi incen-
 dio, mox & legis diuinæ eodem in monte datae stu-
 penda reuelatione, nobilitatus. Qua quidẽ in re, non
 gratiæ solum eximiæ, sed & misericordiæ cuiusdam
 fuit tabularum legis promulgatio, in qua diserta Dei
 nostri uoluntas, & quid ipse à nobis requireret, qui
 salutem nostram meditabatur, apparuit. Verum quia
 corruptior erat status nostri conditio, quàm ut ferre
 eam, aut ulla ex parte præstare posset, non illius na-
 tura, sed nostræ culpæ fuit, quod irã illa est operata.
 Sic bonæ leges improbos damnant, nõ faciunt: dehor-
 rantur à crimine, non alliciunt: & quod in ipsis est
 salutem querunt, non pœnam. Quod ipsum cœlestis
 illa & in comprehensa maiestas, datis illis Tabulis
 quesuit, & infirmitatis nos nostræ admonuit, si forte

deiecta fiducia & supinitate intelligeremus nullam
 spem nobis salutis reliquam esse, quàm quæ miseris
 cordia interueniente donaretur. Ea re puto ab Euan-
 gelista Ioanne dictū cap. 1. Gratiā nos pro gratia
 accepisse, hoc est, pro lege Christum, quoniam & in
 lege gratia emicuerit, sed quæ desponsis & pessime
 conscijs animis terrori esset, ut nemo malus bonam legem
 unquam diligit. Per Christum autem non solum
 lex impleta, sed & gratia impetrata est, & uires ada-
 ditæ, quæ legi præstandæ sufficerēt. Vt exinde Sinai
 memoria etiam legis nomine credentibus nobis sacra
 esse debeat, quoniam inde patres nostri & pietatis
 & charitatis consciam doctrinam acceperūt. Mons
 autem Choreb iuxta Sinam est. Hieronymus eundem
 cum Sina facit. Iuxta autem petra illa qua percussa
 SITIEN TI POPVLO undas Moses elicit.
 Petra illa erat CHRISTVS, de cuius sanguine,
 ceu docet Paulus, patres nobiscum fide, & nos cum
 patribus hodieq; bibimus, certi per sanguinem ipsius
 redemptionē nobis & peccatorū remissionem obti-
 gisse. Vere autē, ô uere fertilem Arabiam istam cre-
 dentibus, Arabiam inquam Petream, quæ petram id
 est, Christum ita nobis adumbravit: quæ regni spiri-
 tualis, cui externa omnia contemptui sunt, formulam
 quandam nobis explicuit, ut quod in hoc seculo imbe-
 cillum & caducū est, etiam si pingue, si fertile, si beate

tum existat, sterile tamē squalidumq; iudicari debeat. Sic Aegyptus credentibus sterilis est, neq; ad eius ollas alij respiciūt, quā qui carni obsequuntur. Contra autem Arabia ista fertilis, quam nemo tamen petit, nisi qui Deum uocantē sequitur, nec terrena sed cœlestia estimat. Hanc Arabiam cum Deserta, uno nomine C. Plinius Sceniten appellasse uidetur, ἀπὸ τῆς σκηνῆς id est, à tabernaculo, quod subinde transpositis sedibus, ubi libuit cilicijs metantur. Mos enī illi genti mutare sedes, & tabernaculis uictitare prout pecus et pascua inuitarint. Iam ante enim populus Israeliticus id genus mansionibus totis quadraginta annis per desertum uariauerat. Gentium ueterum in Petrea primi & celeberrimi sunt Nabataei, quibus finitimi Agreni inter Elanitas numerati, ab Agra regia eorū, quos & Agarenos dictos esse sunt qui existiment, ut & Agra uelut Agara ab Agar Abrahæ concubina nomen habere uideri queat. Certe Agarenos eos esse etiā erudit is uideo placere, qui postea Saraceni dicti sunt, Ismaelis proles. Nam in hoc & Beatae Arabiæ tractu illos ceu ueterem gentem Ptolomæus et Plinius connumerant, de quibus mox paulò. Sunt in ea & alia minime obscura præter Petram oppida, quorum præcipuum Ostracine, iuxta Casium montem, ubi Pompeius, ethnicus quidem homo, sed minime temerandum uarianis fortunæ exemplum, tumulum habuit.

Præterea Bōstra haud procul Trachonis montibus posita, à qua Bostreni dicti: præterea Gerasa et Philadelphia. Bostrenorum Episcopus aliquando Berillus fuit Origenis cōtemporaneus, & familiaris, cuius in Catalogo Hierony. meminit. Exstitit & Philippopolis à M. Iulio Philippo Imperatore, in patrio solo (Bostrenus enim fuit) condita, Thracensi illi, quam Macedonū reges condideram, & Scythæ sub Decijs diripuerunt, cognominis. Primus autem Traianus Petream in provinciae formam redegit, & rectorem imposuit. Habet et Deserta plurima oppida, sed, ut dixi, infrequentiora ob solitudines interueniētes. Celebratū aliquando fuit Tapsacum iuxta Scenitas Euphratis impositum ripæ, postea & Amphipolis dicta, haud longe à Palmyrenis solitudinibus, Plinio. Reliqua pars Chaldaeae adiacens Nomadas habet, infestos Babylonijs & ad latrociniā natam gentem. Ad occasum brumalem Nubeorum Arabum loca non infrequentia, agroq; Damasceno & Libano monti proxima, ut uerosimile sit Paulum à tempore uocationis suae Arabiam ingressum, non aliam petiisse, quàm cuius nunc facimus mentionem. Iam de Felice dicemus. Hæc innumeras gentes habet, uicis atq; pagis magis quàm urbibus habitatur, et horū quidem maxime celebres, qui sunt maritimi. Omnium tamen celeberrimum, & unde reliquis terris nomen & gloria, pagum Sabæorum

rum, cuius regio Thurifera Saba cognominata, ob
 sylvam centū passuum longitudinis, latitudinis autem
 quinquaginta. Arbores eius ad Canis ortum, hoc est,
 circa medium mensis Iulij, incise humorem spumeum
 edunt, qui cōcretus aut decidit in solum, unde queat
 colligi, aut cortici adhærescēs depectitur, uelut lib. 12.
 nat. hist. Plinius prodidit. Neq; alia eius peninsula
 parte hoc arboris genus prouenit. Plurimarū autem
 rerum in Arabia prouentus, & ipsa soli natiua ferti-
 litas efficit, ut suas opes Sabeis uicine gentes nō inui-
 deant. Habet montes, quibus prognata flumina longe
 lateq; irrigāt fertiles campos: Fertur et aurū gignere
 vulgo inter optima iactatum. Et sua Arabicis gemmis
 dignitas est. Ipse margo littorum creberrimis pro-
 montorijs distinctus nobiles portus & oppida non
 pauca Nundinaria portubus imposita continet: nec
 Arabicæ solum uerum etiam Indicæ & Aethiopicæ
 merces conuentus negotiatorū & Emporia auxere,
 incredibili copia rerum per se quidem eximiarum,
 sed quas præter meritum luxus nostris æstimatione
 præferat. Nihil enim hodieq; Orientis mercibus præ-
 ciosius, nihil charius est, neq; alijs è rebus maiora cō-
 pendia quærentur mercatoribus, quod profecto non
 accidisset, si more maiorum uiueremus. Porrò non
 terræ solum Arabicæ sed & undis suis inest fertilitas.
 Nam & margaritas Arabia, quanq̃ non sola, tamen

precipuæ dignitatis, in Persici sinus littore collectas
 mittit, quarum æstimationem ad insaniam usq; luxus
 prouexerat, ut Cleopatrz margarita centies sestertium,
 hoc est, ducentis quinquaginta millibus aureo-
 rum æstimata sit, & altera illa Vnio, quam Dictator
 Cæsar Seruiliæ emit sexagies sestertiū, hoc est, cen-
 tum quinquaginta millibus aureorum Gallicorum,
 Guilielmo Budeo supputante, fuerit coempta. Vix
 fidem capit summæ magnitudo, sed uero tamen simi-
 lis sit consideranti in luxu etiam gloriam quæri, neq;
 ullam licitationē satis grandem illi esse, qui hoc ma-
 gis ad emendum accenditur, quo maioris æstimatur
 quod est empturus. Nihil igitur mirū, quod C. Plinius
 lib. 12. de margaritis scribens, & simul in sui seculi
 mores inuehens, Minima (inquit) quaq; cōputatione
 millies centena millia sestertium annis omnibus India,
 et Seres, Peninsulaq; illa imperio nostro adimūt, &c.
 Hodie in totum Saraceni dicuntur Arabiarū gentes,
 habentq; Meham ualde celebrem urbem, cum alijs
 causis, tum quod Mahumetæ prophetæ illorum tua-
 mulus in ea uisitur. Mortuus ille erat XXI anno Im-
 perij Heraclij, qui eiusdem anno XV innotuit, primo
 mercator, dein propheta, postremo prædatorie mi-
 litie dux factq; & caput, ut mirandum sit in Diuos ab
 illis relatum, cui ne homines quidem boni honestum in
 terris locum cōcessissent. Marcellinus lib. 33. Arabes
 omnes,

omnes, posteritatem Saracenos appellasse tradit. Sed
 & 13. libro, ab Euphratis læuo latere ad usq; Nili su=
 percilia protendi eos affirmat. Inuenio autē primum
 eos Pompeio Magno res in Asia gerente Romanorū
 militiā noscere cœpisse, neq; exiguam operam Pop=
 Romano nauasse. Mox (ut nulla fides militiæ est) ue=
 xare limites imperij, perrumpereq; & urgere præ=
 fida Orientis cœperunt, qua re Constantino magno
 aliquot eruptionibus factis noti iam & magno odio
 habiti. Demum iterum conuersis studijs Iuliano Imp.
 contra Persas proficiscenti adfuerunt, quanq̄ lubrica
 & propemodum uenali fide, ut nō iniuria Ammianus
 lib. 14. inter alia de Saracenis locutus, in hæc uerba
 eruperit: Saraceni nec amici nobis unquam, nec hæ=
 bendi ultro citroq; discursantes, quicqd inueniri po=
 terat, momento temporis parui uastabant, Miluorum
 rapaci uitæ similes, qui si prædā despexerint celsius,
 uolatu rapiūt celeri, & si impetrarint, nō immoran=
 tur & c. Hactenus Marcellinus. Sed memorandū inte=
 rim, breui tempore adeo illorū potentiam successibus
 auctam fuisse, ut circiter annum Christi D. C. XVII.
 Persarū regnū ad Saracenos transierit, deliraq; Ma=
 humetæ superstitione in immensum propagata, post
 Syriā et Aegyptū et Africā percussam, magnis copijs
 in Asiam profecti ipsam etiā sedem imperij Cōstanti=
 nopolim obsidione premere fuerint ausi: quo tempore

Carolus Pipini pater Francorum in Gallijs regnū tenuit. Sed & Imperatoris ignauia, exiguus ignis erroris tanti cum restingui per initia sine labore potuisset, tandem plurimorū assensu, qui armorū gloria & uictoriarum successu religionē aestimabant, adeo exardere malū coepit, ut nullus amplius remedio esset locus. Asiæ iam & Africæ pleraq; omnia Saracenorum erant, neque hoc illis satis, in Italiam & Siciliam uiolenta manu ingressi, eas terras plus ducentis annis uexarunt. Postremo sub Constantino illo qui Leonis Imper. pater fuit, Anno Christi D. CC. XLII. Gaditano freto traiccto, in Hispaniā profusi, Bethica & Lusitanie & Tarraconensis fertilissima loca occupauerunt. Eo tempore Beda presbyter magna & pietatis & eruditionis fama florebat, qui literis ultracitroq; ad principes missis magna id sedulitate ualebatur, ut militia conscripta Saraceni Hispania peterentur. Sed surdis (uelut in prouerbio est) narrauit fabulam. Nec minus septingentis annis (unde temporum desidiā atq; adeo ueternū ipsum intelligere queas) securi illi Hispaniam tenuerunt, donec princeps maximus Ferdinandus CAROLI nostri V. maternus auus uniuersa illos breui tempore Hispania pepulit. Cuius unica, sed spectatissima quidem illa uirtute, satis periculi factum nostris, quantum in illorum gentium perfidiam Christianorum principum industria

industriæ & magnanimitati licuisset, modo intestinis
 bellis freno iniecto, arma sua non solum gloriæ sed
 tuendæ quoq; pietati, & publicæ quieti destinassent.
 Enimvero Saraceni mixtum hæresi & Iudaismo, à
 Mahumete conflatum delirium sequuntur, quod ipsum
 & Turcæ, qui prima sub Saracenis in Asia stipendia
 meruerant, ceu per manus traditum receperunt,
 hodieq; custodiunt. Eadem enim est utriusq; gentis
 religio, idem error, par uesania, quæ tamen, si Dijs
 placet, libro quem ipsi Alcoranum uocant, conditur.
 Solenne est illis more Iudeorum circumcidi, abstinent
 & à suilla carne, puto, quoniam Arabia, etiam Plinio
 teste, sues non habet. Vinum non bibunt, & mense
 quodam toto ieiunant, cætera libidinosi et quibus una
 uxor non placeat, inter multas uoluntantur, quas ta-
 men ita ad coniugij iura seruanda adigunt, ut adul-
 teris capitalis pœna statuta sit. Veneris diem pro
 sabbato habent. Nullam foeminã nisi operta facie in
 publicum prodire sinunt. Christum ex ueteri Hebio-
 nis hæresi, purum quidem hominem, sed prophetam
 tamen eximium fuisse aiunt: ei Mosen & suum Ma-
 humeten consociant, & legi Mosaicæ non nihil tri-
 buunt. Votis & piaculis quibusdam plurimum de-
 ferentes: quo furo tantam orbis partem dementa-
 runt. Sed anteq; Arabia digrediamur, non indignum
 notatu mihi uisum, Aretarum nomē, cum Arabiarum

Aretas
rex.

tum Aethiopiae regibus tritum & peculiare fuisse. Nam & in Syria paululum ante Pompeij aduentum Aretas rex à Damascenis receptus, cuius lib. 13. meminit Iosephus. Præterea Aretas Saracenorum princeps sub Iustiniano, et eodem sæculo Aethiopiae Aretas, rex potens: postremo Pauli apostoli ætate Damascenorum iterum rex Aretas, ille cuius præfectus Paulo Iudeorum suggestione, insidias struxit, & ut è muro demissus elaberetur, adegit, sicut ipse alterius ad Corinth. 12. cap. meminit. Sophronius autumat Eunuchum Candaces Felici Arabiae Euangelion prædicasse. Ego Paulum iam conuersum & reuelatione edoctum, & Arabia Christum docuisse arbitror. Continue enim Christum prædicauit Synagogis, ut ait Lucas, quod is esset filius Dei.

S Y R I A.

Syria.

Non sum nescius quã late, Pomponio Plinioque Syriae nomẽ pateat, sed quo dilucidiora fiant singula, præsertim in compendio, nos eam quæ citra Euphratem est, & ut Strabonis maxime fixatione circumscribitur, primum designabimus, mox reliquas illas partes, quibus & ipsis sua nomina sunt, ordine reddituri. Igitur ab Aegypto & supra memorata Arabia, qua in Syrbonin lacum uergit, Syriae initium est, à Meridie in totum Petrea, Ortum uero brue
mali

mali Deserta Arabia Palmyrenisq; solitudinibus ter=
 minata. Latus eius Septentrionale Euphrates exci=
 pit, & citra eum Ammani montis Ciliciam distermi=
 nantis iuga, in Issicum usq; sinum, quo Syria finitur,
 immissa. Occiduum latus uniuersum mare alluit, quod
 à Phœnice præcipuo eius littoris tractu, Phœnicium
 ueteres dixerunt: terra præstans eximia ubertate,
 sed hac re præcipue felix quondã, quod in eam fama
 primum doctrinæ & miraculorum Christi dimana=
 uit. Vrbes eius plurimæ, quarum præcipuas suis locis
 reddemus. Partes Syriæ sunt, Palæstina, Phœnice, Da=
 mascena, Cœle, Decapolitana, Antiochena, & pro=
 ximæ iam Euphrati, Comagena, Apamenaq; & ubi
 Scenitis se miscet, fluminis decursu, Paropotamia co=
 gnominata. E quibus, quoniam ab occasu Syriam in=
 gredimur, post descriptas Arabias, Palæstinam expe=
 diemus, regionẽ adeo insignem cum locorũ, tum uero
 rerum gestarũ, quas scripturæ memorant, celebritate,
 ut priuati operis sit illã ad plenũ describere, nec pos=
 sit paucis dici quicquid de illa uel breuissimè dicitur.

PALÆSTINA.

P Tolomæus quinto libro Iudææ nomẽ Palæstinæ
 tribuit: & finiri eam monte Antilibano con=
 firmant, lib. 16. Strabo, & lib. 20 Augustalis hi=
 storie Tacitus: nec diuersis à Ptolomæo Hieronymus

Iudæa.

totum tractum quam Iudæorum tribus incoluere, Iudæam uocat. Qui subtilius ueriusq; diuisere, partem Palaestinae Iudæam faciunt, cui ab Occasu & Meridie Idumæa, à Septentrione & Ortu Samaria Galileæq; itidem Palaestinae partes coniungantur. Plinius quinto libro, quanq̃ Idumæam cū Palaestina confundit (quoniam & Philistim & Edom sparsim ea loca tenuisse constat) tamen hanc à Iudæa, præterea & Samaria & Galilea separat. Libenter igitur horum sententiam sequimur, qui Palaestinae nomine ceu generalitiam Iudæam, Iudæam, Samariam & Galileam comprehendunt. Illi enim opinioni et scripturae suffragantur, & usitata uulgo, Christi & apostolorum temporibus isthæc partitio fuit. Matthæus enim ii. capite de Ioseph, Cum audisset (inquit) Archelaum regnare in Iudæa, loco Herodis patris sui, timuit illuc abire, sed oraculo admonitus in somnis, secessit in partem Galileæ, ac profectus habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth &c. Parum apte fuisset locutus Mattheus, si alia à Iudæa Galilea nõ esset. Porrò ab Archelao deflexit, qui Iudæam post patris mortem ab Augusto acceperat, in Galileam autem secessit, cui Philippus frater illius, minus sæuus (patrizabat enim Archelaus) Tetrarcha præerat. Proprie igitur hoc loco Iudæa pro parte Palaestinae accepta est. In eodem capite Bethleem Iudææ cognominatur, ad differentiam

eius quæ in Galilæa esset, Hieronymo: quanquam ipse (Iudæ) non (Iudææ) legit. Sed alia quoque exempla sunt, ut Lucæ undecimo: Ascendit autem Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazaret in Iudæam, in ciuitatem David quæ uocatur Bethleem, &c. Et Act. 9. capite. Igitur Ecclesiæ quidem per totam Iudæam, & Galilæam et Samariam habebant pacem. Et Ioan. 4. cap. Reliquit Iudæam & abiit iterum in Galilæam, oportebat autem eum ire per Samariam, &c. Hic Ioannes ita discernit à Iudæa Galilæam, ut intermediam Samariam faciat, quod ita habere re ipsa Ptolomæus indicat. Sed & Idumæam à Iudæa Marcus separat 3. cap. Idumæa his uerbis: Et ingens multitudo à Galilæa secuta est eum, & ab Iudæa, & ab Hierosolymis & ab Idumæa & Transiordane. Porrò quod Hierosolyma hic Marcus nominat Iudææ urbem, ea causa puto factum, ut indicaret, uel ex illa urbe multos eum sectatores habuisse, in qua eius perdendi cottidiana consilia caperentur. Transiordanis autem regio ab Hermolao ea dicta, quam Plinius lib. quinto Peræam nominauit, de qua suo loco dicetur. Nunc ut eò pergam unde cœperam, admonitum uolumus Lectorem, eam Palæstinam quæ has partes omnes ambit, ab Ortus æstiuo Libano terminari, à Septentrione Phœnicie parte, ab Austro Arabia, ab Occasu mari Phœnicio. Eadem regio Chanaan quondam, sed proprie qua Iudæa est di-

Transiordanis regio.

Etiam, terrā scilicet promissionis, quam ante Abraham in ea loca aduentum & Chananæi & Phereſæi tenuerunt, palam ex 13. cap. Geneſeos deprehenditur.

I D V M A E A.

Idumæi.

Iudææ extrema occidentem uerſus, & proxima Caſio monti, Idumæi tenent, origine Nabatei, quos orta ſeditione inde egreſſos, & Iudæis coniunctos eiſdem legibus cōmunicaffe, Strabo lib 16. prodidit. Certe, ſcriptura 3. Regum 9. capite, in Arabia fuiſſe, & ad Rubrum mare attigiffe Idumæos, teſtis eſt. Conſtat eos à Hieroſolymis Meridiem uerſus nō plus ſeptuaginta circiter millium paſſuum diſtantiā remotos, authore Hieronymo, qui ab Hebræis ſermē habuiffe aliter quā Edom dici eos, ab Græcis autē uoce nō nihil deflexa, Idumæos appellatos tradit, quod ante ipſum & Iosephus ſcripſit. Auguſtinus lib. 16. de Ciuitate Dei, Idumæa patrem Eſau habuiſſe, qui idem quoniam Edom dictus ſit, nomen illis exinde datum fuiſſe exiſtimat. Regio ipſa, qua parte maritima eſt & ubi Iudææ approximāt, eximie fertilis eſt, in Arabia tantum conſinibus ſterileſcit, & montibus, quos ſacræ literæ Seyr uocant, aſpera eſt. Abundat et palmarū diues Idumæ. Maroni quoq; alicubi palme Idumææ celebrantur. Quanq̄ autem Iudæis hoc modo

vicini, & legis eorum utcumq; sectatores extitere, ta-
 men ut aduena & exsortes (quemadmodum & Sa-
 maritani) semper illis contemptui fuerunt. Vrbes
 Idumæe plusculæ numerantur ab authoribus, sed in-
 ter eas tamen, quas iam antea Phœnices, & ante has
 Palestinenses tenuerint, ex mediterraneis potissima
 est Maresa: dein Plinio Rhinocorura maritima, &
 Raphia paulò remotior à littore: rursum ad mare uer-
 gens Gaza et uicina ei Anthedon, post, Agrippias ab
 Herode uocitata. Præterea & Ascalon & Azotus Azotus.
 Philippi prædicatione clara ciuitas, Act. s. aliæq;
 iuxta posita, Idumæis tribuuntur, quarum aliquas Iu-
 dææ alij, non nullas & Phœniciæ tribuunt, ut in con-
 fesso sit, his locis & sedibus gentium, ut sit, nomen-
 claturam uariasse, quod propemodū necesse est fieri,
 toties succedentibus, qui priores pepulere, præterea
 summa limitū inconstantia, subinde arbitra uicto-
 ria, aut ampliante illos, aut coërcente. Ascalone An-
 tipater ille Herodis parens, quem constat Idumæum
 fuisse, natus creditur. De quo sane & ijs qui ei suc-
 cesserunt, quoniam illius ætate Iudæis regnum adema-
 ptum, & seruator noster Iesus Christus in mundum
 natus est, non alienum ab instituto uisum mihi, si to-
 tam seriem quàm possem breuissime complecterer,
 haud parum enim inde lucis, nisi fallor, & locorum
 notitiæ & historiæ Euangeliorum accedet. Igitur

Antipater magni uir animi, & apud suos ferme pro-
 pitia fortuna usus, uxorem Arabicæ genis Cyprii
 nomine duxit primariæ nobilitatis foeminam, ex qua
 quatuor filios suscepit, Phaselum, Herodem, Iosippum,
 & Pheroram, filiam autem æquè dilectam patri, Sa-
 lomen. Duo ex filiis potissimum emerferunt, Herodes
 uidelicet & maior natu Phaselus, quos adultos res-
 pente ad amplos honores euexit. Enimvero prudens
 callidusq; quū ingenti studio Romanos utpote Iudeo-
 rum dominos, & qui Palæstinam paulò ante provin-
 ciam fecissent, coleret, uideretq; fortunæ & suæ &
 liberorum summam in illorū fauore consistere: bello
 primū ciuili Pompeiano, C. Cæsarem Dictatorem in
 Aegyptum tendentem incredibili animi promptitu-
 dine est profecutus. Mox & bello ei tanta cura, ser-
 dultate, magnanimitate, affuit, uir nimirum & gen-
 tium & locorum Aegypti & Arabiæ peritissimus, ut
 Dictator gratiam referens, et ciuitate illum donaret,
 & Iudææ tutorē faceret. Tradunt quidem ante quoq;
 hoc honoris à Pompeio quū Syriam Imperator cum
 exercitu ingressus esset, Antipatrū accepisse, Cæsa-
 rem autem confirmasse ei dignitatem, idq; uelut au-
 ctarium gratiæ adiecisse bene merito, ut Herodes fr-
 lius eius, nondum quintumdecimū annum egressus,
 tutor Galiliæ esset, Phaselus autem Hierosolymorum
 dux constitueretur. Quod quidem annos ante natum
 Christum

Christum circiter quinquaginta accidisse constat. Porro Iulio Cesare Romæ in Pompeij curia cæso, & Triumviratu per Octavianum Augustum, M. Antonium & M. Crassum, inuaso, quum deuictis Cassio & Bruto tyrannicidis, Antonius in suum Orientem nauigaret, Antipatrum insidijs Malachi Iudæi res nouas molientis, ueneno sublatum de medio intelligit. Interim Iudæi quibus non suspecta modo, sed & molesta fuerat Antipatri ut hominis alienigenæ potentia, ne filij parenti succederent, neue ullo in loco honorifico terræ suæ essent, summis uiribus adnitebantur, ornatissima legatione ad Antonium tum in Asia agentem, missa: quam cum Hircanus iam Herodis per Mariannem filiam socer, cui Pompeius pontificatum contulerat, in accusandis deprimendisq; Herodis liberis nihil diligentie intermissuram ex antea actis rebus cognoscere, uir sua etate non opibus solum, uerum etiam dignitate & auctoritate magnus, uideretq; quo in loco generi futuræ res essent, si uotis aduersariorum succederet: festinato itinere ad Antonium contedit, rem omnem ut habebat exponit, idq; pro singulari Antonij erga se beneuolentia, legationis accusatione reiecta, impetrat, ut Herodem & Phaselum tetrarchas lectos ille Iudææ Galilææq; præficerit. Cuius rei casum tametsi indignissime ferrent Iudæi, tamen Antonium ueritatem Syriæ imminuentem, inuidiam dissimulabant. Rebus igitur

tur ad hunc modum in Palestina compositis, Antio-
 gonus Aristobuli illius, quem uinctum Romanam Pompe-
 peius duxerat, filius, Hircani autem ex fratre nepos,
 apud Ptolemæum Minæi Chalcidis tyrannum magno
 in honore habitus, post acceptam Anipatri morientis
 spe regno potiundi à suis animatus, quoniam stirpis
 Iudaicæ, neq; hoc solum, sed & regum Iudeorū san-
 guinis esset ab auo Alexandro altiusq; nobilitate ges-
 neris deducta, præterea perspectum haberet, Anipa-
 tri prolē Iudæis inuisam, eaq; de caussa plurimos ex
 primatibus Hierosolymis esse, qui in se unum oculos
 conijcerent, & regem cuperent, nimirum Iudæis Iu-
 dæum, ne sua tot sæculis retēta defēsaq; dignitas alie-
 norum tyrannide, prorsus succumberet, Pacorū Par-
 thorum regem ingenti pollicitatione inuitatum rogat
 quo exul sibi opem ferat: nec alienum uero, persua-
 sum à Iudæis clanculū, Antigonom fuisse, quo id con-
 silij caperet. Pacorus ipse homo ad bella natus, cum
 Antigoni promissis, tum uero & Ptolemæi amicitia,
 maxime autem quod Anipatri filios à Romanis con-
 fessis hostibus suis manuteneri cerneret, commotus,
 ingenti exercitu terra mariq; instructo, duce autem
 primario Barzapharmane satrapa, in Iudæam recēdit
 contendit, multisque oppidis receptis demum ipsa
 Hierosolyma obsidet. Quo tempore Herodes ex alia
 quot prælijs cum hoste commissis uictor, quidem et in
 totum

totum rerum à se gestarum gloria insignis ferebatur, tamen quia impar ipse numero paratis undiq; Iudeorum insidijs uallatum se, & ab his etiam quibus fidebat proditum intelligebat, uxore clanculū præmissa, & magna familiæ parte iumentis imposita, hostibus inscijs in Idumæam profugit: Antigonus interim urbe potitus Hircanum patrum caput, & uincula Phaselo inijcit, Parthis urbis diripiendæ copiam facit, in plurimos qui aut Antipatri aut filiorum amicitia suspecti erant, animaduersum est, miles præda onustus, nec pudoris nec honesti habebat rationē. Antigonus autem uictoria tumidus, deq; potestate malis artibus firmanda sollicitus, Hircano auriculas abscindi iussit, quo spe illū assequendi in posterū pontificatus deijceret. Eum enim lex haud permittebat ulli, qui aliquo mēbro mutilatus esset. Insuper & Parthis (quæ ambitionis impudentia est) abducendū tradidit. Phaselus, quia uinctus erat, & moriendum sibi cernebat, capite ultro in saxum magno impetu illiso sibi ipsi mortem acciuit. Dum hæc Hierosolymis aguntur, Herodes nihilo segnior aduerso isto casu factus, quum Rhinoceræ de fratris interitu accepisset, repente Pelusium profectus, inde Alexandriam ad Cleopatram Aegypti reginam, Antonij delicias contendit, dubium huiusne consilio, an quia in mora (quod dicitur) periculū uideret, nauis ascensa media hyeme & tempestuoso ma-

ri, Brundisium Calabriae urbem appulit, atque inde Romam profectus, Antonio quid accidisset ordine exponit. Hic, Antonius Antigono indignari, Parthorum audaciam inique ferre, imperij maiestatem contemptui esse, lædique atque imminui etiam Senatus perspiciebat: Ea re factum, ut Herodes ab Antonio Octavio Senatui multis nominibus commendatus, rex Iudeorum crearetur, Pub. Ventidius in Syriam ad Parthos coercendos mitteretur, cui et de Herode restituendo negotium datum est: in eam rem, quoniam bellum Parthicum extrahebatur, et corrupendis militiae Romanae ducibus magnam vim pecuniae Antigonus profuderat, totum ferè triennium consumptum est. Accessit ad hæc quod Herodes Hierosolymam à se et C. Sosio Ventidij legato obsessam, incolumem recipere, et quod plus ei favoris et gratiae apud Iudeos maneret, urbem illam sui iuris facere cupiebat. Contra Sosius (ut est militarium hominum animus) prædam spectare, nec aestimare Iudeorum toties rebellium dignitatem. At qui capta demum urbe, Herodes de suo militem donavit, quo civibus parceretur, Sosium grandi pecunia obsequentem sibi fecit, et facile impetrat, ne religionem templi miles peregrinus profanaret, certus haud etiam rem maioris beneficii loco Iudeos habiturum. Antigonus mutatis rebus, captus et Sosio traditus, Antiochiam Syriae perductus est, Pacorum regem puerum

gna superatum Ventidius occidit, Herodes Antigonè
 salutis, quoniam regie stirpis Iudeorum esset, impa-
 tiens, denuo Sosio grandi pecunia delinito, ut Anti-
 gonum occideret impetravit. Regnum igitur Herodi ^{Herodes}
 traditum, haud longe postea Augustus post devictum ^{rex.}
 apud Actium, Antoniū non confirmavit modo, sed et
 ampliauit incredibili quidem successu, & quem pa-
 lam erat certa dei dispensatione promoueri. Non ob-
 suit Herodi quod Hircanum socerum à Parthis di-
 missum & reuersum, ob regij sanguinis opinionem si-
 bi suspectum, interemisset: non obsuit quod Ciuili bel-
 lo uixdum sopito, partes ille Antonij quem summe di-
 lexit, esset sequutus: non obsuere tot genera suppli-
 ciorum, quæ post Antigonum à Sosio extinctum ille
 Hierosolymis in eos qui aduersarij fuissent, neglectis
 dedite urbis conditionibus, summa tyrannide exer-
 cuisset. Facile omnia Cæsar ignouit, quod obtenderet
 Antoniana se militia abstinuisse, & polliceretur, eo
 se deinceps in Augustum animo futurum, quo in illum
 fuisset. Erat hic ineluctabilis prouidentie tenor, ut ue-
 rax assereretur spiritus dei, ut scripturarum oracula
 complerentur, ut ad hunc modum sceptrum Iudeo-
 rum sub aduentum domini de femoribus auulsum, alie-
 ni & qui horum stirpis non essent acciperent. Hero-
 des igitur iam sublimis regno, uarie se gessit, nec faci-
 le erat æstimare, bonis ne an malis regibus annunc-

randus esset, qui seuitiã tot generibus clementiæ cæ-
 latam dissimulabat. Auaritiam tam uaria liberalitatis
 speciẽ fucabat, in exteros quidem ferẽ semper huma-
 nus & beneficus, maxime autẽ in Romanos, quos non
 donis solum ingentibus, sed conditis etiã urbibus hon-
 norauit. Vxores ei fuerunt minimum nouem, ex quibus
 multam prolem suscepit. Cæterum è filiis potior-
 res fuere, Alexãder, Aristobulus, Herodes, Philippus,
 Archelaus, & ex Dosithe genitus Antipater, quorum
 Alexandrum & Aristobulum ex Mariamne Hircani
 filia genitos, Romam erudiendos misit. Et quum non
 modo Hierosolymam, sed & ipsam Iudæam uix æstima-
 mandis sumptibus uario ædificiorum genere exorna-
 uisset, demum regni eius anno XVIII. ad templũ ex-
 truendum conuersus, incredibili ipsum magnificentia,
 spatio octo annorum erexit, additis porticibus uari-
 o opere uisendis, sed & portis templi magnitudine
 & artificio adeo præstantibus, ut unam ex illis uulgo
 speciosam appellarent, & Porticum quandã pro-
 pter operis elegantiam primi conditoris nomine die-
 gnarentur, nec enim aliter à Iudæis quàm Salomonis
 porticus est appellata. Igitur Herodis opus fuit, quod
 apostoli admirati Christo uisendum monstrarunt,
 atque ille diceret, futurum ut lapis super lapide man-
 surus non esset, Matthæi uigesimo quarto. Certum au-
 tem non tam religionis gratia templum à se conditum
 fuisse,

fuisse, quàm ut hoc modo Iudæorū animos sibi reconciliaret. Volebat quidem & legis obseruator uideri, sed diuersum studia & mores prodebant, præterea immodica regnandi cupiditate, studioq; illo perpetuo, quod Romanis colendis obseruandisq; impendebat, corruptus legis sanctimoniam Paganismi imitatione fœdauit. Iam enim antea quum Galilææ præesset, templum Dictatori etiamnum in humanis agentis, candido è marmore, iuxta urbem Paneada, ubi Iordanis oritur, condidit. Sed & Augusto quinquennales ludos, theatrumq; & Amphitheatrum cōtra gentis morem exedificauit, præterea & trophæum & statuas posuit, Iudæis omnia indignissime ferentibus, apud quos illius existimationi non parum obsuit, quod palam interdum fassus esset, dolere se & indigne ferre, quod Cæsaris signa & imaginem templo à se condito inferre & collocare, lege prohiberetur. Sed & alia id genus animi eius indicia de Iudaismi contemptu, & amore in deos Romanorum, & Gentium ritum magnum argumentū erant. Aetate autē ingrauescente, quū deficere se uiribus sentiret, suspicione quadā senili, odij publici, & quod esse plures putabat, qui eum ob ceptam insolentiā extinctū cuperent, tanta animi feritate exarsit, ut ne à domesticis quidē & intimis eius uale amplius amaretur aut ferri posset: longe autē crudelissime in eos est debacchatus, qui quantūcumq; su-

spicionem affectati regni de se præbuisſent, quæ res
 bies illi primū à Mariamne præ cæteris adamatæ con
 iugi animum alienauit, quod immodico in filios iam
 tum exosos patri, fauore esse uideretur. Mox & in fi
 lios ipsos haud improbe de patre meritos, immania me
 ditatus, Alexandrū & Aristobulum Mariamnes na
 tos, coram Saturnino Syriæ præside accusauit, & in
 uito propemodū Saturnino, ad mortem adegit, utq; in
 carcere strangularentur curauit. Neq; hac uindicta
 crudelis animus satiatus est, Mariamnem in quā immo
 dico amore ante deperierat, occidi iuſſit. Insuper &
 Iosippū clarum uirū sororis suæ Salones maritum, ex
 qua Berenicem præstātiſſima forma puellā genuerat,
 interfecit. Sed & Antipatrū, quem inter filios eius po
 ſtremum numerauimus, coniectū in uincula pauculis
 diebus antequam nocentem animā exhalarēt in car
 cere necari iuſſit. Super omnia aut uæſaniæ & crude
 litatis eius facinora atrocissimū illud memoratur, qd cū
 ex Magis natū in Iudæa intellexisset infantē, qui rex
 Iudæorū esset futurus, & quo loco natus esset Scribe
 cum & Pontifices de prophetarū testimonijs admo
 nuissent, pueros omnes Bethleemiticos, qui bimatum
 attigissent aut infra eum essent, occidi mādauerit, tan
 ta quidem animi impotētia, ut accelerata laniena (ne
 quis alius ei quàm quē ipse designasset, in regno suc
 cederet) in grege illo mactatæ innocentiae, etiam
 filium

Pueri inno
 centes.

filium amiserit. *Qua de re Macrobius libro Saturna-*
nalium secundo de facete ab Augusto dictis scribens,
in hæc uerba tradit: Augustus, quum audisset in-
ter pueros quos in Syria Herodes rex Iudæorum in-
trahinatum iussit interfici, filiū quoq; eius occisum,
ait, Melius est Herodis porcū esse quā filium. Et re-
cte quidē Augustus, nam porco ille utpote Iudæizans
pepercisset, qui per furorem stabiliendæ tyrannidis
filijs non pepercit. Ad extremum autem dum hisce fu-
riarum stimulis exagitatus per immania sese facinora
uolutat, graui morbo correptus aliquandiu decubuit,
cumq; nec pharmaca toties repetita, nec thermæ quas
saluberrimas Iudæa habet, quicquam proficerent, &
spe omni medici destituerentur, post obsignatum de-
more testamentum, morbo inualecente, & iam pudu-
bunda uermibus erodentibus, putoreq; artuum om-
nium intolerabili exorto, ne tunc quidem animi fe-
rocia deposita, annum circiter quartum post natum
Christum, moritur, anno serè septuagesimo ætatis,
quū iam quatuor & triginta annis regno præfuisset.
Memorandum autem & magnum funesti animi eius
argumentum, quod cum ad certum diem optimates
Iudæorum magno numero Hierichuntem euocari ius-
fisset, causam scissitantibus amicis, mādavit, ut si, per
eos dies ceu putarat, mori eum contingeret, illis simul
specie funeris in Amphitheatrum conuocatis, milite

inmisso ex improviso sine discrimine uniuersos trucidarent. Geminum eius rei fructū futurum dicitans, & quòd quietius regnū teneri à suis posset, & quòd Iudæi qui uiuū odissent, se mortuo, uel inuiti ploraret. Monstro igitur illo libidinoso, funesto & parricidali de medio sublato, Archelaum filium quem successorē pater testamento reliquerat, cōfestim eo audito, miles magna cum acclamatione regē salutatur: cūq; diadema ille offerret, recipere noluit, odiosum hoc futurū, sed & dubium honorē arbitratus, quem Cæsar nondum confirmasset. Proinde Romā festinato itinere ad Augustum contendit, à quo honorifice susceptus negotio in aliquot dies protracto, demum ita ad gubernandum admissus est, ut dimidiam partē regionis Iudææ, quæ antea patri Herodi tributa pependisset, ipse Toparcha administraret, Idumæam scilicet, Iudæam & Samariam, Philippo fratri Bathanæam Tetrachiam, cum Trachonitide & Auranitide assignauit, Herodi filio, Galilæam & Transiordanem contulit. Salome sorori non solum Iamniam, Azotum, Phaselin, reliquaq; quæ testamento ei frater legasset, concessit, sed insuper & Ascalonem adiecit, & Berenicen Salomes ex Iosippo filiam honore profecutus, liberalitā ei dona contulit. Dum hæc Romæ agerentur, magni in Iudæa motus uarijs & causis & partibus excitati, non Iudæis modo inter sese conflictantibus, sed & templo

Archelaus
 Toparcha.

Philippus
 et Herodes
 tetrarchæ.

templo cuius pars igne conflagrauerat, exitio fuerat.
 Simon quidam nomen regium Cæsare non expectato
 inuaserat, quem mox Quintilius Varus qui tum Syria
 præerat, punitum coërcuit, Iudæamq; Herodis li-
 beris ex principis decreto tribuit. Cæterum Arche-
 laus patre nec mitior nec melior, cum nouem annis
 toparchiam suam insolentissime administrasset, opti-
 matum querelis apud Augustum postremo eius uitæ
 anno delatus, missis qui caperent, Romam adductus
 & in urbem Allobrogum Viennam relegatus est.
 Eiusq; regio mox tributaria facta, & Syriacæ di-
 spensationi coniuncta, per præsides & procurato-
 res administrata est. Iosephus libro Antiquitatum
 XVIII. Cyrenium Consularem, primum horum **Cyrenius.**
 fuisse tradit qui Augusti fauore, prouinciam Arche-
 lao ereptam rexerit: quo tempore primus census
 in Iudæa iam prouincia sit actus: insigni profecto
 & obseruatu digno errore, cum Lucas fide histo-
 riæ multis Iosephis anteferendus, secundo capite
 prioris libri hanc descriptionem à Cyrenio, Syriæ
 præside, factam tradat antequam saluator noster
 natus est. Quod ipsum uiuente etiamnum Herode pa-
 tre contigisse, non Matthæus modo sacratissimus au-
 thor, sed & Gentiū historia conuincit. Aut igitur Io-
 sephus de censu alio loquitur, post Archelai repulsam

actio, qui primus eius terræ non fuerit, quanquã ipse
 (nisi interpretes lapsus est) primum fuisse putarit. Aut
 intelligendum est, Cyrenium iam antea Syriæ præsi-
 dem sub Herode facile consentiente (regnum ille ceu
 precarium tenebat, & totus hærebat à Romanis) pri-
 mum illum censum egisse, pulso uero Archelao, ius-
 sam petere iussu quo regiæ pecuniæ habita ratio-
 ne ipsam quoq; regionem in prouinciæ formam prouin-
 ciam redigeret. Enim uero sub Pompeio Iudæi et uecti-
 gales & tributarij Pop. Roma facti sunt, ut immerito
 Iudas ille cuius in Actis Lucas, & ipse etiam Iosephus
 meminere, ob Augusti censum ceu oneris noui tumul-
 tuari perrexerit. Id annotandum duximus, ne quem Iose-
 phi lectio perturbaret. Cyrenio igitur in Iudæa gou-
 bernanda Copinius successit, cui deinde Marcus, dein
 Annius Rufus Tiberio imperatore, & Val. Gratus,
 post quem circiter decimum tertium Tiberij annum,
 Pontius Pilatus qui Iudæis gratificaturus de Chri-
 sto Domino nostro supplicium sumpsit. Quo tempore
 Philippus & Herodes fratres, tetrarchæ, in magna di-
 gnatione erant: & Herodi præcipue fauebat Tiberi-
 rius à quo & cottidianis beneficijs ornabatur, quam-
 quam libidine crudelitate & animi fastu haud disti-
 mili patri, quem mox paulò præmaturus Philippi obi-
 tus & arrogantiorum & potentiorum fecerat. Hic est
 Herodes maioris Herodis filius, qui scelerata libidine
 adductus

Iudas Gas-
 tilzus.

Pontius Pi-
 latus.

Herodes in-
 nior.

adductus in Galilæa sua Ioannem Baptistã gladio per
 cussit. Qui Christum à Pilato, quo de caussa eius co=
 gnosceret, missum, quanquam Galilæus putaretur, re=
 misit tamen etiam ignominia affectum, hoc uidelicet
 honoris Pilato tribuens, ut quoniam captus Hieroso=
 lymis esset Christus, eum animum præsidi testaretur
 qui inuiolatam eius iurisdictionem cuperet. Ea re de=
 mulsum Pilatum putamus, ut quoniam præter solitũ
 honorari se ab Herode ut præsidem uideret, deposita
 simultate amicus fuerit factus. Porro Tiberio mor=
 tuo, Pilatus quum decennio iam Iudææ præfuisset, ob
 animi insolentiam & quod Iudæis frequenter nego=
 tium faceret, à Vitellio contra Parthos proficiscente,
 Romam ire iussus, Marcellum quendam successorem
 accepit, illum, qui Caipha pontificatu deiecto, Iona=
 tham ei Annæ pontificis filium substituit, Pro arbi=
 trio enim præsidum ambitione & inuidia Iudæorum
 agitato, honor pontificatus subinde uariabat, neque
 quicquam erat urbi ad exitium properanti, aut quie=
 tum, aut integrum, Præfectorũ interim auaritia eius=
 modi dissensionum & altercationum prouentu exi=
 mie saginata. Cui camino (quod dicitur) oleum adde=
 bat, pessimorum principum Tiberij & Caligulæ libi=
 do & luxus. Siquidem Caligula sexto anno post mor=

tem Christi ad imperium prouecto Iudæus Agrippa **Agrippa**
 diues homo & callidus, quemq; fama etiam nobilita= **rex.**

tis commendabat, emerfit. Erat hic Herodis maioris
 ex filio Alexandro (qui patre accusante cum Aristobulo
 fratre in carcere perierat) nepos, Cypridis
 autem Herodis itidem ex Phaselo fratre proneptis
 maritus, & illius Herodiadis quam Philippus uxor
 rem habuerat frater: quem Romam profectum Cæsar
 demerendi gratia, Tiberius in uincula coniecerat,
 quòd palàm dixisset, cupere se eum diem uidere,
 quo C. Caligula amicus suus imperio potiretur. Nec
 mora, Tiberio mortuo, Caius illum exemptum uin-
 culis ut optime de se meritum, regem Iudææ, imposito
 etiam diademate, constituit. Duas præterea Tetrarchias,
 Lysaniæ, & Philippi, qui sub Tiberio ex Iuda-
 manis excefferant, contribuit. Eares magnarum pos-
 stea simultatum caussa fuit, Agrippæ regium decui-
 Herodem quamuis patruum & sororium, inuidia ta-
 men accenderat. Contrà, Agrippa alienatum à se nil
 la iusta caussa Herodis animum quum uideret, pro
 hoste habere cœpit, quem antea ut amicum & nec-
 cessarium coluisset. Mox, gliscentibus insidijs & odio
 flagrante, apud Caium accusatus Herodes, quòd in-
 genti armorum ui comparata cum Artabano Partho-
 rum rege, aduersus Caium conspirasset, damnatus à
 Caio, & Lugdunum ut remotum ab Oriente locum
 in exilium trusus est, inq; Agrippam non regio sua
 lum,

lum, quam ille tenuisset, sed & opes translatae sunt. Eo tempore Petronius Iudææ præfectus, Caij statuant in templum iussu principis locaturus maximi tumultus causa fuit. Iudæi enim summis uiribus reluctati, palam significabant bellum potius quam impium Petronij consilium admissuros. Proinde rex Agrippa cum cerneret periculum & perspectam haberet Iudæorum obstinatiam, Petronio prius persuaso, deinde & Caio principe mitigato, pacem Iudæis impetravit. Recte tum quidem illi, & ut antea sæpe ex lege sentiebant, cæterum inutilis hic & odio magis gentium quam candido pietatis studio receptus cultus illorum erat, qui interim nihilo meliores Meschiam suum, id est Christum Dominum, non modo ad mortem adegerant, ueluti criminofum, sed etiam rediuitum in suis & inaudita uirtute operantem, incredibili odio persequebantur, ut recte de illis ad Romanos Paulus dixerit, zelum eos habere dei, sed non secundum scientiam: nec iniuria Stephanus duos ceruice, cordeq; & auribus incircuncisos dixerit, qui spiritui sancto semper resisterent. Rebus igitur ad hunc modum habentibus Herodes tertio imperij Caligulae anno, ægre exilio solutus, Chalcidi quæ Syriæ est ciuitas, Toparcha præficitur, deinde & in regni partem cum Agrippa admissus, nec moribus melior factus nec animo, ad priorem uesaniam redijt.

multaq; superbe, insolenter & tyrannice ab eo com-
missa, in summam hominem indignationem præcipi-
tarunt. Impie ille & atrociter Iacobum Ioannis fra-
trem capite plexit. Petrū Apostolum in uincula conie-
cit, ultorio animo aduersum nostros usq; ad uitæ exi-
tum sæuijt. Porrò Claudius imperator factus, regnū
Agrippæ confirmatum auxit, addita ea parte regnū,
quæ auo Herodi in Iudæa Samariāq; paruerat. Ad
hæc Hierosolymorum muniendorum ius impetrauit,
quod alijs plerunq; magno constitit: nō licebat enim
prouincialibus, aut diruta illorum armis loca restau-
rare aut afflicta munire, nisi id demum principi plac-
cuisset. Neq; dubium erat, quin eam urbem muro &
fundamentis circumducto inexpugnabilem reddidisset,
nisi cœpti operis magnitudine, in suspensionem res-
bellionis adductus imperator, desistere Agrippam ce-
pto iussisset: id ipsum diuina haud dubie prouidentia
ordinante, quæ certo proposito urbem illam subuerri
non muniri uoluit. Quum igitur ad quartum usque
Claudij annum Agrippa regnasset, graui morbo con-
reptus haud multo post, Cæsareæ mortem obiit, anno
ætatis quinquagesimoquarto, regni septimo, unico fi-
lio Agrippa relicto, qui tum Romæ apud Claudium
liberaliter educabatur, & ætatis annum decimum ses-
quagesimum non excefferat: quem statim à funere parenti
surrogare Claudio molienti, amici obstiterunt, tenen-
tiores

Agrippa
iunior.

riorem illum per ætatem arbitrati, quàm ut regno tot
 obnoxio rebellionibus, sufficere uideretur. Missus igitur
 Cuspius Fadus ad gubernandum donec ille adolesceret.
 Nec multo post (quoniam ita Claudio placuisset) per
 Felicem Pallatis fratrem in regnum instituit, amplum
 quidem illud, sed paterno arctius: Iudæam enim regno
 subtractam Claudius, & post eum Nero nulla evidenti
 causa, equitibus Romanis & Libertis eius permiserunt.
 Felix autem homo sordidus auarusque; Felix & qui pecuniam
 à captiuo etiã Paulo sperabat, Druisiam Iudæam
 Cleopatræ & Antonij neptem matrimonio sibi iunxerat:
 unde fidentior factus, maxime autem & cõiugem suam
 Claudio Casari sanguine propinquam sciret, per omnem
 seuitiam & libidinem ius regium in prouincia seruili
 ingenio exercuit. Sed cum Claudij obitu pariter ille suo
 honore defunctus, & sub Nerone minus tum perditio
 maloque; quã postea fuit, deiectus magistratu
 successorem habuit Festum Porcium Festum. Festus
 procuratorem, qui usque ad Vespasianorum ductum
 & Iudaici belli initia durauit. Felicis & Festi etiam
 Lucas in Actis meminit, coram quibus utcumque integris
 Paulus uel ex catenis causam dicere non est ueritus.
 Ceterum quum uideret quanto Iudæorum odio premeretur
 nulla iusta causa, sed obtentu tantum religionis abrogatæ,
 quæ tamen ob uetustatem & legis authoritatem, & (quæ præsentissima pestis est ue

ritatis) multis sæculis deducta consuetudine fucū im-
 prudentibus, & ignaris VERITATIS faceret,
 satius duxit, spiritu id sancto suggerente, Cæsarem
 quantumuis malum & impium, sed iudæis tamen ini-
 qua molientibus non fauentem appellare, quàm con-
 minatis & uenalibus iudicijs (quando semel de scri-
 pto & lege controuerti cœptum esset) arbitrium iu-
 daiſmi permittere. Atqui inquis, & Romæ damnatus
 est Paulus, quid illi igitur prouocatio contulit? inci-
 dit in Scyllam cupiens uitare Charybdim. Damnatus
 est fateor, sed placuisse prouidentiae uideo, ut & Pau-
 lo doctore non Romæ solum, sed & in Gentibus quis
 ante Christum docuerat, doctrina Euangelij confira-
 maretur, quod sanè magna accessione pietatis factū,
 ante diximus. Ad hæc non legimus Paulum ut apostata
 (qualem insimulabāt iudæi) neq; ea causa uelut
 iudaiſmi uiolati reum, sed ut Christi præconē & gen-
 tilium deorū spretorem corona martyrij insignitum
 esse. Cæterum quoniam in Præsidium & prouocatio-
 nis mentionem incidimus, commodū duximus & hoc
 adnotare de grauioribus causis præfectos prouincia-
 rum cognoscere solitos fuisse, ita tamen ut Appella-
 tioni interdum locus cederetur. Herodis autem accu-
 satio (ne quid aliud testimonij afferamus) quam con-
 tra filios coram Saturnino habuit, palàm indicat mul-
 tis locis, ne reges quidē ordinariæ ditioni præsidum
 exemptos

exemptos adeo fuisse, quin ad illos caussarum maxi-
 me criminalium cognitio pertineret. Interdum autem
 rei ad urbem cum Elogio mittebantur, id est, cum te-
 stificatione criminis scripto comprehensa: saepe & in
 prouincia poenas dabant, Elogio, seu, ut sic dicā, indi-
 ce criminis cōmissi, cuius ergō damnati essēt, promul-
 gato. Quem morē multis in locis ex ueteri cōsuetudi-
 ne ductū, hodieq; durare uidemus. Eam rem ferē uete-
 res Elogij uoce significabant, ad quem modū & Ter-
 tullianus libro de Resurrectione carnis, Concupiscen-
 tia, inquit, totum hominem Elogio transgressionis in-
 scripsit. Et Ammianus libro decimoquarto de Gallo
 Cesare locutus. Deniq; inquit, Antiochia ordinis ue-
 rendi duces sub uno Elogio iussit occidi. Et de Caligula
 Suetonius. Tres, inquit, gladios in necem suam pa-
 ratos Marti ultori consecrauit, addito Elogio, hoc est
 inscriptione, de qualitate facti testificante. Tale &
 Pilati praesidis Elogium fuisse uidetur quod super ca-
 put crucifixi domini posuit: nam & Matthaeus 27. ca-
 pite, Et imposuerūt, inquit, super caput eius caussam
 ipsius scriptam, id est, crimen uidelicet commissum, cu-
 ius caussa in crucē esset actus. Porro triplici illud lin-
 gua scriptum erat, nimirum uulgandi illius consilio,
 quoniam praeter frequentiam populi qui ad festū un-
 dique pro more confluxerat, in prouincia & Graeci
 & Latini, & qui indigenae erant, Hebraei uersaren-

Titulus cru-
 ci Christi af-
 fixus.

tur. Hoc ipsum & Iudæorum uerba conuincunt, ad Pilatum Ioannis 19. Noli scribere, Rex Iudæorum, sed quod ille dixerit, Rex sum Iudæorū: uelut inuertes constare Pilato, quod hac maxime caussa esset crucifixus. Notius autē est, quā ut egeat explicacione, Elogium in bonam partem acceptum, & rerum preclare gestarum fuisse. Quanquam haud indignus annotationatu est locus ille Capitolini in uita Gordiani iunioris, ubi tradit Gordiano in Syria tumulum extructū, Elogio Græcis, Latinis, Persicis, Iudaicis, & Aegyptijs literis insculpto ornatum fuisse, nimirum ut laus tanti principis ad multorum notitiā perueniret. Porro neq; maius neq; certius ullum innocentie Christi dari testimonium potuit, quā quod aduersarij criminis loco intendissent: quod tamen re ipsa non crimen, sed de prophetia depromptum ueritatis præconium erat. Longe ante Zacharias istud per spiritum uiderat, Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus sedens super asinam. Sic & Caiphas Christum uastro consilio perditurus, incarnationis eius mysterium enuntiat, melius esse asserens unum hominem mori, quā perire totam gentem. O uerendam illam cœlestiū rerum certitudinē: adeōne incōcussa PROVIDENTIAE decreta sunt, ut illis impij etiam & inuiti, nolentes tamen suffragentur? Sed reuertendum nobis ad institutum est, & de Præsidum quidem potestate iam dictū,

nunc

nunc reliqua reddemus. Herodes iunior haud ita multo ante Felicem Iudæã administrãtem, eo morbo quo pater perierat captus, & ipse uentre uermibus eroso perijt, auctore Luca Act. duodecimo. Neq; existimandum est, id genus morbos de naturæ lege profectos, sed diuina magis ultione immisos fuisse, cum alios quoq; hac plaga legamus de medio sublato tyrãnos, qui innocentem Christianorum sanguinem fudissent. Galerium enim Maximianum, qui cum Chloro Constantini patre imperium tenuit, uermibus præcordia rodentibus, & sub uitæ exitum etiam eructatis misere interiisse, Eutropius uicinus Constantini temporibus auctor prodidit. Et Lætus Pomponius in Chloro imperatore idem referens, Incidit, inquit, in morbum: ulcus inguinibus innatum uirilia exedit, marcescente tota illa corporis parte uermes pullularunt, remedia deerant: medici desperauere, &c. Et paulò infra. Ex eo, inquit, morbo perijt, homo gloria rei militaris illustris, uerũ sæuitia in Christianos crudelis, unde fœdũ exitũ habuisse creditus est. Hastenus Lætus, alibi testatus, ipsum met Galerium suspicatum fuisse, hoc se morbi genere correptum, quod licentius Christianos esset persecutus. Qua de re, uelut pœnitens, decreta in horum necem publicata reuocarit, & accersiri Christianos iusserit, qui pro salute principis orarent. Agrippa autem deductus à Felice, quum Paneadem,

Herodis iunioris mors

Agrippa iu-
nior.

Bathaneam, Trachonitida & Abilenen Lysania, no-
biles Tetrarchias accepisset, uxore Berenice ducta,
regno usq; ad tempus subuersionis Hierosolymorum
praesuit. Hic est Agrippa iunior dictus, qui apud Lu-
cam Pauli se sermone tactum simulat, ut Christianus
fieret. Eiusq; oratio illa est, quam Iosephus libro de
Bello Iudaico secundo retulit, qua Iudaeis suaderet est
conatus, ne inuictae se Romanorum potentiae oppo-
nerent, cuius & Egesippus Iosephi abbreviator li-
bro secundo meminit. Memorandum autem ac sine
pendum etiam, Antipatri profapiam tot dignitatis
& potentiae gradibus in sublime euectam, uniuersam
intra spatium annorum quinquaginta post mora-
tem Christi sublatam fuisse. Verum est illud Claudiae
ni, Tolluntur in altum, ut lapsu grauiore ruant. Nec
diuturna solent esse imperia scelere quaesita. Porro
regno exutis illis, quum excisa iacerent Hierosoly-
ma, omnisq; dignitas Iudaica interisset, quod reli-
quum ditionis erat, totum id Romanis cecidit. Haec de
Antipatro & posteris qua potuimus breuitate, ex
Strabone, Cornelio Tacito, Iosepho, Egesippo, Euse-
bio & Hieronymo decerpsimus, ad quos uberiorem
harum rerum historiam desiderantes remittimus.

I V D A E A.

Iudæa sequitur longe celeberrima quondam Palæ-
 stinæ pars, neq; hodie à ueteri illa terrarum fertili-
 tate, quanquam aliæ gentes colunt, degener. Meri-
 die & Occasu Idumææ miscetur, propemodum in-
 certo limite, propter sedem ueterum populorum sub-
 inde uariatam. Nec est uerius Iudæa, quàm in ipso me-
 ditullio inter mare Mediterraneum & Asphaltiten
 lacum, ubi & potissimis locis culta est: contra Septen-
 trionem trans Ioppen maritimam & mediterraneam
 Hierichuntem, præterea & trās Iordanē usq; ad mon-
 tana, quæ Petream Arabiã excipiunt, protensa est.
 Nomen ei potissima tribus Iuda indidit, & ab Occasu
 quidem Ortū uersus dimensione sumpta paulò est lon-
 gior quàm sit lata. Ioppe oppido à Bethleem non am-
 plius XLVI. millium passuum interuallo distante,
 quemadmodum diuus Hieronymus uetus eius terræ
 incola prodidit. Constat autem Arabicas solitudines
 proxime agrum Bethleemiticū incipere. At qua par-
 te Iordanem transit, etiam Plinio, si Hermolaum audi-
 mus, Peræa dicta est, id est, trans amnem posita. Qua
 uoce & terra quæ trans Euphratem est Straboni di-
 citur. Quemadmodum Trāstigritani Marcellino qui
 trans Tigrim sunt, & Transdanuuiani ueteribus, ut
 nobis hodieq; qui trans Rhenum sunt Transrhenani
 dicuntur. Citatur & Matthæi locus 4. capite, Secutæ

Iudæa trās
 Iordanem.

sunt eum turbæ de Galilæa, Decapoli, Hierosolymis, Iudæa & Transiordane, πρὸς τὸ Ἰορδάνου, quod Erasmus, à regionibus trans Iordanem sitis, transiulit. Porro & Iosephū & Egesippum eo uocabulo usos esse, ipsi interpretes testantur. Et Plinius lib. 6. in Parallelorū digestionem citeriorem Iudæā nominat, ut & ulteriorē uelut anne diuisam intelligere opus habeamus. Loca Iudææ oppidaq; plurima quondam ut reliqua quoq; Palestine: nec enim ullorū in scripturis aut crebrior est aut sacratiores memoria: terrā promissionis præsertim resq; in ea gestas contemplantibus. Sed omniū longe clarissimū Hierosolyma fuit in medio Iudææ sitū, & umbilici instar habitū, tantoq; alijs ceteris sublimius, quanto Iudæa ceteris Palestine partibus celebrior extitit. Ipse Hieronymus occasione susceptus, ut arbitror, non Iudææ solum, sed & terrarū circumcunquaq; iacentiū mediam eam esse tradidit, locum Ezechiel, 5. cap. In medio gentiū posui eam, &c. & Psal. 73. Operatus est salutē in medio terræ, &c. ad eū modum interpretans, ut orientalem illi Asiam, occidentalem Europā, à Meridie & Austro Libyam & Africā, à Septentrione Scythas, Armenos, Persas, & reliquas Ponti nationes fecerit. Quæ ratio medijs tam etsi ad excussam dimensionis normam non admodum quadrat, tamen, quoniam Ezechiel gentium meminit quæ Palestine circumfunduntur, nec facile locū alium dederis

Hierosolyma.

dederis ex quo in omnes terræ partes aut expeditior
 aut cōmodior esse transitus posset, profecto non mo-
 do non absurda Hieronymi sententia, sed ad natuum
 sensum explicandum idonea, & prophetico maxime
 sermone congrua est. Quod ad nominis rationem atti-
 net, tradit idem author libro de locis Hebraicis Hiero-
 solyma initio Adonibezeth tenuisse, inde Iebusæos à
 quibus Iebus dicta, quibus pulsus David multo post tem-
 pore totius eam Iudææ provincie metropolim fabri-
 catus sit, & locum templo emerit & impensas stru-
 cturæ Salomoni filio reliquerit. Iosephus lib. VII. bel-
 li Iudaici à Melchisedech eam conditam, dein à Davi-
 de primum omnium Hierosolyma nuncupatam fuisse
 affirmat. Vt cumq; uerò illa habeant, dubitari non po-
 test uarie eam per initia (ut assolet in fundandis urbi-
 bus) exædificatam, neq; tanti temporis decursu, toties
 captam, direptam, dirutamq; eandem faciem seruare
 potuisse. Quantum autem ueterum scriptorū lectio-
 ne collegimus, existimamus eam urbem nullo unquā
 tempore ornatiorem munitioremue fuisse quā quo
 lux illa cœlestis Iesus Christus Dominus noster in or-
 bem natus est. Quod ipsum partim ex Plinio, qui post
 euersam Hierosolymam sub authoribus excidij Vesp-
 asianis scripsit, deprehendimus clarissimam eam ur-
 bium Orientis fuisse, testante, partim & ex Tacito
 qui famosam eam fuisse tradit, sed præcipue ex Iosepho

pho, situm Hierosolymorum singulari diligentia con-
 plexo, edocti. Tacitus lib. XXI. ubi de bello Iudaico.
 Urbem, inquit, arduam situ opera molesq; firmata
 uerant, quis uel plana satis munirentur. Nam duos col-
 les in immensum editos claudebant muri per artem
 obliqui, aut introrsus sinuati, ut latera oppugnantium
 ad ictus patescerent. Extrema rupis abrupta, & tur-
 res, ubi mons iuuisset, in sexaginta pedes, inter deuectas
 in centenos quaq; attollebantur, mira specie & pro-
 cul intuentibus pares. Alia intus moenia regia circū-
 iecta, conspicuoq; fastigio turris Antonia in honorem

Templum.

Antonij ab Herode appellata. Templum in modū ar-
 cis proprij; muri labore & opera ante alios: ipsa
 porticus quis templum ambiebatur egregium propi-
 gnaculum: fons perennis aquae, cauati sub terra mon-
 tes, & piscinae, cisternaeq; seruandis imbribus. Hucusq;
 Tacitus. Ex cuius descriptione facile intelligitur quod
 perquam obuium est in sacris literis, ascendere Hiero-
 solymam, referentibus qui alijs è locis eò essent profe-
 cti. Contrà uerò, descendere qui Hierosolymis essent
 digressi, nimirum propter arduum urbis situm. Am-
 bitus eius triginta stadiorum fuit, & pro edificiorum
 augmento populiq; frequentia ad triplicem murū cre-
 uerat, quorum extremus nonaginta turribus promi-
 bat: unde uerissimum esse arbitror quod Tacitus re-
 fert initio obsidionis omnis ætatis sexusq; ducenta mil-
 lia

lia hominū Hierosolymis fuisse. Iosephus historię Iudaicę locupletissimus testis, Antoniam, ait, non turrinam modo ut Tacitus, sed arcis instar propugnaculū fuisse, haud longe à templo situm, quod postea Romanus miles præsidio imposito munierit, festis maxime diebus excubante, ne quid Iudeorum cœtus rerum novarum, pro gentis obstinatia, moliretur. Porro nō hic solum quanquā munitissimo edificio, sed & alijs itidem ingentibus structuris urbē Herodes exornauerat, quarum præcipuū atriuū illud fuit, tanta elegantia & magnificentia conditum, ut scribenti sibi casum urbis lacrymas obortas fuisse, Iosephus fassus sit, quū ruinę eius recordaretur. Puto aut̄ illud fuisse in quod Christus ad Herodem Tetrarcham ductus est. Logum esset amplissimas Pontificum domos, & Præsidum provincię ædes quę Prætoria dicebantur, enumerare: præterea fora, tribunaliaq; & Lithostratū illud sublime, in quo Pilatus iudicis officio functurus, consedit, quando de Christo salvari nostro ad crucem figendo pronuntiavit, Ioan. XIX. Tradit Iosephus & Helenę illi Adiabenorū reginę proselytę magnificas ædes Hierosolymę fuisse ad radicem montis appositas, & extra urbem ei uita defunctę, Mausoleum positū fuisse, quod eam urbē aliquando famę laborantē eximia sua liberalitate iuvisset. Sed & fontē cuius Tacitus meminit, Iosephus Silohā uocat: unde piscinę quoq; cuius

Domus Herodis.

Lithostratum.

Silohis fons.

Ioann. IX. capite meminit nomen fuisse uerosimile est. Plures autem in urbe piscinas fuisse, præter Tacitum etiam Neemias retulit, ob aquarum scilicet copiam, quæ uberrima Hierosolymæ fuit, Strabone testatur, quum totus tamen ciuitati adiacens ager undis careret, Ioan. quinto cap. Bethsedam nominat celeberrimam piscinam, quæ & Probatica dicta est, ἄνω τοῦ ἱεροῦ ἑστῆς, quoniã morem haberent sacerdotes in ea orandam abluendi. Mons Oliuarum proximus urbi imminebat, prope medius profunda ualle fissus, qua torrens ille Cedron memoratus Euangelistis pfluit. Ad eum autem moenibus uicinus erat, ut in fatali illa obsidione Titus, Vespasiani filius, Iudæos fame cōfecturus circum murum ingenti opere circum urbem duceret, partem etiam montis Oliueti complexus fuerit, teste Iosepho. Nec illud quidem tacendum, ornatissimas quasque Hierosolymorum structuras serè candidi marmoris fuisse, nec ea etate Iudæis opes defuisse, quæ id genus sumptibus sufficerent. Huius urbis tam ornatae, tam ample, tam florentis, Christus uicem doluit, Christus inquam qui ad seruandum sanandumque aduenerat: et fleuit super ea, quòd propediem in manus Gentium esset uentura, quæ solo ipsam æquarent, nec relicturæ essent lapidem super lapide, eò quòd diem uisitationis suæ non intellexisset, Lucæ XI. Secundo enim anno imperij Vespasiani, circiter annum à mortuo Christo quadridua

quadragesimum, gemina æstate, Hierosolyma, obses-
 sa, capta, & in cineres redacta est, hominum omnis
 ætatis & generis eo bello intra & extra urbem sex-
 centenis milibus uario casu extinctis & mortuis. Belli
 causam Suetonius & Tacitus rebellionem Iudæorū
 fuisse tradunt, sed inde natam quòd antiquis sacerdo-
 tum literis contineri palàm ferebatur, eo ipso tempo-
 re fore ut ualesceret Oriens, profectiq; Iudæa rerum
 potirentur, quòd ipsum in se transferentes Iudæi, im-
 perij iugum excusserant. Cornelius Tacitus pari le-
 uitate inuolucrum huius prophetiæ ad Vespasianum
 & Titum retulit. Cum citra controuersiam prophe-
 tiæ de regno illo spiritali fidei & redemptionis per
 Christum, quod ex Iudæa in uniuersum orbem uen-
 turum esset, canerent, à pauperibus illis seruis Domi-
 ni nuper à piscatura ad munus Euangelij uocatis, non
 armis, non fœderum nexu, non opum & honoris fi-
 ducia, sed humilitate, uirtute, panoplia militiæ spiri-
 tualis, doctrinaq; & exemplo, inaudito omnibus sæ-
 culis uictoriæ genere ultra limites etiam Romani im-
 perij tum omnium toto orbe maximi, propagarunt.
 Video autem constare apud receptos authores Hiero-
 solyma eo ipso die inuasa & capta, quo antè Baby-
 lonij cœpissent, annis ab Antiochi captiuitate (de qua
 mox dicemus) CCXXIX. à secunda autè ædi-
 ficatione templi quæ secundo anno Darij facta est.

annis D. XCI. à prima Salomonis extructiōe M. C. II.
 annis. Titus tanto rerum successu urbem cœpit, ut par-
 lam ipse fateretur numinis se fauore adiuuari. Adeo
 nihil est tam firmum & potens, nihil tam forte & ma-
 nitum quod casurum non sit, ubi ille, in cuius manu
 omnia existunt, decreuerit. Fata uiam inueniunt. Nec
 illud quidem paruum inflicte ultionis argumentum,
 quod cum Aelius Adrianus imperator, annis ferme
 quinquaginta post subuersionem à Vespasianis factam,
 Iudæos intra ruderà habitare, & iacentem in fauillis
 urbem, ut cunq; structis ædificijs excitare permisisset,
 adeo ut præteritum urbis casum rebus prosperrime
 cedentibus, liberalitas & munificentia principis, qui
 de suo nomine Aeliam uocasset, resarctura uideretur.
 Repente tamen natum apud principem consiliū, om-
 niā grauissimo casu prostrauit. Nam dum diuersa ille
 religione decreta, Ioui templum iuxta ponit, dum suo
 rum deorū imagines erigit, dum peregrinis sacris bo-
 norat, postremo & genitalia præcidere Iudæos uetat,
 tumultibus primū excitatis, mox rebellionē facta bel-
 lum exortū est, in quo (si Dioni credimus) non Aelia
 solū sed uniuersa etiā Iudæa ad internecionē usq; uasta
 ta est, quinquaginta milibus uirorū qui aut prælijs aut
 excursionibus interierant, desyderatis. Eutropius aut
 thor est postea Christianis relicta eam, qui incolerēt.
 Certum aut quantumuis afflictam, Constantino impe-
 rante

rante rursus nō modica hominū frequentia habitari
 coeptam. Vnde Hieronymus ad Paulinū scribens etate
 sua celebrē & uniuersi generis hominū toto orbe
 concurrentiū plenam, & Aeliam dictam fuisse, pro-
 didit. Frequentem fecerant tranquilla tempora, &
 quies à persecutionibus, maiorq; securitas ecclesiarū,
 quam sanctorū locorum fama in Syriam & Iudæā il-
 lexerat, neq; deerat cōmunibus uotis principū fauor.
 Quanquā ne sic quidē honos loco mansit, nec tuta ab
 exteris fuere quæ multis iam annis cōualuerant. Per-
 se enim Cosrhoæ regis auspicijs Iudæam ingressi, ur-
 bem illā, ingenti hominū strage facta, & Episcopo Za-
 charia capto, diripere, Heraclio imperante, annis
 post natū Christum sexcentis & nouem, post Hiero-
 nymi mortem centum octuaginta septem. Satis constat
 ea incursione Iudæorum manum, quæ se cum Persis
 coniunxerat, non parū damni nostris intulisse. Ad ex-
 tremum Urbanus II. urbis Romæ Pontifex, quem Pe-
 tri cuiusdam Heremitæ querelæ commouerant, Con-
 cilio in Gallijs habito, repetendæ illius author fuit.
 Quo tempore Galliarum & Germaniæ principes fle-
 bili Urbani oratione persuasi, ualidissimo exercitu
 comparato, non Hierosolyma solum, sed iustam etiam
 Syriæ partem Saracenis ereptam, regno Hierosoly-
 morum recens instituto subdiderunt, Anno à Christo
 nato M. XC. IX. Durauit regnum ad usq; Ruodolphi

Auindspurgij Rom. regis mortem, annis paulò minor
ducentis: dubium maiore ne clade amissum an veterem
partes, & mos quidam inoleuerat Crucis (ut aiebāt)
prædicandæ, qua signati milites, plerunq; nostros ma
iori damno quàm hostes afficiebant, grauissimis ali
cubi eo prætextu motibus excitatis. Sed & conatus
principum haud dubie pius candidusq; , parum pro
speris successibus excipiebatur, neq; ulla uictoria illis
incruenta stetit, quanquam tolerabile istud quidè fuisse
set si perpetuum: & si non oleum (quod dicitur) &
operam perdidissemus, post tantorum principum cla
des, toties nostris fuis fugatisq; tota demum Syria de
missa. Quam retineri in fide potuisse, sunt qui tradidit,
modo concordem per initia conatum nostrorum, cui
ritia & ambitio quorundam non turbasset.

T E M P L V M.

Templum.

Commodum mihi uisum, & de templo seora
sim dicere, quod ipsum quanquam sepe ante
tea spoliatum, immense tamen opulentia fuis
se antequam exscinderetur Cornelius Tacitus pro
didit. Condiderat illud initio Salomon quadringentis
octuaginta annis post Iudeorum ex Aegypto migra
tionem, ut tertio libro Regum legitur. Neq; aliud uis
lum magnificentie operis & impensarum regalium
certius

certius indicium, quàm quod sacræ literæ testantur, plus centum quinquaginta millium hominum opere, septimo demum anno ad finem perductum esse, ut mirum non sit famam illius toto terrarum orbe increuisse. Positum tradunt in ædito & conspicuo colle, non suapte modo natura, sed & arte munito. Verisimile autem tum maxime ut muniretur curasse Iudæos cum iam Babylonij uastassent, & rursus post solutum exilium restauraretur. Quum oppugnaret Pompeius ingenti fossa & firmis mœnibus cingebatur, quæ res in causa fuit, ut tertio primum mense, nec nisi obseruato ieiunij die caperet. Tradit autem Ezdras, seniores quosdam ex Iudæis cum instauratum ab exilio intuiti essent, plorare cœpisse, prioris templi memoria, cui secundaria illa structura non responderet: citra controuersiam enim & splendidissimum & pulcherrimum fuit quod Salomon, ut erat à parente iussus, extruxit. Cæterum ut regibus Iudæorum post Dauidem & Salomonem res aduersæ frequenter acciderunt, ob neglectum uiui dei cultum, ita neq; Templo unquã sua religio & dignitas illæsa permansit, postquam aras illi peregrinas excelsaq; & lucos frequentare, præterea templum (quod miremur) contemptis legis ceremonijs claudere, & Gentilium se sacrorum uanitate conspurcare cœpissent. Nec in pœnam solum & uindictam diuinæ iustitiæ irrogata illi genti affli-

etio est, sed & in admonitionem; ut neq; regno neque
 templo, figuris nimirum & umbris rerum tribueret,
 sed ad altiora intenderet animas, finemq; inquireret,
 cuius gratia illa fuissent introducta. Id quidem adeo
 diserte per prophetas egit, ut palam innueret ne legem
 quidem tanta comminatione promulgatam, bonam
 se dedisse, nec placere hircorum & taurorum sanguinem,
 &c. Hinc illa est rerum casuumq; in regum
 & sacerdotum historia uarietas. Regnum toties inuasum,
 demum & translatum. Templum tot modis spoliatum,
 incensum, restauratum, rursus spoliatum. In quo tamen
 uicissitudine afflictionum nihil horum sic intantum
 sublaturum aut subuersum est, quin ad prescriptum
 per prophetas finem suum peruenerit, Legi durandum
 erat ad Iohannem, Templo ad mortem Christi, & solutum
 illud in cruce templum triduoq; reedificatum. Sed
 & regnum tum primum Iudæis in totum ereptum est,
 quum ille ueniret qui erat mittendus. Nos hoc loco patet
 & qui templum inuasit, & qui instaurarunt conseruamus.
 Primum, post diuisum Iudæis à morte Salomonis
 regnum, Sesach, quem Suffachum Iosephus nominat,
 Aegypti rex & amicus Hieroboam: quippe qui profugum in
 aulam suam recepisset, post captam Hierosolymam
 ipsum etiam Templum spoliavit. Inde grauibus inimicitijs
 inter Israël & Iudam enatis, Ios rex Israël
 Amasia deuictus non urbem modo cepit,

cepit, spoliato templo, sed & thesauros regios abstulit. Nec externis modo, sed domesticis etiam regibus ad prædam patuit. Achaz Iudæ princeps impius homo, & regnandi gloria elatus, quo regem Assyrium Teglatphalassar tum Syriâ populantem, contra Phæcen Israël's regem concitare, & suarum partium succere posset, quicquid potuit pecuniarum corradens, ne Templo quidem pepercit, quanquam eluso consilio. Simile quiddam & de Ezechia Iudæorum regis scriptura prodidit, sed pio & deo charo principi iustissima facti causa fuit. Maluit hic pecuniam quam urbem perdere, nec ultionem quaesivit ut Achaz, sed liberationem, & caducæ rei dispendio saluti multorum consuluit. Sed & hostis potentia elatus, quum datam Ezechie fidem uiolasset, diuina ultione repressus est. Vtinam nostri iam olim Ezechie consilio in Sarracenos et Turcas essent usi, aurumq; quod in perfuratorias illas expeditiones profusum est, hosti datum, & pactis redempta pax esset (quod illustrem Senatū recipub. Venetæ aliquoties fecisse legimus) profecto melius haberet res Christianorū Orientis, quæ perpetuo illo belligerandi more hætenus habuerint. Præclare enim Cyrus ille Alexadrinæ urbis sub Heraclio Imperatore episcopus, qui quum armata manu immineere Aegypto Sarracenos uideret, neq; ullā spem haberet in Heraclij ope, ignauius tum ut tempora fere-

bant agente, optimum ratus cum gente pacisci ad
 prædam nata, annum eis tributum aliquot millium
 promittit. Hostis conditione accepta toto triennio Ae-
 gypto abstinuit. Demum delatus apud Heraclium Cy-
 rus, ut qui Aegypti opes in hostem transferret, Ma-
 nuelem quendam Armenium successorem accipit, quo
 tributum negante, continuo Aegyptum Sarraceni oc-
 cupant. Imperator pœnitentia ductus, Cyrum mittit
 oratum Sarracenos, ut finibus excedere annuumq; ut
 hic ante dedisset tributum accipere uelint. Tum quis-
 dam ex Sarracenis ingentem quandam columnam di-
 gito ostentans, Putas ne, inquit, Cyre fieri posse, ut
 hanc columnam deuores? Quo fieri posse negante,
 Tam (inquit ille) difficile est factu ut deinceps nos Ae-
 gypto excedamus. Ita sæpe nostris obfuit temeritas.
 Contrà fides seruata hosti, & que eximium Christiani-
 nis ornamentum est, mäsuetudo sæpissime profuit.
 Est & sub Ioachimo rege spoliatum templū, & mox
 paulò Sedechia capto, incensum & dirutum, annis
 quadringentis quadragintaduobus postquam à Salo-
 mone esset conditum, eo fermè tempore quo Tarquis-
 nius Priscus Romæ regnauit, annis ante natum Sala-
 uatorem paulò minus sexcentis. Inde restauratum, Va-
 goses Artaxersis illius, cui Ocho cognomen fuit Pres-
 ætus, uiolauit, testibus Iosepho & Eusebio. Mirum
 autem ab Alexandri posteris, Ptolemæis uidelicet &
 Anti-

Antigonis, adeo indignis modis tractari Iudeorum religionem potuisse, quum ipse tamen Alexäder Syriam cum exercitu ingressus, non urbi solū Hierosolymæ, sed & Templo honorem habuerit, neq; ab immolando pro legis ritu abhorruerit, et Andromachū in Aegyptum moriturus tutorem dederit. Contrā, illo mortuo, Ptolemæus Lagi filius, qui primus inter eius duces Aegypto præfuit, scæde profana scæde Templum legitur. Sed omnium insolentiam Antiochus uicit Asiæ rex, qui Epiphanes, id est, illustris cognominatus, quū Senatus auctoritate Aegypto cedere iussus esset, Iudeam ingressus, Templum spoliat, uasa cōstat, Iudeos ad idolorum cultum adactos, qui parere nolent occidit. Samaritis ut Iouis ædem in monte conderent, auctor fuit. Deniq; à sacris suis in totū coercitis Iudæis, aram extruxit, & super ea porcos immolauit. Adeo nullū superfuit contumeliæ genus, quod Deus illorum idololatriæ, uelut talionem redditurus, non immiserit. Haud obscure enim diuus Augustinus libro 18. de Ciuitate Dei indicat, Iudeorum cultum ab eo tempore quo prophete apud illos esse desisissent, quotidie in deterius collapsum elanguisse. Quanquam autem essent ex omni numero magni quidam heroës, qui Templi populiq; religionem saluam cuperent, & eximie de uindicanda Iudeorum libertate mererentur, neq; maligne conatibus interdū succederet, tamen ut in rebus

ad ruinā interitumq; pronis, nihil solidum, nihil diu-
 turnum erat, subinde prospera aduersis turbabantur.
 Postremo Romani, qui post Africam & Asiam debel-
 latam, Palestinæ pepercerant, intestinis Iudeorum di-
 scordijs adducti, uicō Antiocho, etiam Iudæam subiu-
 garunt. Primus Pompeius inuiolatum antea Romanæ
 militiæ Templū, cepit, & iure uictoriæ ingressus, ce-
 teris abstinuit. Dein M. Crassus homo auarissimus, ex-
 peditione contra Parthos suscepta, famaq; diuitiarum
 templi cōmotus, ex itinere Hierosolyma diuertitur,
 aurumq; quod ille intactum reliquerat, templo abstu-
 lit. Cassio quoq; tyranniciæ Syriam uexanti, sacrum
 illud patuisse constat, quod ante quidem & Gabinus
 & Scaurus & Varus affixerant. Titus uero Vespas-
 siani filius, structuræ, arbitror, admiratione captus,
 cum post direptam urbem, tantum opus in imperij or-
 namentum manere cuperet, onustū præda militiæ ab
 incendio frustra arcere conatus est. Arsit igitur inuis-
 to eo templum, quod (ut Iosephus ait) sententia dei da-
 dum damnauerat, aderatq; euolutis temporibus fata-
 lis dies. Mirum autem, quod idem Iosephus asserit, eo-
 dem die sub Tito incensum, quo ante Babylonij incen-
 dissent: hoc est, decimo Augusti die. Verum Titus, qui
 seruare Templum non potuit, hoc impetrauit à militi-
 te, ut saltem turres aliquot superesse sineret, que indi-
 cio esse posteritati possent, quantam urbem Pop. Ro-
 manæ

manus deleuisset. Constat autem Templum à Babylonijs incensum, primum restaurari ab his coeptum, quos Cyrus exilio adhuc durante dimiserat, quem numerum quinquaginta millium fuisse Eusebius scribit: postea uero captiuitate in totum laxata, secundo anno regni Darij ceu tradit Aggeus, à Zorobabel & Iesu filio Zoëdech utcunq; quadragesimo demum anno absolutum est, annis ducentis ante Alexandrum. De hac ædificatione locus ille Ioannis 11. cap. accipitur, Quadraginta & sex annis extractū est templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? Non plus enim septē annis in eo condendo Salomoni, quanquam ingenti hominum numero, laboratū est. Herodes coeptum opus octennio absoluerat. Fractæ erant exilio opes, & remoram Samaritani iniecerāt toties restorationis impedito consilio. Proinde factum, ut ne conferrī quidem primæ illi structuræ secunda potuerit. Memorandum autem quod libro uigesimotertio de Iuliano Imperatore Marcellinus scribit, Fauentem eum Iudæis de Hierosolymis condendis & reficiendo templo, post fatalem illam subuersionem decreuisse, negotiumq; Alippio cuidam Antiochensi, qui Britannias ante rexerat, maturandum dedisse. Qui post coeptum opus re horrenda ceu prodigio admonitus, ob crebras flammaram eruptiones, quæ inter fundamentorū uestigia eructassent, intermittere laborē sus

rit coactus. Certissimo argumēto, non placere dño, ut post abrogatā legis iustitiam, & consummationem à Christo præstitam, Templum denuo, uidelicet umbra post lucē, restauraretur. Neq; est ut quisquam de Amiani bona fide dubitandum existimet, quum in Oriente sub Iuliano militasse eum constet.

IUDAEORVM DISPERSIO.

Quoniam in hanc rem incidimus, uisa mihi et Iudæorū dispersio ad locorū memoriam capiendam digna, quæ referretur, maxime quæ uarie magis quàm uere quidā de illa tradiderunt. Sparsos Iudæos primū intelligimus, nō sponte Palæstinā egressos, sed aut ui abductos quum essent captiui, aut iure belli uenditos, aut qui compulsi rebus aduersis, fuga sibi consulissent. Primus omnium Teglatphalassar Iudæos in Cyrenem sparsit: nec multo post magnū eorū numerum è Galilæa & iuxta iacentibus terris, in Mediam & Persidem transtulit: quod ante Romanam conditam factum esse Eusebius affirmat. Alio item tempore ab illo, quo Syria inuasa Rasim regem occidit. Sæpe enim Syriā cum exercitu ingressum eum, ex quarto libro Regum intelligimus. Post hunc Salmanazar, & ipse potens Assyriorum princeps, Samaria occupata, regē Osiam deuictū cum reliquo Israël, qui decem tribubus censebatur trans Euphratē & Tigrim, multo antequam tribus Iudæ caperetur, abduxit.

Neq;

Neg; enim hæc propinquo aliquo tempore, sed iusto annorum interuallo gesta sunt, nec à nobis de quibusuis, sed de memorabilibus tantum dispersionibus fit mentio. Porro Nechaonem Aegypti regem quum aduersum Assyrios in Iudæam exercitum duxisset, Ioacham regem captiuum in Aegyptum deduxisse tertio eodem libro Regum traditur. Miserabilis tum status Palestinae fuit, quum inter Assyrios Aegyptiosq; uelut de regno est certatum, in medio enim posita nullam unquam letam uictoriã habuit, sed perpetuis ictibus partium, & ceu rupes aliqua marinis exposita fluctibus, aut hinc aut illinc exortæ tempestatis procellis obruta est. Dispersionum autem longe maxima, fuit in Babylonica illa captiuitate, cuius tamen, ut postrema scriptura (quod sciam) meminit, quando Ioachimo rege cum omni familia abducto, mox paulò Nabuchodonosor euersa urbe Sedechiam filijs & luminibus obratum, cum maxima captiuorum multitudine transfudit: quam Matthæus μετοικεσῑα μ βαβυλωνος uocauerit, & uulgo transmigratio Babylonica dicitur, septuaginta annorum spacio determinata, quo tempore Assyrij & Persæ rerum in Asia sunt potiti. Erat tum in Aegypto Pharao, Vaphres uocatus, ad quem sub Babyloniorum aduentum magna Iudæorū pars, conscientia rebellionis territa, ne in regis, ultionem querentis, manus inciderent, cōfugit. Vt eo tempore

Transmi-
gratio Ba-
bylonis.

etiam Aegyptum Iudæos incolere ex dispersione cœpisse intelligamus. Verosimile autem nec Suffachū in capiendis Hierosolymis prorsus hominum libertati pepercisse, cum & Ptolemæum illum Lagi, cuius supra meminimus, post captam urbem plurimos Iudæorum captiuos in Aegyptū traduxisse, constet, qui multis post annis à Philadelpho illo, de quo est in Alexandria dictū, manumissi sunt. Ex Titi autē Vespasianiq; uictoria multa millia Iudæorum uendita sunt, quorū haud dubie miserrima dispersio fuit, cum non abducerentur, sed uenirent, longe autem deterior emptiū, quā captiui conditio esset. Quanquam autem gens illa pro legis suæ & institutorum ratione, proq; reliquarum nationum contemptu quodam, antea nunquam nisi grauib; ut dixi, causis exagitata, in alienas se terras contulerit, sed in Palæstina ceu auita & à patribus recepta sede, continuerit: tamen postquam Iudæa populi Romani provincia facta est, & domesticarum dissentionū, factionum, tumultuum nullus finis esset, præterea uarie se duces legionū & militiæ Romanæ in administranda illa regione gererēt, exire in alias puincias & pro iure quo imperij iam pars esse uidebantur, cæteris itidē terris, urbibus, agris qui ditionis Romanæ essent immigrare cœperūt. Ad quæmodum Giscalis Galilææ oppido relictis Tarsum migrasse Pauli Apostoli parentes diuus alicubi Hierony

mas inuuit. Quanquã, ut à nobis est in Peloponeso dictum, odiosissimo semper Iudæorũ cum Gentibus cõmerto, quippe qui synagogas suas frequentarent, & provincialiũ sacris ritibusq; detraherent, ut non raro principes, Iudæorũ incolumitatẽ & ut eis in puincijs locus esset, cõtra Gentiũ insultationẽ, diplomatis atq; etiã edictis tueri fuerint coacti. Porro, qui ad hũc modum sparsi essent, auitæ sedis & religionis memores, singulis annis Hierosolymã ceu ad metropolim & sacrorum matrẽ dona mittere, & ad festos dies uel remotissimis à locis aduolare, temploq; & sacerdotio præcipuum honorẽ impendere, cõsueuerunt. Neq; id à Iudæis modo, sed & à Gentibus templi fama excitatis, factũ est: quod uel una Eunuchi Candaces profectiõne intelligitur. Et Augustũ Cæsarem, templum uel absentẽ coluisse, & eximijs donarijs ornasse, Iosephus auctor est. Hinc illa apud Lucam Act. cap. 11. à tot regionibus profectæ multitudinis frequẽtia. Hinc et Pauli singulare studium festis diebus Hierosolymam proficiscendi, qui non alio aut tempore aut loco maiore occasionem doctrinæ Christi in fratres propaganda, captare poterat. Hastenus de Iudæorum dispersione quam Gentes fecere. Nunc de illa dicendũ, quã nostri qui ex circuncisione credidissent, nõ à Gentibus, sed ab ipsis Iudæis, sunt perpesti. Quando mortuo Christo & rediuiuo, & in cœlos assumpto, doctrina eius nihilo minore odio in discipulis est horũ malignitate.

delata accusataq; & summi criminis loco habita,
 quàm antea in magistro & domino fuisset. Sunt ex
 empla eius rei plusscula apud Lucam in Actis: sed &
 literæ Paulo tum persecutori traditæ, quæ uersania &
 rabie in dominicam doctrinam accensi furerent, doc-
 cumento sunt. Non satis erat illis urbe summouisse
 nostros, nisi & in reliquam Syriam ad poenā qui con-
 quirerent, mitterentur. Diuus Hieronymus libro quin-
 to Commentariorum in Esaiam, tradit Iudæos non in
 Syriam solum, sed & in omnes gentes literas dedisse,
 ne passio Christi reciperetur, totumq; orbem huius-
 modi blasphemix disseminatione impleuisse. Vnde il-
 lud quoq; accidisse arbitror, ut etiam Romæ sub Clau-
 dio aduersum nostros qui tum primùm illò uenissent,
 tumultuari propter Christum (teste etiam Suetonio)
 cœperint, atq; ea re Claudium seditiones indigne se-
 rentem, ad hoc ipsum impulisse, ut Iudæos in totum ur-
 be pelleret. Nec alia magis caussa, rebus postea migra-
 gatis, suam illam ad fratres qui Romæ erant, epistolam
 scripsisse Paulum, quàm ut dissidiorum molestia de
 medio sublata, conceptum Gentibus in Iudæos odium
 tolleret, rursus & circumcisioni supercilium detra-
 heret, doceretq; nec præputium nec circumcisionem
 quicquam esse, sed iustitiam quæ ex fide esset in Chri-
 stum. In Iudæa uerò tametsi nomē Christianū summa
 inuidia premeretur, neque esset ulla nostris à poenis
 quiet,

quies, tamen in summis illis procellis ecclesiam tutatus est dominus, sed pauperem, & cuius alimoniam de aliarum ecclesiarum liberalitate, Paulus Apostolus pro uiderit. Iudæi suo in templo stipem iaciebant, quo uentres ociosorum alerentur, mactabant animalcula, quæ sacerdotia saginarent: denique in uasa, & luxum aboli splendoris pars opum profunde batur, quo exterius niterent, cum ipsi intus putrescerent. At Paulus fraternæ charitatis præscripto, uel ab Europæ ecclesijs colligit quod pauperibus sanctis in alimoniam suggerat. si templa erant dei uiui, in speciem squalidi & neglecti, intus puri, hoc est sancti. Petrus autem ad fratres per Asiam dispersos scribens, sanè neque hos solum qui ob fidem in Christum Hierosolymis essent pulsati, neque illos qui antè in ea loca uenissent, seorsim uidentur accipere, sed generaliter complecti sparsos. ipse enim Paulus Christo per synagogas Asiæ prædicato, perquam multos Iudæorum ad fidem cõuertit, teste in Actis Luca. Porro doctrinæ Pauli etiam Petrus meminit, uelut innuens haud latere sese, quod ea ipsa professissent. Non prætereundum autem ecclesiam Hierosolymitanam, Claudij temporibus haud incelebrem fuisse, quoniam illi legalium ceremoniarum obseruatio fauoris aliquid apud Iudæos conciliaisset. Et Hierosolyma ipsa gentis caput haberentur. Post subuersionem autem quæ annis decem & septem post Claudij imperii

Fratres dis
 perisionis.

peratoris mortem facta est, & urbis & ecclesie dignitas ad Caesaream transijt. Nam & Tacitus qui post excidium Hierosolymitanum scripsit lib. X XI. Caesaream caput Iudaeae facit, & Hieronymus in Epistola quadam ad Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, indicat, etiam sua aetate Caesaream metropolim Hierosolymitanam fuisse. Quanquam huic urbi uel afflictae & dirutae, sensu per honos habitus Apostolicae sedis, ob tot tantarumq; rerum & in primis Apostolorum memoriã, honoris praerogatiua iam olim seruata, & Nicenae etiam Synodi decreto constabilita. Tanta autem legis cura primis illis fratribus Christum confessis adfuit, ut Eusebius tradat, non nisi ex circumcisione illis lectos episcopos fuisse, et ex Gentibus tum primum admissos, cum fractis Iudaeorum rebus, & urbe subuersa, diuina etiam ultione in templum esset saeuitum. Certè Iudaizasse etiam Iacobum Apostolum, primum ecclesiae illius Episcopum, illa palam testatur quae Lucas Act. X XI. tradidit, quod quidem haud ita factum intelligimus, uelut incognita illi iustitia fieri fuerit, qui Gentes tamen legis onere non grauandas censuisset: sed quod externo illo & per se innocuo cultu, parcendum Iudaeis existimauit, quo maior ei occasio de illis persuadendis & Christo lucrificandis, ad maius esse posset. Qua de re, & Paulo constatam inimicidiam, hoc praetextus genere declinare, & munus ministerij illius fauorabile efficere, fuerat conatus. Nihil enim

enim in religione controuersa intempestiua libertate nocentius est. Iam & catalogis census Hierosolymitanos pastores, & ἀποτύχοις in scriptos fuisse constat, ut alios quoq; maiorū ecclesiarum præsides, ceu à nobis in Alexandria dictum est.

S A M A R I A E T I N I B I D E

Iudæorum regno.

S Amariā pulcherrimo Palæstinae & uberrimo loco sitā esse Hieronymus tradit, quanquā nec Iudææ magnitudine nec Galilææ conferenda. Habet ab æstiuo Occasu mare nostrū, & in littus cui Cæsarea urbs clarissima imposita est, prominet. Ad Boream & latus Orientis Galilæa excipitur, p̄xime lacum Tiberiadis, & Iordanē etiā transgressa, ad Arabica usq; deserta immittit. Iosephus libro belli Iudaici III. à uico Genariæ incipere eam, & usq; ad Atrabitanam Toparchiā contingere, prodidit. Primum quidem illa à duabus tribubus, Ephraim & Manasse, possessa, mox & regno Israëlis attributa. Quandoquidē Salomone rege mortuo, cum maior tribuum pars filij eius Roboam fastum plus quā tyrannicum ferre nollet, & defectione facta, Hieroboam præclarum illum uirum sed humili ortum genere, regem creatū sequuta esset, Samaria sedi delecta est: inq; ea Sichem uetus & patriarcharum memoria celebrata ciuitas, quam Abimelech iam antea euerterat, ab Hieroboam

exstructa & pro regia habitata est. Durauit autem id
 regnum ducentis quinquaginta annis ad usq; Salman-
 nassarem Assyriorum regem, à quo Israël, ut ante
 diximus, captus & in Persas & Medos abductus est,
 annis haud multo minus ducentis ante id tempus quo
 regnum Iudæ ad extremum Nabuchodonosor sustulit.
 Porro Israël sublato Salmanazar memor quanta dif-
 ficultate Sichmiam & reliquas Samariæ urbes cepisse
 set, præsidio ab Assyria misso totam illam regionem
 cõmuniuit. Eusebius milites illos Samaritas, id est eu-
 stodes dictos autumat, uelut inde Samariæ nomen exor-
 tum esse putandum sit, cum longe uetustius & alijs
 quoq; de causis natum esse, uel ex ipsa scripturæ au-
 thoritate constet. Mixtum autem & militare hominũ
 genus, quanquam Mosi legem recepisset & iactata
 religione deum se Iudæorum colere profiteretur, ta-
 men interim dijs itidem suis seruebat, iuxta consuetu-
 dinem Gentium de quibus in Samariam fuerant trans-
 lati, qua de causa Iudæis quanquam & ipsis haud adeo
 modum sui iuris obseruantibus, inuisi semper Samari-
 tani fuerunt, & contrà, Samaritanis Iudæi religione
 diuersi. Vtroq; enim populo legis possessione sibi uen-
 dicante, grauissimis sæpe dissensionibus est laboratũ.
 Neq; alia magis causa templi restaurandi consilium,
 tam diu protractum fuit, quum iam Babylone Iudæi
 reuersi essent, quàm quòd Samaritani æmuli iam, non
 religionis

religionis modo, uerum etiam gloriæ, populum capti-
 uitate fractum & uelut nouū qui tot annis abfuisset,
 apud Syriæ præfides & Satrapas Persarum, calum-
 niosis delationibus criminari & quibusuis de caussis
 arcessere, tantumq; negotij concitare perrexissent,
 alienatis principum animis, ut ægre illi, rebus propius
 cognitis detectaq; Samaritanorum inuidia ad templū
 redificandum admissi fuerint. Suum iam templum
 Samaritæ meditabantur, & inique ferebant populi
 postliminio reuersi incrementum, à cuius iam olim po-
 tentia sibi timuissent. Neq; paulò minus crudeles in se
 Israël & Iuda fuerunt (qui regum tamen externo-
 rum arma in mutua excidia euocarant) quàm postea
 Samaritani & Iudæi fuissent. Iosephus tradit hoc in-
 genio Samaritanos fuisse, ut quoties aduersis rebus Iu-
 dæa premeretur, Iudæos se esse pernegarent, contra,
 prosperis in rebus Iudaismum maxime profiterentur.
 Versuti homines, & qui posthabita honestate, ex uno
 ore (quod dicitur) calidum & frigidum efflare con-
 sueuissent. Notandum autem à Samaritis eo primum
 tempore suum illud in monte templum esse condi-
 tum, quo Dario iam ab Alexandro deuictò, Syria
 Macedonum armis petita est. Tum Sanabalath, an-
 tea Darij per Syriam præfectus, mutatis rebus (ut fit
 sepe) magno militum numero ad Alexandrum dese-
 cit, filiamq; Isacham nomine, Manassæ, Iaddi Hiero-

Templum
in monte.

solymorum pontificis fratri, quo cum illi familiaritate
 intercesserat, matrimonio elocauit. Ea re cognita Iada-
 dus fratrem, ut qui contra legem alieno se matrimo-
 nio prophanasset, accusatum urbe summouit. Sanabaz-
 lath Iaddi fastum indigne ferens, simulq; generi fortu-
 nis & honori consultum cupiens, fauore Alexandri
 impetrato templum ingens super montem Garizim
 proximum Samariæ condidit, generumq; ei præfuit.
 Qui locus posteris annis sanè celeberrimus factus est,
 cæterum cultu ob Gentium & Iudæorum confusa sæ-
 cra, prophano foedoq;. Verum deum ore fitebantur,
 & re ipsa plures colebant. Creatorem adorabant, &
 rebus interim creatis par honos habebatur. Specie ta-
 men cultus & fama templi elati, adeò sibi fiducia qua-
 coram Ptolemæo Philometore, ad quem tum Palesti-
 næ iurisdictio pertinebat, de religione contenderint,
 rege tum quidem pro Iudæis pronuntiante. Eius des-
 lubri Samaritana illa meminit Ioan. IIII. Patres nos-
 stri in monte hoc adorauerunt, & uos dicitis quod
 Hierosolymis est locus ubi oporteat adorare. Et Iesus
 contra, Mulier crede mihi, uenit hora quando neque
 in monte hoc, neq; Hierosolymis adorabitis patrem,
 & c. Magnum autem & odij in Iudæos & contema-
 ptus argumentum fuit, quod Iudæis quacumq; caussa
 Hierosolyma digressis ad instar Romulei asyli pere-
 fugij

fugij locus apud Samaritas fuit, si Iosepho credimus. Ne uidelicet deessent qui odisse pergerent. Neq; illud fortasse prætereundū, quanquam haud ignotum uulgo, Iudæis ab exilio reuersis, longo tempore nullos reges sed sacerdotes & principes uiros loco regum fuisse, quemadmodum primis illis post trigesimum captiuitatis annum Cyri fauore regressis, Zorobabel & Iesus præfuisse leguntur. Regni uero sublatis euiden-tem causam fuisse idolorum cultum ex quarto Regum cap. XVII. deprehenditur. Sed iterum locus regno factus est, nimirum ut compleri prophetia posset, de regno Iudaico tum demū in totum auferendo, quum qui mittendus foret, ad peteret. Paucis igitur annis antequam Syria Romanorum facta esset, circa belli tempus quod aduersum Iugurtham gestum est, Aristobulus Ionathæ filius primus post Babylonicā transmigrationem rex pariter & pontifex diadema sibi sumpsit. Aristobulo Ianneus successit, qui & Alexander dictus est, impotentia animi & tyrannidis seuitia infamis. Quo defuncto uxor eius Alexandri laudatissima matrona habenas regni tenuit, relictis ex Alexandro filiis duobus Aristobulo & Hircano, quorum alterū Pompeius rebus Iudaicis præfecit, alterū, ut ante dictū est, Romā uinctū duxit. Primus q̄ præsidia & legiões Syriæ et Palesinæ imposuit, qui Iudæos prius uectigales, mox & tributarios fecit. Dein fauentibus

Natio pra
ua & adul
tera.

Romanis armos Antipater extulit, post quem Herodes filius, cuius regno sceptrum Iudæis ablatum est. Satis aut̄ superq̄; ex Iosephi & Eusebij historia constat nunquā deteriorē Iudæorū uitam in totū fuisse, quā sub aduentū Domini nostri Iesu Christi, neq; deinceps ad excidiū usq; ullum malitiæ finē fuisse. Vt ea causa Iosephus homo Iudæus, & mysterij incarnati saluatoris ignarus, ingenue fassus sit corruptissimum sui seculi uitæ genus, merito diuina ultione punitum, & fatalem Iudæorum interitum fuisse. Primum pontifices ad summa rerum gubernacula euecti, ambitione, fastu, luxuq; tumebant: nulla eis legis cura, nulla pietatis erat, primas sibi partes ceremoniæ uendicauerant, atque hæc quidem non tam ex legis decreto, quā proprijs sanctionibus introductæ, magna parte diuinis decretis repugnabant. Proba species habitus, facies composita, & in sacris non inconcinni mores erant. Cæterū peractis illis, & arbitris remotis, ad dolos, fraudem, calumnias, æstuans inuidia animus redibat. Neq; quicquā Pharisæico supercilio, aut iniquū aut impiū erat, quod modo ad quæstū faceret, in quo (teste etiam Paulo) summā illi pietatis statuebant. Alijs autē illorum exemplo ad paria contendentibus, insidias parare, percussores summittere, ueneno tollere, consueti: ne ipsi quidem templo parcebant tot nominibus, illis sacro, quin sanguine interdum percussorum madesce-

ret,

ret. Iosephus author est, in templo fratrem à fratre ambitione debacchante, stricto gladio, interemptū esse. Sed & noxiæ conspirationes urbē replebant sanguine. Vt non iniuria Christus Matth. XXIII. illorum hypocrisis perstricta, dealbatis eos sepulchris similes esse dixerit, quæ foris quidē speciosa uiderentur, intus aut plena omni spurcitia essent. Sed & Isaiæ oraculū notare illos inuit, Populus hic labijs me honorat, cor aut eorum procul abest à me, frustra me colunt docentes præcepta, doctrinas hominū. Præterea culicem colare, & camelū glutire illos dixit, præteribāt enim quæ non licebant, abijciebant quod concessum erat. Iniquius ferebant iuramentū per aurū templi, & per donū altaris factū, quàm quod per ipsum templum, ipsamq; aram factū esset: hoc est, sua pluris faciebant quàm quæ essent iuris diuini. Re ipsa natio praua & adultera erant. Quos uerissime Christus progeniem, Ioannes genimina uiperarū dixerit, Stephanus autem Act. VII. proditores & occisores Christi. Quorū hoc præcipuū studium erat, ut quàm plurimos ex gentibus in suā factionē traherent, & quo plus apud eos sibi fauoris esset, in suū morem transgressos, profelytos facerent, quod ipsum nō legis modo cōmendandæ, sed priuati etiā commodi studio fiebat. Super omnia aut, contra legē, gentium sibi potentiā fœderibus conciliabāt. Romā etiā iam olim legatis missis, qui id agerent, quo

illis per foederū uincula sedem auitam & regni digni-
 tatem tueri, præterea synagogæ immunitatē retinere
 possent. Præsidibus postea prouinciæ haud raro ingen-
 ti largitione corruptis impetratisq; quo suis studijs
 uellent patrocinari, neq; inuasīs semel honoribus des-
 esse. Notæ sunt largitiones Hircani in Gabinium, no-
 tiores Herodis in Sosium, aliorumq; in alios de quibus
 qui uelit nosse, Iosephum & Eusebium legat. Mirum
 autem, unde illis animus largiendi, quorum auaritia
 præ cæteris mortalibus insignis esset. Intelligebant ar-
 bitror ne opes quidem illis consistere posse, qui regno
 semel essent exuti: & liberalis esse etiam auaritia as-
 solet ubi lucri spes refulserit. Præclarum autem istud
 Oniæ iusti facinus, qui, ut lib. XIII. Antiquitatum
 Iosephus tradit, Aristobulo & Hircano fratribus bela-
 ligerantibus, quum Aretas Arabum rex Hircani para-
 tium Aristobulum in templo diutius obsedisset, nec ca-
 peret, protractus à milite in mediū, & (quoniā haud
 multo ante orando pluuiam impetrasse crederetur)
 orare iussus esset, ut Aristobuli milites dissiparentur:
 stetit in medio, atq; in hæc uerba orauit: Deus omnium
 rex, quoniam & hi qui mecum consistunt, tuus existit
 populus, & qui obsidentur tui sacerdotes sunt, peto
 ut neq; istos exaudias contra illos petentes, neq; illos
 contra hos orantes, &c. Indignum ratus est uir opti-
 mus, in ciuilibus dissensionibus aut illi aut isti parti ui-
 toriam

etiam precari, cum neutra agat ex officio. Neque
 dubium est, quin deus populū illum perditurus, iuxta
 prophetarum testimonia, uertiginem erroris, & ci-
 uilium armorū furorem illorum animis immiserit, qui
 merita demū ultione exciperentur. Quanquā autē ue-
 hementi illa & atroci Vespasianorū expugnatione,
 ita profligatæ Iudæorum res fuerunt, ut ne suspicio
 quidē rebellionis aut studij rerum nouarum reliqua
 esse uideretur, tamen ita semper odiosum molestumq;
 illi genti utcunq; afflictæ alienæ dominationis iugum
 fuit, ut præter etiam spem & opinionē omnium, con-
 temnere periculū & in rebus uel deploratis tumultua-
 ri ausa fuerit. Adeo non satis erat tot semel capitibus
 truncatam Hydram illam, nisi alia succreuissent quæ
 cederentur. Sub Adriano rebellarunt Iudæi infelicissi-
 mo successu, de quo ante dictum est. Iustiniani ætate
 annis post Christū fermè quingentis in Palestina Iu-
 lianū quendam legerunt, & coronarunt, arma recta
 in Christianos moturi, sed insolentiam imperator, ca-
 pto & decollato Iuliano, repressit. Iidem Phocate im-
 perante, seditione mota Anastasiū Antiochenum Epi-
 scopum, unco tractū & ore obscœnis oblitum, inter-
 fecerunt, magno simul ciuiū numero interempto, &
 parte urbis incensa. Persarū irruptio eos tū animaue-
 rat, nec satis illis fuerat Antiochiæ tumultuatum, ni-
 si sua cum Persis manu coniuncta uel Hierosolymæ

dirrapiendæ authores extiterint. Fecerunt & Septimio Seuero negotium, sed coërciti sunt. Deinde Gallo Cæsari imminuerunt, nocte quadam plusculis militibus dolo interemptis: ob quam iniuriâ Gallus, ut erat crudelis & ultorij animi, Cæsaream, Tiberiadem & Diospolim clarissimas Palestine urbes in quas illi se patrato facinore sparserant, celeri impetu concremarit, authore Eusebio. Memorabile autem quod tradit Hieronymus, nobilem Cypri urbem Salaminem, Traiano imperante, ab illis deletam fuisse, accolis omnibus interfectis, quod facinus, sola illis, ut arbitror, doloris impatientia, & quod nulla amplius spes salutis eluceret, extorserat.

G A L I L A E A.

Galilæa.

S Amariam Galilæa sequitur, fertilissima regionum & uirorum quondam fortium alitrix, seu tuq; adeo felici, ut cum Samaria reliquisq; adiacentibus regionibus ob soli ubertatem de palma certet. Jordanis illam clarus annis è Libani radicibus delapsus, ferme mediam findit, uicis iuxta, clarisq; opipidis frequens, ambitiosus enim est, & subinde sese præbet accolis, Plinio. A Septentrione eam Libani & Antilibani altissimorum montium iuga claudunt, partem occidentalem Phœnicia excipit, cum qua illi tanta uicinitas est, ut uel Hieronymus Samaritiam

Samariam & Galilæam eius partes fecerit, Libanum
 regioni Phœnicia attribuerit. Terminatur ab Ortu
 Syria illa, quam ob demissam à decliuitate montium
 planitiem Cœlen appellari ante dictum est. Qua par
 te ad Meridiem spectat, Samaria & Arabia arenosis
 terminatur. Vniuersam ueteres in superiorem & in
 feriolem diuiserunt. Superior Libanum, seu Antiliba
 num dicere malimus, & Iordani fontes habet, Galilæa gentium dicta, quoniam extima sit Palestina, etiã
 Galilæa gentium.
 ipsis Syris contermina. Inferior lacum Tiberiadis am
 bit. Trãsiordanem autem plerisq; locis montana exa
 sperant, inter quæ etiam desertis squalet. Montium ea
 parte præcipui Trathonis dicti, inter quos Gaulon ci
 uitas celebris quondam in tribu Manasse, præterea re
 gio Bathanaa, à quibus locis Tetrarchia Gauloniti
 di, Trachonitidig; & Bathanaa nomina data. Con
 trachonitidis.
 stat autem à quarta regni portione Tetrarchiam di
 ctam, & Tetrarcham Præsidem eius siue regem. Nam
 & Lucas Act. 12. Herodem iuniorem regem uocat,
 qui Tetrarcha fuit, & paterni tantum regni partem
 tenuit. Sicut & Agrippa minor itidẽ Tetrarcha, rex
 à Claudio Cesare dictus est. Certe Plinius libro 5. Te
 trarchias in regna descriptas fuisse cõmonstrat. Apud
 Eusebium in Chronicis Tetrarchæ quatuor numeran
 tur, Herodis filij, quos parte regni paterni Augustus
 donauerit: uelut inde uerisimile sit non inis originem
 Tetrarcha.

deductam esse. Cum ante hos Herodes pater, uiuente
 etiamnum Antipatro tetrarcha Galilææ factus fuerit,
 & C. Plinius lib. V. decem & septem Tetrarchias in
 Syria esse tradat, sicut & Toparchias in Iudæa decem,
 quas ordine enumerat, à quibus Toparchæ uocati lo-
 corum Præfecti, quos paulò longius à regni specie ab-
 fuisse satis constat. Intelligimus igitur Syriæ admini-
 strationem initio Græcis quadripartitam fuisse, atq;
 inde Tetrarchias ipsas regiones suis limitibus deter-
 minatas, & Præsides earum Tetrarchas appellatos
 fuisse. Deinde illis amplius diuisis, & aucto portio-
 numero, uetus interim & primo datum nomen man-
 fuisse. Lysaniã autem non Herodis (ut apud Eusebium
 legitur) sed Ptolemæi Minæi Chalcidis iuxta Liba-
 num montem tyrãni filium fuisse Iosephus docet. Cu-
 ius regni pars etiã Abila fuit celebre & populosum
 Syriæ oppidum, quod apud Ptolemæum Lysanium di-
 ctum est, à quo tetrarchia Abilene cognominata, quã
 Lysanias post patris Ptolemæi mortem uiuente adhuc
 Augusto accepit, & multis post annis Tiberio impe-
 rante tenuit. Proinde scientissime Lucas secundo ca-
 pite prioris libri de hisce partibus ad hũc modum lo-
 cutus est. Anno decimoquinto imperij Tiberij Cæsar-
 ris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha uero Gal-
 ilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha
 Iudææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abile-
 nã

nes tetrarcha, &c. Iturea enim finitima fuit Galilæe Iturea
gentium, quam Philippo Augusti liberalitate contri-
butam supra diximus. Dicta autem illa est ab Itureis
bellicosa gente, haud longe Damasco montanis inha-
bitante, de quibus etiam Vergilius,
Iturei Scythicos torquentur in arcus.

LOCA IUDAEAE, SAMARIAE,
GALILAEAE.

NE toties repetendo locorum situ historiae se-
riem satis alioqui uel breuitate impeditam
turbare cogemur, placuit simul Iudææ, Sam-
ariæ & Galilææ loca duntaxat insignia ordine enu-
merare. Multis hoc ipsum egit Hieronymus in que-
stionibus & locis Hebraicis, & extat libellus illius ti-
tulo, qui de locis quorū in Actis Lucas meminit, con-
scriptus est. Nuper & Zieglerus noster Palestinam
singulari diligentia non descripsit modo, sed & Ta-
bulis exaratam proposuit, ut equidem hoc labore su-
persedere potuerim, nisi ante recepissem ea me semel
loca redditurum, quorum scriptura Noui (ut uocant)
testamenti meminisset. Expediam igitur paucis. Oliua Mons Oli-
uarum.
Act. i. iter sabbathi ab illa abfuisse ait, hoc est, quantū

- abesse Iudæo sabbathi die licuisset, id spatium duorum millium passuum erat. Ab hoc monte (ut pie & eleganter ab Erasmo dictum) Christo iuum est ad crucis ignominiam. Ab eodem itum est ad gloriam. Ad eius
- Gethsemani.** enim radices uillula erat Gethsemani, & iuxta eam locus, quo appetente iam captiuitate, cum discipulis suis peracta coena dominus oratum abiit, Matth. 26.
- Bethphage.** Nec procul alius uiculus Bethphage, in quo, dominum per montem Oliueti intraturo, iumetum apostolorum uestibus instratum est, Matth. 21. Luc. 19. Vertex montis uel Hieronymi etate dominicæ ascensionis uestigiis tenuit, ceu liber ille de locis Actorum Lucæ scriptus inuenit. Nec procul Hierosolymis Bethania uilla quindecim plurimum stadiorum spacio absuit, Ioannis 11. uicina autem Oliuarum monti, Mar. 11. Simonis leprosi, præterea Marthæ & Mariæ hospitij, & ex mortuis suscitati Lazari memoria nobilis. Locus autem ille, ubi Saluator pro omnium salute crucifixus est, proximus urbi fuit, ad Septentrionalem plagam montis Sion. Hic a Hieronymo Golgotha uulgo dictus ab caluarijs hominum, de quibus sumptum esset supplicium. Quo loco tribus horis uiuum inter latrones pependisse, & nona primam hora mortuum, quum sexta esset in crucem actus, Matthæus indicat. Horas autem non nostro, sed Babyloniorum more diem ab ortu auspicantium, sumpsisse Iudæi uidentur, ut prima hora sole oriëte, sexta meridie,

meridie, Nona declinante iam ad uesperū sole obser-
uata numeratāq; sit. ad quod & Euangelij historia con-
firmat, quæ Christum captiuum initio in Caiphæ a-
trium ductum, excussūq; ea nocte à Sacerdotio tra-
dit. Sed & Petrum (ne quis primam noctis horam in-
telligat) ipso gallicinio Christum abiurasse constat.
Matheus 26. capite ordinē rei gestæ prosecutus, Ma-
ne autem, inquit, facto, & c. uinctum eum adduxerūt
& tradiderunt Pilato præsidi. Porro & Lucas 23. ca-
pite audita eius caussa, & cognito quod Galilæus es-
set, ad Herodem tetrarcham, qui tum fortè Hieroso-
lymis agebat, à Pilato missum fuisse Christum ceu di-
tionis eius hominem, palam indicat. Deinde spretum
ab hoc, & remissum, post Iudæorum ad rauim usque
clamantiū querelas auditas, demum traditum ad cru-
cifixendum fuisse. Vt eiusmodi actione haud dubie bo-
nam diei partem insumptam, & sexta primum hora,
hoc est, ipso meridie Christum affixum cruci fuisse in-
telligamus. Enimvero eo tempore quo passus est Chri-
stus, id est, VIII. Calend. Apriles, Sexta hora ad so-
lis ortum propter æquinoctij uerni æqualitatem exi-
mie quadrabat. Neq; alieno sensu à Christo Ioan. 11. di-
ctum est, Nōne duodecim sunt horæ diei? Quam o-
enim minor est latitudo paralleli cuiuscunq; ab æqua-
tore, tanto maior est dierum noctiumq; in uniuersum
æqualitas. Porro si hora tertia Petro apostolo Act. 2.

Horæ, Pri-
ma, Sexta,
Nona.

Duodecim
horæ diei.

matutina est (hanc enim uel hac sola causa ab ebrietatis suspitione uindicat) consequens est Sextam in meridiem inclinasse (cum & prima hora matutina esset ut supra) ac Nonam in uesperem. Nam si nona hora, ut à nobis annumeratur, mortuus Christus fuisset, umbra exorta naturalis, & extra miraculum fuisset. Aequinoctij enim tempore in Iudæa Sol nona post meridiem hora profunde occiduius est: quod à parala lelo latitudinis, uel ab his qui Cosmographiam à limi

Tenebrę or ne salutarũ intelligitur. Atqui tenebrę illę super ter
te super ter ra Iudæa factę Christo patiente, summę admirationi
ram. fuerunt contuentibus, cum, quod tribus horis, id est, quoad in cruce uixisset Christus durassent, tum etiã quod tempore insueto, sole scilicet cœli umbilicũ tenente, accidissent, nec deliquiũ pro naturali syderũ cursu contigisset. Tum enim luna decimaquinta, hoc est plena erat, & ex diametro aduersa soli, nec umbra terrę officiebat, quę diuersum semper & oppositũ uia solis semicirculũ occupat. Verũq; sit, quod super illo Matth. loco Hierony. tradit, Pascha tempore lunam semper fuisse plenissimã, & solis defectũ nunquam nisi ortu lunę fieri solere. (Quo in loco non κοσμικόν Hieronymus, sed ηλιακόρ, id est, solarem, ut astronomi eum uocãt, ortum intelligit, luna uicel licet suo motu corpus solis transeunte, & uespertino iterum emergente, id quod proximis à nouilunio die

bus fieri affolet.) Nec audiendi sunt qui Dionysij sen-
 tentiam de eclipſi afferunt, in quorū numero eſt Ly-
 ranus, qui eodē tamen in loco hoc ipſum quod probat
 redarguit, & errore uix digno eius nomine, ab ortu
 lunā approximare Soli uelut motu primi (ut uocāt)
 mobilis, ac non magis proprio motu ab occaſu ortum
 uerſus. Dionysij authoritate, puto, deceptus credidit.
 Ut interim non dicamus quā ridiculum ſit Paſchæ
 tēpore, id eſt, plena luna eclipſim quærerē. Ne Cho-
 rebo quidem tot modis ſtulto iſtud ſomniare liceat, ne-
 dum philoſopho, quanquam quid huic Epistoſe Dio-
 nyſij tribuendum ſit, quam uulguſ iactitat, et quid de
 authoris nomine æſtimandum, abunde duo eruditio-
 nis lumina, Laurentius Valla & Erasmus Roteroda-
 mus, ſuis in nouum Teſtamentum annotationibus pro-
 diderunt. Iam ut ad horas reuertamur, ipſe Hierony-
 mus ppheticos ſermones in hoc adducit, ut Sexta ho-
 ra, hoc eſt, meridie tenebras illas obortas eſſe doceat.
 Amos 8. Occumbet ſol meridie, & contenebrabitur
 ſuper terram in die lux. Et Ieremiæ 15. Occubuit Sol
 cum adhuc media eſſet dies. Clariffime autē Matthæus
 in 28. capite, ueſpere factō Iosephum de Arimathia
 corpus Ieſu iam mortui à Pilato impetratum condi-
 diſſe tradit, ut uel eo ſolo loco ante ueſperam mortu-
 um eum conſtet. Nec adnotaffemus tam leuicula, &
 quæ merito faſtidio eſſe uel parum peritis poſſint,

Hora ſexta

- nisi eam nouerimus quorundam inscitiam esse, qua
uel hoc in scirpo nodum quærat, & coram ecclesijs
in dubium uocet, quæ ostiarij & æditui ipsorum pro
comperito habent. Nunc reliqua prosequemur. Agri
illum sanguinis Iudæ proditoris pecunia empti, Hiero-
ronymus proxime Golgotha fuisse tradit. E remotio-
ribus autē ab urbe locis Arimathea fuit. Haud procul
Lydda. Lydda uicibus Iosephi decurionis illius qui Christi cor-
pus sepulture tradidit, Lucæ 23. Lydda ipsa, quæ pos-
tea Diospolis dicta, præcipuum inter Iudææ oppida
fuit, in quo Petrus Aeneam paralysi decem & octo
annis laborantem, non sua sed Christi uirtute libera-
uit, Acto. 9. Proximus ei locus Assaron, cuius uicem
apud Lucā fit mentio. Quanquam Hieronymus Com-
mentarijs in Abdiam non Assaron, sed Saronas apud
Saronas. Lucam legit, plagā intelligens campestris iuxta Lyd-
dam. Et in libro de locis Actorum Lucæ, Saronas, in-
quit, quod interpretatur Campestris regio, est Casar-
reæ Palestinæ usq; ad oppidum Ioppe pertingens. Et
mox paulò, Sed & inter montem Thabor & stagnum
Tiberiadis, regio Saronas appellatur. Porro Saronas
idem author in 35. caput Isaia scribens, campum uel
Emaus. loca campestris interpretatus est. Emaus auctore Lu-
cæ prioris libri 24. cap. sexaginta stadijs ab Hierosol-
ymis absuit: uetus oppidum, & cui Romani post de-
uictam Iudæā nomen mutarint, à uictoria Nicopolim
appellauit.

appellantes. Plinius 5. libro Emaum inter Iudæa toparchias censet. Nostris memorabile Emauntis nomen est, ob Christum quum à resurrectione cum discipulis hesitantibus profectus, coenatusq; ex panis fractione cognitus est. Ioppe uicus, quondam oppidum uicinum **Ioppe**, Diopoli, & antiquius terrarum inundatione creditum Pomponio, à quo & Ioppica toparchia cognominata, aspero & importuoso littori nostri maris imposta, bellis Iudaicis quod Neronis auspicijs, ductu autem Vespasianorū actū est, sæpe direpta, postremo euersa est. Vulgo hodie Iaphet dicitur, primaq; in Palestinā peregrinātes excipit. Extāt adhuc ueterū adificiorū uestigia quædā in edito littore, iuxta quæ domus aliquot raræ et pauca habitātur. Ioppe Petrus princeps apostolorū apud Simonē coriariū diuersatus, discipulam dñi cui Dorcas nomen erat, à mortuis suscitauit, **A. 9.** Clarissima autem urbiū Palestinæ **Cæsarea**, antequam Turris Stratonis uocata, quam bellis fractam Herodes Antipatri filius continuo decennio non aestimandis sumptibus extructam Cæsaream in gratiam Augusti Cæsaris uocauit, cui & templum erexit, & ludos quinquennales siue Olympicos dicauit. Caput eam Iudæa fuisse ante diximus, quare & nostris metropolis facta est. Sed clara ante omnia celeberrima ecclesia, quæ à Cornelij Italicæ cohortis Centurionis primum domo Petri ministerio cōuersa baptizataq; exordium

Philippi do
mus.

sumpsit, cuius Lucas Actorum decimo capite meminit. Certe Paulus alicubi ecclesiam, quæ in domo Cornelij Cæsareæ esset, salutari iubet. Habuit & Philippus euangelista in ea urbe domum uel Pauli hospitio nobilem. Hieronymus in uita Paulæ indicat, sua ætate cellulas quasdam eo loco monstrari solitas, in quibus Philippi filia propheta mansit assens: meminit harum Lucas Actorum uigesimo primo. Huius Cæsareæ episcopus fuit Eusebius ille Pamphili cognominatus, uir doctissimus & diligentissimus, sub Constantino Imperatore, cuius & uitam scripserat. Eius Ecclesiastica historia, & opus Chronicum, præterea & de Præparatione euangelica libri extant. Tanta amicitia Pamphilum coluit, ut ab eo cognomen sit mutuatus. Aluit & Origenem hæc urbs, & bibliothecam habuit Pamphili & Eusebij diligentissima. Pamphilo autem Maximino in nostros insaniente, in ea ipsa urbe martyrio coronato, Eusebius sub Constantio demum, Constantini filio mortuus est. Est & Stratonis turris dictus locus alius à Cæsareæ Iosepho, haud procul Hierosolymis, ubi Aristobulus Hircani Iudæi filius Antigonum fratrem insidijs petiitum interemit. Gaza urbem plerique Iudææ tribuunt: nam ad tribum Iuda pertinuisse eam constat, uetustissimam autem fuisse sacra historia testatur. Quanquam suspicari uideo Hieronymum, sit ne hæc uetus illa Gaza, an alio in loco sit, quam

Gaza.

quam temporum iniuria extinxerit, alio mox in loco eius nomine Gaza enata, quæ hodieq; extet. Pomponius libro Geographiæ primo, à Cambyse Persarum rege uocatam autumat, quoniam bello contra Aegyptum suscepto, illò regias opes contulisset. Curtius ait Gazam uocari eas Persis, Pomponius Aerarium maluit. Vtcunq; ea habeant, constat Gazam expugnata etiam Iudæa celebrem fuisse, sabuloso quidem nec admodum fertili agro septam, fertilem tamen, Christo & apostolicæ doctrinæ munere felicem. Habuit inter alios eximium doctrinæ & pietate uirum Sylluanum episcopum illum, qui Diocletiani iussu interfectus & martyrio coronatus est. Portus Gazæ clarissimus in ipso litore uiginti stadijs ab urbe abest, quem Constantinus Imperator de suo aliquando nomine Constantiam, deinde Iulianus iterum Gazam, sed maritimam uocari uoluit. Et ex mediterraneis Iudææ præcipua fuit Bethleem ciuitas, Davidis patria, memoria au Bethleem, tem nati Seruatoris sacratissima. Iosephus nescio quid secutus libro Antiquitatum octauo, hanc & Hebron pariter uetustam, à Roboam Salomonis filio conditam existimat: magno errore, quum longe illo antiquior utraque fuerit, nisi restauratam ab illo fuisse intelligimus. Abest à Hierosolymis sexto miliario in partem Meridiei. Locus ipse ubi natus est dominus Iesus, ab eius regionis Christianis semper magno in

honore habitus, sed simpliciter ut erat, relictus, ostentusq; aduenis. Postea Helena Constantini coniunx magnifica templi structura complexa est. Sanè magnus ac nescio an superfluus etiã usus templorum hac ætate increbuit. Nam & Oliuarum monti templum impositum, & in eo loco ubi Christus orauit pariter ecclesiam extructam fuisse ex Hieronymo constat. Ego natium locorum situm, ut erant quum Christus in terris ageret, uisere maluissem quàm recentium adificiorum ornatũ intueri. Sed perijt tamen maior pars tantorum sumptuum, Persarum & Sarracenorum incursionibus. Diuus Hieronymus ætate iam ingrauescente, quũ sui sæculi mores, & quorundam etiam episcoporum insolentiam fastidiret, in rus illud Bethleemense cum sese cõtulit, nec procul oppido cellulam, hoc est, domum uite à turba remotæ paratam, quam Græci Μοναστήριον ea caussa uocarunt, cum paucis amiculis incoluit. Id nominis ad ea quoq; loca translātũ est, in quibus plurimi simul habitant. Et Monasterion dictum, quod alio nomine Cœnobium, hodie ut in multa religione, mutato etiam nec satis probato uocabulo, Claustrum dicitur. Hieronymus Cellulam suam uocat, haud longe ab Archelai sepulchro, quod in publica uia spectabatur, in qua nonagesimo primo ætatis anno imperante Theodosio excessit. Anno post Christum natum, CCCC. XXII, Vir eruditionis & diligentie

diligentiae incomparabilis, & qui trium linguarum, Hebraeae, Graecae et Latinae peritissimus fuerit. Falsum autem Monachum eum, ut hodie sunt Monachi, aliter regulae quam doctrinae Christi, aut Votis illis, quibus hodie iurati quidam seruiunt, mancipatum fuisse. Hoc enim Monachorum genus Hieronymi etas in totum ignorauit, & longe alij erant qui tum Monachi dicebantur. Qua de re qui nosse uelit, Desiderium Erasmus in Vita Hieronymi legat. Erat in eodem tractu Chebron oppidum uetustissimum Philistinorum **Chebron.** metropolis: ante Cariatharbe dictum, quoniam quatuor uirorum, Adam, Abraham, Isaac & Iacob uicus esset, in quo sepultos illos Hebraei affirmant. Fuerunt inter haec ab Herode condita oppida, Alexandria, munitissimo loco in memoriam Alexandri filij: Herodium pariter munitum, à quo postea circumiacens regio nomen traxit, ut libro quinto, capite decimo quarto Plinius scribit. Fontes iuxta fuerunt aquarum salubrium, quorum alter frigidus, alter calidus, non procul remotis scaturiginibus, medico balnearum usu, quorum Iosephus meminit. Sed & patris memoriae constructurus Herodes, urbem condidit, & Antipatrida uo **Antipatris.** cauit, fertili in loco & amne praeterfluo, ad quam milites iussu Claudij Lysiae tribuni, secunda uigilia Paulum à Hierosolymis iumento impositum deduxerunt, Actorum uigesimotertio. Bellis mox paulo attrita est,

& Hieronymi etate semidiruta iacuit. Est & Cypri-
 pris ciuitas ab Herode in Iudæa in Cypridis matris
 memoriam extructa. Trans Iordanem autem inter ce-
 lebriora, Macherus, secunda quondam arx Iudææ ab
 Hierosolymis Plinio, ubi Ioannem Baptistam ab Hero-
 de decollatum fuisse creditur. Iuxta fons calidus medi-
 cæ salubritatis Callirrhoe, aquarum gloriam ipso no-
 mine præferens, Plinio. Hoc ipso fonte Herodes rex
 diu lauit æger, sed nullo fructu, quum fatalis esset mor-
 bi cruditas. Nonnulli & Bethabaram Iudææ tribuunt
 trans Iordanem, Ioannis baptismo notam, Ioannis pri-
 mo capite. Quo loco ob ueteris baptisimi memoriam
 multos fratres baptizatos fuisse etate sua Hieronymus
 tradit. Et Constantinum Imperatorem expeditionem
 in Persas meditantem, hac causa baptismum
 distulisse traditur, quod cupiisset in Iordane baptiza-
 ri. Sed morbo interceptus haud multis ante mortem
 diebus ab episcopo Nicomediensi admodum gratus
 natu tinctus est, Lato. Certe Ramah Iudææ uetus
 oppidum, cuius Ieremias trigesimo primo capite
 meminit. Locum citauit Matthæus capite secundo.
 Ante omnes autem nobilis Hierichus, non tam di-
 ues & felix Balsami uinetis, quam beata quondam
 fragrantia prædicationis Christi, quem frequenter his
 in locis uersatum Euangelistæ indicant. Sed & Zacheum

ebum in eo tractu de arbore uocatum constat. Vrbs ipsa in planitie sita, ad latus montem habet superne sterilem, cuius decliuio Balsamus feritur, humilis arbuscula, nec absimilis uiti, quæ estate aliquoties incisa gratissimi odoris lachrymam fundit, quam opobalsamum dicunt: surculi item & sarmenta de ea resecantur, quæ & ipsa magno ueneunt. In sola autem Hierichunte liquor ille manat, Plinio. Quanquam Dioscorides primo libro & in Aegypto nasci Balsamum, & in Cœlesyria quæ inter Libanum & Anti-libanum iacet, Strabo: præterea in Arabia Sabeorum tractu maritimo Hermolaus, prouenire existimant.

In una certe Hierichunte nasci Balsamū etiā Iustinus trigesimosexto libro uidetur innuere, ut sit uerisimile emulatione factum, ut nomen celebre & famigeratum etiam alijs pariter odoriferis humoribus sit attributum, quo pretium adcresceret. Fontem autem Hierichuntis magnum & riuum, quem multis laudibus ab accolis celebrari Iosephus scribit: per silentem ante Heliseus purgauit, sicut quarto Regum secundo capite traditur. Proxime Asphaltiten oppidum est Massada excelsio loco & aspero sitū & Ionathæ pontificis quondā opus, quod Herodes natura loci adductus munitissimum fecit, addito etiā conuatu cæterisq; ad ferendā obsidionem necessarijs, ut

Sodoma.
Gomorrha

si ita libuisset, in illud se tuto profugio posset recipere. Insignes quondam fuerunt Sodoma & Gomorrha, quippe quæ reges suos, scriptura teste, habuerint, & in omnium fertilissima ualle condita fuerint, quod paulam Moses Genesis decimotertio indicat. Hieronymus uallem Salinarum dictam fuisse tradit. Quamquam Moses Siddim dicere eam uidetur Geneseos decimo quarto, Omnes hi (inquit) conuenerunt in uallem Siddim, ubi nunc est mare salis. Porro mare Hebræi etiam lacum nominant: ut hoc loco Asphaltiten, quem hodie mortuum mare uulgus appellat. Tacitus de eo loco libro uigesimo primo in hæc uerba prodidit, Haud procul inde campi, quos ferunt olim uberes, magnisque urbibus habitatos, fulminis iactu arsisse, & manere uestigia, terramque specie torridam, uim frugiferam perdidisse: nam cuncta sponte edita aut manu sata, siue herbas tenuis aut flores, seu solitam in speciem adoleuerunt, atra & inania uelut in cinerem euanescent. Ego sicut Idumæas urbes igne cælesti flagrasse quondam concesserim, ita halitu lacus infici terram, corruptaque superfusum spiritum, eoque factus segetum & autumnum putrescere reor, solo cæloque iuxta graui. Hæc Tacitus. Samaria diei itinere ab Hierosolymis distans clarissima etiam Regum tempore ciuitas, uiginti stadiorum ambitu complexa, primum omnium ab Amri Israëlitis rege in monte condita, quem à

Samaria.

Somer

Somer domino eius agri duobus talentis emptum, urbi extruenda destinavit, conditamq; Somer à domini nomine dixit, quemadmodum in historia Regum libro quarto, cap. decimo sexto legimus. Eam & Isaias qui sub Achab rege prophetauit, septimo cap. Schomeran, ut celebrem iam & notam uocat: ut errare constet eos, qui eam post translatum Israël, hoc primum nomen accepisse ab Assyriorum præsijs putarunt. Eam urbem ab Hircano, intestinis Iudæorum bellis, haud multo ante attritam, Herodes rex, in gratiam Augusti restauratam Sebasten, hoc est Augustam nominavit. Hodie uestigia tantum ueteris structuræ cernuntur, neq; quicquam ferè est eius reliquum (ea est bellorum rabies) præter solū nomen. Sanè & Philippi prædicatione clara fuit Act. VIII. Vicina autè ei Sichimam, quæ post Neapolis dicta, fontem illū lacob iuxta habuit, Christo cum Samaritana colloquente memorabilem. Sed & oppidum eius hospicio clarissimum factum est, Ioan. IIII. Ex Neapoli illa Iustinus fuit, ex Philosopho Christianus factus, deinde de latione Crescentis Cynici Romæ ob Christi nomē interemptus. Cuius in Catalogo Hieronymus meminit. Contra Gritto uicus ignobilis Samariæ Simonis illius Magi patria, quem sub Claudio Cæsare Romæ plurimis admirationi fuisse Eusebius tradit lib. III. Præterea Caparathæa itidem uiculus qui Menandrum ge-

Sichem.

Simon Magus.

Salem.
Aennon.

Iordanis.

Cæsarea
Philippi.

nuit Simonis discipulum, & ipsum Magica uanitate
celebrem, quorū sit ab Irenæo libro de Hæresibus pri-
mo, mentio, Meminit Simonis Lucas Act. 8. Contra ur-
bem Samariam meridiem uersus, duo oppida uiseban-
tur Ioan. Baptiste munere clarissima, quorum alterū
Salem Iordanis ripæ impositum, alterum Aennon ad
eundem amnem situm, quo loco plurimi sunt à Ioan-
ne baptizati, Ioan. 3. Prædicare ille in deserto, trans
Iordanem pœnitentiam cœperat, mox & in Bethsa-
bara aqua tinxit, ubi & Christum baptizatum ex his
quæ Matth. 3. & Ioannis 1. cap. traduntur, apparet.
IORDANEM amnem Libani iugum quod Antio-
chanus uocant duobus fontibus effundit. Porro Libani
nomen adeò altus est, ut media etiã æstate niuibz tegat-
ur. Tacitus enim de Iudæa locutus, Præcipuū, inquit,
montiū Libanū erigit, mirum dictū, tantos inter ardo-
res opacū sidumq; niuibz, &c. Fontiū alter Ior, alter
Dan, dictus Iosepho, qui ut undis, sic & nomine coe-
unt, & Iordanē faciunt. Amoenū eū esse & nauigio-
rum patientē Strabo auctor est. Plinius libro 5. ipsum
fontē fluminis Paneada uocat. Iosephus montē ex quo
labitur, Panium. Sed & oppidū præclarū inter riuos
fontiū situm, Paneas dictū est, quod ipsum Philippus
Herodis Tetrarchæ frater, in Augusti honorē à quo
eas terras acceperat, ornatissime extractū Cæsaream,
uocauit, & Philippi postea cognominata est, ad disse-
rentiam

rentiam eius quam in Iudæa rex Herodes extruxerat.
 Cesare & Philippi Matth. 23. capite meminit. Eusebius
 autem Cæsariensem mulierculam illam fuisse ait, quã
 profuuium menstrui laborantem, Capernai Dominus
 liberauit. In cuius rei memoriam statua in eo oppido,
 Genium more, posita fuerit, quã uidisse se Eusebius
 libro 7. Ecclesiast. historiæ testatur. Iordanis ipse haud
 procul à fontibus lacû fundit, quem Samachonitin uo-
 cant, à quo centum uiginti stadijs delapsus, alium ef-
 ficit priori maiorem Tiberiadis cognominatum, à Lacus Tibe-
riadis.
 Tiberiade scilicet oppido, quod Herodes Tetrarcha
 paternum morem secutus, ne immemor Tiberij bene-
 ficiorum uideretur, extructum eius Principis nomi-
 ne donauit, à quo & Tetrarchiam acceperat. Scri-
 ptura eum Genesar & Genesareth nominat. Quo di- Genesar.
Genesareth
 misso Iordanis multa solitudine peragrata demum se
 Asphaltiti lacui miscet, aquasq; laudatas, ut ait Pli-
 nius, perdit pestilentibus mixtas. Neque dubitandum
 uidetur illis in locis aliquem meatum iam olim fuisse,
 qui annis decursum exceperit & ebiberit, cum
 nulla exitus uestigia appareant, & lacum illum præ-
 sertim ea magnitudine qua nunc est, non semper fuis-
 se, non modo sacræ sed & prophanæ literæ indicent.
 Et Iosephus primo libro Antiquitatum puteos ibi
 fuisse olim, nec paludem effectam antequam Sodo-
 morum ciuitas euerteretur, affirmet. Ipse Genesar

Capernaū.

amoenissimo situ clauditur, cumq; latitudine quadraginta, longitudine autem centum stadia habeat, nihil circa illum effœtum, nihil sterile esse cernitur. Vites, palmas, nuces, oleas habet, & aquæ eius non suaves modo potu, sed etiam æstate recentes & gelidæ existunt. Piscium uerò supra alios eximius sapor est. Opipida in littore multa, sed memoratissimum Capernaū, Iordanis ostio lacum introeuntis proximum, frequentissimo Christi non hospitio solum, sed & opere mirabilium rerum celebre. Secundum ab hoc eodem littoris tractu Tiberias, de quo dictum est. Hinc Taricheæ sunt seu Tarichea (utroq; enim modo profertur) munita ciuitas, à qua & lacus aliquando Taricheus dictus. Hæ à Vespasianis patre & filio in bello Iudaico obsessæ, & prælio nauali captæ sunt, multis milibus hominum interemptis & lacu submersis, uelut Iosephus lib. III. belli Iudaici scribit. Supra Capernaum

Bethsaida.

Bethsaida ad ipsam iam Iordanis ripam sita est, quam Philippus multis magnisq; ædificijs ornatâ, mutato nomine Iuliadem nominauit, ob Iuliam Augusti filiam, cuius in hoc tractu etiam Plinius meminit. Ad eam alte Antipatri familiæ regnandi libido insedit, ut non destiterint uelut gratitudinē testari, dicatis urbem nominibus, ne nō memores esse liberalitatis uiderentur, qua Romani in illam essent usi. Pari enim studio & Herodes illius frater præter Tiberiadem alias quoq; urbes,

urbes, aut nouas condidisse, aut instaurasse, dicatis no-
 minibus legitur. Hæc est Bethsaida quæ Petrum, An-
 dream & Philippum apostolos Domini genuit, quan-
 quam ingrata alioqui in Christum cuius doctrinam
 non recepit: unde illa comminatio Lucæ X. Væ tibi
 Corazim, uæ tibi Bethsaida. Haud longe enim à Beth **Corazim.**
 saida Corazim oppidum absuit, Christi miraculis ce-
 lebre, Matth. XI. Fuit & Magdalum in eodem tra- **Magdalum**
 ctu, inter lacum & montem Thabor, qui aliàs Itha- **Thabor.**
 birius dicitur, transformatione Christi clarum. Iuxta
 Magdalum Dalmanutha erat, haud ita longe à Beth- **Dalmanu-**
 saida, cuius loci Marcus VIII. cap. meminit. Præte- **tha.**
 rea ciuitas Nain non minimi nominis inter Galilææ **Nain.**
 oppida, in cuius portis uiduæ filium Christus ex mor-
 tuis suscitauit. Cana notum oppidum, & primo Do- **Cana.**
 mini miraculo memoratum. Oppidum autem NA-
 ZARETH ædito in loco situm, angelicæ salutatio **Nazareth.**
 nis, sed & incarnationis uerbi cœlestis, & nutritij
 Iosephi memoria sacrosanctum, à quo Christus Na-
 zarenus cognominatus. Et Christiani Nazareni, quan-
 quam per contumeliam dicti, ut Iulianus Imperator
 eos Galilæorum filios & Christum Galilæum uoci-
 tabat. Alioqui ex Nathanaelis uerbis Ioan. 1. cap. colli-
 gitur non admodum integris moribus Nazarenos fuis-
 se. Sed ne Iudææ quidem illo sæculo quicquam inte-
 grum erat, ut merito Ioannes in initio sui Euangelij,

in propria uenisse Christum, & à suis non receptum fuisse contestetur. Et Christus neminem prophetam in patria acceptum esse palam monuerit. Proinde in totum nihil est deterior electorum conditio quæcumque deum nota de communi hominum culpa illis aspergitur, modo ipsi sese malorum consortio non inuoluerint, & proba durent conscientia. Zabulon non iribus modo, sed & oppidi nomen, Neronis ætate munitissimi, de quo est apud Iosephum. Memoratur et Sion inter Galilææ loca, & Sephoris minime obscura ciuitas. Trans lacum autem, primæ laudis ager est Genezareth dictus, qui lacui dedit nomen, aliquot stadiis iuxta ripam expansus eximia fertilitate. Cuius oppidum, Gamala aspero & munitissimo situ, & Gadara, à qua Gadareni dicti, Marci 5. Venerunt traiecto mari in regionem Gadarenorum, & c. Luc. 8. Nec longe distans Gergesa, quæ & Gerasa dicta, unde & Gergeseni & Gergeseni nominantur. Matth. 8. de Christo qui à Capernaon in diuersam ripam nauigauerat, Et cum uenisset, inquit, ad ulteriorem ripam in regione Gergesenorum, & c. iuxta Gadaram lacus est Syrtis boni aquæ adeo noxiæ, ut potum in eo pecus, & ungues & pilos amittat. Zieglerus minime leui coniectura, sues illas quas legio demoniorum inuaserat, eum in lacum precipitatas fuisse annotauit. Est eodem in tractu Amathus thermarum salubritate famigerata, cui

ta, cui ab aquis nomen esse Iosophus tradit. Sed abundat præ cæteris Syriæ locis calidæ aquæ fontibus Palestina. Remotior autem à lacu, & iam in Arabia desertâ inclinans Pella, & clarissima urbium Philadelphia & Scythopolis, à Scythis Syriâ aliquando ingressis dicta. Nec tacendum oppidum Abila, Elisæi prophetae patria, & Thesba, à quo Thesbiten Eliam dictum constat. Sunt & Giscala Galiliæ municipium, quo à Romanis capto, parentes Pauli Tarsum migrasse in Catalogo Hieronymus asserit. Idem auctor & Paulum Giscalis natum & Tarsum cum parentibus uenisse, nescio quid secutus, prodit, cum ipse tamen Paulus toties admoneat nõ Giscalis se sed Tarsinatum. Et de Palestinæ quidem locis hæcenus.

PHOENICIA.

A Casarea uenientem Iudææ oram, urbs Dora excipit, inde littoribus magno flexu ad Bosream uersis Carmelus imminet mons celsus et scripturæ etiã celebris, à cuius uertice amplissimus in mare prospectus est, Tacitus lib. 17. inter Syriã & Iudæã Carmelũ posuit, puto qui Phœniciã Syriæ annuerat. Maritima autẽ fermè regio est Phœnicia, con- Phœnicia.
tigua Galiliæ quoad usq; Libano mōti approximata. Quin Libanus Syriam à Cœle & Galiliæ gentium

editissimis iugis determinans, Phœniciam & oram
 eam quæ Tyrijs adiacet, demissior iam & minus ar-
 duus ingreditur. Trans Libanum quicquid Phœnicia
 est, Syria circumfundit, eoque terrarum confinio fa-
 ctum, ut qui iuxta habitant uoce composita Syrophœ-
 nices dicti sint, perinde ut alijs locis sæpe, ut Celtiberi
 in Hispania, in Asia Gallogræci, in Africa Libyæ
 Syrophœnices, &c. Sed & Syrophœnissæ, ut arbitrator, ab
 hoc loco nomen fuit cuius meminit Marcus V. I. Ca-
 pite. Prima urbium celebriorum, & Iudææ proxima
 Ptolemæis. Ptolemæis colonia, maritima, amœno montium iugo
 clausa, cum amne Belo, lente meante, limosoque, & in
 salubrium aquarum, sed celebri tamen ob arenas quæ
 tot retro sæculis uitarijs officinis exhibuit: quarum
 sine trigesimo sexto libri C. Plinius meminit. Hæc ciui-
 tas Paulum ex Asia regressum cum suis excepit, die
 uno apud fratres moratum, Act. XXI. Deinde pro-
 montorium Album dictum, & mox splendidissima
 Tyrus. quondam popul. Rom. colonia Tyrus, septingentorum
 aliquando passuum interuallo remota à littore, et pla-
 ne insula, antequam eam Alexander aggere immisso
 continenti adnecteret. Iosephus C. C. XL. annis ante
 templum Hierosolymitanum conditam putat. Certe
 mentionem eius in libro Iosue scriptura facit, ut faci-
 le inde uetustatem æstimare liceat. Huius rex olim Hira-
 ram ille, siue (ut Iosephus uocat) Iromus, qui Salomonis

ni Cedros et Abietes in Libano caesas, pro tēplo aedifi-
 cādo summisit. Vetus historia Tyrū ut multarū urbiū
 parentē celebrat: in primis autem Leptis, Vtica, Car-
 thaginis, Gadium, ut docet Plinius. In illa urbe Pau-
 lus septem diebus cum fratribus commoratus, sed &
 commonefactus ne Hierosolyma peteret, nihil minus
 profectus est. Hieronymi uero etas in Syriam profe-
 ctus locum monstrauit in littore, ubi ipse cum fratri-
 bus ad nauim deductus orasset. Hodie nec obscura est
 nec infrequens, sed ante omnia clara sepulchro Fride-
 richi Sueuorum ducis, & Imperatoris Romanorum,
 quem Itali Barbarossam cognominant. Princeps ille
 maximus & splendidissimus, & tum animi tum cor-
 poris summis uirtutibus clarus: dubium, suo ne consi-
 lio, an aduersariorum magis inuidia ad opem Syriæ,
 quam nuper ceperamus, ferendam adactus, ingenti
 exercitu Germanicæ maxime militiæ comparato, pri-
 mū Constantinopolim, dein Bosphoro traiecto Asiā
 ingressus, tanto Sarracenis & Turcis terrori fuit, ut
 totis horū castris trepidaretur. Nec dubiū quin eius
 auspicijs & ductu partis uictorijs cōstabiliri per Asiā
 res Christianæ potuissent, nisi aliter diuinæ providen-
 tiæ fuisset uisum. Iam ille minorē Armeniā ceperat,
 & uictor imminēbat Syriæ, exercitu & impedimen-
 tis per Taurū in Ciliciam traductis, quo in loco dum
 à uenatione æstuans cum paucis in anne quodam,

more Germanis usitato, lauat & natat, undis arce-
 ptus mergitur, tanto omnium mœrore, ob casum cum
 rarum tum inopinatum, ut uix fidem capiat ulli un-
 quam Principum tantum lachrymarum fuisse. Ibi Eri-
 derichus filius charissimi parentis corpus undis ex-
 tractum & loculo inditum, Tyrum pertulit, qua in
 urbe eximio funere & publico omnium luctu demum
 sepultura traditum est, anno imperij eius XXXVII.
 Anno à nato Christo, M. CXC. Tantum absuit ut
 nostram esse Syriam cœlestis illa Pronœa uoluerit. Id
 qua caussa factum sit ipsa nouit, quæ nihil non nouit.
 Suspiciamur autem auaritiã quorundam obfuisse
 conatibus, quæ indignam iudicari diuina iustitia cui
 succederet. Successit quidẽ aliã, sed extrema dies hæc
 haud dubie Sagenã discutiet. Nũc ad institutũ reuer-
 tam. Trans Libanum in littore Sidon iacet, Metro-
 polis quondam celeberrima, & ducentis stadijs à Tyro
 remota, in qua uitrariæ officinæ quondam plurimæ
 fuerunt, arenis Beli annis eò transuectis, quibus fusa
 sis tersissimum uitrum conflabatur: de qua re est apud
 Plinium, & Strabonem libro decimosexto. Sed &
 Matthæus testis est Christum in harum urbium fines
 uenisse, capite decimoquinto, Marci septimo. Et Pana-
 mos septimo. Iisdem locis Sarepta fuit ciuitas inter
 Tyrum & Sydonem sita, cuius illa uidua memoratur,
 ad

Sidon.

Sarepta.

ad quam Heliam uenisse Christus Lucae III. meminit. Notandum autem Decapolim proximam Galilææ Decapolis gentium fuisse, uocabulo à decem urbibus imposito, cuius in hoc tractu Plinius quinto libro meminit. Clarissime autem Marcus septimo capite, quum inquit, Et rursum egressus de finibus Tyri & Sidonis, uenit ad mare Galilææ per medios fines Decapolis, &c. Puto autem & illum Decapolitanum fuisse, quem Christus legione liberatum, ad suos ire iussit, Marci quinto. Post Sidonē Berytos est, haud procul ab Lyci annis ostijs, quam hodie Barutum uocāt omnium eius littoris mundinario mercimonio clarissimam. Deinde Byblos est pariter clara, & Tripolis, à trium urbium obtentu, Tyriorum scilicet Aradiorū & Sidoniorum: quanquam Pomponius trinum locum singulis stadijs interuenientibus Tripolim fuisse tradidit. Sed Plinio magis acceditur, qui & hoc ipso loco Diospolim censet, alijs diuerso loco sitā. Sed meminisse oportet quod Hermolaus admonet, frequenter accidere ut eadem à diuersis, modo in Phœnice, modo in Cœle, modo in Palestina referantur. Fluuiorum huius littoris clarissimi sunt, Adonis proxime Byblum mare ingressus: & iuxta Aradum Eleutherus, toto illo tractu Conchyliis & purpura tingendis uelleribus laudatissima.

SYRIA RELIQUA.

Syria.

Hinc iam proprie Syria est, & à Gabale promontorio Laodicea uinetis clara, libera quondam quum res Romanorū incolumes essent, ex qua Pamphylus ille presbyter fuit uir magna doctrina & pietate, quem supra Cesareæ coronatum martyrio diximus. Scripsit eius uitā Eusebius. Huius Laodiceæ episcopus fuit Apollinarius ille doctus homo, patre presbytero genitus, cuius Hieronymus meminit. Interiora ad Arabes Scenitas & Palmyrenum tractum abeunt. Proxime autem Galilæam & Libanum illum ex quo Iordanis nascitur, Damascus iacet, urbs præter uetustatem Pauli etiam ad Christum conuersi memoria nobilis, Actorum nono. Hieronymus inuit ætate sua metropolim eam Sarracenorum fuisse, adeo iam tum imperij perrupto limite, ut externarū nationibus tantæ urbes patuerint, Damasci lapis Alabastres nascitur, adeo tractabilis, ut ad uasa unguentaria excauetur, Alabastro dicta, ut Plinio XIII. lib. cap. II. ungueta optime seruantur in Alabastris. Est et alia Laodicea haud longe Damasco, quā Seuerus Imperator Colonie iure donauit: ut Vlpianus Tyrius in titulo de censibus tradit: quanquā corrupte in eo titulo, ut alia quoq; locorum uocabula, eius urbis nomen in uulgatis exemplaribus legitur, Plinius eam ad Libanum cognominat, ad maritimæ uidelicet differentiam

Damascus.

Alabastro.

num illum ex quo Iordanis nascitur, Damascus iacet, urbs præter uetustatem Pauli etiam ad Christum conuersi memoria nobilis, Actorum nono. Hieronymus inuit ætate sua metropolim eam Sarracenorum fuisse, adeo iam tum imperij perrupto limite, ut externarū nationibus tantæ urbes patuerint, Damasci lapis Alabastres nascitur, adeo tractabilis, ut ad uasa unguentaria excauetur, Alabastro dicta, ut Plinio XIII. lib. cap. II. ungueta optime seruantur in Alabastris. Est et alia Laodicea haud longe Damasco, quā Seuerus Imperator Colonie iure donauit: ut Vlpianus Tyrius in titulo de censibus tradit: quanquā corrupte in eo titulo, ut alia quoq; locorum uocabula, eius urbis nomen in uulgatis exemplaribus legitur, Plinius eam ad Libanum cognominat, ad maritimæ uidelicet differentiam

tiam. Eodem loco & Chalcis est in fertilissima Syria parte condita, & proxime eam Abila quæ & Lysaniam Ptolemæo: unde Abilatæ dicti & Abilene Tetrarchia, quam Ptolemæum Minæi tenuisse dum uiueret Augustus, deinde Lysaniæ filio relictam ante diximus. Sunt & aliæ clarissimæ, sed præcipua Palmyra, situ diuitis soli, & aquarum amœnitate spectabili, quanquam uasto undiq; ambitu arenis includitur. Conditam esse à Salomone scriptura memorat, à Damasco XXVII. millibus passuum, à Babylone uero sex dierum itinere remotâ, quam hodie uulgari eius gentis lingua Thadamum uocari aiunt. Citra quam Apamia fluuiio, quem Plinius Marsain uocat, apposita, æger eius eximia fertilitate laudatur, & ferunt quidam ab Alexandri successoribus prius Pellam, sequuta ætate Apamiam nuncupatâ. Emisa ciuitas nota est, à qua Emiseni & Emeseni dicti. Harum episcopus Eusebius ille fuit Emesenus, cuius lucubratiões aduersus Iudæos & Gentes, etiam Hieronymus laudat. Heliopolis præterea & Berœa, à qua Berœenses Plinio, maxime autem mediterranea Hierapolis, quæ alio nomine Bam-bice, alia ab Asiatica illa, de qua suo loco dicitur. Ab Ortu uero & Septentrione ripariorum Euphratis celeberrimum est Zeugma, cum ponte memorabili, & transitu in Mesopotamiam trito, distare eam ab initio sinu Isico CCCC. stadijs Strabo tradit. Sunt

Abilene tetrarchia.

& Samosata non incelebria, unde Samosateni dicti,
 quo nomine Paulus ille fuit Antiochiæ Episcopus, uer-
 nissimæ superbiæ homo, qui Christum purum homi-
 nem esse nugabatur. Longe diuersus ab horum senten-
 tia, quos audio alicubi in hoc esse, ut credamus uideli-
 cet cœlestem quandã carnem Christum assumpsisset:
 nec tam uere hominem fuisse quàm creditur: quorum
 pessime locatum otium curiosa illa uanitate non aliud
 magis assequitur, quàm ut offensis perculsisq; optimo
 rum animis, non se solũ ipsos, qui uiri boni habitus sint,
 sed etiam doctrinam pietatis sobriã nuper tanto suc-
 cessu postliminio restitutam, & ab illis tanta cum asse-
 ueratione defensam, uel hoc nomine suspectã reddat,
 quod in istam uertiginem tam fœdam, demum studijs
 illis suis, uelut ad errorem natis, adigantur. Hæc certe
 non fierent, si tam uenerabũdi ex ipsis adytis scriptu-
 rarum oracula sensuum auferremus, q̃ arroganter et
 curiose nostros illis plerunq; ingerimus. Porro Samo-
 satenum & Lucianũ illum fuisse constat, qui ob con-
 temptum religionis &c. dictus est, cuius decantã-
 tissimi dialogi sub Traiano scripti circũferuntur. Co-
 magene ad Amanum & Taurũ immitit, non magna
 regio, & Augusti primum etate prouincia facta, in
 qua caput Samasata, de qua iam dictum, & Germani-
 cia clara ciuitas à Germanicianis, id est, his qui ante
 in Germania militassent, ut uidetur, dicta, non autem
 à Ger-

à Germanis : quanquam Germanos, ut antea quoq; in Macedonia sub Dictatore, ita & in Syria stipēdia meruisse sub regibus etiam Iudæorum, Aquilasq; populi Romani in Mesopotamiam et Persidem sequutos esse cōstat. Fuit olim Germaniciæ præclare instituta ecclesia, sicut & in reliquis per me hæcenus memoratis Syriæ urbibus. Sed ad maritima reuertendum, & à Laodicea quidem digressis mons Casius fit obuiam, fama notior quàm ut multis referre sit opus. Iulianus Antiochiæ hyemans eum ascendit quo Solem secundis galli cinijs per tenebras orientem contueretur. Ascenderat ante eum & Adrianus: ambitus ad cacumen XIX. millium passuum est, Plinio. Hinc Orontis ostium est amnis ab Antiochia uenientis, quem inter Libanum & Antilibanum in Cœle oriri Plinius & Strabo auctores sunt. Ipsa Antiochia rerum aduectitiarum copia celebris, CXX. stadijs abest à mari, à quo & nauigia aduerso amne intrant. Urbem Orontes mediam diuidit, ponte amplissimo imposito, & utraque in ripa urbes uelut geminae suis discretæ mœnibus, quas demum solidus murus longo ambitu claudit. Condita existimatur à Seleuco illo primo Syrorum rege, dein ampliata ab Antiocho, nomen eius retinuisse. Iosephus Seleuciam, Pellam, Laodiceam, Apamiam, Emesam & Beroeam, Seleuco conditori tribuit. Iuxta

Antiochiam Daphne est, amœnum & ambitiosum
 suburbanum, ut uocat Ammianus. Orontes ipse alie
 quando Ophites dictus, & etiam Typhon Straboni.
 Nomen datum ei ab Oronte Cambysæ filio in eo mer
 so quidam tradunt: alij ab eo qui amnem ponte pri
 mum obduxerit. Certe & urbem Orontin aliquando
 dictam fuisse constare uideo. Sed hæc grammaticis re
 linquenda. Nostris semper hæc urbs magno in hono
 re fuit ob ueterem apostolorum memoriam, & Sauli
 ac Barnabæ uocationem, & quod prima Syriacarum
 urbium à Damasco, quæ post digressos Hierosolyma
 discipulos, Christianam religionem tanta cum uenera
 tione exceperit. Sed & discipuli Christi hac primū ur
 be Christiani dicti, Luca teste Actorum XI. Et doctri
 nam Euangelij primū Antiochiæ à legis ceremonijs
 & Pharisæicæ iustitiæ superstitione uindicatam con
 stat. Dissensione enim exorta, & conuentu Hierosol
 ymis habito, traditio Pauli & prophetarum qui An
 tiochiæ docuissent, nō recepta modo, sed & defensa,
 & contra iactatam operum iustitiam, magno aposto
 lorum consensu uindicata est. Antiochiæ autem & Pe
 trus, si Eusebio credimus, multis annis episcopus præ
 fuit. Et Lucas Medicus Euangelista, discipulus & con
 mes Pauli patria Antiochenus fuit, cuius Euangelio
 rum duo libri extant. Ut non sit dubium principem
 quondam illam Apostolicarum ecclesiarum, & inter
 omnes

Omnes Orientis summam fuisse. Habuit & Ignatium Episcopum, apostolici pectoris uirum, qui non dubitauit omne sibi suppliciorum genus imprecari, tantum ut Christo demum frui liceret, cuius magna cum laude Hieronymus in libro illustrium ecclesie uirorum meminit. Mirum autem urbem à mari remotam adeò obnoxiam terræmotibus fuisse, ut nec bella, nec incendia frequentius nocuerint. Iustinianus Imperator ætate sua concussam, quum restaurasset Θεός ὡς ἄνθρωπος uelut auspiciore nomine uocauit. Est et principum insidijs petita, Iuliano autem adeo exosa, ut summa arte in illam calamitatem strinxerit, hodieque extet aduersum Antiochenses elucubrata oratio. Qui de moribus eius urbis meminerunt, aiunt paulò profusiores in luxum & uoluptatem fuisse, præterea dicacitate quadam intempestiuore principibus detrahere solitos, qua una re Iulianus offensus, hostis factus fuerit, qui antè amicus fuisset. Nostri quoque quatuor retro sæculis cum reliquis quibusdam Syriæ locis, etiam Antiochia potiti erant, sed et hanc (ut omnia) breui post tempore, maiori cum clade amisere, quam cepissent. Haud longe uerò ab ornatissima illa ciuitate, in prominente littore Seleucia sita est, Pieria aliquando cognominata, ex qua in Cyprum commodissimus traiectus erat. Luc. 13. Et ipsi quidem emissi à spiritu sancto abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum.

Seleucia.

Hæc est Syria, celeberrima terrarum, quam totã olim
 Dauidi Hierosolymorum regi paruiffe constat. Diu
 fo autem Iudæorum regno, in manus Assyriorum uen
 nit, & à Parthis, Medis, Persis, Macedonibus, postre
 mo uerò et à Romanis gubernata, ad extremũ in Sar
 racenorum potestate peruenit. Proximis autẽ annis,
 Selinus Turcarum imperator ingenti expeditione in
 eã suscepta, pulso Sarraceno aut in deditiõẽ accepto
 pleraq; omnia eius loca suæ ditionis fecit. Vrbi etiam
 Hierosolymæ fœdus Mahometi sectator præsidet.

MESOPOTAMIA.

Vltra Syriam, Mesopotamia iacet, latissime
 patens regio, neq; solis annibus Euphrate et
 Tigri clausa (quanquã ea parte proprie Me
 Mesopota sopotamia est) sed in Assyriam quoq; & Chaldæam,
 1912. translato nominis usu, ob amnes quibus iidem hæc terra
 re alluuntur. In Transigritana enim regione ex
 Armeniorum & Medorum iugis, clari amnes in Tig
 grim ueniunt, Licus, Caper, Zerbis. Sed & Chaldæa
 magna pars non circumfluos modo maximos illos an
 nes Euphratem, Tigrimq; uerum etiam irriguos hæc
 bet & altero Euphratis alueo media finditur. Inde à
 Plinio dictum lib. 6. cap. 26. Mesopotamia tota Assy
 viorum fuit, uicatim dispersa, præter Babylona &
 Ninum,

Ninum, &c. Quo loco has urbes in Mesopotamia cen-
 set, quarum tamē illa, cis confluentem Euphratis, hæc
 trans Tigrim, in parte Assyriæ posita est. Vnde & à
 Stephano ea pars Chaldææ in qua Vr oppidum erat, Vr Chal-
 Mesopotamia dici potuit, Actorum 7. de Abraham. dxorum.
 Cum esset (inquit) in Mesopotamia, priusquam mo-
 raretur in Charran. Inquit enim paulò infra, Tunc
 exijt è terra Chaldæorum & habitauit in Charran,
 uelut innuens illis locis commune Mesopotamiæ no-
 men fuisse. Porrò uocatum esse in Chaldæa à Domino
 Abrahamum, palàm illa conuincunt, quæ Genesis
 IX. cap. ad finem scribuntur. Ea enim caussa Thare
 cum filio, nepote, & uxoribus de Vr profectus in Ha-
 ran uenit, ut iret in terram Chanaan. Id si suo pte con-
 filio, ac non uocatus Thare instituisset, profecto eui-
 desceret uocationis mysterium. Ergo in Mesopotamia
 id est in Chaldæa uocatum, Stephanus indicat. Meso-
 potamia autem tota illa laxitas terrarū dicta, hoc est,
 Inter amna. Ita enim μεσοποταμία uocabulū red-
 didit Seuerus imperator corā senatu, si Lampridio cre-
 dimus, his uerbis: Terras Inter amnas Mesopotamiæ ne-
 glectas scilicet, ab impura illa bellua recepimus. Stra-
 bo author est, ab Euphrate illi latitudinē esse per Ti-
 grim duorū milliū quadringentorū stadiorū, hoc est,
 trecentorū millium passuum. Vbere quidem in totum
 solo, sed qua parte amnes irrigant, longe omnium

Orientis terrarum fertilissima. Taurus eam ab Armeniis summouet, cætera amnes, ut dixi, determinant. Ipse Euphrates ex Armenia maiori ueniens, per asperas rimas Tauri angustias duodecim millium interuallo eluctatus campestris Syriæ alluit, diuq; recta in Austro fertur ad usq; montana Babyloniæ, à quibus reuertitur in Boream flexus uago procursum, uelut Tygris aluueum uestigaturus, incedit. Demum iuxta uicum quem Masicen Plinius uocat, duobus alueis non amplius coituris finditur. Et læuo quidem Seleucia præterita multis passuum milibus emensis, in Tigrim influit: dextro uerò in meridem uersus Babylonem delabitur mediam quondam urbe diuisa, nunc solitudo est, quam perfluit, nec multo post fossis in riuos deductus paludibus absorbetur. Plinius scribit fuisse, qui Cobadrim præfectum Mesopotamiæ, alueo manufacto, Euphraten in Tigrim abduxisse tradiderint, ne præcipiti cursu Babyloniæ infestaret. Diuerso à latere Tygris in eadem Armenia conspicuo fonte ortus, non findit Taurum ut Euphrates, sed subterlapsus, eo rursum latere ubi Assyria est, emergit. Eundem autem esse illud argumento est, quod illic demersa, hic egerit, summasq; aquarum celeritate uectus, & alicubi etiam uadibus grandes insulas amplexus, postremo in meridiem reuertito cursu conuersus haud procul Ctesiphonte Euphrate

tem recipit, atq; inde ingens inter Chaldaeam & Persiam partem quæ Susiana dicitur, in sinum Persicum duobus grandibus alueis euoluitur. Tigris ob uelocitatem dictus à Medis & Persis, hoc nomine sagittam appellantibus. Cuius rei Plinius et Curtius testes sunt. Constat uerò utrunq; amnem post æstiuum solstitium increscere & rigare proxima, ut in Aegypto Nilum, nisi quod neuter limum deuehit, aut aruis inducit, sed undis tantum uterque foecundus est. Strabo lib. 16. id fieri ob niues in Armenia montanis eo maxime tempore liquefactas asserit, Euphrate plerunq; ob nimias undas damnoso. Proinde id studium accolis est, ut præalis aggeribus alueum communiunt, fossasq; quam longissime ab amne in plana diducant, itidem uallatas, ut cum libuerit, aut contineant meatibus obstructis (quos Cataractas Marcellinus uocat) aut ipsam laxatis in plana emittant. Idem & ad Tigris alueum fieri assolet, qui & ipse ad instar Nili ad Canis exortum tumet, de qua re lib. 25. Marcellinus. Tanta igitur in illis locis fertilitas est, ut exiles agri quinquagesimum, cultiores etiam centesimum foenus reddant, Plinio. Summa autem foecunditas iuxta Seleuciam, terris ipsos inter annes iam angustis & uelut in mucronem fastigiatis. Interiora alicubi & desertis squalent, multisq; in locis ingens aquarum penuria est, quod mirari subeat in tanta annium frequentia. Sed & for

tes rari, quos condere accolæ, exterarum gentium incursionibus, assolent, quo longius hostem penuria fatigatum, arceant. Sed & æstus interdum tantus in Mesopotamia est, Curtio teste, ut pleraq; animalia nudo solo deprehensa interimat. Alit & leones, quemadmodum & Syria, qui cum brumæ tempore mites sint, æstate ferociunt. Ammianus id muscis & æstris tribuit, quibus in calore incitati sæuiant. Oppida Mesopotamiæ plurima, sed omnium, quæ meminisse referat, Charræ præcipuum, iuxta quas M. Crassus, gurgis ille auaritiæ interiit. Nobis Abrahamo omnium credentium patre celebris est, qui uocante Deo, Chaldaea digressus Charris cum suis habitauit. Scriptura Genesis XII. Haran uocat id oppidum, Stephanus Charran Actorum VII. sicut & quinto capite Iudith Charran legimus. Haud procul ea Nisibis est clarissima quondam urbs, quæ & Antiochia dicta, & Mygdonia cognominata quibusdam, ab interfluo amne Mygdone. Sed Plinius eam Mesopotamiæ partem à Macedonibus Mygdoniam dictam ob suæ Mygdoniæ similitudinem, tradit, unde etiam Nisibi cognomen sit datum. Habuit hæc Constantino imperante Iacobum Episcopum uirum doctissimum, qui Nicenæ Synodo interfuit. Sed æque clara Edessa fuit, frequente quondam ecclesia, et Effremo Diacono, qui Syra lingua scriptus, nobili. Meminit eius Hieronymus, qui & uolens

Charran.

Haran.

men eius de Spiritu sancto in Græcam linguam translatum, legisse se ait. Vicus Arbela trans Tigrim est, inde famigeratus quod Darium supremo Alexander illic uicerit. Etiam si non iuxta Arbela, sed ad Ganganelem obscurum antea locum, Darium debellatū esse Strabo tradit. Fuit & Cercusium iuxta Xaborectorā clara ciuitas, quam Diocletianus mœnibus turribusq; fortissimam fecerat, ut perfugio esse Romanis posset. Nicephoriū uicum iam olim Alexander in memoriā uictoriæ munierat, postea à Constante Cæsare Constantia appellata est. Zaita item locus celebris, in quo Gordiani tumulus ille fuit, tot inscriptus linguis, quæ Licinius postea bonorū omniū hostis, confregit, cuius antea in Idumæa meminimus. Fuit & Singara proxime Tigrim Romanæ militiæ nota urbs, infra quā diuersa in ripa Ninus quondā stetit, infra à nobis dicenda. Sed & Amidæ & Misabdæ rerum Persicarū scriptores sepe illo tractu meminere. Notandum uerò Assyriæ & Babylonæ nomina haud raro confundi scriptoribus, ppter uices regnorū, & alternata dominia, fuit enim tota Mesopotamia aliquando Assyriorū. Cōtra & Babylonæ tanta claritas fuit, ut & Assyria et reliqua Mesopotamia inde Babylonæ nomē accepert. Neq; istud transmittendū, præter Arabias superius à nobis memoratas aliā in hac regione statui, Pli. Curtio, Herodiano, Solino, cæteris Merorū cognominatā,

quanquam alijs quoq; locis Mesopotamia, alijsq; no-
 minibus interim cognominati Arabes colunt. Sed illa
 memoratur præcipue ob fertilitatē (tricesimum enim
 fœnus reddit) in qua Charras & Edessan Plinius statu-
 tuit, & odoriferam etiam iam citati authores producit.
 Curtij hæc uerba sunt: Euntibus à parte læua Arabia
 odorum fertilitate nobilis regio campestris interest,
 inter Tigrim & Euphratem iacens, tam ubere & pin-
 gui solo, ut à pastu repelli pecora dicantur, ne satietas
 perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex uiror-
 que amne manat, toto ferè solo per uenas aquarū re-
 dundante. Hæc Curtius. Nescio autem an indiligentia
 lapsus, an uerò quenquam secutus, C. Solinus in beatæ
 Arabiæ relatione, inter flumen Tigrim & Euleum, il-
 lam statuit, quanquam suspicer eum locum insigni-
 menda non carere, qui tamen ex 26. cap. 6. lib. Plinij,
 ubi Characis fit mentio restitui possit. Hieronymus au-
 thor est Christianorum solitariorum magnā olim fræ-
 quentiam in Mesopotamia fuisse, quod haud dubie so-
 li fertilitas, ut in Aegypto effecit, & quod in Mesopo-
 tamia maxime mediterranea secessus sunt non pauci
 sabulosa ariditate clausi, sicut in Libyægypti ora A-
 bases illæ, quarum libro ultimo meminit Strabo.

CHALDÆA.

Hanc sequitur Chaldæa ab Occasu & Septen-
 trione, præterea & ab Ortū Euphratis am-
 bita

bitu terminata. Oram reliquam Orientis Tigris à Su-
 siana determinat. Meridianam partem sinus Persicus
 excipit. Plagam occidentalem montana illa à desertis
 Arabiae summouent, quæ à Ptolemæo Babylonica com-
 gnominantur. In ea, præter summam fertilitatē, Chal-
 dei quondā syderalis scientiæ præstantia laudati, quo-
 rum oppidum Hipparenum fuit. Sed ante omnia cele-
 berrima urbs Babylon Chaldaicarum gentium quon-
 dam caput, & quam summam in toto orbe claritatem
 obtinuisse aliquando, etiam Plinius affirmat. Porrò ue-
 teres trium clarissimarum urbium hoc tractu memi-
 nere, uidelicet Babylonis infra Euphratis in Tigrim
 perducti fossam sitæ, & Seleuciæ quæ inter amnis fuit,
 & Nini, quæ in ora Assyriæ Tigridis ripæ imposita
 fuit, Plinio, ita tamen ut Seleucia inter hanc & illam
 propemodum medio situ fuerit. Memoratur & Ctes-
 siphon recentior quidem, sed par & magnitudine &
 munitionibus Seleuciæ. Ninus sanè uetustissima regum
 Assyriorum regia fuit, quam scriptura Niniuen nomi-
 nat Ionæ prophetae claram uaticinio, unde Niniuite
 dicti, de quibus Christus Matth. XII. Condiderat eam
 primus Assur, à quo Assuria, seu quod idem est Assy-
 ria circumiacens regio uocata est. Deinde Beli filius
 Ninus maritus Semiramidis ampliavit, clarissimis ædi-
 ficijs auctam. Primus quidem ipse, omnium qui in A-
 sia imperarunt. Enimvero haud aliud à diluuiò, aut

Babylon.

Ninus.

Ninius.

uetustius aut celebrius regnum memoratur scriptori-
 bus quàm Assyriorum. Constat autem & sub Nino,
 uel Eusebio suffragante, natum esse Abraham, tanta
 illius urbis uetustas est. Sed & posteriores reges As-
 syriorum seu Medorum, Iudæorum maxime cladibus
 notos, Ninum tenuisse, Hieronymus tradit, ut Phil,
 Teglatphalassar, Salmanazar, Sennacherib, quo-
 rum armis Samariam exhaustam, & decem tribus
 Israël in Assyriam & Medos translatos fuisse dixi-
 mus. Nino mortuo Babylon à Semiramide condita,
 & amplissimis operibus ornata, communitaq; est,
 tantumq; potentiae & dignitatis accessit urbi, ut
 posteris sæculis etiam regno fuerit exaltata, & Ni-
 num urbem, resq; Assyriorum affixerit, neque le-
 uis causa fuerit, translati imperij Assyriorum ad
 Medos, id quod annis nonaginta plus minus ante ca-
 ptum Israël factum legimus. Florentissimum au-
 tem fuit Babyloniorum regnum sub Nabuchodonos-
 ore illo qui Syriam maximo exercitu ingressus, Iu-
 deam seuissima captiuitate exhaustit. Plinius sexto
 libro, Urbem sexaginta millia passuum amplexam
 fuisse tradit, muris ducenos pedes altis, quinquaginta
 latis in singulos pedes ternis digitis mensura ame-
 pliore quàm nostra, interfluo Euphrate, mirabili ope
 re utroque. Hæc est Babylon illa decantatissima pro-
 phetis, & Danielis in primis uaticinio memorabi-
 lis

Transmis-
 gratio in
 Babylonē.

lis. Quam ad summum dignitatis, potentiae, splendoris & diuitiarum prouectam, ubi luxu & libidine diffuere & uoluptate perditis regibus parere coepisset, diuinæ iustitiæ ultio in manus Medorum & Persarum contradidit. Capta est enim à Cyro Persa & Medo Dario, Balthassare Nabuchadnezaris nepote interfecto, regnoq; ad Medos prius, mox & ad Persas translato: de qua re est apud Danielem. Si cui uacat legat Herodotum libro primo, qui & urbis situm & historiam captiuitatis abunde est prosecutus. Mirum autem, urbem adeo potentem, ut uel orbi admirationi fuerit, ita subuerti diruiq; potuisse, ut Hieronymus alicubi tradat, sua ætate, id est, Honorio imperante uix è ruderibus loci deserti incultiq; uestigia extitisse quæ urbis situm indicarent. Notum autem & Alexandrum Macedonem post uictum Darium & regnum Persarum in se translatum, Babylonie mortuum esse anno ætatis trigesimo secundo, à cuius obitu diuiso inter duces regno, cum Ptolemæo Lagi Aegyptus, Macedonia Philippo, Asia Antigonos cecisset, Seleuco, qui & Nicanor cognominatus est, Syria & Babylon, & reliqua Orientis pars obuenit. Qui haud multis annis à morte Alexandri Seleuciam illà à se nominatã, hac maxime caussa condidisse fertur, ut uicinitate Babylonē exhauriret, & suū potius nominis memoriæ cōsuleret. Breuiq; obtinuit,

ut non solum frequentia uicerit mox paulò Seleucia,
 sed & nominis partem in se Babylonis transfulerit,
 Babyloniam enim uocatam esse eam, etiam Plinius
 prodit. Adeò nec regnis, nec urbibus quicquã uspiam
 aut stabile aut diuturnum est, si laxatas ambitioni ha-
 benas permittas. Enimuero rebus Macedonum in Ori-
 ente collapsis, quum Arsacæ uirtute Parthi uerum
 essent potiti, Ctesiphon ad exhauriendam itidem Seleu-
 ciam (Parthi ambitioni etiam inuidiam coniun-
 xerant) exstructa, & regia Parthorum facta est. Hac
 contra Babylonem in orientali Tigridis ripa uisebatur,
 extrema ferè (quod sciam) urbium Orientis quæ di-
 tionis Romanorum fuerit. Caterum ut Babylonis me-
 moria Chaldaeam finiamus, uideo dubitari, ex urbe ne
 prior Petri Epistola, an uerò ex hac Babylone ad fra-
 tres per Asiam dispersos scripta sit. Profecto Babylone
 scriptam uideri, ea uerba conuincunt quæ quinto
 capite leguntur, Salutatur uos ea quæ est in Babylone
 uestræ consors electionis Ecclesia. Hieronymus
 quidem in Catalogo ubi Marci meminit, Romanam illam
 Sed & hanc nostram Babylonem intelligi, nec à Petri
 ad circumcisionem uocati, ministerio, neq; ab histo-
 ricæ fide quæ tot annis in Syria eum egisse compro-
 bat, neq; planè à literæ sensu alienum est. Neq; ambiguo
 illic congregationem aliquam credentium fuisse,
 cum

Babylon
 apud Petrum.

cum in uicina Arabia, & ipsa Mesopotamia in qua et Babylon Plinio censetur, præterea ultra Babylonem in ipsa Perside celeberrimæ Ecclesiæ fuerint. Neque ignoro & in Aegypto Babylonem fuisse, sed ad illam uenisse Petrum equidem libenter crediderim. Liberū aut est Lectori, ut in re controuersa, sequi quod similitimum uero iudicauerit.

CARMANIA.

A Babylone leuorsum ad oram Persici sinus id centium terrarū prima Susiane est, dein Persis, inde Carmania. Nos uerso ordine ppter Persicū sinum, de Carmania primum, hinc & de alijs ordine dicemus. Habet hæc ab Ortus Gedrosiorū tractum ad Indos usq; immittentem. Meridianū latus Indicum pelagus alluit. Persis ab Occasu, à Septentrione Parthis coniungitur, à quibus eam & Gedrosijs altissima Caucasi montis iuga alijs atq; alijs nominibus uocata dirimunt. Neq; usquam desertior est quàm ubi illis approximât. Maritimã frontē Oceani, celsum promontoriū finit, inde sensim cedentia littora amplū sinum recipiunt, insulis aliquot distinctū. Inde peninsula forma procurrens uenientibus ex aduerso Arabie montanis ita adproximat, ut fretū intermediū quo sinus Persicus funditur, nō amplius quinq; millibus passuum latū sit, auctore Plinio. Gentium extimam oram

habitantiū, præcipuæ Chelonophagi & Ichthyophagi
 dictæ Macedonibus, quod testudinū pisciumq; O-
 ceano captorum carne uictitent, & etiam pecori pa-
 ssum ex piscibus parent Strabone authore lib. 15. illa-
 rum tantam in Indico mari magnitudinē esse, Strabo
 & Plinius tradunt, ut singularum superficies habita-
 biles casas integant, atq; inter insulas rubri præcipue
 maris his nauigent cymbis. Pomponius libro tertio
 Carmanos sine ueste ac fruge, sine pecore ac sedibus
 esse, & piscium cute se uelare tradit. Quarum gen-
 tium & Hieronymus libro contra Iouinianum scribit
 do meminit. Interiora & iam Persici sinus littora
 paulò cultiora sunt, nec marinis tantum opibus, sed
 & ære & ferro illis locis abundant. Oppida eorum
 plura, quorum præcipuum Alexandria, ab Alexan-
 dro conditum, quem & cultiores reddidisse illos &
 à pertinaci piscium esu coërcuisse, historie memorat.
 Ptolemæus & Carmanam metropolim mediterraneā
 facit. Inter annes primæ claritatis est Hytanis aurum
 trahens. Andanis item & Corius in eundem Persicū
 sinum elapsi. Sophronius author est, etiam illi genti
 Thomæ prædicatione Christum innotuisse, apud quæ
 tamen nisi fallor mendose $\gamma\epsilon\mu\alpha\upsilon\omicron\iota\varsigma$ pro $\kappa\alpha\gamma\mu\alpha\omicron\iota\varsigma$
 $\upsilon\omicron\iota\varsigma$ legitur. De Germanis enim inter Persas, Parthos,
 Medos & Hircanos, nulla, quod sciam, scriptoribus
 mentio, sed de Carmanis tantum, quos Persis & Par-
 this

his proximos, notius est omnium consensu, quàm ut assertione sit opus.

PERSIS ET SVSIANE.

INde Occasum uersus Persis est, fertilis iam & culta, & regno quondam omnium Asiae maximo & potentissimo, nobilitata. Quippe non contenta in Syriam, Aegyptum, Aethiopiam, Asiam, Pontum, Armenias, & regna Parthorum usque in Indiam dittonem propagasse. Europam etiam perculit, pontibus per maria ductis. Nec enim petitori Macedones Persidem uidebantur, nisi priores Persae Græciam prouocassent. Hæc gens, ut tradit Plinius, semper Rubrum mare accoluit, propter quod & sinus Persicus ab eis dictus, quem perpetuo tractu à Bagrada fluuio usque ad amnem Oroatin tenuere, Ptolemæo. Inde uero ad Tigrim, Susiana est, utranque ab Austro Rubrum pelagus finit, à Chaldæis Tigris, à Medis Caucasia iuga disterminant. Regni caput olim Persopolis iuxta Araxem fluuium procul à mari condita, quam Alexander orbis terrarum spolijs refertam cepit & diruit, multis auri talentorum milibus receptis. Ex maritimis urbibus Cyrus frequens quondam, quam Plinius Cyropolim, Stephanus à Persis Cyrechatam uocatam ait, in qua Episcopus fuit Theodoretus ille uir doctissimus, cuius Ecclesiasticæ historiæ lucubrationes extant, præterea

Magi.

pro fide nostra contra Gentes libri duodecim, quos ipse Sermões appellat, nuper à Zenobio Acciaolo Florentino in gratiam Leonis Pontif. Latine uersos. Fuit & Laodicea in Perside ab Antiocho condita & Pasagarda Magorum castellum, in quo Cyri sepulchrum fuit, Plinio. Magi Persis magno in honore & ueneratione fuere, ut nec publica sine eorum consilio administrarentur, nec legitime factum uideretur quod horum sententia non approbasset. Porro Magi apud ueteres non malefici modo, ut uulgus hodie nominat, sed artium rerumq; in naturæ uarietate eximiarum cognitione præstantes dicebantur, quos Græci honesta prorsus appellatione Philosophos, Latini Sapientes uocabant. Ad quæ modum de Magis locutus Plinius libro uigesimo quinto cap. 2. Pythagoram & Democritum de naturis herbarum scripsisse tradit, peragratibus prius Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegypti; Magis. Præcipue autem Persici disciplinam futuram præsentendi sibi uendicabant, translata aliquando ab Histaspæ Darij superioris patre à Brachmanis Indiæ sapientibus, quos & Apollonium adijisse Philostratus scripsit, quam posteris deinceps illi eadem per manus tradiderint. Hi sunt illi Magi qui stella ducente Christum recens natum adierunt, & muneribus oblati adorauerunt. Ab Oriente enim uenisse eos Mattheus testatur, nominatim autem è Persia Chrysothomus.

Diuus

Diuus Hieronymus Commentario in Isaiam septimo
 tradit illos admonitos à dæmonibus, uel inuitis Chri-
 stum confitentibus, qui regnum eorum esset extinctu-
 rus. Quædam & Augustinus libro de Dæmonibus ad
 eum modum retulit. Profecto tantæ rei sacramentum
 tam diserte à prophetis prædictum, in ipso natiuitatis
 filij sui articulo, ne sapientiam quidem & potentiam
 mundi huius cælådum deus noster duxit, æditis etiam
 prodigijs, quibus intelligerēt supra naturæ uires esse
 quod ageretur: sicut et pastoribus miraculo Christi na-
 tiuitas angelis annuntiantibus reuelata, Lucæ 2. cap.
 traditur. Verisimilius autē mihi uidetur Magos à do-
 mino sancto suo spiritu pro geniū uocatione coram
 Iudeis contestanda, ad Christum querendum excita-
 tos, quàm admonitos à dæmonibus. Quanquā palam
 est, ne hos quidem illius adueniū latuisse, qui scriptu-
 rateste toties eum filium dei sunt confessi. Sed diuer-
 sa de illis ut sentiamus, nisi fallor, cum stella admonet
 nous & miraculo ædita, tum etiam oblatio munerum
 & prona adoratio quæ Christo exhibuerunt. Quan-
 quam autem constat translaticium esse Persis hoc mo-
 do reges suos adorare, tamen hoc nouum fuit, quod
 nato puero, non suo in regno, sed & paucis cognito,
 & longe distante regione, præterea non in arce aut
 aula, sed humili hospitio hoc honoris tribuendum
 duxerunt. Certe & oraculum, quo per somniū sunt

admoniti palàm cōvincit, deo nostro illos curæ fuisse. Plausibilis uero quàm uerius, quod hodie uulgo creditur, reges eos fuisse, nō philosophos, cum diuersum uel ipsa Euangelij historia innuat. In urbe etiam uictrice gentium Roma prodigia extiterunt, quæ de rege illo Gentium admonuere. Suetonius in Augusto ex Iulij Marathi authoritate tradit, ante paucos quàm Augustus nasceretur menses, prodigium Romæ factum publice, quo denūtiabatur regem populi Romani naturam parturire, Senatum exterritū censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur. Eos uero qui grauidas uxores haberent (quod ad se quisq; spem traheret) curasse ne Senatus consultum ad ararium deferretur, &c. Quod prodigium Marathus & Suetonius ad Augustum retulere, uelut nouum foret, regem nasci populo Romano, qui Syllus iam & Marius perturbasset, & quorum regnum non Augustum, sed Cesarem Dictatorem cum ingenti reipub. clade exorsum esse constat. Sed & cuiū uana spes erat, liberis suis ea causa præ Senatus cōsulco timentium. CHRISTVS erat quem parturiebat naturæ prouidentia, qui sub Augusto natus est, cuiq; Romani Imperij magnitudo cessit, Imperatoribus etiam regem illū agnoscentibus, qui ante teα τοῖς ἰδ' ὧλοις seruiissent.

NUNC ad Susianen ueniendū, quæ ab Oroati flumine ad Tigrim trium millium stadiorum longitudine

in ora ipsa panditur. Habet autem nomen à Susis metropoli, & ueteri regū domicilio, quam Memnonem condidisse iuxta Coaspem fluum cum ponte, Strabo tradit. Plinius ab Dario Hystaspis filio, cuius arcem Euleus fluius circumeat CCL. millibus passibus à mari. Mediterranea Susarum asperrimis & difficilissimis aditu montibus, præterea & latrocinij infestis à Perside summouentur. Per quæ loca Alexander non sine periculo post Susa capta direptaq; suorum copias traduxit. Curtius in Susiana Satrapenam statuit nobilem regionem proxime Susa. Anniū autem Susianæ, clarissimus Euleus est, uel hoc nomine celebratus scriptoribus, quod Persarum reges quibus rarus alioqui usus uini est, eius undas propemodū solas bibere consuerint, quia cæteris leuior puriorq; existeret. Notandum autem Elimaidem in Susiane esse, μεγάλω, id est, Magnam cognominatam regionem, ad eius differentiam quæ in Media est, à quibus Elimaitæ & Elamitæ, Elamitæ. dicti, à Luca etiam inter peregre profectos censu, Actorum secundo. Plinius Susianam ab Elymaide Euleo determinat. Proximi autem Tigri, sunt Characeni itidem in Susiana, Ptolemæo, quorum oppidum Charax clarissimum, in intimo sinu Persico & etiam Italiae notum quondam, Arabicarum mercium Emporiū, Plinio. Ut ridiculi sint, qui ex Arabia hac causa reges ad CHRISTVM profectos putant.

Aurum.
Thus.
Myrrha.

quoniam auri, thuris & myrrhæ Euangelista meminere rit. Quasi uero ditissima Persis hisce rebus tanta copia à uicinis Arabibus importatis caruerit, cum Plinius tamen libro VI. tradat Arabes Parthis uendere solitos, quæ è mari aut syluis caperent, nihil autè contra redimere. Ex quibus uerbis intelligimus eam Persarum (quos & Parthorum nomine Plinius comprehendit) fuisse opulentiam, ut pretiosas illas Arabum merces non ullius rei permutatione, (nulla enim egerebant Arabes) sed numerata tantum pecunia comparasse. Locus autem Dauidis Psalmo 70. quo abutuntur, nõ ad magos, sed reges attinet, qui in Salomonem liberales essent futuri. Tropologia autem ad Christum, quem uel gentium principes honore essent profecturi. Supra Characen Cossei memoratur latrocinij inanes, & quoniam asperis locis habitant, terræ cultu ranelecta, rei militari & merendo æri magis dediti sunt. Prodigia genis animæ, ut Siliij uerbis utar. Nec Elamitæ huius sceleris suspitione uacui quondam, de quibus Strabo meminit. Fuerunt & Lazi, & supra Persidem Vxij bellicosi & Mardi, proximi iam à Septentrione Medorũ tractui, de quo infra. Dignum autem memoria quod libro 4. Q. Curtius scriptum reliquit, Persas regum arcana incredibili fide celare, non metum, non spem elicere uocem qua occulta prodantur, ueteres reges disciplinam silentij uitæ periculo sanxerunt.

xisse, & linguam grauius fuisse castigatam quàm ul-
 lum probrum. Qua caussa Alexandri consilia sepe
 perplexa impeditaq; fuissent, quod eorum omnium
 quæ apud hostem gererentur esset ignarus. Inter sup-
 pliciorum autem genera excoriationem Persas ha-
 buisse Marcellinus libro 23. tradit, pœnam sine dubio
 uicinis etiã gentibus cognitam, ut uerisimile sit, quod
 de Barptolemæo Oriensis apostolo excoriato, prodi-
 tum est. Nec tacendum Xerxis facinus plenum huma-
 nitatis, qui cum exercitum suum innumera hominum
 Asiaticorum multitudinem congregatũ ex ædito quo-
 dam loco conspicatus esset, memor mortalitatis, illa-
 ebrymari cœpit, quod post centum annos nemo ex il-
 lo superuicturus esset. Hoc factũ libro IX. Valerius
 illi uitio uertit, uelut uitæ immodicæ cupido, ego con-
 trà laude dignum puto, ac mirandum etiam quod re-
 gi & potentia & felicitati maximo hoc in animum
 incidere inter uictorias potuit, ut se suosq; mortales
 esse fateretur. Frequenter enim in prosperis rebus fra-
 gilitatis humanæ obliuiscimur.

ASSYRIA, SITACENA,
 ADI ABENA.

Assyria Transigritana est, & Armenia maiori
 à Septentrione, ab Ortu Media, à Meridie

Sufiana (immanibus montium iugis interuenientibus) clauditur. De hac & in Mesopotamia dictum est. Eius regio, qua Sufianæ imminet, Sittacena dicta, et iam extra ambages annuum posita, cui nomen Sittacæ urbs dedit à Græcis condita, proxime montē Zagrū ex Medis uenientē. In quo et Ctesiphon illa cuius supra quoq; meminimus. Ptolemæus supra Sittacenen Apollomiatē regionē statuit, dehinc & inter amnem Arbelitin, de qua ante dictum est. At Plinius VI. libro confusis nominibus eandem Arbeliten, Palestinen & Sittacenen uocat. Strabo eandem Sittacenen & Apollomatem ab Apollonia dictā. Ita fit sæpe, ut locorum uicinitas ipsa etiam nomina communia habeat. Sittacenam ab Occasu finit Tigris, tot iam fluminibus amniant, quem accolæ à Borea reflexum Pasitigrim nominant, teste etiam Curtio, apud quem tamen Phasim Tigrim pro Pasitigrim mendose legitur. Inter flumina autem sita Adiabene nomen à transitu difficultate sortita est, ferè enim tot amnibus diuidæ terræ pro incerto uarioq; auctu cursuq; fluuiorum difficulter permeantur. Διαβερεῖν Græcis transire significat, unde ἀδιὰβην cū α priuatiua, ipsa regio dicta. Quamquam Ammianus qui his locis stipendia meruit à fluminum nominibus, prouinciæ datum nomen fuisse autumat, confessus interim hanc, quam diximus, ueteribus uisam nominis causam. Idem author Osrohenos illi Asia

li assignat, & horum municipium Ecbatanam facit,
 alia haud dubie à Medicis Ecbatanis, de quibus suo lo-
 co dicitur. Constat Osrohenos bellicosos homines es-
 se, & sagittandi peritissimos, quorum magnum nume-
 rum Alexander Seuerus post deuictos illis in locis Par-
 thos, Romanæ militiæ adscripsit, & post eum Gale-
 rius Maximinus cōtra Germanos eduxit, utilissimam
 eam militiam ratus aduersus nuda & procera Ger-
 manorū corpora. Tantæ molis erat Germanos uince-
 re. Sed et illud non indignum relatione est, Romanos
 haud unquam longe ultra Ctesiphontem in Ortū pro-
 gredi ausos, nec impune fecisse, si qui tentassent, neq;
 unquam, quod sciam aut Medorum aut Persarum se-
 dibus horum signa illata fuisse. Traianus quidem feli-
 cissima in Parthos uictoria potitus hoste represso li-
 mitē restituit, Ctesiphonte, Babylone, Seleucia et Edes-
 sa, claris urbibus ab hoste receptis, præterea maiori
 Armenia, Assyria & Mesopotamia in prouinciæ for-
 mam reductis. Post enim & Galerius Maximinus pro-
 sperime gestis rebus, quinq; Transstigritanas prouin-
 cias statuit, quarum eius sæculi nomina erant Asarza-
 mena, Mozena, Zabdiēna, Rheumena, Carduena,
 quas Iouinianus Imperator post Iuliani casum turpi-
 ignominiosoq; fœdere cum hoste icto, omnes resti-
 tuit. Incertus igitur Imperij limes Tigris fuit, nec
 diu retenta sunt, quæ ultra eius ripam Romani ce-

pissent, sæpe ita amissa, ut præstiterit non fuisse con-
 tra. Proinde prudenter Adrianus promotum à Traia-
 no limitem ipse coercuit, Euphrate contentus, quo di-
 biam fortunæ aleam declinaret. Nunquam enim inul-
 ta cessit Romanis uictoribus Parthorum tentata liber-
 tas, neq; ulla alia gens, exceptis Germanis, illata das-
 mna seuerius uindicauit. Quippe qui à Lucullianis
 Pompeianisq; expeditionibus post Armenias & Sy-
 rias occupatas, ad usq; casum & interitum Imperij,
 Consularibus & Patritijs ducibus cæsis non sese mo-
 do ipsos, sed & prouincias quas eis Romanæ uictoria
 abstulissent asseruerint. Nunc ad propositum reuers-
 tendum, Nec tacenda naturæ in Syria opulentia, mul-
 tis in locis liquore, quem Naphtam uocant, extante,
 quo non alius citius pertinaciùsue conceptum semel
 ignem fouet aut retinet. Ammianus picea cum specie
 & glutinosa, & bitumini persimilem esse tradit, ne-
 que alia re ulla extinguere flagrantē, quàm iniecto pula-
 uere. Similis naturæ limus est Comagenes stagno quos-
 dam effusus, Maltham uocant accolæ, quem accessum
 terra tantum extinguere tradit libro 2. Plinius. Bitumen
 quoq; & Assyria & Chaldæa tanta copia reddit, ut
 in Babylonæ muris condendis pro cemento ipsum
 fuisse constet. Limus est (quod miremur) aquis extra
 Etus in Assyria iuxta lacum qui Ammiano Sofingites
 dicitur, in Iudæa uero è lacu, qui ea causa Asphaltites
 dicitur

dictus est, quod cætera sterilis hunc unum lentorem
 edat, qui mortalibus in usu sit. Asphalton enim Græ
 ci bitumen uocāt, et Pissasphalton, quod liquidius est,
 auctore Plinio, quoniā ad picis naturā accedat. Cur
 tius quoq; iuxta Menniū oppidū Chaldææ fontē esse
 tradit, qui ingentem bituminis uim effundat. Mirum
 autem in undis tam aduerso incendijs elemento, mate
 riam inueniri adeo amantē ignis, ut ardore eum com
 plexa undas ita respuat, ut affusis ardeat magis. Est et
 in hominū ingenijs mirandum, quod Plinius prodidit
 iuxta aluē Tigris oppidū esse Babytacen CXXX.
 millium passuum à Susis, cuius incolæ aurum odio ha
 beant, et conquisitum defodiāt, ne quo cui sit in usu.
 Quam diuersis illi à nostris moribus dissentiunt? No
 strum enim illud Ouidianum est primo Fastorum,
 Aurea nunc uere sunt sæcula, plurimus auro

Venit honos, auro conciliatur amor.
 Sed et in Sittacena ecclesias Christianorum fuisse, no
 tum est, ac ne nunc quidem liquet an desierint, quum
 sit certum hodieq; apud Indos frequētes esse Christia
 nos. Legimus tamen sub Constantino in Simeonē Cte
 siphontis Episcopum clarum uirū, et multos suarum
 ecclesiarum fratres à Sapore Persarum rege seuitum
 olim esse. Et extat Epistola apud Theodoretum Con
 stantini ad Saporem pro fide Christiana tuēda, quam
 ille antea esset persecutus.

MEDIA, PARTHIA,
HIRCANIA.

Media, inquit Plinius, ab Occasu transuersa,
oblique Parthiæ occurrens utraq; regna in-
cludit. Habet ipsa ab Ortus Caspios & Par-
thos, à Meridie Sittacenen & Susianen, & Persida,
ab Occasu Adiabenen, à Septentrione Armeniã, &c.
Includere dixit utraq; regna, quod à Caspio pelago
longo introitu ad usq; Carmaniæ desertæ immittit, et
cecu cuneo quodam Parthiam à Persia diuidit. Sed in
occidua quoq; parte Caspios, Pomponius & Ptole-
mæus locant, omnibus claris Cambysæ & Cyro pro-
ximis, ut sit uerisimile toto eo littore hoc nomine ad
thoribus uocatas fuisse gentes quæ accolunt. Porro
Caspium sinum & portas Caspias Plinius ab his qui
ad Ortum habitant, dictas tradit, iuga uero montium
illic interrupta opere manufacto, ut uix singula pla-
stra meare possint. Portæ dicuntur nomine Tauri mon-
tis angustijs admodum uulgari. Medorum caput, Eca-
batana sunt, urbs maxima, quam Seleucus condidit
amoenissimo in loco, aëre q; æstiuo in primis salubri.
Æstatem enim Ecbatanis Medorum principes, hyemem
& Apamea Medorum inter insignia oppida præci-
puum. Hæc est Media fortissimarum gentium, in quam
Iudeos post captam Samariam translatos fuisse, ante
ex Eua

ex Eusebij autoritate diximus. Multis ista annis As-
 syriorum regibus paruit, ac deinde à Sardanapalo
 effeminatissimo principe defecit, Arbactò præside
 eius, ad regni culmen euecto, à quo usque ad Astya-
 gen illum, qui Cyri Babyloniæ domitoris maternus
 avus fuit, florentissime regnatum est annis plus mi-
 nus C C C L. Hinc ad Persas summa Imperij Orien-
 tis peruenit, Astyage à nepote suo Cyro capto &
 Hircanis imposito, uelut libro primo tradit Iustinus.
 PARTHORVM tractum Caucasus ramis suis ut
 brachijs complectitur, cætera planum & desertis e-
 tiam alicubi squalentē: plana eius æstiuus maxime ca-
 lor, montana uicissim brumæ frigus infestat. Proin-
 de per uices in æstate sub montanis locis potissima æ-
 mœnitas, in hyeme clementius per plana cælum est.
 Parthis uicinæ gentes sunt, à Meridie Carmani per
 deserta sparsi, à Septentrione Hircani, ab Ortu
 Arij, ab Occasu, de quibus iam dictum est, Medi.
 Plinius sexto libro semper fuisse Parthiam in illis
 montium radicibus tradit. Primi autem hoc nomi-
 ne dicti quoniam exules essent, quos Parthos sua lin-
 gua Scythæ uocant. Caput horum Hecatompylos
 urbs regia, quam C X X X I I I. millibus pas-
 suum à Cassijs portis abesse tradit Plinius, alicu-
 bi testatus in media eam Parthia sitam esse. Me-
 moratur & Choara locus amœnissimus Parthiæ,

Chaana à Ptolemæo dicta, diuersus ab illo quæ libro
 XLII. Iustinus Daran siue Dasan nominat, auctore
 Hermolao: ab rege Arsace in præruptis montiû conditum, circumq; affluētissimæ fertilitatis. Sed non est instituti nostri, Parthorum loca, quæ plurima feruntur, referre, sicut nec aliarum regionû. Quid enim hoc aliud esset, q̄ actû (quod dicitur) agere: monendus tantum, ut in festinato opere & in transcurso Le fiet, quo locorû cōmemoratione iuuat memoriã, & quod nobis duntaxat adumbrantibus intelligit, hoc ipsum apud ueteres scriptores diligentius perquirat. Pliniam Arsaciam inter potissimas Parthiæ urbes enumerat, & iuxta Niseos equis nobiles campos, præterea Parthiæ regionē & Alexandropolim conditore Alexandro, qui hæc loca cultiora frequentioraq; reddidit: quanquam ne sic quidem admodû per inittia præstitit. Tradit enim Iustinus, Alexandri successoribus quoque Orientis regna diuiderentur, adeo contemptui Parthiam fuisse, ut externo eam socio Stonagori gubernandam tradiderint. Post rebus feliciter auctis ita exiit præter omniû expectationem genus illud hominum ad bella haud dubie natum, ut cum Romanis ceu uiso terrarû orbe, de imperio magna gloria certauerunt illi ab initio regni, Medis & Assyrijs, deinde Persis. Macedonibus etiam seruiuerunt, quorû uictis & per Asiam imminutis rebus, occasione discessit

die intestinae, fratrum Antiochi & Seleuci, superioris Antiochi nepotum, primo bello Punico, L. Manlius & Attilio Regulo COS. defecerunt. Mox ab Arsace, obscuro quidem, sed magnanimo industrioque homine, regni fundamentis iactis, intantum creuere, ut Trogo teste, non minus Arsaces eis memorabilis factus sit, quam ante Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus fuerit. Sed et memoriae beneficentiae eius hic honor tributus, ut omnes ex inde reges suos Arsaces nuncuparint. Inde res illorum indies magis ac magis creuere, sed florentissimae post Augusti excessum uisae sunt, quo tempore inter eos et Romanos, ceu emulos gloriae, uincendi ardor palam erudit, neque ulla partibus quies fuit, subinde alternantibus uictorijs, donec Roma Imperio prorsus exuta est. Potentiae hoc uel unum magnum argumentum est, quod Marcum Antonium triumuirum sedecim ualidissimis legionibus Syriam ingressum, multis praелиjs illorum attritum, demum fuga sibi consulere coegerunt. Bello causam praebuere auxilia Cassio et Bruto in Thraciam contra Augustum et Antonium missa, praeterea et dolor de Crasso, quem haud multo antea Herodes rex deprehensum interfecerat. Mirum autem ad eum modum illis gentibus regnum constituisse, ut toties uelut per uices mutatum, nunquam tantum interierit. Eripuerant Macedones, sed Parthi uen-

dicarunt. Hodieq; Persæ retinent auitam dignitatem regni. Porrò ipsa successio ad hunc modum habet. Primi Assyrij rerum potiti à Nino, ut ante dictum, Medis cesserunt Arbactò transferente, inde Cyrus ad Persas transfudit, Alexander Persis domitis Macesdonibus suis reliquit. His Arsaces Parthis eripuit, multis sæculis deinde ab his regnatum ad usque Alexandrum Seuerum, annis post natum Seruatorem nostrum ducentis, quo tempore Artabanus rex ab Artaxerse Persa uictus, ad Persas rursus regni apicem transfudit. Inde ad Sarracenos, Turcarum mercenario milite, qui ex Scythia se receperat, adiutos, Persicum regnum peruenit, haud multo ante Heraclium Imperatorem Orientis, maximoq; Christianæ pietatis casso. Ex eo enim tempore Turcæ per Asiam celebres esse, & uictoriarum successionibus elati, aspirare ad regnum cœperunt, breuiq; omni Asia sunt potiti. Sed asseuerat tamen non ita pridem Persis regnum suum Tamberlanes ille, qui captum Turcarum principem Pazaiten in cauea aureis catenis ligatū, ad mortem ceu usq; uisendam bestiam circumduxit, exercituum eius ad internationem cæso, in quo ducenta millia hominum perisse recentior historia prodidit. Id uero contigit Anno Domini, M. CCC. XCVII. Bosnifacio IX. Romano pontifice. Hodie in hoc tomo

tus est Psophis Persarum rex, ut auitam gloriam suis
 afferat. Nunc ad Parthos reuertendum, ac de mori-
 bus quidem eius gentis, si quis nosse pluscula uelit, le-
 gat librum quadragesimum secundum Iustini. Vino
 ferè factitio ex palmis utuntur in potu. Sed tanta illis
 bibendi auiditas, ut certent etiam, & gloriæ loco du-
 cant, si quis potando quàm plurimos uicerit. Quem
 morem iam olim à Carolo alijsque Franciæ regibus
 sublatum, nuper iterum Germaniæ nostræ luxus mi-
 litaris intulit, pestem bonorum morum, & quo non
 aliud ullum uitium disciplinæ etiam militari magis
 noxium aduersumque existat. HIRCANI inter
 Parthyænen & Caspium pelagus siti sunt, gens ad
 arma nata, & quæ laboribus periculisq; militiæ in-
 durata, alacritate quadam prælia ineat. Clauditur
 ab Ortus Occasuq; & Meridie Caucaſi iugis, quarto
 latere, in ipso Caspio littoribus transuersis inter or-
 tum Solstitialem & Boream usque ad Margianam
 procurrit. Metropolis Hircanorum Hircania dicitur,
 annis clarus Sibaris, quem Q. Curtius libro
 quinto Sioberim, Diodorus libro decimoséptimo
 Sioberim, paucis, ut sæpe fit, literis mutatis, no-
 minant. Multus est in eius descriptione Curtius.
 Ab his Caspium mare Hircanum quoque appella-
 tum, atrox, sæuum & importuosum, raris insulis,

quarum potissima Talca contra Hircanorū littus posita. illius aqua longe dulcior quàm reliquis marinis, quod propter magnitudinem amnium, qui circumaque magno numero Caspium ingrediuntur, accideri non dubitat Plinius. Veteres regnum Hircanorum dixerunt, neque aliter quàm uice regni ab Alexandri successoribus est administrata: quod ideo annotandum duxi, ne quis angustam esse eam regionem suspicaretur. Hircanis et Parthis Thomam apostolum Christum prædicasse Sophronius tradit.

SATRAPIAE CITRA
INDVM,

Inter Parthos Carmanosq; & Indiam terræ iacent altissimis montibus incluse, quas Satrapias, hoc est, Præfecturas Plinius uocat. Persæ enim Satrapam Præfectum nominant, ut inde intelligatur, Persarum Parthorumque ditioni eas attinuisse: quare quâ idem auctor alicubi Indiæ partem eas à quibusdam creditas esse innuit. Sed probabilis mihi M. Agrippæ sententia est, capite 27. sexti libri relata, Plinio. Quæ Mediam & Parthiam & Persiden ab Oriente Indo, ab Occidente Tigri, à Septentrione Tâuro Caucaaso dicto, à Meridie Rubro mari, hoc est, Persico sinu terminat, &c. Quo loco Agrippa nō sedes ipsarū gentium,

gentium, sed regni limites designauit, ad quos Parthorum Persarumq; nomen pertigerit. Satrapiarum nomina sunt, Aria, Paropamissus, Arachosia, Gedrosia. Gentes, Arii, Paropamissadae, Arachosii, Gedrosii. Ptolemæus Drangianam Arachosiae adijcit ab Oecasu, & Carmanis finitimam. Plinius certe his locis Drangas censet, sicut & Strabo lib. 15. Dignum autem relatione, quod Plinius annotat, Parthorum duodecimginti regna (sic enim diuidunt prouincias) inter duomaria uidelicet Rubrum à meridie, & Hircanum à Septentrione fuisse, quorum undecim superiora, à confinio Armeniæ Caspijsq; littoribus adusq; Iaxartem & Scythas numerata, reliqua septem meridiem ueras inferiora appellata fuerint. Equidē arbitror, Margianam, Bactrianā & Sagdianā ex superioribus regnis ad Parthos attinuisse. Et aestimari haud dubie Parthici siue Persici imperij magnitudo inde potest, ut nō sine caussa Romanum imperium omnium potentissimum indignum duxerint cui parerent. Enimvero illis ceu domesticis uiribus Scytharum auxilia, cum quibus ex æquo (ut ait Plinius) uiuebant, accesserant, neq; horum solum, sed & Sarmatarum Asiæ. Persis enim ne Albani quidem euocati opem denegarunt, & à Tanai profectum militem affuisse illis satis horum scriptorum fide constat qui res Persarum in literas retulerunt. Singularis autem Parthorum in de-

uinciendis Scythis prudentia extitit, nam cum terra
 ram fertilem possiderent, & immensi redditus regno-
 rum essent, suspectum autem haberent Scytharum
 robur studiumq; militiæ promptum & exercitum,
 præterea ardore merendi sollicitari se abs quouis do-
 mino, & mercede conduci paterentur, priores ipsi
 Scythas multa amicitiae specie, sed & donis, polli-
 citationibus suos fecere, ut quoties res postulasset,
 numerosa illi auxilia summitterent. Inde geminus
 fructus Parthis erat, & quod tuendo limite & hos-
 te conductum & magnis stipendijs excitatum, quæ
 alea eis non sine multo suorum casu ludebatur. Et
 quod iugi militiæ molestia, fracto consumptoque
 eius gentis robore, hoc minus rebus nouis stude-
 rent, aut Parthorum regno quacunque causa pro-
 uocati, damnosi esse pergerent. Nec male locata ea
 pecunia uidebatur, quæ tanto cum fœnore ad crea-
 ditorem redisset. Tradit Iustinus Scythas à Parthis
 contra Antiochum aliquando sollicitatos, quum con-
 secto iam bello superuenissent, calumnia tardius la-
 ti auxiliij mercede fraudatos fuisse. Contra uerò Scy-
 thas tantum sibi itineris frustra emensum, questus
 stipendium pro uexatione uel alium hostem popo-
 scisse. Demum superbo responso offensos Parthorum
 fines

fines vastare cepisse. Eare Phraharton regem ex-
 peditione in eos suscepta, praelio uictum & occi-
 sum fuisse, quod exemplum haud dubie Parthos ad-
 monuit, ne quid simile deinceps in Scythas com-
 mitterent, sed industria illa, quam diximus, obserua-
 rent. Nunc reliqua adijciemus. Paropamissus oppida
 habet Cartanam & Alexandriam præcipua. Am-
 nes claros Ochum in Caspium exeuntem, & Choem
 in Indum. Infra enim Arachosia, in qua alia Alexan-
 dria amnis Arachotus ingens in Indum egressus in-
 genti prius lacu fuso. Est inibi & Arachosia oppi-
 dum Plinio, quod Ptolemæus (nisi sit corruptus co-
 dex) Arachotum nominat à Semiramide illa Baby-
 lonica, quæ et ipsa Indos petijt, conditum. Supra eam
 in Occasum æstiuum Ariana regio sparsis sedibus
 incolitur, ob interuenientia deserta, & pleraque lo-
 ca feruoribus ambusta. Habet amnem clarissimum A-
 rium & iuxta ab Alexandro itidem conditam A-
 lexandriam. Infra quam ad Austrum siti Dran-
 ge, dein Gedrosi, quorum pars Pandi & Ar-
 bi, frequentes populi. Amnis item maximus, &
 suo alueo Oceanum ingressus, Arbis Plinio & Pto-
 lemæo authoribus dictus, cum oppido eiusdem nomi-
 nis. Sunt alij quoque Gedrosorum amnes, qui in In-
 dum sese exonerant. Plinius nono libro, de Indici

maris beluis locutus tradit Gedrosos Alexandri clas-
simum praefecto prodidisse in domibus se fores maxillis
beluarum facere, osibus aut tecta contiguare. Quod
sanè minime fabulosum existimandum est, ea ossa con-
templantibus, quæ uel à Mediterranei maris beluis at-
lata in templis, etiam dicata conspiciuntur.

SATRAPIAE AD

Caspium.

SVnt iuxta Caspium sinum regiones trans Cau-
casum Parthorum imperij, quas & ipsas Satra-
pias uocare libuit, quod horum praefectis pra-
ruisse eas constat. Hæ sunt Margiana, Bactriana, quæ
bus finitimæ, sed magis orientales Sogdiana & Sa-
carum regio, sui quidem iuris quondam ut tradit Cur-
tius, sed Persis haud incognitæ. De Margiana sic Plin-
nius lib. 6. Sequitur regio Margianæ, appricitatis in-
elytæ, sola in eo tractu uitifera, undiq; inclusa monti-
bus amoenis, ambitu stadiorum mille quingentorum,
difficilis aditu propter arenosas solitudines per centum
uiginti millia passuum, & ipsa contra Parthicum
tractum sita, in qua Alexander Alexandriam condidit
derat, qua diruta à Barbaris Antiochus Seleuci filius
eodem loco restituit Seleuciam. Hactenus Plinij uerba
recensuimus, qui eodem in loco urbem septuaginta sta-
diorum amplam, & Margo claro amne qui in Oxum
influit,

influit, perfluam, postremo & Antiochiam appellatam scribit, BACTRIANA iuxta iacet, meridie Caucasij montibus ab India & Paropamisso seiungitur, ab Occasu eam Ochus amnis, ab Ortu Oxus includit. Media ipsa Bactro secatur præcipue claro, unde Bactrum dictum constat, oppidum eorum quod ante Zariasse uocatum est. Bactri horrendis ingenijs sunt, multum à cultu Persarum alieni, raptò uiuere & in armis esse assueti. Magna illis frumenti ubertas, cuius grana tantæ magnitudinis ferunt, ut singula (inquit Plinius) nostras spicas æquent, condere illud assolent fossis in terram ductis, Syros uocant Barbari, quas ita solerter abscondunt, ut nisi qui desiderunt inuenire non possint. Similem usum asseruandi frumenti Pannoniæ habent. Curtius lib. VI. Bactrianæ, inquit, terra multiplex & uaria natura est, alibi arbor & uitis largos mitesq; fructus alit, solum pingue, crebri fontes rigant, quæ mitiora sunt frumento conferuntur, cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem eiusdem terræ steriles arenæ tenent, &c. Et paulò infra, Quæ mitior, inquit, terra est, ingens hominum, equorūq; multitudo gignitur. Itaq; Bactriani equites triginta millia expleuerant. Ipsa Bactra regionis caput sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus amnis præterit moenia, is urbi & regioni dedit nomē. Hactenus Curtius. Non tacendum autem Bactrianis

camelis præstare, præstantioribus quàm Syria gignat,
 de quibus est apud Plinium. Cæterum & regni & re-
 rum gestarum gloria hæc regio à scriptoribus memo-
 ratur. Nec obscurus est Eucratides rex, qui à Denea-
 trio aliquando Indorum rege obsessus trecentis milia-
 tib; sexaginta millia hominum assiduis eruptionibus
 uicit. Paruerunt post Alexandrum & Macedonibus
 Bactriani, deinde uarijs bellorum casibus agitati, non
 regno solum sed & libertate amissa in Parthorum
 potestatem uenerunt, authore Iustino. Trans Oxum
 fluuiũ SOGDIANA est, in quorum ultimis finibus
 Alexander oppidum de suo nomine Alexandria
 uocatam condidit: quanquam Ptolemæus alia quoque
 parte contermina Sacis Alexandria diuersam ab illa
 statuit libro sexto. Oxus ipse proxime Caucasum e la-
 cu defluens Bactrianam longo tramite alluit, deinde
 flexus in Occasum tendit, tanto auctu confluentium
 annium, ut alicubi septem stadiorum latitudinem ha-
 beat, Straboni. Recipit autem ferè inter postremos
 Margum ex Margiane uenientem, inde magna uin-
 darum in Caspium sinum euoluitur. Turbidus au-
 tem Oxus & potu insalubris est. Proditur & So-
 gdianam multis in locis harenis sterilem & squali-
 dam, aquarum penuria cultorem non admittere, quod
 sanè multis locis, Orientis præsertim & Austri, alio-
 quin fertilissimis accidit, neque solis dumtaxat ardor
 eius

eius rei causa est, de qua fortasse in India dicemus. Finis Sogdianæ à Septentrione illa Scythia existit, quæ Iaxartæ amni prætextitur. Iaxartes omnium Caspium intrantium fluuiorum haud dubie maximus, Sacharum primum finibus nascitur, multisq; in se receptis annibus decursu ambitioso utrinque habitantibus colonis sese præbens, procul ostijs Oxi Hircanum ingreditur. Strabo author est ex India septimo die merces ad Oxi alueum prouehi posse, quæ inde in Caspium, inde aduerso Cyro amne in Armeniam & Pontum expedito itinere importari queant, quod ipsum & Plinius ex Varronis autoritate capite decimo septimo libri sexti confirmat. Si cui uacat legat Strabonem libro undecimo. Hæc est Sogdiana quæ aris Herculis, Bacchi, Cyri, Semiramidis, Alexandri, onusta est, ambitioso nimirum uictoriarum cõmento, ut quantum gloriæ uincendo illi essent affecti, posteritas cerneret. Cæca mortalitas his modis affectat æternitatē, cū solam animi bonitatē æternam esse constet. SACHARVM regio extrema proximāq; in Scythiā conuerso Caucaso, nemorosa, & pastu q̄ frugibus uberior à Massagetis, Comarisq; & iuxta agentibus Essedonibus incolitur, paruisse illos Persis Curtius tradit. Sed et Solinus colliminiū Persici regni & Scytharū iuxta Iaxartē statuit. Memorabiles aut Plinio Dahæ, & ab eo dicti Sacæ, etiā si Per-

se Scythas in totum Sacas uocant, auctore Herodoto, tamen priuatim Ptolemæus Sachis eam partem tribuit, à quibus montana Caucaſi transgreſſis diues illa India conſpicitur, de qua iam nunc dicemus. Sachis autem & uicinis populis Chriſtum dominum Thomæ ministerio prædicatū fuiſſe, Sophronius, & ante eum Eusebius ſcriptum reliquerunt.

INDIA, SCYTHIA,
TAVRVS.

Hinc iam procul à ſinibus Caſpio & Perſico, digreſſa Aſia, in Ortū abit, Tauriq; altiffimi montis iugis diſtincta in duo latera, longe lateq; expanditur. Tribus eam à partibus Oceanus ſinit: qua Septentrio eſt, Scythicus: qua Ortus, Eous & Sericus, à meridie Indicus uocatus, immenſo littorum procurſu, ut non dubium ſit, longitudine ex ſide tabularum, & Coſmographica ſupputatione ſumpta, reliquæ Aſiæ parem eam, magnitudine autem ſeu latitudine longe ampliorem, totamq; ferè ſolidam eſſe, et æquali littorum margine, niſi ubi Indicus eam Oceanus uno alteroſue ſinu ab Auſtro lancinat. Sed neque his, utcunq; alte ingredientibus, ita ſtringitur, quin occiduam Aſiam latitudine exuperet. Pars huius Auſtralis, ab Occaſu Indo amne, Borealis freto, quo Caſpius ſinus funditur, terminum habet. Sunt item par-

tibus sua nomina innumeras gentes complexa, quod enim à Tauro in Boream iacet Scythia, quod in Austrum, India dicitur, præterea mediam hanc Ganges fluius interfecat, mons illam Imaus diuidit, proinde intra Imaum & extra Imaum Scythia dicta, sicut diuerso à latere intra Gangem & extra Gangem, India. Nos quo distinctius accipi singula & intelligi queant, primum de Tauro tot gentium arbitro, secundo loco de India, postremo de Scythia dicemus. Breuiter quidem de omnibus ut in opere conciso, & præcipuis tantum indicandis suscepto, quod ad reliqua perquirenda lectoris animus adduci uia commodiari posset. Montes Asiatici coherentes sibi, qua ad Tanaim & Asiam Syriamque; pertingunt, in totum Tauro scriptores terrarum attribuunt, quem Macedones Alexandrum secuti, Strabone authore, Caucasum dixerunt. Gentes quæ accolunt alijs atque alijs ac subinde nouis nominibus uocant. Proprie tamen Taurus est ubi à Medis Assyrijsque; ueniens Armeniam atque Asiam inter maria iacentem ingreditur. Huius initium ab Eoo littore Plinius auspiciatur, sinem autem in Pamphiliæ promontorio Chelidonio etiam Strabo determinat. Illinc sensim moliterque; exurgens, repente fit celsus atque ingens, perque; mediam illam incedit Asiam, & donec Gangem finit, ferme integer & solidus est, fit quidem uno al-

terò ue cornu meridianus, uelut Indiam prætentans, tamen nusquam ample ingreditur, sed coeptum seruat limitem, & à fontibus primum Gangis ad Septentriones & Oceanum Scythicum dissipalescit, nihil inuoluntate altitudine quàm in Indiam erat ingressus. Sed & iugis porrectus ceu brachijs in Scythiam immitens supra Cassium grandibus syluis opacat terras & annibus rigat, uelut sensu quodã captãde gloriæ, quam tamen haud alia ex re ambit, quàm ut quàm plurimis sese impertiat. Nam & ad Austrum digressus primum Arianen & Paropamissum antea à nobis memoratas Satrapias cingit, inde ne à desertis quidem & caloribus abhorrens, ad rubrum usque Oceanum ingressus Carmanos à Gedrosijs summo uet. Cæterum ubi Indum fluium ædit, præ altitudine etiam æstiuis mensibus riget, nec alio in transitu eius grauius periclitatum fuisse Alexandri exercitum legitur. Inde Persis, Parthis, Medis, Assyrijs multiplicatus imminet, largissima sui copia facta, & quanquam altrinsecus abit in latera, tamen medium interim cursum pertinaci iugo dirigit, adeò ut Tigrim & Euphraten in Armenia ortos annes, uelut inuitus transmittat. Postremo fessus demittit sese humiliori incessu uagus, pelagoq; demum quod Asia minori præiacet, excipitur. Plura eius nomina memorantur, nec mirum in tantis terrarum spacijs & gentium, quas

infrat

lustrat numerositate, cum unius frequenter loci plu-
 ra nomina audiamus. Vbi incipit, Imaus est, ea uoce,
 uelut indicat Plinius, niuosum accolis significante.
 Inde Hemodus & Paropamisus, inde magis in occa-
 sum progressus Oroates, & illa rursus parte, qua
 immani sua altitudine in Boreã & Scythicũ Oceanũ
 excurrit, Imaus dictus Ptolemæo. Inter Parthos uero
 & Persas Choatras, Assyrijsq; imminens Zagrus, ci-
 tra autẽ etiã Parachoatras. Ad initia Mesopotamie
 Niphates, ἀπὸ τοῦ νεῖφερος, ut Hermolaus Venetus
 testatur. Qua Mediam ingreditur, Cassius: Antitau-
 rus autem in Armenijs iam mediterraneus & regio-
 nem Sophenen dictã, ab Austrinis partibus summo-
 uens. Haud procul inde Mafius dictus, enimuero &
 Gordyus Armeniæ, unde in Tigrim amnes defluunt,
 & Abus qui Euphraten & Araxem fundit, Tauri
 esseramenta uidentur. Moschicus est à Septentrione.
 Pariedrus autẽ ab occasu, Armeniam finiens. Supra
 Colchos Coraxicus & Heniochius, ab iuxta colen-
 tibus Heniochis, dicitur. Sed & Gordisci nomen in
 minori Armenia profert. Supra Albanos autẽ ubi por-
 te sunt Gordyæus, & haud procul disitis iugis Po-
 liartes. Proxime autem Cilicum mare, Amanus. Inde
 Ciliciam Pamphiliamq; à Cappadocicis Galaticisq;
 populis disternans, qua Asiæ iam proprie dictæ
 incumbit iterum Taurus, Celenius, Cragus. Atq; hæc

quidem coherentium ferè iugorum nomina. Extant
 sparsim per Ioniam, Lydiam, Phrygiam, & Troadem
 inclyti montes, Tauri ut uidetur pars, quorum nomina
 na suis locis reddetur. Plinius author est Scythas, suis
 terras ingressum, Graucasum uocare, quoniam nunc
 candeat. Simul autem atque frangi coepit & inuame
 ras obire gentes, Ceraunius in uniuersum uocatur,
 etiam si nominibus populorum per quos meant Lacie
 niæ, distinguuntur. Quod ipsum suis in Plinium cas
 stigationibus uir disertissimus Hermolaus Barbarus
 adnotauit. Quantus autem incedit, clarissimorum
 annium foccūdus & genitor & altor est, admirabili
 etiam hac in parte prouidentiae artificio, quæ montes
 planiciei non hac solum caussa imposuit quo mortua
 libus donari annium perennitas posset, uerum etiam
 ceu de industria sublimes, ad solem & æstus expositis
 partibus, hoc est Indiæ & Aethiopiæ pretextuit, ut
 niuium capax altitudo magna illas copia reciperet,
 nec facile dimitteret, sed asseruaret æstibus, ut gelidus
 & in sublimi retentus humor, appetente primum so
 le, in tanta imbrium penuria, squaloreq; arenarum
 & siccitate colliquatus, alimēta præberet annibus,
 suimq; cessantium terrarum riguis incrementis dis
 lueret. Crescere enim etiam Indiæ flumina æstate, &
 proxima rigare instar Nili, Euphratis & Tigris, cer
 tum est, C. Plinio eã causam inter alias fertilitatis in
 dice

dicæ in primis reddente. Quod ad Indiam attinet, pri-
mus eam Alexander Macedo cum exercitu ingressus
mortalibus aperuit pleniore notitia. De Herculis enim
& Bachi gestis rebus non modo incerta fuere à Græ-
cæ scriptoribus, sed fabulosa etiam pro sua illa ad nu-
gandum procacitate prodita, nullum apud eos tam
impudens mendacium esse, quod teste careat. Iidem
incompertâ Septentrionis oram, quæ supra Mæotim
est, Grippium & Arimassorum, sed & Hiperboreo-
rum, commentis asperserunt, æditis etiam uolumini-
bus. A quo uanitatis genere ne hos quidem qui Ale-
xandrum comitati sunt & Indiæ res literis manda-
runt, in totum abstinuisse, Strabo grauis in primis au-
thor indicat. Constat tamen propè omnium consen-
su, & recentissima etiam experientia, plurimis illam
gentibus pro magnitudine habitam, inter quas ta-
men deserta exustaq; solibus loca, sed & bestijs ali-
cubi infesta, & sylvarum uastitate inculta iaceant.
Latitudo eius à Caucaaso ad Oceanum, hoc est, à Se-
ptentrione ad meridiem inæqualis est. Nam quæ ci-
tra Gangem terra iacet, minus abit in Austrum, atq;
eare ubertate soli temperieq; cœli maiore esse cre-
ditur, certe plures eam annes rigant, quàm illâ. Eoam
quæ ultra Gangem dicitur, transit tamen parallelum
Tropicum æstiuum, ferè undecim graduum distan-
tia, & ad duodecimum gradum latitudinis ora litto-

ris penè media attingit, Ptolemæo. Quæ ultra Ganges est, quanquam inter Taurum & Oceanum angustis lateribus extat, maxime ubi sinibus inuaditur, tamen ultra æquatorem circulum etiam Ptolemæo nouem minimum gradibus procurrit. Et si nuperrime comperta sequimur, ad Brumalem Parallelum extrema immittit. Ganges fluuius omnium toto orbe maximus creditus, ab Imao delapsus decem & nouem fluminibus, hisq; magna parte nauigabilibus receptis, uastius incedit, & alicubi lacus uerius quàm fluuius, latitudine centum stadiorum patescit, nusquam angustior VIII mille passuum, nec minore usquam altitudine quàm XX passuum, authore Plinio, qui & Indum XIX annes recipere prodidit, ceterum aquarum modestia quædam nusquam latiore quinquaginta stadiis, aut altiore quindecim passibus. Igitur India quæ inter hos annes iacet mercium diues, omniumq; illius oræ partium fertilissima est, quippe illi etiam hyems fructus ædit, omniaq; in totum in ea regione grandiora procerioraq; proueniunt, quàm alijs terris. Plinius tradidit Indos prope gentium solos nunquam emigrasse sinibus suis, quod haud dubie soli ubertatem arguit. Migrationes enim sponte susceptæ haud alia magis causa fiunt, quàm ut mutatis sedibus meliora cultioraq; occupentur. Animalium maximè apud illos elephas, usu eius adeò uulgato, ut iunctis illis etià arent

& inuehant. Arbores multis locis linifera: gemma-
 rum & margaritarum magna copia. Piper sola mit-
 tit, reliqua magna parte cum Arabicis & Aethiopi-
 cis littoribus comunia habet. Mirum autem in tanta
 laxitate terrarum & montium, quæ aurum tamen
 & argentum ferat, neque æs illi neque plumbum gi-
 gni, quod ueteres modo prodiderunt, sed margaritis
 illa permutari. Deserta eius dracones habent, tantæ
 magnitudinis serpentes, ut elephantes, cum quibus
 eis perpetua discordia est, circūflexu facili ambient,
 nexuq; nodi perstringant, ut libro octauo scribit Pli-
 nius. Megaschenes prodidit sexaginta annes Indiæ
 numerari, Gentes centum uigintinouem, quarū mul-
 ta regna existant. Ciuilioribus autem populis multi-
 partitam uitæ rationem degi, alijs tellurem exercen-
 tibus, militiam alijs capescentibus, multi merces suas
 euehunt, res externas inuehunt. Respublicas optimè
 & ditissimi temperant, iudicia reddunt, regibus assi-
 dent, quintum genus horum, celebratæ illic, & pro-
 pè in religionem uersæ sapientiæ deditum, ut ait Pli-
 nius, uoluntaria semper morte uitam accenso prius
 rogo finit. Duplex eorum genus esse, quorum alte-
 rum intra nemora & syluas degere traditur, nō dissi-
 mili ritu Essenorum Syriæ, Bragmanes & Gymnoso-
 phistæ uocantur scriptoribus, præcipue autem Stra-
 boni & Philostrato, Dicuntur & Samanæi qui car-

nibus uesci nephas habent, panis tantum & publico
 Orizæ farinaq; cibo aliti, ceu lib. 2. contra Iouinianū
 ex Bardesane tradit Hieronymus. Ante autē dictum
 à nobis coloratos esse Indos, uerum non tam exustos,
 quàm sunt Aethiopes. Plinius 19. cap. sexti libri scri-
 bit à Gange uersa in meridiem plaga tingi sole pop-
 pulos, quantumq; ad Indum accedant, tantum colore
 præferre sydus. Quod sanè admiratione dignum est,
 cum Indus amnis exitu suo in rubrum mare, haud ita
 multum trans Parallelum æstiuum abeat, & Orien-
 tis pars quæ ultra Gangem iacet, ad æquatorē etiā
 attingat: præterea Claud. Ptolemæus in extrema Sina-
 rum regione in qua Cattigara oppidum est, Aethio-
 pes Indiæ statuat, coloris, ut uidebatur imitatione ita
 dictos. Sed fortasse de Indis qui citra Gangem sunt Pli-
 nius est locutus. Quanquam manifestum est nigro-
 ris causam ex toto solem nō esse, alioqui candidi na-
 scerentur Indorum infantes, quod Strabo negat, sed
 calorem corporum & siccitatem, præterea & san-
 guinis adustionem, ingeniumq; seminis unde factus
 concipitur, pariter ad hoc facere, ut hæ gentes atrore
 sint infectæ. Qua de re Albertus Germanus in libro
 de natura locorū tradit. Sed & solis ardor quamuis
 uehemens, æqualitate tamen noctium cum diebus illis
 in locis temperatur, & Lusitana maxime nauigatio
 prodit quantum ueterum quidam errarint, qui intra
 tropicos

tropicos habitari terras negarūt. Sub æquatore enim dies perpetuo non longior duodecim horis est, breuiusq; illic dilucula & crepuscula sunt, propter sessionem horizontis cum æquatore angulis rectis, nec uariatur usque adeo declinatio Tropici, iuxta quæ dies plurimum sesqui hora noctem superat, quin si aliæ causarum aucti causæ non accesserint, temperata etiam & commoda illis in locis habitatio esse mortalibus queat. Ad hunc modum Architectus cælestis, in suo illo creationis opere, duabus potissimum rebus, & uicibus temporum digessit, & tenebras noctium ardoribus opposuit, longiusq; ad latera summotis, longioræ lucis presentiam impartitus est, uidelicet rotunditate terræ, & obliquo illo meatu solis à Tropico in tropicum, æquinoctij circulo obliquis angulis intersecto, quem nos ex circuli imaginarij obseruatione, in stelligero cælo, distributo designatoq; syderum habitu, deprehendimus. Inde omnis dierum noctiumq; & partium anni uariatio manat, fitq; diuino munere, ut æstatis tempore hoc longior dies sit incolis regionum, quo longius ab æquatore illi abscesserint, atque hoc modo solis distantia lucis diurnitate compensetur. Neque nobis tantopere disitis ab æquatore, hybernarum noctium molestia inique ferenda, qui sciamus alijs quoque diuerso in latere positus tunc luminis caloribusq; beneficentiam impartiri, qui & ipsi sole ad

nos redeūte, suā hyemem tanta tenebrarū lōgitudine,
 ex æquo ferūt, quo æstatis munere nos perfrui quea-
 mus. Sane nec hyems extra naturā est, & ex niuibus
 magna cōmoditas deprehēditur, obiectis uidelicet ue-
 hementi in frigore aruis, radicibusq; & seminibus à
 gelu, ne prorsus enecet tantisper defēsis, donec sere-
 nitas adueniat, quæ & niuē diluat deriuētq; & luce
 terras foueat. Sed ut redeam unde cœperā, adeo nota
 tritaq; nobis hodie India facta est, ut eam nullo nō an-
 no ingrediamur, & homines Indos etiā Germania ui-
 deat, nec miretur amplius. Proinde in spem adducor
 fore ut propediem eius quantūuis remotæ, pleniorē
 notitiā habituri simus, modo sint, qui regum animos
 ad honestissima illa gentium perquirendarum studia
 excitare non desinant. Illud interim gaudio esse pijs
 debet, quod in his remotissimis regnis sunt, qui Chri-
 stum IESVM nobiscum confitentur, & quibus ma-
 gnus quoque honos habetur. Sophronius tradit Bar-
 ptolemæum Indos primū erudijse. Sed & Thomam
 in Indiam uenisse idem hoc ipso innuit, quod Calae-
 mine illius ciuitate obdormiuisse eum tradit. Quod
 ipsum & Hieronymus cōfirmat de Panteno scribens
 in catalogo, qui sub Caracalla imperatore, & Deme-
 trio Alexandriae episcopo, legatis Indiæ postulanti-
 bus, missus fuerit. Meminit & Rufinus Meropij cui-
 iusdam philosophi, qui Constatino imperate Indiam
 ingressus

ingressus, occasionem augendæ illic religionis nostræ
 haud paruam præbuerit. Postrema terrarum & sub
 axem iam uergentia, diuerso à latere Caucaſi S C Y
 T H A E tenet per gentes innumeras sparsi, quarum
 nulla tamen exiguo suorum numero clauditur. Mons
 Imaus Caucaſi ramentum, quem & Graucasum acco
 le, id est niue candidum uocāt, duplices facit, ut ante
 dictum est. Atque horum quidē qui extra Imaum in
 ortum iacent, præcipui memorantur Seres, Plinio, So
 lino, Marcellino, maximis annibus ex Hemodis, sed
 & interius domesticisq; montibus exortis, longe la
 teq; diuidui. Horum Syluæ lanam adunt, quam aqua
 persusam ex arborum frondibus depecti & colligi
 ueteres prodidere. Proinde & Sericā dictam à gen
 te, neque alia preciosiora censerent uestimenta solita,
 quàm quæ de huius lanuginis filis texta sunt. Porro
 constat eam telam differre à Bombycina, quæ multis
 iam à seculis uulgatissima est, uermiculis eam adēti
 bus, qui Mori folijs passim, & iam nunc etiam in Ger
 manie locis aliquot ad eum usum nutriuntur. Dubium
 uero an cœli & loci ingenio lanam illam à Seribus
 missam sponte arbores adant, an animalcula sint, quæ
 more aranearum eam texant. Iulius Pollux à uerme
 procreari ait, qui σῆς dicatur. Vnde & Seribus no
 men esse uideri possit. Certe Apollinari Ser dicitur
 singulari numero illius loci accola, ut pluratiuo Se

res, de quibus iam diximus. Nec sat scio an probe Seruius, qui confisis Lanæ generibus, Apud Indos, inquit, sunt quidam in arboribus uermes qui Bombyces appellantur, qui aranearum more tenuissima fila deducunt, unde est sericū, nam lanam arboreā nō possum accipere quæ ubique procreatur. Hactenus Seruius. Ipse Plinius receptus in primis author seorsim & lanæ meminit Bombycinæ & lanuginis sericæ, quam & caniciem uocat libro sexto, neq; uermium in eius relatione ulla mentio est, cum Bombycinā tamen uermibus tribuat, lib. 11. Et Marcellinus non uermium sed arborum foetum uocat lanam sericam. Vetus autem fama est has gentes à reliquorum mortalium consuetudine abhorrere, sua tantum uendere non emere peregrina, ac ne linguæ quidē illis cum aduenis cōmercium esse, sed rerū precia oculis aestimari. Pomponius lib. tertio tradit eos rebus in solitudine relictis, absentes peragere. Vnde à Marone dictū uideri queat, Ignoti facie, sed noti uellere Seres. Ex quibus omnibus intelligimus haud infelices illos esse, quippe qui paucorum indigent, commendantur enim à frugalitate, & apud se natis contenti uiuere dicuntur. Felicissimi autem quod propè soli Scytharum, armorum usum ignorant. Parcīs eorum opibus nemo iniuriet, & quoniam proximis iniurijs non sunt, raro etiā iniuriam patiuntur. Sed nec terra horum maligne cultoribus

toribus respōdet, & est caussa cur soli agere, & suis rebus perfrui uelint. Gentium secundum Seras præcipue Eſſedonum, Tocharorū, Phrynorumq̃, quarum Plinius, Dionysiusq̃; meminere. Sed & Atacori finitimi Scribis memorantur, ab omni noxio flatu collibus seclusi, eademq̃; qua Hyperborei aëris temperie, cui Plinius libro sexto tradit Oceanū Eoum & Sericum circum nauigari asserens. Præterea etiam Scythico emenso, Seleucum & Antiochum reges per fretum supra memoratum in Hircanū mare & Caspium uenisse. præfecto classis eorum Patroclo. Vt nō dubium sit fabulosa esse, quæ de imperuio illo supremi syderis gelu & glacie antiquitas nulla fide prodidit. Citra Imaum feræ gentes & bellicosæ reliquam Scythiam uanne laxarte, Oceanoq̃; & fretu Caspij maris clausam dissipatæ, & per solitudines habitant, de quibus quum Parthorū faceremus mentionem, ex parte meminimus. Post arma potissimum illis uenationis studium est, nam & syluis immanibus clauduntur, quarum tam uastam alicubi solitudinem esse ferunt, ut in prouerbum etiam abierit, & Scythica dici cœpta sit quæuis solitudo paulo asperior ampliorq̃;. Sed & ferarum nullis gentibus maior aut numerus, aut uarietas, ut de magnitudine taceam. Habet quidem Africa præter ferocia, uenenataq̃;, etiam uaria, sed quæ in totum magis ad admirationem ædidisse uideatur natu-

ra, quàm ad usum. Scythia illa ferè noxijs uacat, nec nisi ab irritatis leditur, & magnū ex omni uentatione emolumentum est. Et si Rutenis & Moscouitis, quibus plurimū cum nostris commercij est, credimus, exuuie murium & in totum pellificum illud nobile Mardrorum & Zobellorum (ut uulgo uocant) magna parte Scythiæ illi, cuius in præsentia mentionem fecimus, debemus. Nihil enim diuersa est hæc regio Scytharum, ab illa quam uulgus Mercatorum hodie magnam Tartariam uocat. Quod ad mores attinet, raro illis ad luxū quicquam, rarius ad molliciem admittitur. Aduentitiarum rerum nulla admiratio, ac ne usus quidem eorum, quæ luxare uires aut subuertere animum, & illaqueare noxiarū rerum desiderio possint. Proceris sunt corporibus, uigore artuum eximio, & pro cœli aërisq; natura fortitudine singulari. Quo dono, quanquam haud cōparabili cum animi bonis, tamen per se etiam laudabili & eximio, gentes ab æstu & solibus ad Septentrionem remotæ præcipuè excellent. Quanquam citimis, nec ad eum modum à Phœbi semita remotis locis, hoc idem montana & edita accolis præstant, ob altitudinem uidelicet loci habitati, quod Septentrionalia propter latitudinem habent peculiare. Cuius rei causas euidenter afferunt auctores, qui de rebus in natura insignibus scripserunt: præcipui autē ex Græcis Aristoteles

Alexander, ex nostris Albertus Germanus, uir mo-
 dis omnibus magnus, si in meliora tempora incidisset.
 Porro Scythæ ferēdis laboribus, iniuria cœli toleran-
 da, perferenda fame, non ipsi modo se assuefaciunt,
 sed & iumenta ad eum modum indurant, ut insueta
 etiam alijs pabula petant, nec raro arborum folijs &
 fruticum surculis saturentur. Inde fit, ut militiæ tem-
 pus minimo illis sumptu, plusculo autem compendio
 peragatur. Neque alia gens uspiam, quæ breuiori tem-
 pore longiora itinera perficiat, aut militet tam pere-
 gre. A Tanai & Riphæis iugis Persarū opes militiā
 conscribere solitam, ante monuimus. Par illis & in
 castris uelocitas, quum procul abesse credūtur, pro-
 ximi sunt, & improuisi obruunt: quum paratū accin-
 ctumq; hostem intelligunt, eadem qua uenerant sese
 uelocitate subducunt. Iterum in aquatione & frumen-
 tatione coërcenda, & intercipiendo comreatu soler-
 tissimi. Sanè nec pugnāt cominus, nisi multis à causis
 de uictoria persuasi, atque hoc consilij semper primo
 loco habent, ut uexatum incursionibus hostem, præ-
 terea fame, uigilijs, stationum molestia premant, tæ-
 dioq; militiæ afficiant, ad copias transferendas, & ca-
 stramouēda impellant, ut ponè sequēdo adoriri spar-
 sos, & conficere imparatos queant. Quibus artibus
 graues populi Romani legiones, haud raro in Orien-
 te magnis cladibus affecerunt. Nunquam uero plus

damni ab illis est, quàm cum in planis locis bellum tra-
 hitur, & omnia uagis excursibus patent. Memorabile
 autem, quod libro 11. Strabo scribit. Haud scire se à
 quoquam in literas relatum, quod in horum fines un-
 quam quisquam cum exercitu sit ingressus. Quod
 ipsum seu metu, siue solitudinum & asperi cœli hor-
 rore factum est, profectò causa fuit, ut Scythiæ tras-
 etus diu incognitus, ne nũc quidem aliter quàm finis-
 timarum gentium commercijs, aut horum relatione
 qui inde in alias terras sunt egressi, patuerit. Sed &
 Seleuci & Antiochi regum diligentia aliquid gratia
 deberi ex his quæ Strabo & Plinius prodidere
 colligitur. Scythæ porrò perinde atq; Parthi & Per-
 sæ, inter masculas uirtutes taciturnitatem habent, &
 ad faciendum quàm dicendum promptiores sunt. Mi-
 rum autem hanc illos constantiã retinere posse, quos
 constat interim ebrietate uinci, cuius propè indiu-
 duus comes esse loquacitas assolet, ut uere sit ab Ho-
 ratio dictum:

Fœcundi calices quem non fecere disertum?
 Sed hoc maiori laude digni habentur, quod ne ebris
 quidem effutiant secreta, & malefido arcanorum cu-
 stodi uino, frena iniiciunt. Iustinus secundo libro &
 de uetustate illos gloriari solitos, cumq; Aegyptijs an-
 tiquitatis præcipuis iactatoribus contendisse, & uin-
 cisse tradit. Sane & Hieronymus Quest. in Genesim
 originem

originem eorū ad Magog Iaphet filium retulit, cuius
 Genes. 10. cap. fit mentio. Gentes referre haud attinet,
 cum quia plurimæ, tum etiam quia uagæ, neque uno
 tantū loco celebres. Vnno libet memorare, quorum
 inter Scythicas gentes etiam Plinius meminit lib. 6.
 quanquam Thunnos eos nominat, sed rectius Vnni si-
 ne th, quemadmodum ex Eustachio Hermolaus do-
 cet. Vnno etiam Dionysius poëta uocat. Extimos ali-
 quando eorū qui ad Cronium oceanum & Caspium
 fretum habitauerunt, quorum originis eos Vnno esse
 creditur, qui postea circa Mæotim coluere, demum
 Longobardis in Italiam ingressis, Pannonias occupa-
 uerunt, hodieq; uoce uetusta Vngari dicti, bellicosa
 gens, & quæ sub Lhudouuico Arnulfi Francorū regis
 filio Impatore, annis à nato Christo D CCCC IX.
 Toxone patre & Geuca filio ducibus, uniuersam se-
 rē Germaniam atrocissima uastatione perculit, Rhe-
 tico agro, & patria nostra Sangallo, urbeq; insigni
 Basilea, direptis, & magna parte incēsis. Eodem tem-
 pore & in Gallias irruperunt. Postremo & in Italiā,
 neque hanc solum, sed & Germaniam, ut in terrore
 & trepidatione tributariam sibi fecerunt, quanquam
 haud diu ea gloria freti. Porro neque ingenia literis
 & artibus capiendis nata Scythiæ defuere. Anachar-
 sis philosophus notus est, quem Athenæ instituerant,
 uir non eruditione solum, sed & continentia quadam

singulari, qui apud Ciceronem in quinta Tusculanae
 Mihi amictui est, inquit, Scythicum tegmen, calciamen-
 tum solorum callum, cubile terra, pulpamentum fa-
 mes, lacte, caseo, carne uescor. Hic est Anacharsis, qui
 à quodam interrogatus, an in Scythia essent tibiae?
 Ne uites quidem, inquit: subindicans tibijs & saltan-
 tionibus facile carere posse, qui uino non madent. Item
 rum rogatus, quo pacto quis abstemius fieret? Si tur-
 pes tibi ebriosorum, inquit, motus ob oculos ponas.
 Idem, ut prodit Diogenes, tres uias uitam ferre dixit,
 primam uoluptatis, secundam ebrietatis, tertiam mor-
 roris. Innuens modicum usum uini salutarem esse, &
 ad hilaritatem etiam attinere, immodicum morbos
 & dolores parere. Sophronius & ad Scythas Chris-
 sti Euangelium per Barptolemam & Andream predi-
 catum fuisse, indicat: nec de hoc dubitandum, cum pro-
 phetia testante, in omnem terram sonus Domini uerbi
 exierit. Hoc ipsum mox paulo clarius ostendemus.

SARMATIA ASIATICA.

Reliqua terrarum laxitas qua citra fretum ad
 Rhipæos montes Tanaimque qui paludem Me-
 oticam excurrit, Sarmatiae Asiaticae tribuitur,
 Scythiae uidelicet pars, eiusque incolae Scythae Sau-
 romatae dicti: ab occasu quidem Tanai claro amne
 quem ab accolis Silin uocari Plinius prodidit, Euro-
 pesa Sarmatia discreti: à parte autem meridici à Colchi
 de

de, Hiberia & Albania, summoti Caucasij motibus:
 qui hoc à latere etiam seipsos altitudine uincere di-
 cuntur. Illis propemodum ex equo uita degitur. De-
 sertatamen & neglecte culta ferè magis quàm urbes
 aut opulentos agros sequuntur. Pars eorum uastis so-
 litudinibus insident, neque certis sedibus plerique ma-
 nent. Gentium eius tractus ipse Plinius libro sexto,
 sed & Pomponius primi libri fine, & in libro tertio
 ubi de Scythia, diserte meminere. Non tacendum Rhi-
 pæos montes etiam alpiū nomine censerī quibusdam,
 & Inalpinos accolas eius dictos esse, quorum & Ti-
 bullus meminerit, Ianus Parrhasius haud incelebris
 ætate nostra Grammaticus adnotauit. Secundum Ta-
 naim maximus anniū Sarmaticorū memoratur Rha,
 qui multis alijs receptis magna ui undarum in Ca-
 spium pelegus profluit. Iuxta eum radix illa medica
 memoratissimæ salubritatis, quæ Rha seu Rheon Bar-
 barum uocant, nascitur. Porrò Ponticum Rha, aliū
 generis radix, quàm Rheon Galenus & Paulus. Cor-
 nel. Celsus, si Hermolao credimus, radicem Ponticam
 uocauit. Supra Bosphorū Cimmeriū, ut lib. III. Dio-
 scorides author est, prouenit. Dubitat autem Marcel-
 lus interpret eius eadē ne sit, quam Barbarā & quam
 Ponticam hodie medici dicunt, an diuersa? Hermo-
 laus Corollarij tertio libro palàm separat, longè pre-
 ciosiore faciens Barbaram illam, quæ Reu uulgò di-

citur, quàm Ponticam, cuius solius meminisse Diosco-
 rides uideatur. Marcellinus libro 22. quanquam non
 indicato discrimine de Mæoticis & Tanai locutus,
 Huic, inquit, Rha uicinus est amnis, in cuius supercia-
 lijs quædam uegetabilis eiusdem nominis gignitur ra-
 dix, proficiens ad usus multiplices medelarum. Sunt
 alij quoq; haud ignobiles Sarmatiæ fluuij in Mæotin
 exeuntes, quorum præcipui Lagous & Antacites,
 haud longè Tyramba oppido, à quo Antacæi pisces,
 quos & in Borysthene capi Herodotus tradidit, pro-
 osibus cartilaginem habètes. Sed Antacæorum præ-
 stantissima salsamenta quotannis à Mæotica palude
 in Adriam usque inuehi solitum, Hermolaus asserit.
 Sūt igitur Antacæi, qui & Istrum aduersum ingressi
 è Ponto Pannonia inferiori mensibus, maxime Octo-
 bri & Nouembri capti, clarissimæ urbi Viennensi ma-
 gna copia inuehuntur. Ipsi uidimus plerosq; magni-
 tudinis pondo CCCC, minimos quinquaginta, fre-
 quentem numerum circiter pondo centum, ducenta,
 trecenta, plus minus, quorum magna pars salsamen-
 tarijs cedit. Sed & recēter coctis eximia suauitas, &
 negant horum lactibus quicquam in cibo aut dulcius
 aut delicatius reperiri. Miror autem hac quoque in
 parte naturæ uim, ut nō minus in undis pisces quàm
 in terris uolucres aut feræ migrent, centum quinqu-
 ginta minimum milliaribus Germanicis ex Euxino
 mari

mari in eum usque locum Pannoniæ ubi illorum est
 captura, aduersis, suauibusq; undis innatantibus. Et
 memoria teneo Antacæum duobus miliaribus supra
 urbem inelytam Viennam captum piscatoribus ma-
 gno miraculo, paucos annos antequam illustris prin-
 ceptus Cæsar Maximilianus ex humanis excederet. Por-
 rò peculiare isthoc habent annes Scythici, ut præ cæ-
 teris piscosi existant. Sed & ferarum ingens, ut alijs
 iidem Scythiis copia est Sauromatis: canesq; non ro-
 bore solum & magnitudine, sed & ferocia admiran-
 di, quorum usum nō in uenatu solum aduersum quan-
 tumuis immanes feras, uerum etiã in bello contra ho-
 stem præcipuum esse, memoratur. In hac Scythiæ par-
 te Turcæ Pomponio & Plinio positi, quorum origi-
 nis existimantur, qui hodie in Asia & Europa latissi-
 me dominantur, post Macedonas & Romanos haud
 dubie potentissimi, & Patriarcha ille Aquilegiensis,
 suis in Plinio castigationibus tradidit, quod sanè hoc
 certius est quo maior illis ab huius morte, gentium,
 urbium, terrarumq; accessio facta est. Annus enim iam
 quadragesimus agitur ex quo Barbarus immatura
 morte, & atate etiamnum florida, nec leui literarum
 iactura Romæ decessit. Sed redeo ad Scythas, qui li-
 cet sæuas ferme frigore & niuibus hyemes habeant,
 tamen haud est illis adeo assidua coeli tamq; inimica
 semper inclementia, quin contra æstiuos menses &

temperie æris eximia & uberererū prouentu peragant, ut parum æque quidam ueterum scriptorum eam partem orbis ceu damnatā, & frigoribus quasi perpetuis infamem traduxerint, ut sinamus interim modestiæ gratia inexcussum, quod tantopere dissentiunt, quæ prodidere. Enimvero si sereno cœlo soloq; fertili Hyperborei ad extimum Septentrionem, illorum testimonio, remoti fruuntur, si tam clemēs Arimphæis, & ipsis in penitissima Scythia locatis, ær est, si tanta rerum ubertas quantam illi prædicant sponte etiam enascentium: quid oro causæ sit, cur minus fertilibus alicubi locis agere, Sauromatis & Scythis uideri debeat? qui tot tamen parallelorum interuentu soli magis adproximent? Præterea experientia constat, Prutenorum & Liunorum (ut hodie uocant) maritimam oram, quorum paralleli ad sexagesimum tertium gradum latitudinis abeunt, uel negligentiori cultura benignissime frumentum reddere solere, & intimus interim angulus Mæotidis ubi Alopétia insula prætenditur, quinquagesimum quintū gradum latitudinis ab æquatore circulo nō excedat: citra quem tamen maior frequentiorq; Sarmatiæ, cuius modo facimus mentionem, pars iacet, ut dubiari nequeat nihil obesse, quin illi ut austro sunt & solis uia propiores, ita quoque temperiem cœli haud minus commodam habeant, atq; illi habent, qui propius Axem habitant.

habitant. Sed omnem ambiguitatem Maximiliani Imperatoris ad Moscos nuperrima legatio sustulit, nihil horum agris, quæ modo ad commodam uitæ alimoniam attinent, deesse confessæ. At uero indubium est illorum dittonem ultra Hyperboreos patere. Ne hoc quidem prætereundū Sarmatas cum Europeos tum Asiaticos, & confusas illis Mæoticas gentes, incantandi præstigio, alijsq; id genus magicis artibus fuisse notatos, quod manifeste docent ex Græcis Dionysius poëta & interpretis eius Eustathius, Latinorū autem Pomponius Mela, & Augustinus. Sed & Flaccus in Scythicarum gentium Catalogo libro quinto: Centoras, inquit, & diros Magico terrore Choatras. Fuisse & Amazonum turbā illis in locis magno consensu traditur, Sauromatidas dictas ueteribus, propter Sauromatarū uidelicet & Geloscytharum conubia, & ideo Γυναικονοχοι ἐν ἑσθῆσι dictos, quoniam uictricibus illis paruerint, & ad sobolem procreandam fuerint obsecuti. Profecto non in Scythia solum, sed & in Asia, & Aethiopide, & India Gynecocratas fuisse scriptoribus memoratas, alio loco monuimus: sed ciuilius his, honestiusq; imperitandi genus in suos, quàm Scythicis illis Viragimibus in Scythas fuerit. Etenim & nostra ætas habuit principes alicubi foeminas, tātæ prudētiae (quanquam id rarum in hoc sexu est) ut uiris etiam admirationi fuerint,

inter quas præcipue laudatur Elisabetha, Ferdinandi Hispanorum regis, qui ob pulsos Saracenos, Catholicus uocatus est, coniunx, auia materna Caroli & Ferdinandi principum, qui hodie rerum potiuntur.

PARADISVS.

Post Indiam & Scythias commemoratas libuit pauculis & de Paradiso dicere: suspicatus parum æque laturum lectorem, si tot terris, gentibusq; peragrandis, nusquam eius loci qui maxime quaritur, meminisssem. Scripsi quidem iam olim ea de re cõpluscula in Apologia qua doctissimo uiro D. Iohanni Camerti Theologo respondi, sed ad paucorum fortassis manus illa peruenerunt, proinde quando me prioris sententiæ non pœnitet, repetam breuiter, præforq; quod antea quoque testatus sum, nihil me præfractius asserturum, neq; præiudicaturum ullis, seu ueteres aut mediæ ætatis Commentatores sequi lubet, seu recenter prodita quæ meliora certiora uiderentur, recipere. Haud nescius hoc nos honoris ac uenerationis diuinæ scripturæ debere, ut quæ parum in ea perspicua esse uidentur, ita ceu suspensio gradu tractentur, ut neque nobis arrogantius tribuisse, neque aliorum iudicijs, seu, ut Paulus ea uocat, prophetijs fidentius, quàm Christiana modestia ferat, detraxisse uideri queamus. Igitur Geneseos secundo capite ad hunc modum habet Moses: Plantauerat autem dominus

minus Deus paradifum in Edem à principio in quo
 pofuit hominem quem formauerat. Et paulò inferius:
 Tulit ergo dominus deus hominem & pofuit eum in
 Paradifum uoluptatis, ut operaretur & custodiret
 illum. Et in fine tertij capitis de Adamo iam in pecca-
 tum lapfo, locutus: Et emifit, inquit, eũ dominus Deus
 de paradifo uoluptatis, ut operaretur terram de qua
 fumtus est, eijcecitq; Adam, & collocauit ante pa-
 radifum uoluptatis Cherubim & flammeũ gladium
 uerfatilem ad custodiendum uiam ligni uitæ &c. Ex
 quibus locis apparet $\pi\acute{\alpha}\rho\acute{\alpha}\delta\iota\sigma\omicron\upsilon\mu$, id est hortũ illum
 in quo primi homines egerunt certo loco & priuato
 fuiffe, qui Eden cognominatus fit ob delicias loci, fiue
 in Eden, id est in delicijs plantatus fuiffe intelligatur,
 ut paffim exponit Hieronymus. Etenim probabile fit
 hoc ipfum, hac quoque cauffa, quod à Mofe dicitur
 arborem uitæ in medio paradifi, lignumq; scientiæ
 boni & mali Deum produxiffe, præterea fcaturigi-
 nem fluij in quatuor capita diuifi, paradifon irri-
 gaffe, fed in totum clariffima uideri poftrema tertij
 capitis uerba, quæ Adamũ emiffum è paradifo in ter-
 ram ut operaretur eam, indicat: fed & claufum eum
 locum & præmunitum custodia, ne cui mortalium
 aditus pateret. Alio quoque in loco Sodomæ & Go-
 morrhæ tractus paradifo domini cõparatur, ob ferti-
 litatem, Gen. 13. ceu intelligi debeat, eum hortum ali

cubi gentium etiamnum existere. Quibus præcipue
 Genesios locis cōmota, ut arbitror, uetustas uarie de
 Paradiso tradidit: alijs ut docet lib. octauo super Ge-
 nesim Augustinus, Paradisum sola allegoria explican-
 tibus: alijs nudam historiam sequentibus, nec admitta-
 tentibus Allegorica: tertijs, ita historiam tractatibus
 de Paradiso corporali ut interim mysticos & rerum
 spiritualium sensus non excludant. Quorum senten-
 tiam idem author secutus palàm asserit, Deum sine
 mysterijs rerum spiritualium corporaliter presen-
 tatis, hominem in paradiso agere noluisse, & in arbo-
 re uitæ, præterea in illa dinoscētia boni & mali, non
 uitam ipsam nec dinoscētia, sed sacramētū uitæ
 & dinoscētiæ fuisse, quanquam re ipsa arbores illæ
 extiterint in horto quem ab initio Adam cum Hæus
 tenuit. Recte enim Hieronymus in Daniele scribēs
 eorum deliramenta damnat, qui umbras & imagines
 rerum pro ipsis rebus sequuntur, & flumina paradi-
 si arboreſq; allegoriæ legibus subuertant. Nec uideo
 ab horum sentētia dissentire Ambrosium, quanquam
 studiosum allegoriæ, sed historiæ tamen fidem agnos-
 centem. Cæterum, ubi sit Paradisus aut fuerit, magna
 quæstio est. Lactantius Firmianus proxime à me non
 minatis antiquior, decimotertio capite libri secun-
 di tradit Deum hortum illum foecundissimum &
 amœnissimum in partibus Orientis omni genere li-
 gnū

gnæ arborumq; cōseruisse, scriptura, ut arbitror, ad-
 ductus Gen. II. Plantauerat autē dominus Deus pa-
 radisum uoluptatis in Oriente, &c. Ad quem modum
 uulgatam lectionem uel sua ætate habuisse palam in-
 nuit, suis in Genesim expositionibus Hieronymus. Ci-
 tatur & Augustinus ad Orosium scribens in eandem
 sententiam, nisi quod seiunctum à terris Oceano, &
 ad Lunarem usque circulum pertingentē paradisum
 facit, dubium an Platonis, an ullius alius opinionem
 secutus. Ille enim in dialogo qui Phedon inscribitur,
 Socratem in carcere, quum iam uenenum sibi hau-
 riendum esset, de animarum immortalitate disputan-
 tem inducit, ubi terræ cuiusdam sublimis, & supra
 elementorum fines posite meminit amœnissimæ sanè
 & iucundissimæ, ad quam iustorum animæ, uite lon-
 gè præstantissima commutatione facta, commigrent,
 & felix æuam degant &c. Etenim Augustinum Pla-
 tonicæ philosophiæ fautorem ne dicam admiratorem
 fuisse, satis multis è libris suis constat. Certe cum cæ-
 teris omnibus cum Cicerone prætulit, alicubi testatus
 haud aliena à Christianismo interdum tradidisse, ut
 inde fortasse uerisimile fuerit, hoc magis Socraticam
 disputationem arrisisse uiro tanto, quod & Mosis hi-
 storiam & Hebræorum libros legisse Platonem cre-
 ditur. Nam hoc ipsum Eusebius Cæsariensis libro præ-
 parationis Euāgelicæ undecimo & duodecimo mul-

tis cōfirmat. Profecto & Tertullianus uetus auctor,
 in Apologetico aduersus gentes, scriptores Ethnicos
 pleraque omnia à prophetis accepisse si quid recte
 tradidissent, quædam autem & tradendo uiciasse in-
 nuit, Paradisi nominatim mētione facta, ex cuius amœ-
 nitate illi Elyseos campos, beatorū spirituum sedem
 descripserint. Sed ipsa Tertulliani uerba adscribe-
 mus: Omnia, inquit, aduersus ueritatem, de ipsa uerita-
 tate constructa sunt, operātibus æmulationem istam
 spiritibus erroris: ab his adulteria huiusmodi salu-
 taris disciplinæ suborta, ab his quædam etiam fabulæ
 immisse, quæ dissimilitudine fidem infirmarent ue-
 ritatis, uel etiam si possent, euincerent: ut quis ita non
 putet Christianis credendum, quia nec Poëtis nec Phi-
 losophis: uel ideo magis Poëtis & Philosophis existi-
 met credendum, quia non Christianis. Itaque & ri-
 demur Deum prædicātes iudicaturum, sic enim poë-
 tæ & philosophi tribunal apud inferos ponunt. Si ge-
 bennam comminemur, quæ est ignis arcani subtera-
 raneus ad pœnā thesaurus, proinde decachinnamur,
 sic enim illis & Pyriphlegeton apud mortuos amnis
 est, & si paradisum nominemus, locum diuinæ amœ-
 nitatis, recipiendis sanctorum spiritibus destinatum,
 materia quadā igneæ illius zone à notitia orbis com-
 munis segregatum, Elysijs campi fidem occupauerunt.
 Vnde hæc, oro uos, philosophis aut poëtis tam confu-
 miliat

millia? Non nisi de nostris sacramentis, ut de prioribus. Ergo fideliora sunt nostra, magisq; credenda, quorum imagines quoq; fidem inueniunt de suis sensibus. Haftenus Tertullianus. Idem sentiens cum Eusebio Græco authore & se iuniore, scilicet, Ethicos mutuatos ex sacris nostris libris pluscula, sed uiciose detorta, quibus nostra ut fideliora merito præiudicare debeant, atque hoc magis decere ut ueritatem retineamus de suo fonte haustam, quo leuius Ethnici deliris sensibus suis ad fabellas ad imponendum naturas accedunt. Igitur cum is author tam eruditus, quo neminem alium præter Irenæum antiquiorem Latinorum Ecclesia habet, nihil dissimulet Socratem ex sacris libris mutuatum, quæ de terra illa cœlesti disceptauit, nō alienum uero fuerit, uel Augustinum uel alium quempiam ueterum, ad eundem modum quo ille de paradiso, utpote intercluso iam & cōmunito à mortalium aditu loco, obiter sentire uoluisse, quæ boni consulere nemo nequeat. Quanquam Tertullianum liquet, non de ullo horto terrarum, qui primos nostros parentes aluerit, sed de cœlesti beatorum sede locutum esse. Locum enim desinit sanctorum spiritibus destinatum, segregatum autem à communi orbis, zona ignea, hoc est, nisi fallor, ignis ambitu ex regione, ut nostri uocant, quam infra spheram lunæ philosophi collocarunt. Ad quem sensum si Augu-

stinus exposuerit, nec de corporali terræ parentum primorum domicilio, sed de cœlesti paradiso senserit, haud dubie uel Socratem commode, uel Tertullianum imitatus uideretur. Ait enim Eusebius etiam Socratem de cœlesti terra locutum fuisse. In carcere enim & in extremo spiritu de animarum migratione differens, amicos ne illachrimentur admonet, laetandum esse non dolendum inuens, quoties conditio melior à deteriore secernitur. Nemo autem tam hebes animi puto, aut nescius rerum est, qui animat corporis ergastulo liberatas ulla corporali uisibilitate rerum amœnitate capi, aut oblectari posse, sibi persuadeat: sed norit oportere spiritale esse & extramundanum quo fruuntur. Proinde fateor admiratum me esse, quid nam Celiū Rhodiginum recentissimum scriptorem, minimeq; indoctum hominem ad hoc impulerit, ut in uolumine illo sexdecim librorum, quos Antiquarum lectionum inscripsit, Socraticam sententiā, ad terrestrem paradysum primorum hominum, ac non potius cum Tertulliano & Eusebio sed & cum ipso Socrate, ad beatorū ultramundanam mansionem, referendam esse duxerit? At est in nobis natura comparatum, ut præiudicio caliginem oculis nostris obturbante, plerumque in rebus haud ita obscuris hallucinemur, & magnos errores maiorum uirorum auctoritate persuasi, transmittamus. Beda presbyter

presbyter Augustinum, ut arbitror, secutus haud di-
 versum quàm ille tradiderat, prodidit, ad lunarem
 usque globum altitudine paradysum pertingere asse-
 rens: quod cum Thomæ Aquinati absurdum uisum
 esset, ita mitigat dictum à Beda, ut similitudinē quan-
 dam temperiei aëris paradysi, & eius quietis sereni-
 tatisq; quæ supra elementa est, secutus uideri debeat,
 non autem sic accipi, quasi re ipsa ullus terræ locus
 eo usque pertingat. Mire autē opinionibus uariatum
 est à recētissimis glossatoribus Petri Lombardi Par-
 thysiorū episcopi, quem sub Fridericho primi, annos
 circiter quadringentos septuaginta post Bedæ tem-
 pora, ueterum aliquot scriptorum sententias concin-
 nasse & in quatuor libros distribuisse, satis constat,
 annis quinquaginta ferè ante Mendicantiū (quos uo-
 cant) natos Ordines. Mox tanta scriptorum multitu-
 dine, collectitiam eius sarraginem, dubium exponen-
 tium ne, an implicantium, ut fidem uix capiat, ullum
 ab hominum memoria scriptorem, tot interpretes na-
 ctum, qui ipse tamen haud aliud quàm interpret, &
 humanarum opinionum magis quàm diuinarum re-
 rum scrutator fuerit: etiam si fatendum est, nec indoctū
 eum nec indiligentem uirum fuisse, sed talem tamen,
 qui præter expectationem uel suam, uel aliorum sui
 temporis, nouo & inaudito Theologiæ generi, à Ca-
 tholica ecclesia mille & ducentis annis haud magno

dispendio morum aut pietatis ignorato, fenestram de-
 peruit. Quam sortem Gratiano quoque obtigisse uia-
 demus, & ipsi nō indiligēti homini, sed cui longe alia-
 ter ceciderit institutum, quā sperauit. Voluit enim,
 nisi fallor, prodesse compēdio, in eo maxime seculo,
 quod librorū summa & penuria & raritate labora-
 bat. At uero dum hoc agit, tantum pelagus induxit
 interpretum & commentariorum, ut satius fuerit, li-
 brarijs conductis, Pontificum rescripta, Sinodorum
 decreta, ipsaq; in primis ueterum authorum uolumi-
 na integra adere, quo in multorum uenissent manus,
 quā ad hunc modum à ueterū lectione, in tot que-
 stionum, dubiorum, & nodorum deuteroses, & præ-
 gnantium (ut uocant) difficultatū, angustias, amphra-
 ctus & præcipitia lectorem præter etiam expecta-
 tionem abducere, ut de scriptura interim sileamus,
 quam constat, præ illorum tractatione, multis seculis
 si non contemptam, certe intermissam, à multis negle-
 ctamq; fuisse. Sed redeo ad Lombardum, similia pas-
 sum. Qui libro sententiarū secundo, distinc. XVII.
 & XXIX. citatis antiquorum, in primis autē Au-
 gustini sentētijs, quum campum illum paradisi haud
 longe, & leui passu ingressus esset, Interpretes lon-
 gissime digressi magna dissentione conflictati sunt,
 alijs in ortu paradisum, in occasu alijs, multis intra
 torridam Zonam, nonnullis supra mediam aëris re-
 gionem

gionem eam statuētibus. Porro & torqueri quosdam
 obseruatum, propter annum tanto interuallo distan-
 tium, ortus, qui tamen è paradiso scriptura teste flu-
 unt. Plerosq; suspēsos tenet uitæ lignum & dinosceri
 hie fructus, non paucos Cherub remoratur & Rom-
 phæa. In summa autem ambiguitate haud aliud fre-
 quentius per fugium doctioribus, quàm ut sese aliosq;
 à decernendi temeritate coërceant, certi interim pro
 Augustini sententia, Deum hæc & alia posse, etiam
 si animus humanus non assequitur. Hoc solo conue-
 niunt fermè, quos equidem uiderim, quod priuatum
 locum, seclusumq; & à mortalium notitia remotum
 esse paradysum definiunt. Quoniam hoc ipsum &
 Moses sensisse uideatur ceu ante diximus. Nec aliud
 ab illis docetur, qui & ipsi post Lombardū exitere
 Bibliorum interpretes, præcipuo autē Lyrano, quem
 uel ipsa tamen historiae series diuersæ sententiæ ad-
 monere potuisset. Enimvero ut mundū ipsum ad con-
 testationem potentie, maiestatis, iustitiæ & gloriæ
 Dei creatum & productum esse recipimus: ita eius
 causæ finem quendam, in homine ad similitudinem
 Dei creato, sitū esse, & exinde omnia potissime pro-
 pter hominem comparata fabrefactaq; ex hoc maxi-
 me intelligimus, quod Moses post descriptam terræ
 aridæ abundis separationem, stellarumq; creationem
 à quibus terra illuminaretur, præterea omne genus

animalium productionem: dominum Deum ad hunc modum locutum tradit Geneseos primo: *Faciamus hominem ad imaginem nostram secundū similitudinem nostram, VT PRAESIT piscibus maris & uolatilibus cœli & iumentis, uniuersęq; terrę, omnię reptili quod mouetur super terram. Et creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum & foeminam creauit eos. Benedictięq; eis Deus, & ait eis Deus, Crescite & multiplicamini, ET REPLETE terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & uolatilibus cœli, & uniuersis animantibus quę mouentur super terram. Dixitq; Deus, Ecce dedi uobis omnē herbã afferentem semen quę est super faciẽ OMNIS TERRAE, & omnis arbor in qua est fructus arboris seminans semen, uobis erit in escam & cunctis animantibus terrę, omnię uolucris cœli, & uniuersis quę mouentur in terra & c.* Quibus uerbis testatur propheta, in usum hominis creata omnia, eumq; solum ad imaginem Dei & similitudinem conditū: iam tum significans longe aliam conditionem esse hominis, potestremo creati, & ad imaginem conditoris, quàm reliquorum uiuentium quę illius gratia condita uidentur: quippe principem eum & dominatorem ceterorum in terris statuit. Factum enim esse ait ut praesit, etiam piscibus maris & uolatilibus cœli. Item, ut terram

terram non repletet solum propagatione cui benedi-
 ctum est, uerum etiã sibi eam subijceret, & omnium ani-
 mantium generi dominaretur. Hoc ipso enim quod
 dixit, Replete terram, dominamini uniuersis animan-
 tibus, subijcite terram: clarissime docet, totam terram
 extantem & omnigenis (ut tum erat) consertum fru-
 ctibus, sedem & hortum illum Adæ & posteritatis fu-
 turam fuisse. Tota igitur terra paradysus ille erat, uber-
 tate, amœnitate, felicitate, circumquaque illustris, in
 quo nihil dum sterile damnatum aut noxium erat: nam
 ne mortem quidem gustasset innocens iustaque homi-
 nis cõditio, si serpens ille qui ab initio malus & men-
 dax fuit simul homini non fuisset noxius. Accedit ad-
 hæc quod Adamo in paradiso posito, omnis generis
 animalia Deum obtulisse, Genesios secundo cap. scri-
 bitur, uidelicet ut nomina illis imponeret. Omne igitur
 animalium genus paradysus, imò uero omnia ani-
 malia, continebat. Non cõsequitur autem, ut, si demus
 locum illum in quem creatus Adam translatus est,
 eximie ac præ cæteris terræ tractibus amœnum, præ-
 terea arboribus illis, uitæ & diuoscenciæ, consitum
 fuisse, ideo diuersum eum, aut exemptum reliquis ter-
 ris esse. Etiam si incertum arbitror quo in loco primus
 parens nondum patrata præuicatione, aut solus ipse,
 aut postea cum coniuge degerit, quis enim hoc in tan-
 ta regionum tractuumque immensitate indicet? præ-

fertim quod historia Geneseos adusq; Noam & dilu-
 uium, nō nisi duorum locorum priuatim, quod sciam,
 meminit. Enos scilicet urbis à Cain condita, & Eden,
 ubi paradifus fuit, id est locus ille destinatus, quem
 primum duo homines, Adam & Heua incoluerunt.
 Ceterum ubi Enos fuerit, uideo quidem quosdam indi-
 care ausos, sed sine testimonio, authores enim qui ab
 illis citatur fluxæ maxime fidei sunt. Nec me præterit
 quid de oppido Paradiso cuius haud longe Damasco,
 Mela, Plinius & Strabo meminere, multi sentiant.
 Quid Iudæi de Chebron quæ Cariatarbe, id est qua-
 tuor uirorum urbs dicta sit, referente etiam Hierony-
 mo, quoniam Adam, Heua, Isaac & Iacob illic sepul-
 tos esse sit creditum. Quod si maxime esset, ut asseri-
 tur, tamen ne sic quidem notus nobis locus ille primæ
 uoluptatis fieret, partim quod egressus illum Adam,
 post irrogatā terris maledictionē, alio in loco habita-
 uisse scriptura teste memoratur, partim etiā quod tot
 seculorū, quibus ille uixit, excursu & in tanta prole
 suæ suorumq; multitudine, uariari subinde & trans-
 ferri sedes potuerūt. In totum autem spaciosum & am-
 plam regionem complexū fuisse locum illum uel pri-
 mis parentibus attributum in Eden, cuius Moses me-
 minit, cum animalium mentio supra memoratorum,
 tum annuum paradifum rigantium situs, hodieq; no-
 tus, conuincit. Quis enim, uel à limine salutatis Geo-
 graphia

graphiæ studijs ignorat, Aethiopiam & Aegyptum,
 per quas Nilus inceditur? quis Armeniam, Mesopotamiam,
 Syros, Arabas, Persas, Assyrios, per quas Tigris & Euphrates
 meant? Deniq; quis patentissimum Indiarum tractum nescit,
 quem mediū rigat Ganges? Quod si maxime dubitetur de quibusdam
 amnibus, ut video de Gange & Nilo dubitari, illi ne sint quorum
 meminit Moses, an alij, tamen ex origine duorum fluminum
 Tigris & Euphratis, de quibus ut à Mose nominatis, nemo unquam
 dubitauit, latum amplumq; fuisse locum Eden conuincitur.
 In Armenia enim quæ maior cognominatur, non Euphrates modo & Tigris,
 sed etiã Araxes & Cyrus clarissimi amnes, haud ita procul
 distitis fontibus meant, quod si & hos ipsos propheta intellexisset,
 tamen nihil minus consequens foret, amplissimo tractu locum
 deliciarum expansum fuisse. Siue illorum ante diluuium certus
 aliquis fons fuerit unde laberetur, sicut ueteres Caspium ex
 Oceano defluentē, occultis meatibus diffuere crediderunt,
 siue fontem eum Oceanum ipsum intelligimus, qui liquorem
 his amnibus impertiat ut Damascenus existimauit. Paradisus
 igitur, ut summatim dicamus, nec diuisus aut segregatus ab
 aliarum terrarum continente, nec insueta eleuatus altitudine
 locus, sed ipsa continens fuit terrarum, quatenus ab undis
 extitit, nec continens solum, sed & insulæ & quicquid ex decreto

creatoris exemptū undis fuit, ad sedem & culturam
 humane propagationi paratum. Cuius partem fuisse
 intelligimus, hortum illum aut Orientis aut deliciarū,
 sine dubio eximie ornatū & consitum, in quem Deus
 factum de limo terræ primum hominem transtulit,
 dubium quidem quo loco, sed in Oriente tamen haud
 dubie positum, quod palam ex annuum paradisi no-
 menclatura deprehenditur. In illo arbor uitæ fuit, & sa-
 luberrimo, præterea arbor uetiti fructus sciētiæ bo-
 ni & mali, quibus id nominis non hac quidem causa
 datum est, uelut in arbore aut ex arbore, uita ulla in-
 terior, aut scientia esset, sed quod hisce externis ceu
 signis positis, & (ut Augustinus ea uocat) sacramen-
 tis, primi homines de internis etiam & spiritualibus
 admonerentur. Etenim homo tueri sese obedientia &
 uiuere potuisset, nec uesci uetitis, sed libertate in quā
 constitutus fuit abusus, præbere aurem serpenti ma-
 luit, & legem creatoris uelut inuidentem & arcen-
 tem à melioribus non contemneret modo, uerum etiam
 prodere, sublimia nescio quæ & dijs paria ambiens,
 sed & aduersus Deum (ô facinus indignum) quasi
 parcum remuneratorē, qui nihil tamen meritis suapte
 bonitate & uitam & felicitatem donauerat, intume-
 scere, socius consiliorum diaboli factus, & ob culpa-
 mox agnitæ reatum, in eadem mortis & damnationis
 uincula coniectus, in quæ ille antea suis itidem bonis
 abusus

abusus inciderat. Hinc illa uiro & mulieri nuditas deprehensa, quæ ante casum induta innocentia latebat. Hinc mali scientia, quum Adam fugeret, cum puderet facti. Tergiuersando enim hoc magis prodidit conscientiam quo fucatius criminis causam amolitur, reamq; agit cõiugem, cui quidem legem uiolanti, non obsequi sed imperare debuerat. Miser autem & moestus tandẽ uidit & cognouit, quod minime cognitum fuisse præstitisset: nempe quam bonũ & exoptabile fuerit frui innocẽtia, parere Deo, diligere ipsum, eius uolũtati obsecundare, ab eo solo hærere, quod ipsum tamen de gradu iustitiæ detrusus, præstare amplius nõ poterat. Quid inquis? Nescirẽne præstat quàm bonum sit Deo credere & parere eius legi? Bonum esse non posse putabam, qui hæc ignoraret. Certe bonum est peccatori agnoscere culpam, & dolere de peccato. Nec spiritu domini caret animus, qui talia non simulate præstat. Neq; aliud hodie nobis per miseram illam carnis seruitutem, maius aut tutius refugium, quàm quod à nobisipsis ut reis mortis, dolore & detestatione mali, ad eum tendimus manus, cuius solius misericordia seruari nos scimus. At quanto satius fuisset tueri innocentiam, & à uetito cibo abstinere, quàm crimen tanto posteritatis malo commissum deprecari, contraq; dominũ & creatorem impia præuaricatione pessum abitum esse fateri. Quotus autẽ

quisq; est ex omni mortalium numero qui hoc sensu
 capiatur, ut errata sua saltem intelligat, nedum ut do
 leat. Sed legem obijcis naturæ. At ea percellit conscia
 entiam, non tranquillat, & gratia animari nos ad po
 nitentiam, non natura, theologi paulò saniores con
 firmant. Siquidem dura est doloris etiã iusti conditio,
 quoq; magis æstuat & animum affligit, hoc felicior
 rem esse illum testatur qui quod doleat non commi
 sit. Quanquam nosmetipsos plerunque respicimus do
 lentes, nec æstimamus quàm indigne egerimus, sed
 quàm ægre illo quod amisimus careamus. Ita dolent
 in seruitutē redacti, dum meminerūt libertatis, quam
 insigni aliqua culpa amisere. Sic mœrere decoctores
 uidemus dum diuitiarum quas possederūt, recordan
 tur, & iam miseri discunt quanto satius fuisset recte
 uti diuitijs, quàm indulgere uoluptati. Multos crapu
 la grauib; morbis implicat, plerosq; ob crimen pau
 ternis sedibus exilia summouët. Dolent igitur, angun
 tur & mœrēt, qui in has molestias incidere. Sed quan
 to præstabilius fuisset, illos uitæ parsimonia sanita
 tem tueri, quàm ad eam sic respicere, ut de recupe
 randa desperent, hos autem uirtute & probe gestis
 rebus patrie frui dulcedine, quàm amissæ tanta animi
 perturbatione recordari? Breuiter infelicitas est non
 uisse malum in quod incidetis. Miseria autem, ne di
 cam stultitia, detestari casum cuius tute tibi met ipse
 author

author fuisti. Vehementissimi enim sunt arietes illi,
 qui ad hunc modū patratī sceleris ream conscientiam
 quatunt: & hoc acriores esse tædiorum stimuli asso-
 lent, quo excellentius & præstātius iudicamus quod
 amissimus, sed seruile quiddam secum & de felle ma-
 gis præsentīū malorum quàm de æqui aut iusti amore
 manant. Antea boni maliq; & mortis nomina tantū
 norat Adam, dum innocēs degeret, mox lapsus (ut in
 omni casu) quid bonum fuisset, quid malum & mors
 essent, magno suo suorumq; malo didicit. Ita enim di-
 minutus capite est, ut nec se asserere in pristinam li-
 bertatem, nec assequi ipse quocunque conatu domi-
 nicam legem potuerit. Hærebat iam uenis & medul-
 lis concupiscentia, satanæ persuasio alte radices iece-
 rat, originale conditionem mortalis fragilitas ex-
 truserat, atq; inde caro esse humanum genus cœpit,
 sui anans, obtenebratum desiderijs, nec ullarum mi-
 nus quàm diuinarum rerum obseruans. Ita enim malo
 præuaricationis uitiata est natura primorum homi-
 num, ut cum antea pro uolūtatis & arbitrij libertate
 accedere ad Deū licuisset, post lapsum, ne uelle quidē
 carni remanserit, dixit enim DEVS: Nō discepta-
 bit spiritus meus cū homine perpetuo, quia caro est:
 Gen. VI. A talibus igitur initijs, quum Adam seruus
 esse peccati cœpisset, non nisi seruos genuit: quæ sa-
 nē conditio ex primis illis parentibus in omnem po-

sterilitatem traducta est. Vt omnino DOMINO opus haberemus, qui pro beneplacito uocationis suae seruitute eximeret & donaret libertate in se cōfisos & credentes, quando primi parentes hoc ipso maxime deliquerant, quod seruaturum non credidissent. Is deum fuit DOMINVS ille coelorum & terrae, Iesus Christus, iam tum quidem hoc ipso adumbratus fidelibus, quod uenturum est mulieris semine, Deus praedixit, qui serpentis caput esset calcaturus. Ceterum testante Esaiā, aliunde ille quam de cōtagione incarnatus genitusq; in mundum uenit, cuius quidem incomparabili uindicatione, sic sumus manumissi, imo uero nec manumissi, sed redēpti, ut nō libertini (quod omnium tamen manumissorum est) sed uere liberi facti in filios & coheredes coelestium rerum, inenarrabili illa misericordia interueniente sumus cooptati. Inenarrabilem dico, quia nec bonitas & magnitudo illius qui praeteritus & contemptus est enarrari, nec eius qui praeterijt & contempsit ingratitude digne unquam referri poterit. Vt sileam interim quod leges raro benignae sunt admonitis, saepius parcunt his qui ignorātes peccant. (Haud enim indignū est commiseratione quod à nescijs cōmittitur.) At quum admoniti peccant, non animi solum insolentiam leges sed & fastum & perfidiam aestimant. Vt nimirum in primorum parentum delictum, hoc maior misericordia

dia fuerit, quo indignior erat præuicatio cui parceretur. Certe uim & magnitudinem eius hoc ipso deprehendimus, quod non nos solum quos præcessit Christus & qui secundarium eius aduentum è coelis expectamus, sed patres etiam nostros qui multis annorum milibus priorem illum aduentum præcesserant, ex anticipata spe & fide in eum qui uenturus erat, liberarit & saluauerit. Et hæc fuit illa CRVCIS potentia, quam scitissimis numeris Fortunatus episcopus, ad hunc modum complexus est.

De parentis protoplasti

Fronde, factor condolens:

Quando pomi noxialis

Morsu in mortem corrui:

Ipsè lignum tunc notauit

Damna ligni ut solueret.

Hoc opus nostræ salutis

Ordo depoposcerat,

Multiformis proditoris

Ars ut artem falleret

Et medelam ferret inde

Hostis unde læserat. &c.

Enimvero ut aliæ causæ sint, quibus ad eum modum coeleste illud arcanū diuinæ maiestatis omnia dispenserit, tamen (quantum intueri in illa caligans hominis animus potest) iustitiæ eius fuisse uidetur, ut rationa

lem creaturam, prius quidam Angelicam, mox & hu-
 manam, ad imaginem suam conditam, libertati arbi-
 trij relinqueret: ut, quoniã illæ uolentes tantis rebus
 abusa essent, non haberet ulla creatura quod respon-
 saret, sed semel mundo testatum fieret, solum Deum
 uere & ex se bonum esse, & æterna sua libertate non
 nisi bonum constituentem extra omnem lapsus & er-
 roris aleam consistere, reliqua omnia ita infirma cau-
 ducaq; esse, ut nisi ille uegetet & conseruet pessum
 abeant, ut hoc modo omnis gloria in Deum redudet,
 per quem & in quo (ut inquit Paulus) omnia. Porro
 & sub peccatum omnia conclusa, ut misericordia in
 omnes, agnosceretur. Peccatum autem acceptum ar-
 bitrij libertati qua primi hominis abusi sunt, referre-
 mus. Homo non adactus, sed uolens, quin & de lege
 seruanda cum pœnæ notificatione admonitus. Ut pœ-
 lam iam iustitiæ diuinæ sit, quicquid peccato irrogat-
 tur à Deo: contra uero misericordie, quicquid uitæ
 aut salutis his quorum damnatio est, impertierit. Bo-
 nos condiderat primos homines Deus, bonos esse ius-
 serat, donarat libertatem quo commendabilius obe-
 dientiæ studium esset, & ut mandato fieret locus. Fru-
 stra enim illi mandatur, ut obediat qui non potest
 non obedire. Potuit igitur obedire Deo & auscultare
 satanæ potuit. Hoc ipso uero quod elegit, sui mali fuit
 author, nec latuit dominum futurus casus, nihil mi-
 nus

nus tamen cadere & præuaricari libertatis fuit. Sed
 præscientiam diuinam obijcis quæ non fallitur, ut ex
 inde labi primos homines oportuerit. Profecto lapsi
 sunt, præsciente domino. Caterum ut nec mandatum
 de non uescendo illo. priuauit libertate, aut ad seruan
 dum impulit, ita nec præscientia. Impium enim est &
 ignoratiæ plenū putare, aut inducere in animū, quod
 incolumi præscientia non potuerit primos homines
 isthac libertate donare dominus, cum id ipsum palam
 scriptura prodat. Quanquam dispensationem confi
 liorum Dei ab æterno decretam, uel uno Christo do
 mino teste uideam. Video tamen certo sua culpa pri
 mos homines peccasse, & abusos libertate, qua bene
 uti potuissent. De hac enim, nisi fallor, scaturigine fon
 tes illi incōprehensibilis gloriæ, bonitatis, iustitiæ &
 misericordiæ Dei, manāt, quocunq; animus cogitan
 tis sese uerterit. Arbor ergo ligni uitæ in horto illo
 stetit, pariterq; arbor sciētiae boni & mali. Sacramen
 tis iam tum egit Deus cum homine & per externa,
 interiorum admonuit, spiritaliaq; corporalibus ad
 umbravit, & nomina dedit rerum quarum admo
 nent, ut serè ubique eum morem scriptura seruauit,
 & hodie regnum fidei, quod est regnum spiritus san
 cti, in omnium credentium cordibus, per sacramenta
 & signa uisibilia, Baptismum maxime, & Euchari
 stiam in catholica ecclesia exercetur, quibus itidem

rerum quas exprimūt quasq; offerunt animo, nominis
 imposita sunt: recte enim uereq;, id est secundū scri-
 pturam, aqua qua tingitur lauacrum regenerationis,
 & panis eucharistiæ recte & uere corpus Christi,
 uinumq; recte & secundum scripturam sanguis Chri-
 sti dicitur. Horum enim consecratione & usu, certo
 uescuntur credentes & corpore uero & sanguine ue-
 ro Domini. Aliud tamen est quod sensus accipit obla-
 tum, aliud quod mens & animus amplectitur. Hoc
 enim faucibus receptum uentriculo & aluo cōditur,
 illud cordi animoq; per fidem insidet: nec dubiū quin
 ut uerus panis & uerum uinum est, quod consecra-
 tur, ita uerum etiam corpus Iesu, & uerus sanguis in
 cruce fusus pio animo ad fruendū, hoc est uescendum,
 obueniat. Sed longe aliud erat arbor uitæ quam uita
 illa cuius admonebat, & longe aliud scientiæ arbor
 quam ipsa scientia, ut supra ex Augustino dictum: ita
 longe aliud sunt signa eucharistiæ ab his quæ apren-
 dit animus, & quibus cor per fidem uescitur. Arbi-
 tror autem & hæc mysteria paradisi externis signis
 indicata, ut alia multa ueteris testamenti rerum mu-
 tatione inducta cessasse, quum uidelicet primi homi-
 nes lapsi essent, & nō modo serpenti quæ crimen con-
 flauerat, uerum etiam terræ toti quam incoletet por-
 steritas, maledixisset dominus, noxijsq; & damnosis
 rebus orbē aspersisset, ut mox paulo, nō mors tantū in
 nostris

nostra corpora pro suo iure sciret, sed bestiae quoque
 morbi diutini, insuper & caeli & elementorum
 iniuriae affligeret. Nec aliud maledictionis uoce intel-
 ligo quam mutationem primae uacuitatis & uber-
 tatis, in eum statum quem hodieque orbis retinet, hoc
 est laboriosum, mortalem, uarium, aerumnis plenum.
 Qui quidem diuinae beneficentiae moderatione, quan-
 quam à primis illis delicijs & beata fertilitate dege-
 ner factus est, tamen sudori & laboribus ita sufficit
 etiam ubertatem, ut terrae terris, & populi populis
 ex abundanti submittere alimoniam possint, unde &
 prima ueterum commerciorum & commigra-
 tionis gentium initia manarunt. Porro quod fame, quod
 musca, quod peste, quod bestijs affligimur, merito ue-
 teris transgressionis uelut nota quadam censoria ad-
 monemur, ne supinos nos efferamus, sed extimulemur
 potius ad eum suspiciendum qui nostri est misertus,
 cum damnare potuisset. Longe uero grauissimum est
 & plenum periculorum satanae regnum, in totum pa-
 riter orbem ex prima illa serpentis impostura, cum
 humano genere propagatum, plenum inquam iniquita-
 tis concupiscentiae & desideriorum, quod soli inobe-
 dientiae acceptum referimus. Etenim hoc magis no-
 xium infestumque intelligitur, quo praestantior exter-
 nis illis caducisque rebus animus est, quem prope solū
 appetit. Porro ut alia quoque huius immanitate de-

uinci uastariq; demus, liquet tamen nullā quantumuis
 preciosarum rerum cladem tantam esse posse, quan-
 ta est animarum iactura, quæ cum orbis etiā interitu
 conferri nequeat. Enimuero Christus unius animæ li-
 crum pluris quàm orbis fecit: ut liquida caussa sit cur
 orare nos ne tētatione succūberemus, iusserit. Et Pau-
 lus apostolus, ad externa illa incommoda patienter
 ferenda, & ceu irrogata à domino quæ feramus, hor-
 tatus, contra spirituum fallaciā, id est illud ipsum sac-
 tanæ regnum, panoplia etiam fidei obarmat creden-
 tem, ne quod uulnus ab hoste accipiat. Nouit enim
 quam se uis ille infirmis immineat, qui fortē callidus
 precipitasset. Igitur sacramētis illis paradisi post in-
 latam legem intermissis, & alia facie terris per ma-
 ledictionem inducta, ipsum pariter decorem paradisi
 terrestris de medio sublatum esse, hoc ipso, ut arbitror,
 intelligitur, quod paulò supra ex scripturis ter-
 ram totā primæuis illis delicijs uestitam fuisse demon-
 strauimus. Nec nos remoratur quod ait Moses, domi-
 num Deum Adamum de paradiso uoluptatis emisisse
 ut terram operaretur. Intelligimus enim eum de con-
 ditione in conditionem, neque hoc fortasse solum, sed
 & de loco in alium locum, ut exulantem, ne ubi præ-
 uaricatus esset, habitaret, emissum, atque hoc modo
 etiam eiectum fuisse, & ante paradysum uoluptatis
 & cherubim locatum & flammeum gladium uersatilem
 ad

ad custodiendum uiam ligni uitæ circumductum & c.
 Hoc est, immortalitatis donū ad cœlos receptum, ui-
 tam perpetuam mundo ereptam interposita Machera
 illa igneæ zonæ quam ueteres quoque ceu limitem
 quendam fecerunt rerum caducarū & uariabilium:
 ut locus immortalitatis non amplius terrenus, sed cœ-
 lestis, à nostro orbe latissime separatus existat. Ad
 quem modum uir doctissimus florens Tertullianus,
 idemq; author uetustissimus, interpretatus est. Vtitur
 plerunq; scriptura simplici rerum narratione, & in
 sublimium arcanorum descriptione, ad nostrum ma-
 xime captum sese demittit, ut à figuratis etiam inuo-
 lucris uerborum & nostræ imbellicitati maxime ap-
 positis, non abhorreat. Nec statim est à literæ sensu
 remotum, quod de spiritualibus & inuisibilibus tra-
 ditur. Horum enim non minus est historia, quàm re-
 rum corporaliū, alioqui non nisi allegoria enarrari
 inuisibilia possent. Quod non esse palàm primū ca-
 pit Ioānis euāgelistæ, de uerbo per quod omnia sunt
 creata conuincit, præterea & serpens hoc ipso loco
 Moysi in quo non allegorice modo, sed ex literæ hi-
 storia satan intelligitur, eodem modo & cœli nomi-
 ne, creati (ut in Genesi scriptum est) angelicæ naturæ
 creationem uideo à doctissimis interpretibus intelli-
 gi, ut ad hunc modum Moses nō aliud indicare quàm
 cœlestem paradysum uoluerit. Quanquam nec allego-

riam admodum remoror, modo hoc mihi detur, ut necessaria eam, non ascititiam, ad literæ sensum capiendum dicere liceat: & ideo his uerbis usum Mosen, ut ex illis aliud intelligamus, quod proprium allegorie esse lib. 15. de Trinitate docuit Augustinus. Proinde & Chuonradus Pellicanus homo citra cōtrouersiam & pius & eruditus, & cui in Bibliorum tractatione, ut peritissimo Hebraicæ linguae interpreti, fidere possis: suis in Genesim nuper editis commentarijs de illo loco Mosi locutus, Picturatus, inquit, uidetur esse sermo, significans idem quod, Firmissime munuit paradysum contra homines, hoc est, facultatem ac spem omnem ademit feliciter ac perpetuo uiuendi & mortem euadendi in hoc sæculo &c. Certe scriptura noui testamenti non alius usquam quàm cœlestis ac ut tramundani paradysi meminit. Christus Lucæ 22. ad latronem, Hodie, inquit, mecum eris in paradiso. Spiritus huius cum spiritu seu anima Christi futurus erit in gaudio, loco haud dubie ingentiū deliciarum, sed quas terrestris paradysus spiritui, ut supra est dictum, non exhibet. Paulus item in secūda ad Corinthios 12. in tertium se cœlum raptū innuens, & in paradysum raptum se tradit: licet uero dubitet in corpore ne an extra corpus raptus fuerit, tamen nō dubitat Ambrosius Apostolū exponens, in cœlestē eum paradysum esse raptum, nempe illum de quo Christus latroni sit locutus,

locutus, & ubi Hierusalem, mater nostra, existat. In
 eum locum si sint rapti Enoch & Helias, non refran-
 gatur Ambrosius. At in terrestrem aliquem locum
 translatos, etiã Augustinus abnuuit. In Genesi quidem
 & epistola ad Hebræos Enoch raptus traditur, neq;
 illa sit loci mētio ullius: nec aliud in Regum historia
 de Helia legimus. Iesus quidē Naue in paradysum ra-
 ptum asserit, sed cœlestem illum intelligi debere, satis
 illa conuincunt, quæ secundo capite quarti libri Re-
 gum de Helia in cœlum rapto referuntur. Sunt planè
 præter iam memoratas, causse aliæ quoq; quæ æquo
 Lectori facile suadēt, ut re propius inspecta, colligere
 animo possit, terrestres delicias quæ innocentie para-
 te erant, hoc est, consitum illum paradysum primo-
 rum parentum, desisse. Quarum præcipua est, quod
 Moses Genesis 7. tradit terram totam & omnes mon-
 tes sub uniuerso cœlo, aquis diluuij obrutos & mer-
 sos, ipsamq; continentem centum quinquaginta die-
 rum spacio, durante diluuiio, uastatam fuisse: quam
 sententiam ut indubitatam Augustinus libro de ciui-
 tate Dei 15. contra ueterum quorundam deliria, mon-
 tes eximentium, magna asseueratione tuctur. Si igitur
 illuue tam uehementi tamq; immensa terrarum
 facies occupata est, orbe in uniuersum merso., quis
 credat hortum illum primis hominibus ad colendum
 datum, exitisse? Aut enim tota terra sub undis non

fuit, aut locū paradisi undis obruit diluuiū. Præterea
 Genesis tertio capite ita ad Adam dominus locutus
 est: Maledicta terra propter te, in laboribus comedes
 ex ea cunctis diebus uitæ tuæ, spinas & tribulos ger-
 minabit tibi, & comedes herbas terræ. Quo loco sim-
 pliciter, ni fallor, terram uniuersam intelligit. In desi-
 nitæ enim locutiones (ut quorundam more loquar)
 plerunque in scripturis uniuersalibus seu in genere
 enunciatis æquipollent: nec exemplis est opus cum id
 nemo nesciat. Quod si propter uiolatā ab inobediens-
 tibus legē splendor uetus terrarū interijt, primigeniæ
 illa uenustate ablata, certe uerosimile non uidetur,
 eum locum in quo patratū est crimen atq; unde ma-
 ledictio telluri irrogata est, præterea labes & interit-
 us reliquæ hominū propagationi immixtus, suum de-
 corem retinuisse. Quin contra in scripturis uidemus
 pleraque loca flagitiorum parum honestis nominis
 bus ceu inustis, notata esse, uidelicet ne memoria com-
 missæ impietatis aut criminis intercideret, quanquam
 non loci, sed hominum culpa fuisset, ut isthæc subinde
 cogitanti uerosimilius uideatur, aut exustū solibus lo-
 cum illū, aut alijs causis desertū factū esse, ubi scelus
 tantum primi homines perpetrarunt, quam aut habi-
 tari frequenter, aut sua etiamnum florulentia durare.
 Quod si quis est, qui terrestris illius adhuc amœnia
 tatis ullum usum reliquum indicare queat propter
 quem

quem adhuc durare credi debeat, equidem lubens mutauero sententiam. Etiam si fatear hoc me non uidere, sed certus sum spiritus bonorum hominum, qui hac luce defunguntur nulla amœnitate corporali capi posse. Corpora autem resurrectionis itidem spiritualia, nec terrestris sed cœlestis conditionis, Christo & Paulo testibus, futura esse, & si quæ iam sint in gloria terrestris amœnitate non capi. Ad quid igitur, oro, terrestris amplius aut quæritur paradiscus aut intelligitur? Einge autem ut sit, sicut esse cõtenditur, primum nobis mortalibus uia ad illũ præclusa est, dein immortales facti ante diem resurrectionis frui eo non possumus, ut antè est dictum. Vbi uero aduenerit dies ille qui animas corporibus & corpora animabus reddet, nihil terrestris sequemur, sed erimus ut angeli Dei & uictores per Christum, de ligno illo uitæ cuius Apocalypseos secundo Ioannes meminit, ædemus, & spiritalis ille cibus non corporalis erit. Non sum autem nescius, præclarum authorem Lactantiũ Firmianum paradisci delicias in hoc asseruari tradidisse, ut iudicio in terris factõ, Deus iustos uiros & cultores suos in eundem locum morte sublata reuocet: sic enim scripsit libro diuinarum institutionum secundo. Sed meminisse oportet, illorum errori inuolutum fuisse, qui putarunt credentes post aduentũ Christi in terris mille continuis annis suauiter acturos, antequam postrema

satanae ex catenis dimissi rabies mundum quateret, ac demum regnū illud caeleste inciperet. De qua re com-
 pluscula, de Millenariorum haeresi (ita enim à mila-
 le annis hi uocati sunt) prolata libro ultimo conscri-
 psit, ad quem Lectorem remittimus, ut nihil agat, qui
 Lactantium tueri pergunt. Porro si ulla de terreno
 regno instaurando scripturarum argumenta suppe-
 terent, longè similis uero esset, terram uniuersam
 pristina dignitate & amœnitate donatum iri à do-
 mino, ut hac quoque à parte auferretur maledictionis
 calamitas, quàm quod tractus ille duobus hominibus
 per initia attributus, tantam electorum frequentiam
 manere, uideri debeat. Et essent loci scripturae ad hoc
 ipsum accommodi, ut ille Petri de nouis caelis, & ter-
 ra noua. 2. Pet. ultimo, nisi constaret Millenariorum ua-
 nitatem iam olim, nec strepitu nec inuidia hominum,
 sed clarissimis scripturarum telis confossam, ut plura
 de ea referre opus non habeam. Et de paradiso quia-
 dem haftenus.

ALBANIA, HIBERIA, COL-
 CHIS, BOSPHORVS.

Supra dictum est à nobis, Sarmaticas gentes in-
 tra Maotin & Rha fluum diffusas ab Austro
 Caucasijs iugis finiri, citra autem in Casspium,
 & Pontum inclinantes, hinc Albanos, illinc Colchos,
 inter utranque autem gentem Hiberos iacere, à quibus

bus inter se perpetuo montium tractu discretis, sua nomina etiam terris imposita sunt: & Albania inde, & Hiberia, & Colchis dicta est. Præcludit illas atque excipit à meridie Armenia, maior cognominata & Moschicis immissa montibus, de qua mox dicemus. Orientale latus quod Albanie est, sinus ille Borealis Oceani, quem Hircanum & Caspium adpellari diximus, terminat. Occidentale, qua parte Colchis iacet, pontus alluit Euxinus. Media ipsa Hiberia Caucasij & Moschicis montibus, quæ Tauri pars sunt, uelut sepius quibusdam includitur, Terrarum illic angustia siue Isthmus, qui duos illos sinus intercipit, non amplior CL. M. passuum est, tam arcte rursus Asia, duorum occursum marium premitur. Perfodere eam Seleucum Nicanorem cogitasse, Plinius ex Nepotis auctoritate prodidit. Nec desuere ueterum quidam qui oculis meatibus in Pontum influere Caspium putarunt. Constat enim, teste etiam Plinio, Euxinum mare per Thracium Bosphorum ferè meridiem uersus fluere, undarum uidelicet ui ac multitudine sese in Propontida exonerante, quod ipsum ex amnium Mæotiarum & Euxinum ingredientium cum numero tum etiam memorata scriptoribus magnitudine accidere uerosimile est. Nam quæ de Caspio ab illis sunt prodita, Strabo libro XI. ut indigna fide respuit. Plinius autem cap. 13. libro quarto, illa de causa à quibusdam

creditum tradit Pontum caput & fontem reliqui maris esse quod terris interiacet, quoniã æstus inde semper in Propontidem, nunquam reciprocantibus undis influant. ipsa ALBANIA superfusa montibus Caucasijs adusq; Cyrum amnem ubi Armenia & Hiberiæ confiniũ est, descendit, clarisq; amnibus è Caspaso uenientibus perfunditur. Primæ gloriæ Cambyses est, quem magnis aliquot fluminibus, inter quos Hiberus est, receptis, sed & nauium patientem Cyrus excipit: à quo Cambysena regio dicta. Secundũ Cambysen maxime clari Cassius & Albanus memorantur Plinio. Terra non aëris solum salubris & sereni, sed eximiæ etiam fertilitatis est. Multis in locis semel sata bis terue fructum reddũt, nouellæ uites in bimatu feraces cernuntur, adultæ ferè tantum reddunt, ut pars maxima in palmitibus relinquatur, sicut lib. XI. scribit Strabo. Paralleli latitudinis, ijdem Albanie, Hiberiæ, & Colchidi sunt, qui Pannonijs, Daciæ, Mæsiæ, ut indigne eius terræ fertilitatem Aeneas uideatur admiratus, uelut remotioris à sole & temperie, cum nec Pannonijs nec Dacijs nec Mæsijs prædicata desit fertilitas. Et satis cõstet, suum quibusq; locis Genium esse, tractumq; Albanorũ non in ortum solum, uerumetiam ad Oceanum deuexa planicie conuersum, præterea & à tergo altissimis montibus septũ & multis magnisq; amnibus irriguũ, breuiterq; tali situ esse

esse qualis fertilium locorum affolet. Oppida eius regionis plura, sed ex ueteribus memoratum, Chabala. HIBERIA quo angustior est, hoc frequentius habitatur, sed minus tamen memorabili rerum prouentum. Urbium eius, celeberrima Harmastis, Plinio, quæ & Harmosice dicitur Straboni. Difficiles autem sunt aditu Hiberi, propter montium quas diximus angustias, & itinera alicubi etiã manu excisa. Quamquam in totum uix alijs in locis difficilior est transitu Caucasus, quàm ubi Hiberos & Albanos à Scythis Sauro-matis determinat. Pila illic sunt seu portæ Sarmaticæ & Albanæ Ptolemæo, Plinio Caucasie dictæ, & inter ingentia naturæ opera relatæ, montibus repente interruptis, adeoq; ad transitum permittendũ inuitis, ut qua iter est, fores etiam ferratis trabibus obdantur, & orbis terrarũ eo loco portis (mirũ dictu) discludantur. Haud longè & Armenicæ pilæ sunt, nihil æquiores transeuntibus, ut magnæ Pompeio gloriæ fuerit ingredi cum exercitu ad Hiberos auso, tametsi post deuictum Tigranen nihil illi imperiũ uidebatur propter famam uictoriarum, quæ fortibus etiam & inaccessis terrori esse consueuit. COLCHIS extrema est occasum uersus, & nobis proxima, regio nõ historia modo celebrata, sed & fabula, Medæ scilicet & Iasonis, & aurei illius uelleris fama, quæ unde locum habuerit, & unde Poëtis nugandi occasio data sit,

abunde explicuit libro XI. Strabo. Constat hodieq;
 cum tractum auri & metallorū esse diuitem, sed gen-
 tium haud dubie mutatione facta. Veteres enim Col-
 chos origine Aegyptios fuisse, atque his demum locis
 consedisse, quum Sesostris potēs Aegyptiorum rex,
 post Europam inuasam & tentatā Scythiam, partem
 exercitus apud Phasim flumiū, dubium an data ope-
 ra, an itinerum & militiae pertesam, reliquisset. Vna
 de & illud Valerij Flacci lib. Argonauticō p̄ quinto,
 ubi Iasonem inducit Templi picturā considerantem,

Cunabula gentis

Colchidos hic, ortusq; tuens, ut prima Sesostris
 Intulerit rex bella Gethis, ut clade suorum
 Territus, hos Thebas, patriumq; reducat ad annem,
 Phasidos hos imponat agris, Colchosq; uocari
 Imperet & c.

Et mox paulo:

Et iam Sarmaticis permutant carbasa braccis.
 Quod ideo dictum uidetur, quia Colchi, sicut libro 2.
 tradit Herodotus, liniificio haud absimili Aegyptiaco
 celebrantur, ut intelligamus linum Sarmatis pro pel-
 libus ē quibus Braccæ & Rhenones fierent in mera-
 catu aut negociatione permutare consueuisse, sed &
 ē lino Carbasa esse notū est. Herodotus Sardonicum
 Græcis dictum fuisse, Colchicum illud linum testatur,
 nec minus inter indicia ueteris originis refert liniifi-
 cium Colchorum, ceu ab Aegyptijs inductum, quā
 circū

circumcisionem, qua & ipsa usos sua ætate Colchos fuisse tradit, per ueterem eum morem Aegyptijs fuisse affirmans, etiam si authorem ut gnarus prophetice scripturæ non indicat. Amnium eius tractus maximus & clarissimus est, Colchorum qui rura secat diuisissima Phasis, ut inquit Lucanus. Plinius iuxta etiam urbem hoc nomine fuisse, ait. Strabo centū & uiginti pontibus iungi fluium antequam in Pontum ueniat auctor est, Nec mirum id esto cogitantibus primum quàm uagus, dein quantum fluuiorum hinc & inde recipiat, quorum præcipui & per se etiam nauigabiles, Glaucus, Hippius, & Cyaneus memorantur. Ptolemæus Hippum & Cyaneum seorsim Pontum ingrediens facit. Vndosum esse & uehementem, satis Flaccus indicat, quum ait:

Magnus ubi aduersum spumanti Phasis in æquor
Ore ruit &c.

Ex oppidis inter mediterranea, Surium, maxime clarum est: è maritimis autē Dioscurias Emporiū adeò celeberrimum quondā, ut Plinius tradat Romanos CXXX. interpretibus negocia Dioscuriade gessisse, ob gentium quæ illò cōfluxissent linguas tam dissonas. Vt eare inter memoranda posuerit idem auctor, quod Mithridates potentissimus Ponti quondam princeps, & à Romanis trium clarissimorum ducum successione quadragesimo demum anno superatus, uiginti duabus

linguis totidem gētibus quibus imperavit, quosq; in-
 ter, Colchi fuere, locutus, neq; ab ullo suoru unquam
 per interpretem appellatus, traditur. Supra Dioscu-
 riadem in Bosphorum, qui Cimmerius dicitur, terrae
 sese fastigiant, & Palude atque Euxino ita coguntur
 in arctum, ut latitudo alicubi haud amplior duorum
 iugerum existat. At qua Chersoneso ab Europae lit-
 toribus uenienti sese opponit, paulò est latior, & pe-
 nè insulae forma patescit, claris quondam oppidis, &
 quorum maxime uetustum Cimmerium memoratur,
 habitata. Fauces Bosphori XX. stadiorum latitudi-
 nem habent. Cimmerium autem à Cimmerico oppido
 dictum, ipse etiam Strabo innuit. Gens in eo tractu ue-
 tustissima Heniochorum multis olim nominibus didu-
 cta, nam & Cercetae & Athei atque Sidones, cele-
 berrimi autem, & qui late aliquando circum impe-
 ritarunt Cimmerici. Memorabile autem in hoc tractu
 tam remoto, clarissimarum urbium Graeciae, Coloniae
 stetisse, nec in Asiatico solum sed & Europeo littore,
 id quod maris beneficio tribuitur, etiam si Romanos
 armis, illò usque & amplius Pompeio, & ante eum
 Lucullo duce, penetrasse constat. Adeò ignara sui mor-
 talitas est, ut immensum etiam ambiat, & quod ille
 de Alexandro dixit:

Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis.

Hoc ipsum profecto in totum queas de cupiditate di-
 cere

cere. Perinde enim atq; in hydropse sitim auget quic-
 quid bibitur: ita in ambitione nulla est satietas, sed
 hoc magis crescit amor habendi quo plus occuparis.
 Antea Macedones ad fontes usque Tanais penetra-
 runt. Neque Aegypti reges sanè, neq; Persæ, Scythia
 abstinuerunt. Romani autem ut æmuli Macedonum
 paria sunt ausi. At uero præter nomen & memoriam
 nil habet hodie inanis gloria, quod horum impensis
 factum acceptum. Diuersa nunc rerum facies est, con-
 uersa sunt imperia. Macedones & Romani olim Sar-
 matis & inter eos Turcis metuèdi imminebant, nunc
 Turca Macedonibus nõ imminet solum, sed imperat.
 Partem autè si non maximam, certò tamen optimam
 & cultissimam terrarum tenet, quæ Romano quon-
 dam imperio paruere. Vnum hoc solatio esse debet,
 quod esse audio plurimas harum gentium, quæ Chri-
 stum ut seruatorem agnoscunt & colunt. Hamaxoui-
 tas enim, seu (ut uulgus uocat) Moschouitas propemo-
 dum intimos Sarmatarum, Christianos esse constat,
 nec dubitatur de Hiberis quos Georgianos uulgò dici
 Aeneas prodidit. Notantur autem à quibusdã ob ceri-
 monias, sed tales ex parte, ut illis uel apostoli usi ui-
 deatur: & occidua, id est, Latine ecclesie uti possint.
 Non enim cerimonijs, sed scripturis ecclesia nititur.
 Illas mutare aut caussa potest, aut cõsensus, has ne an-
 gelus quidem è cælo ueniens, mutauerit.

Receptissimi scriptores duas Armenias faciunt, maiorem scilicet & minorem. Maior ab intus faucibus duorum sinuum, Euxini & Caspij Austrum uersus progressa, habet à Septentrione ante à me dictos Moschicos montes, & Cyrū amnem ex Hiberia uenientem: ab Ortu Caspio ipso & montibus Caspijs è Media uenientibus excipitur: latus occidentum claudit Euphrates, ab eo maxime loco, quo Pontum ingressurus à Tauro in meridiem repellitur. Plinius Pariedros eos montes, Ptolemæus Moschicos uocat. Inde enim recta ad Austrum & Amanum montem progressus amnis, limitem se Armeniarum constituit. Ab illo flexu in Boream & Hiberos quod Armenia reliquum est Pariedrus à Cappadociæ & Pontis populis summouet. Niphates mons, celsus & niuosus, meridianam eius oram ab Assyrijs & Mesopotamia disterminat. Regio intus ferè mōtibz & collibus excelsatur, & innumeris conuallibus ceu lacinijs quibusdam diuiditur: quarum quidem eximia est fertilitas, nisi quod uitem loca quedam respuunt. Strabo libro XI tradit Tigranem illum, quem in bello Mithridatico Pompeius domuit, captiuum aliquando apud Persas, septuaginta conuallibus in precium de regno suo datis, sese redemisse. Harum pascuis equos tradunt tam præstantes gigni, ut cum Parthicis Medicisq; & Albanis nobilitate certent. Sed & reliquo pecore

pecore propter agri bonitatem abundat. Montium
 præter limitaneos quos diximus, præcipui sunt An-
 titaurus mediam eam transuerso incessu permeans
 donec reflexus ad Boream Sophenen celeberrimam
 Armeniæ partem includat: & quoniam Tauri iugis
 hinc & inde ueniētibus sublimis ipse, obuertitur, in-
 de nomen est sortitus. Est & Abus celebris Periardes
 à Ptolemæo uocatus, & Gordyus, seu quod idem est
 Gorduus, Straboni etiã Gordyæus dictus, in quo arcã
 Noë à diluuiio confedisse; multi ex nostris Berosum
 quendam secuti asserunt, & nomen Ararath, quod
 Gen. VIII legitur, Armeniæ tribuunt. D. Hierony-
 mus undecimo commentariorum in Esaiam, ubi de
 fuga filiorũ Sennacherib propheta meminit, Ararat
 regionem in Armenia campestrē, per quam Ara-
 xes fluit, incredibilis ubertatis, & ad radices montis
 Tauri iacentem facit, quam haud dubie Strabo Ara-
 xeam planiciem seu campum ab amne cognominat.
 Sed & arcam illis ipsis Tauri altissimis iugis post di-
 luuium hæsisse idem author tradit. Plinius autem (ut
 & hoc obiter moneã) Gordyæos montes alio itidem
 loco haud procul Caucaſi portis libro sexto censuit.
 Inter amnes Euphrates maxime clarus, post quem Ti-
 gris, inde Araxes: alij & Cyrum quanquam termina-
 lem Armeniæ annumerãt. Longissime à fontibus abit
 Euphrates. Tigris uelocitate, ut supra est dictum, emi-

net. Araxem cōmendat fertilitas (sed hæc laus ei cum alijs communis est.) Cyrus magnitudine prædicatur. Mons Abus, sex milliū passuum interuallo, Euphratem & Araxem, hunc in ortum illū in occasum abeuntes fundit: nec longior illius cursus in Pontum futurus erat, quàm huius in Caspiū, ni Tauri immanitas nostrum ei mare abnegasset, effecissetq;: ut qui proximo littore erat quieturus, longissimo itinere rubro, & Armeniæ suæ quantūvis spatiosa propè incognito mari, fessus incumbat. Nec sum nescius & Phasin Armeniæ annumerari Straboni, quem cōstat tamen Colchidis esse, sed fit sæpe uicinitate parum distantium locorum, maxime autem fontium unde annes defluunt, ut alijs atque alijs annumerentur. Est & lacubus insignis Armenia, quorū præcipuus Matianus, post Mæotim maximus Straboni creditus. Deinde Arsinus, in quem Tigris labitur, à Plinio (nisi is alius est) Arthusa dictus. Mores incolarum ijdem quondam qui Medorum, quibus ab ortu coniunguntur. Ad Armenium autē quendam Thessalum, qui illis in locis cum Iasone militavit, originē nominis referri uideo, etiam Straboni. Nec enim in totum fabulosum est quod de Iasone & socijs antiquitas tradidit. Translatitius ille ueteribus uatibus mos fuit, remotas historias tectorijs quibsdam ac uelut ornamenti de fabula petitis inuoluerere, ne non interim oblectarēt, quum prodesse pergerent.

gerent. Urbium Armeniæ dūtaxat uetustarum, quarum recepti scriptores meminerint, præcipuæ sunt iuxta Tigrim, Tigranocerta ædito & munito loco, iuxta Araxem autē Artaxata, ab Hanibale quum ab Antiocho in has terras discessisset condita. Sunt & Arsamosata Plinio & Carathricerta. Quæ quidem nomina serè plurali neutro proferuntur, quemadmodum in Medis Ecbatana, in Syria Gyscala (ut exempli gratia dicam) in Perside Susa, in Bactris Bactra, in Armenia minori Cumana, Isaura in Cilicia, Mazaca in Cappadocia, in Galacia Gangra, Paphlagonia Ptera. Nec id rarū lectoribus, in locis præsertim eius Asiæ quæ inter Euxinum & Cilicum mare protenditur. Est & Nicopolis extracta à Pompeio inter Euphratis & Araxis initia, cum contra Mithridatem Lucullo successisset. Memoratur & Albanopolis Sophronio, Bartholomæi apostoli tumulo clara. Iam olim Armenij Christianæ religioni deuotissimi fuere, ut libro nono Eccles. historiæ testatur Eusebius: feruntur hodieq; herere à Christo, sed hoc ipsi odiosi quibusdam quod in sacra Cœna aquam Calici non miscent, ideoq; & hereseos insimulant. Sed diu hoc supercilium scriptoribus quibusdam haud bono more durauit, ut quosuis à suis ritibus discedentes, ut hæreticos perstrinxerint, cum cõstet ne impium quidem uideri posse quod scriptura recipit, nedum hæreticum. Id

ferè genus digladiationibus factum est, ut Græci à nostris discesserint.

ARMENIA MINOR.

AB Euphrate occasum uersus minor Armenia panditur, ea parte Cappadociae confinio terminata, quam & à Septentrione Ponticæ gentes coercerent, à meridie autem fuit Cilicia & mons Amanus. Regio ipsa non infrequens est, & Asiaticis iam opibus atq; commercijs splendet. Pariedrus & Scordiscus fermè occiduum eius latus stringunt, & Tauri iugum à Cilicia abeuntis, superiora eius brumali occasu terminat. Patentissima ubi Ciliciæ & Comanigenæ imminet, ubi Ponto approximatur, angustior. Insuper & septentrionibus se subducit, & paulò est Australior quam maior Armenia. Oppida eius, Nicopolis, Leontopolis, Theodosia, Sebastia, Comana, Chryse. Nicopoleos cõditor Põpeius fuit, clarissimis quondam illis in locis contra Mithridatem & Tigranem uictorijs potitus, unde & urbi nomen datum. Porro eadem ne sit quam in maiori Armenia indicauimus an diuersa haud satis liquet, quanquam cõiectura durior, tantum in re militari uirum, non uno in locotestatione, quem in Persis, Carmanis, Sogdianis, Arijs, Paropamisadis, extimis uidelicet terrarum à se subactarum, ut sic dicam, marginibus oppida frequentia de

de suo nomine appellata extruxisse constat. Cæterum
 Sebastie episcopus fuit, Melitius ille, uir cum doctri=
 natum pietate clarus, qui Constantino imperante euo=
 catus, Antiochiæ præsul cõstitutus est, nec multò post,
 ut libro nono tradit Eusebius, ab Arrianis exilio uexa=
 tus, ob doctrinæ puritatem uaria fortuna est iactatus.
 Strabo annè Melam minori Armeniæ tribuit, in Cap=
 padociæ monte Argæo haud procul Mazacis ortum,
 & in paludes fusum, è quibus eluctatus, mediamq; in=
 gressus Armeniam, iuxta oppidum Melitene à Semi=
 ramide conditum, Euphrati sese misceat. iuxta eum
 Melitenus ager eximie fertilis, & proxime Ciliciam
 Cataonis in quo Claudiopolis antea Isaura dicta, præ=
 terea Mopsocrene, & Comana. Non prætereundum
 autem, in huius Armeniæ finitione Strabonem & Pli=
 nium longè uariare à Ptolemæo. Illi enim & Catao=
 niam & Melitenen & in totum quicquid supra Me=
 lam austrum uersus ad Comagenem pertingit, cum
 Tracheæ Ciliciæ parte, Cappadociæ tribuunt, quem=
 admodù & Martianus & Solinus. Cõtra, Ptolemæus
 his eã finibus includit, quos supra indicauimus, quan=
 quam & Sebastiam in Cappadocia numerat, sed fieri
 potest, ut cū plures feratur, haud distãtibis locis Se=
 bastiæ, hæc ab illa Cappadocica diuersa fuerit. Quod
 obiter admonendum duxi, ne illi cum Ptolemæo col=
 lati Lectorem perplexum redderent. Lubens autem

hunc sum sequutus, quoniã descriptionem eius etiã tabulis expressam uiderem, quibus uel solis memorie legentium succurritur. Nulla autem diuersitas est, Armeniæ Cataoniam & Melitenen & reliquas id genus præfecturas, an Cappadociæ annumeres. Eadem enim est agri Transpadani situs ratio, seu Italiæ illum seu Galliæ tribuimus. Sed præstat tamẽ admoneri de his Geographiæ candidatos, quibus hic labor noster desudabat. Enimvero & Strabo sæpe mutatos Cappadociæ fines author est, quẽ Plinius nisi fallor, non hoc tantum loco est imitatus, etiam si nusquam eius, quod sciam, in Indice authorum quos est secutus, meminit, cum Pomponius tamen citet, proximum ætati sue authorum, & quẽ haud dubie Strabo antecesserit. Istud obiter monendum ab Euphrate etiam dicta Armenia initium eius peninsula fieri, quæ minor Asia nominatur, inter Euxinum & Cilicum protensa. Vt inquit: autem intimo recessu sinuum, ab Issico & Amanu portitudinem circiter ducentorum millium passuum esse per continentem ex Plinij traditione deprehenditur. Iusimus libro quadragesimo secundo, ab ijs locis ad Caspium, undecies centenis millibus passuum Armeniam patere tradit.

Proinde & Chersonesus dicta scriptoribus, pe-
 ninſula illa ingens inter Euxinum, ut dixi, &
 Cilicum Pamphiliūq; mare protenſa, & ab
 occaſu, Boſphoro, Propontide, Hellefto, Aegæo,
 Creticoq; mari excepta, clariffimarum & ipſa gen-
 tium & quarum magna laus non modo in ueteri illo
 & ethnico diſciplinarum artiumq; genere, uerum
 etiam in Chriſti religione præcipua gloria fuit. Par-
 tes eius peninſulæ ſunt, Pontus, Cappadocia, Lycao-
 nia, Paphlagonia, Galatia, Piſidia, Cilicia, Paphilia,
 Lycia, Caria, Ionia, Aeolis, Lydia quæ & Mæonia,
 Phrygia, Bithynia. Qui ſubtilius diuiſere, Phrygias
 à Myſorum tractu ſeiungunt, & Lycaonum qui ſu-
 pra Cariam Lycijs finitimi ſunt ſeorſim etiam memi-
 nere. Nos ut in tranſcurſu, ſummatim ſingulas comple-
 ſtemur. Fateor autē me hucusq; tantis itineribus con-
 ſectis, & abſolutis penè immenſi orbis partibus, ſæpe
 quidem haud parum indoliſſe, quod uiderem non ur-
 bes modo, ſed gentes etiam & regna, ab impijs tyran-
 nis deſidia quadam maiorum noſtrorū amiſſa teneri,
 in quibus magnæ fidei noſtræ Eccleſiæ, aut in totū aut
 magna parte interiſſent. Nunc uero cū in hanc Aſiæ
 partem ingrediendum mihi eſt, non diuitem modo &
 fertilem ſingulari quadam cœli clementia, ſed & ce-
 leberrimarum eccleſiarum alumnam quondam, &
 quæ florem illum Græcæ linguæ quæ totum nobis no-

uum Testamentum consignauit, præterea uiros doctissimos, pientissimos, uigilantissimos ædidit, & summam quandam doctrinarum studiorumq; ad pietatem attinentium rationem complexa fuit, non possum non uehementer dolere, tantum dignitatis & pietatis ab hac itidem parte longè maxima clade nostra de orbe Christiano detractum. Quis enim uir bonus & amans pietatis uel à lachrymis abstineat, cogitando quantum damni Reipublicæ Christianæ in illis cultissimis regionibus Orientis propemodum sola maiorum ignauia datum sit? Et ut demus fuisse, qui proximis sæculis haud admodum aut uitæ moderatione, aut doctrinæ sinceritate Christianæ disciplinæ responderint, & offererit interim Græcica aut leuitas aut inconstantia, tamen remedia adhiberi uitijs, & doctrina, si qua parte corruptior facta fuisset, emendari sensim bonorum consensu & autoritate, & à diuerticulo errorum in salutem reduci sanæ doctrinæ potuisset. Video enim hæc se ferè causis factum ut nostrorum ab illis animi defecerint. Accessit quidem quod Græci, Constantinopolitanæ sedis fauore, Romanæ urbis Monarchiam ferre noluerunt, nimirum memores quantum & alijs apostolicis sedibus suis, olim & dignitatis & autoritatis coram omni Ecclesia fuisset, & quod regni cuiusdam speciem adumbrabat summi iuris uendicatio tam ambitiosa. Vtcunq; autem his de rebus æque & inique

controuersum est, constat hinc uelut è scintillis incen-
 dium istud tantarum dissensionum exortum fuisse,
 quod Christianissimam illam, & tot seculorum cura,
 studio, opera retentam communionem Ecclesiarum
 Orientis & Occidentis penitus distraxit & absum-
 psit. Suffudisse quidem calidam (ut aiunt) auaritia tra-
 ditur, seuum & pestilens malum, quo exorto, ceu
 Platina scribit, nunquam consistere pietas eo loco po-
 tuit, quo ante constiterat. Profecto digna fuisset pu-
 blica defensione Asia, quæ tot nobis Martyrum, tot
 Confessorum Christi, tot fidelium, id est, sanctorum
 hominum myriades peperit, & quam principes apo-
 stoli, Petrus, Paulus, & Ioannes, & (si Sophronio cre-
 dimus) etiã Andreas, innumeris ecclesijs fundatis cru-
 dierunt, idq; mox à Christo in cælos recepto, & an-
 tequam illa in Europa ecclesia celebris esset. Ut trans-
 mittamus interim, Barnabam, Timotheũ, Epaphram,
 Tichicum, Apollon, Archippum, aliosq; nihil minus
 apostolicos uiros, uel ipsius Pauli præconio celebres
 & quorum ministeriũ cum suo conferre adæquareq;
 non dubitauit. Quorum quidem omnũ indefessæ dili-
 gentiæ Asia ceu uinea quædam fuit, quam ab inuete-
 rata paganismi superstitione repurgatã, recenti uitæ
 salutisq; doctrina excolerent. Tametsi uero non sum
 nescius, parum probari uel ipsi Paulo æmulationem,
 & haud satis dignam Christiano, sed & carnalem

rem esse, affectatam nominum uel apostolicorum iactationem (cum ministri fuerint apostoli, nec potestatem habuerint ullam incrementi, sed ministerij tantum: & uere apostolicam ecclesiam esse constet, non eam quæ audiuit Apostolum, aut fundatorem eum habuit, sed quæ doctrinam apostolicam tuetur, & moribus apostolicis uiuit) tamen non indignum, ut arbitror, nec alienum à pijs consilijs fuisset, quando semel ad gloriationem apostolatus aut Petri aut Pauli, contendendo deuentum fuit, memoria repetere tot præclaras Asiæ matrices, tot populos ueteres, tot gētes, prærogatiua quadam apostolicæ doctrinæ eximias, & recordari Christianam eas fidem edoctas fuisse antequam ecclesiæ Romanæ uel nomen extiterit. Aetate enim haud dubie Romam uincit Asia, tot modis de primis illis & recētibus Euangelij fontibus pota, & tanto maiori credentium numero. Neque horum solum, sed etiam Doctorum fide & sanctitate celebriore. Habuit enim & Ioannem euangelistam, qui supra petus domini recubuit, & radiantissimo suo Euangelio reliquis apostolis, rerum à Christo gestarum testibus, ceu colophonem quandam adiecit: ut illud interim transmittamus, quod de Græco sermone omnem noui testamenti scripturam hausimus, quod Græcorum interpretum auctoritatē Latini scriptores sunt sequuti, & de eorum cultissimis uinetis, ceu racematione facta,

Et, quicquid aut dignum memoratu aut utile cognitu
 uisum fuisset, in sua, magno scenore doctrinae transtu-
 lerunt. Sed auget dolorem casus rerum tam recens, &
 quod audire cogimur nuper amissas non Asiae solum
 ecclesias, sed & Europae. A tempore enim quo res Sa-
 racenorum inualuerunt, hoc est ab Heraclij imperio,
 afflictæ quidem & armis occupatæ Africanae, Aegy-
 ptiae, & Syriacæ ecclesiae fuerunt, sed principum
 tamen uirtute & industria sæpe de hostium manibus
 uendicatæ, & utcunque restitutæ sunt, quanquam
 subinde aduersis casibus obruentibus, hostis non inuis-
 ria solum uerum etiã uictoria grauis esset. Mox Tur-
 carum uires tenuibus inijs, ut fit plerunque per Asiam
 sese sparserunt, annis retro plus minus septingentis,
 paululum ante CAROLI magni imperium, à quo
 deterius habere Africae & Asiae res ceperunt, malũq;
 haud satis præuisum serpsit, ut supra quoque admo-
 nuimus: sed nõ ita magna tum iactura fuit religionis,
 quæ per Asiam frequentissimæ ecclesiae durarent, li-
 cet subinde magis ac magis premerentur. Cuius rei fa-
 ctor, Græcorum inter se dissidia, dum partibus stu-
 derent reguli quidam, & Turcica auxilia implora-
 rent, atque in gremio hostem alerent, magna caussa
 fuisse. Sed durauit tamen communitio & patuit Asia
 multis annis Imperatoribus nostris, quibus cum Ori-
 entis principibus etiãdum familiaritatis & amicitiae

plurimum erat, nec alio magis quàm religionis nomi-
 ne, non Francis solum, sed & Germanis, nempe Or-
 tonibus, Chūradis, Friderychis & Henrychis. Asiam
 enim Chunradus secundus cum exercitu ingressus,
 ad Ciliciam usque peruenit, magna Asiaticarū eccle-
 siarum spe, tametsi paruo successu, propter uariantē
 Byzantini imperatoris fidē, rebus nostris tum fuisset
 consultum. Quod ipsum & tertio illi Friderycho acci-
 didisse supra in Syriæ mentione docuimus. Que uero
 causa potissimum obstiterit, quo minus nostra man-
 serit Asia, non attinet memorare, longum enim foret,
 & præter institutum. Illud satis constat, à proximis
 tribus sæculis, res Orientis ita Turcarum crescēte im-
 perio labefactatas, ut hoc maxime tempore maiorem
 ecclesiarum partem amiserimus. Habebantur Græci
 inter schismaticos, & heresum insimulabantur, &
 hoc nomine odiosi fiebant principibus & uulgo, uia
 delictet quod contra usum Ro. ecclesiæ in pane fermenta-
 to consecrarent, quod Purgatorium negarēt, quod
 pontificem Romanū ut uerum Christi uicarium &
 legitimum Petri successorem nō agnoscerent. In hisce
 enim dogmatibus Græcos à Romanis uariasse, Platinus
 in libro de Pontificum uitis indicat. Augebat mis-
 seriam temporū, & publicam pacem interturbabat,
 fatalis quædam & intestina Pontificum urbis Romæ
 cum Germaniæ regibus discordia, quæ in immensum
 aucta,

multa, Gallos interdum atque etiam Anglos inuolue-
 bat. Ac nescio an quicquam fidum satis & pacatum
 clarissimis illis populis fuerit, à Friderychò primo us-
 que ad tertium, Guelforum & Gýbelinorum effera-
 tissima factione per Italiam supra quàm capi fide pos-
 sit, seuiete, cuius ne hodie quidem reliquæ in totum
 extinctæ iacent. Nostri querebantur imperij dignita-
 tem Papæ studijs afflictam in Italia labascere, & quæ
 huius essent, illius præsumptione uendicari. Contra,
 pontifices Petri apostoli patrimonium tenere mor-
 dicus, & res ecclesiæ ab Constantino donatas, præ-
 tercaius regnorum & imperij conferèdi, tueri omni-
 conatu pergebant. Ea re factum, ut lente festinanti-
 bus auxilijs nostris, Turca sensim Asiam occuparit,
 dein & in Europam mouerit exercitum, & nostro
 primùm sæculo caput Orientis Constantinopolim, sue
 diuisionis fecerit. Etenim auxilia Friderychum tertium
 Maximiliani patrem, nuper Bizantio summississe con-
 stat, si forte retineri & defendi à Turcarum incurso-
 ne posset. Nauarant eximiam operam & Veneti &
 Galli, sed distracta principum uoluntate, nemo unus
 tanto hosti sufficiebat, ut Europæ hoc modo uel cul-
 tissimam partem in iraspacium centum uiginti anno-
 rum amiserimus, & in ea apostolicas ecclesias, Phi-
 lippensem, Thessalonicensem, Corinthiacam, Atheni-
 ensis, Nicopolitanam Epiri. Constantinopolim enim

inter has nō numeramus, quod neminem apostolum
 audierit, licet inter præcipuas sedes habita, nō solum
 ob urbis gloriam, quæ Secunda Roma dicebatur, di-
 gnitatemq; imperij Orientis per initia florentissimi,
 sed etiam ob famam religionis, & quod inter Græ-
 corum Asiæ & Europæ ecclesias, quandiu incolumis
 stetit, primatū tenuit: & Apostolicis ecclesijs primis,
 Romane, Alexandrinæ, Hierosolymitanæ, & Antio-
 chene annumerata est. Restat iam sola, & omnium
 Europæ Ecclesiarum ceu uidua quædam superest Ro-
 ma, quæ quidē apostolos Doctores habuerit. Nec finis
 malorum est, cum quotidie nobis de sorte decedat. Nu-
 per enim aliquot ecclesias in Pannoniæ confinibus
 Turca cepit, neque porrò desistit incepto. Adeo in ar-
 etum paucorum sæculorū decursu redigimur, & ta-
 men sunt qui putant statum ecclesiæ nunquam melius
 habuisse, cum equidem (nisi fallor) non uideam ullum
 sæculū, quo habuerit deterius. Ferūt tamen qui proxi-
 mis diebus Constantinopoli uenerunt, in Asia adhuc
 durare Ecclesias, sed pressas Tyrannide & expositas
 persecutionibus. Quod si est, precor Iesum, ut quæ ad
 modum primæ illæ in sanguine & mortibus creuere,
 & lucrum auxit ipsa persecutio, ita & illæ conua-
 lescent multo credentium fructu. Sed iam terræ in-
 trandæ & loca regionū quarum meminimus, singil-
 latim indicanda sunt.

Ponticam oram uideo eam uocari quæ extra Bo
 sphorum Thracium conuersis ad Aquilonem
 littoribus, usq; in Colchidem flectitur. Proprie
 tamen ab Haly amne usque ad Phasim & intimas fau
 ces Euxini, Pontus est, & Ponticæ gentes in totū ab
 eo tractu Euxini scilicet maris uocatæ, regnum quon
 dam Mithridatis regis maximi, quæ Populus Roma
 nus ægre multis demum annis superauit. Ptolemæus
 Pontum alicubi Cappadocicum cognominat & Pale
 moniacum, & proxime Galatas, Galaticum. Oppidiū
 in eo Palemonium fuit, Plinio, à Palemone rege Ze
 nonis Laodicæi oratoris filio appellatum, quem ob
 eximiam probitatem prius quidem M. Antonius, dein
 Ces. Augustus dignum regno iudicarūt, Pontoq; præ
 fecerunt, Palemoniaco cognominato, authore Stra
 bone. Hic uxorem habuit Pithodori clarissimam fœ
 minam, Pithodori Tralliani ciuis, qui Pompeio singu
 lari amicitia iūctus fuit, filiam: quæ Strabonis ætate,
 hoc est tempore Christi domini, uidua marito in re
 gno successit, & Trapezuntem Ponti metropolim
 cum alijs locis circumiacentibus magna dexteritate
 gubernauit. Ex oppidis Ponti maritimis insigne quon
 dam Amysum fuit, dein iam dictum Polemonium,
 Pharnacia, Cerasus, & uasto monte obducta Trape
 zus, Græca urbs, hodieq; celeberrima: & quæ impe
 rio Trapezūino sedē & nomen dare meruit, crepta

haud ita pridem Christianis, & Turcarum imperio
 cum magna Asiae iactura, subiecta. Fuit illis locus &
 Pithyus oppidum ubi Ioannes Chrysostomus, iam an-
 tea in exilium actus aliquandiu se continuit. Illud no-
 nendum Trapezus, Trapezuntis, tertia inflexione
 dici, ut Cerasus, untis, Pithyus, untis, quo nomine &
 in Colchide oppida minime obscura fuisse constat. Si-
 mili figura & in Syria Emaus, Hierichus, Amathus,
 & c. proferuntur. Gentem Chalybum, alij Ponto, alij
 Paphlagoniae tribuerunt, apud quos, ut ait Flaccus, to-
 nat afflicta semper domus ignea massa. Reliquae gen-
 tes feræ & bellicosae habitant, quorum pars Mossya-
 naeci, Buxeri, Disheri, Macrocephali, supra quos
 portus Hysi in extimo cornu eius sinus qui Trapez-
 zuna claudit. Intimo autem in recessu proxima Cola-
 chidi Sebastopolis iacet, ante Cabira dicta, clara ci-
 uitas, quam Sophronius $\mu\epsilon\gamma\alpha\lambda\lambda\omega$, hoc est magnam
 cognominat, & eò usq; Andream peruenisse, et Euan-
 gelium docuisse tradit. Situs urbis intra amnes Phas-
 sin & Absarum interiacet. Phasis ex his quae in Cola-
 chide memorauimus, notus est. Absarum montes Pa-
 riedri fundunt Tauri pars, qua Ponticos populos ab
 Armenis summouet, augetur autem Lyco amne, cuius
 Plinius & Ptolemæus meminere. Obiter notandum du-
 ximus Syrorum nomen ad Colchos usque pertigisse,
 & differentiae causa Leucosyros dictos Cappadoces,

& Ponti accolas, quoniam qui extra Taurum iacent
 Syri, ob æstū austrinum adusto & nigricante colore
 essent, hi autem sub axem uersi magis candidi & ta-
 men Syri. Quare Sophronius (seu quis alius aposto-
 los, quorū scripta nulla extāt, Sophronij metaphrasi
 intexuit) Leucosyros αὐθιοπας ἐσωτέρως, hoc est
 interiores Aethiops iuxta Phasidis & Absari eru-
 ptiones siue ostia sitos, appellare uoluit, quoniā &
 ipsi essent Syri, qui ab austrina tamen parte Aethio-
 pibus similimi essent. Nescio autem an errore com-
 missum sit, ut in Matthiæ uita apud eundem Sophro-
 nium propè eadem uerba repetūtur, ὃν τῆ δ'εὐτέρω
 αὐθιοπία ὄπρ' ἢ πρὲμβολῆ ἀποσάφρ' καὶ ὕσρ'
 λυμν' &c. Nisi cui uero simile sit etiam Matthiam
 ad illa loca peruenisse, quod expendendū relinqui-
 mus. Non ignoro alibi quoque Sebastopolim seu ur-
 bem Augustam in Cappadocia locari Ptolemæo, sed
 longissime ab Absaro, præterea & Sebastiam aliam
 de qua mox referemus. Pontici fuere duo Aquilæ cele-
 bres, quorum alter uetus instrumentum Græce tran-
 sultit, alter Priscillæ maritus & familiaris Pauli: cuius
 Lucas Actorum 18. meminit.

CAPPADOCIA.

Reliquam Cappadociam, ab ortu Scordiscus mi-
 nori Armeniæ adimit, superiora Antitaurus
 finit, quæ dehinc trans Melam amnem ad Eu-

phraten, Comagenen, & Ciliciæ montana panduntur, annumerata quidem Cappadociæ Plinio & Straboni ut supra diximus. Ptolemæo tamē in minore Armenia & occidua Cappadocia dirimuntur. Occiduum latus Paphlagonia & Galatia terminant. Terra ipsa late patescit & claris annibus perfunditur, quorum memoratissimus Halys, Croesi aliquando regnorum ab ortu terminus, ut testis est Herodotus. Sed & Iris fluit, & Thermodon, & quæ Plinius Cappadocem uocat, unde Cappadoces nomen habet antea generatim dicti Syri, & Leucosyri. Persæ Asia potiti hanc partem in Satrapias, hoc est Præfecturas diuiserunt. Deinde Macedones pulsas Persis, reges pro suo more instituerunt, qui cum populo Ro. post deuictum Antiochum amicitiam contraxere, & contra Mithridatem defensi sunt. Stirpe deinde regia deficiente, cum S. P. Q. R. (ceu duodecimo libro prodidit Strabo) ob eximiam fidem Cappadoces liberos esse iussissent, negauerunt se libertatem posse ferre (Tyrannis enim est, non libertas, ubi omnes imperant,) & ut regem acciperent, orauerunt. Romani admirati quod essent qui libertatem recusarent, permisierunt ut quem regem uellent, eligerent. Itaque lectus est Ariobarzanes, uir pacis & militiæ artium peritus, quo defuncto ad Archelaum habentæ regni peruenerunt, sub quo in Præfecturas diuisa

nsa Cappadocia est, atq; hic Archelaus est quem Ti-
 berius dolose euocatū, apud se retinuit, quo auarum
 & in scelera profusum animum satiaret, Cappadocia
 confestim in Prouinciæ formā redacta, cuius facti in
 Tiberio Suetonius meminit. Urbium dignarum me-
 moratu, maxime clarum Mazaca, postea à Claudio
 Tiberio imperatore Cæsarea dicta, ut tradit Euse-
 bins, Hieronymus alicubi ab Octauio Augusto ita di-
 ctam putat: uerò similis quod Ruffus scribit, in hono-
 rem uidelicet Augusti Cæsaream uocatā. Incolæ eius
 Mazacini & Mazaces dicti. Iulianus, odio urbis quæ
 Christiana esset, Cæsareæ uocem obliterare & red-
 dere ueteris usum contendebat. Non omittendum ue-
 ro quod Hermol. accurate diligentie uir, admonuit,
 Mazaca frequētius neutro plurali usurpari scripto-
 ribus, etiam si sint qui foeminino proferant, ad quem
 modum Comana Cappadociae & Ponti oppida dicun-
 tur, sicut & Myra, & Patara, in Pamphilia Lyciaq;
 & rursus in Cappadocia, Tyana, à quibus Tyanaei
 & Tyaneses, ut Tyanaeus ille magus Apollonius Cap-
 padox, de quo Philostrati libri extant, & ecclesia
 Tyanea, clara præstantibus uiris Episcopis, ubi &
 Tyanensis quondam Synodus habita, cuius Sozome-
 nus meminit. Mazacinae ecclesiae seu Cæsariensis epi-
 scopus fuit Basilius ille Gregorij Nisseni frater, uir
 non doctrina solum sed pietate etiā conspicuus, qui

Gregorio Nazianzeno socio, Athenis aliquandiu bonis artibus & eloquentiæ operam dedit, inde in solitudinem pertractus multis annis eodem Nazianzeno annitente, diuinis libris animum impendit: postremo regressus Ponti urbes & rura circuiuit, & ecclesias non modo cõfirmavit Euãgelij prædicatione uerum etiam cõstituit. Monasteria itidem ordinasse dicitur, hoc est Scholas in quibus reiecta seculi cura, doctrinæ, moribus, pudicitie & continentie uacaretur, quopurior esse cultus & Dei & proximi posset. Id enim erant illa ætate monasteria: si cui uacat legat Ruffinũ lib. XI. Mirum autem, Regulam quandam Basilij adactari à Monachis quibusdã nostri temporis, ceu tales esse iusserit uir pientissimus, quales ipsi sunt, qui præter nomen nescio an quicquam aliud ueteris monachismi præstent. Nihil ille alienum à Christo, à doctrina apostolica, à solida puraq; pietate instituerat, qui solitudinem hoc fine ad tempus amplexus fuit, ut rerum curis exemptus, diuinarum literarum arcana hoc expeditius assequi posset, quo præoptius in hoc se parabat & effingebat, ut doctrina exemploq; prodesse quàm plurimis cupiebat. Nusquam autẽ plus fuit sanctis uiris negotij, quàm in illo otio (ut obiter Scipionis uocẽ depromamus) neque unquam minus soli fuerunt, quàm quando hoc modo soli erant. Nostri monachis magna parte expertibus doctrinarum & scria

Scripturæ, hoc muneri uidelicet incumbit, ut uotis, uestibusq; & ieiunijs suis, pro nobis satagât, canant, & mercantur. Exstat epistola Basilij ad Gregorium Nazianzenum de uita solitaria, hoc est monachismo scripta, quam Latinam uir doctiss. Franciscus Philel- sus fecit, palàm innuēs quibus finibus uetus monachis- mus contentus fuerit, quid spectarit, & quo usurece- ptus sit. Quod ipsum multis in locis & Hieronymus fautor alioqui Monachorum, explicat. Constat autē sub Gratiano Basilium decessisse, haud multis annis ante Hieronymi obitum. Sed ad oppida reuertēdum. Cucussum Cappadociæ Chrysoctomi exilio celebra- tur, in quo & Paulus Bizantius episcopus exulans, & iisdem de causis eademq; de sedē Arrianorū insi- dijs pulsus, demum percussoribus subornatis Constan- tij tempore occisus est, cum adhuc in humanis ageret Hilarius. Hermolaus Cucussum legit s. litera gemi- nata. Euxinum uersus Amasia iacet ante Eupatoria, dehinc à Pōpeio Magnopolis uocata, Strabonis, cuius de Geographia libri extāt, patria. Est & Nazianzū oppidū Cappadociæ, quanquam aliquibus in secunda Armenia locatum, cuius ciuis & præsul Gregorius il- le fuit Nazianzenus cognominatus, uir eloquentissi- mus & Hieronymi præceptor. Illo enim scripturas explanate, profecisse se & didicisse ait. Fuit episcopi filius & successor, adolescens apud Cæsaream Pale-

sine à Theſſeſio rhetore eloquentiæ rudimentis im-
 butus, mox & Athenis ut ante dixi eruditus, qui cum
 Conſtantinopolitanæ ſedi aliquandiu, uocatus præſu-
 iſſet, & inuidia quorundam premi ſe animaduerte-
 ret, reuerſus in patriam ſuis affuit, poſtremo alio epi-
 ſcopo ſublecto, in rus ſe contulit, & ſolus habitans,
 ſub eodē Theodoſio mortuus eſt. Hieronymus ſcribit
 eū inter cætera eximia ingenij eius monumēta, librū
 reliquiſſe quem contra Iulianum Cappadocibus infe-
 ſtum, ſcripſerat. Næocæſarea haud longe à Cumaniſ
 & Sebaſtia oppidis abeſt, & ipſa clara & ſynodo
 memorata in libris Pontificijs. Eam Ponto quidam tri-
 buunt, ut inde Ponti Epiſcopus dictus uideatur Gre-
 gorius Næocæſarienſis præſul, qui Origenem perpe-
 tuo quinquennio audiuit, uir Græca, Latinaq; facun-
 dia præſtās, & ab æqualibus ſuis ob uitæ & doctrinæ
 excellentiā *ῥητορεύς* & appellatus, cuius Hiero-
 nymus magna laude meminit. Ab hoc alius fuit itidem
 naturarū Chriſti in ſcripturis Alceoſi, Mariam nega-
 bat *θεότοκον*, de quo eſt apud Gratianum. Niſſam
 nemo ignorat, cognominē illi quæ in Caria iacet. Sed
 à Cappadocica Gregorius epiſcopus Niſſenus dictus,
 quem diximus Baſilij fratrem. Sanè & Hieronymo
 ante alios familiaris fuit. Nec Sebaſtia prætereunda,
 à qua Sebaſteni dicti, & notus errore Euaſtichius Se-
 baſtonius

Basilionus episcopus, qui cū Ancyrano Basilio partis Macedonianæ fuisse legitur. Negabat hic Spiritui quicquam cū patre & filio esse cōmune. Diuus Hieronymus è Cappadocia fuisse Alexandrum illum memorat, qui etate Origenis, Narcisso præfuli iam senio confecto successit, haud multo post martyrio coronatus. Tam diues clarorum præfulum Cappadocia fuit, sed quæ ne sic quidem tot memorijs onusta reliquæ Asiæ conferri queat.

LYCAONIA.

A Meridie & occasu Brumali, ab Euxino uenientem, & longissime terras ingressam Cappadociam Lycaonia excipit, ei quidem à Ptolemeo annumerata, sed seorsum reddita Plinio & Straboni. Regio tribus à partibus reliquis Tauro inclusæ, ad ortum solis Cataonia, ab occasu Pamphiliæ & Pisidiæ, qua meridies est, Ciliciæ Tracheæ, id est, Asperæ dictæ imminet. Oppida eius plura, sed celeberrimum, Plinio teste, Iconium, in quo Paulus & Barnabas multo tempore Christum docuerunt, fortiter agētes præsidio domini, Act. XIII. quanquam ita consistere nō potuerunt, quin factione & tumultibus partium agitati, & quo amplius ministerij ad quod uocati erāt fructus patesceret, fuga sibi cōsulere adacti fuerunt. Magno argumento, fugæ consilium haud ignobile semper nec ignauium (uelut fugacissimi Ana

baptistæ nostri calumniantur) sed ex spiritu etiam & præcepto esse. Christianæ enim prudentiæ est, nec cæret exemplis, cedere interdum ferociæ, & rerum commodus agendarum captare occasionem. Sic Apostolus Damasci per sportam è muro demissus est, quo Aretæ furorem declinaret, eo consilio & à fratribus Berrhœæ emissus, ut insaniæ Iudæorum ad tempus cederetur. Sic Christus suos de una ciuitate iubet in aliã fugere. Ipse Christus abscondit se, & occasionem redimens, tumultum præuertit. Diuersum est fugæ genus, quod aut immodico uitæ amore, aut turpi metu, aut graui offensione suscipitur. Porro Iconiensium episcopus Amphilocheus ille fuit, Hieronymi contemporaneus, qui de spiritu sancto scripsit. Est præterea Derba paris cum Iconio propter Apostolum claritatis, & Lystra. Lystra. Dehinc Laranda, & iuxta sita Isaura, quam mox Claudiopolim nominatam fuisse supra monuimus: nonnulli eam Lycaoniæ tribuere, ut mihi hoc loco repetenda fuerit. Proferuntur autem plurali numero hæc nomina, & singulari foeminino, neque insequens istud quidem, præsertim in locis Asiæ. Lycaoniã prope totã Antipater pyrata insignis, haud ita longe ante Apostoli tẽpora tenuit, quæ deinde Amyntas Iconij tyrannus Archelai successor, bello captum occidit, authore Strabone. Lystris lapidatum Apostolum & tanquam mortuum extractum urbe, scribit Lu

eas. Adeo malignum semper & seuum in seruos Chri-
 sti satanae regnum fuit, sed hoc è iure est belli ut tri-
 umphus nõ decernatur nisi hostium uictoribus. Inde
 Martyrũ nobis & Confessorũ premia petita, hinc co-
 ronæ reportatæ sunt. Proinde denuo reuersi Iconium
 & Lystram apostoli, docuerũt, quod per multas af-
 flictiones oporteat nos intrare in regnum Dei. Intelli-
 gimus autem ex Luca apostolos nõ Hebræa solum &
 Græca, sed & Barbara uulgari Lycaonũ lingua in-
 structos Christum docuisse. Quippe Lycaonice locu-
 tam plebem, & à Paulo & Barnaba intellectam, si-
 gnificat. Quod ipsum uerosimile & uicinitas facit,
 cũ Paulus Cilix, Barnabas Cyprius fuerit, sed rectius
 dono illi tribuimus, quod cum efficacia singulari spi-
 ritus domini per manus sanctorũ est operatus. Etiam
 si Paulus ad Corinthios scribens gratias agit domino
 quod plus alijs linguis loquatur. Varium igitur hoc
 donum fuit, nec omnibus æqua mensura datum, neces-
 sarium tamen ad ministeriũ, siquidem Strabo qui &
 ipse eo tẽpore serè quo Apostolus, Asiæ loca peragra-
 uit, & in ea etiã natus fuit, plurimis linguis interma-
 rinam illã Asiam distinctam fuisse prodidit, quod mi-
 nime mirum est cogitantibus, quot quantisq; ea gen-
 tibus paruerit. Asia potiti sunt, Assyrij, Babylonij,
 Aegyptij, Macedones, Romani. Quin & à Gallis in-
 uasa inhabitataq; est, nec abstinuerũt ea in totum Scy-

the. Quarū unamquaq; cum imperio linguā suam propagasse indubiū est. Nam & Græcis curæ & Latinis moris fuisse legimus, ut aut colonijs deducendis, aut occupādis terris, cultū simul morū & linguæ proferrēt. Accedit ad hæc qd Plinius lib. VI. tradit proditum esse, in omni tractu huius peninsulæ tres tantū gentes Græcas iure dictas, Doricā, Ionicā, Aëolicam, ceteras Barbarorū esse. Porro & Græcos in Asia lonos fuisse, notū est, ut obuiū & facile sit coniectare frequēs illud linguarū Asiæ discrimen. E Lycæonia Timotheus fuit, patria ut uidetur Lystrius, quē & circūcidit Apostolus & Ephesinæ demū ecclesie præfecit. Sic è Berrhœa Sosipatrum, è Thessalonica Aristarchum, è Derbis Gaium, è Corinθο Erastum, ex Asia Tichicum & Trophonium, ut antea ex Antiochia Lucam indiuiduum itinerum comitem. Vnus certe tantæ moli curarū laborumq; nō sufficiebat, etiā si maxime omnium laborauit. Nec minus delectum habuerūt apostoli discipulorū in ministerio, quàm Christus. Neesse hoc erat quo seruetur successio, & crescenti ecclesiarum numero omniū ex parte satis fieret. Vtinā hodie quoq; hoc ipsum episcopi præstaret, quorū est apostolica functio, doctrinaq; & cura & uigilātia, ceteris esse exemplo ac uelut calcar addere pergerēt, quo alacrius synceriusq; presbyteri quibus illi curā animarū delegant, quæ ueræ pietatis sunt ex equo præstarent.

Iuxta Euxinum, quantum oræ est inter Halym & Partheniū amnes, id totū Paphlagoniæ tribuitur, neque desunt authores qui Heracleam ipsi annuerant, quanquam citra Parthenium occasum uersus in Bithynia eā Ptolemæus locarit. Strabo duodecimo libro Halyn ad ortum eius regionis cōfinium esse, ad austrum Phrygas & Galatas, occidentem uersus Bithynos & Mariandinos, ab aquilone Euxinum tradit. Urbium potissimæ à latere Bithyniæ sunt, Tios, cis Parthenium quidem, sed Pomponio nihil minus in Paphlagonia situm. Vicinus ager quoniam florida amœnitate præcellit, nomen Parthenio ceu uirgineis fertis redimito, dedisse creditur. Inde Amastris est urbs & Cromna, & promontorium eius littoris eminentissimū, quod Carambin ueteres uocarunt, à cuius contraposito flexu eiusdem sinus Synope iacet, à Milesijs condita, littoraliū Paphlagoniæ urbium longe clarissima, Portu enim nobili, præclaris ciuibus, & deductarū coloniarum fama nitet. Video & illud ad gloriam trahi, quod in ea & natus & educatus & mortuus est clarissimus Asiæ regū Mithridates, Eupater cognominatus. In mediterraneis censetur à Pompeio cōdita & uocata Pompeiopolis, & Gangra illa quorum quondā Synodus celebris Gangrensis dicta. A Synope Bithyniā uersus Armine est, qua finitur ab ortu Paphlagonia, Mela. Plin. & Strabo ad Amisum,

liberam aliquādo urbem & ipsum Halym prorogāt.
 Sed iam sæpe monuimus Lectorem uariare solere in li-
 mitum designationibus authores, quod in hoc maxi-
 me Euxini tractu euenit. Mithridates ille, cuius paulo
 ante meminimus in regno illo suo Pontico, à Colchide
 usque ad Heracleam Bithyniæ, quicquid urbium &
 terrarum interiaceret, possedit. Gn. Pompeius eo deuiz-
 eto, uarie omnia distribuit & mutauit. Variarunt
 & posterī duces. Nec id tamen officit quo minus con-
 stans & certa locorū notitia existat. Habuit Paphla-
 gonia frequentes (ut omnis Asia) ecclesias, sed exi-
 mie claram Synopensem, ad patrum nostrorum me-
 moriam usque seruatam, nondum enim octuagesimus
 annus agitur ex quo Turcarum imperator Mahume-
 tes, Ismaëlem quendam eius loci dominum, uarijs diu-
 petitum artibus, postremo terra mariq; obfessa urbe,
 ad deditiōem compulit. Miserat ille in Italiam, & an-
 te alios ad pontificem Pium Secundū, qui auxilia ro-
 garent, sed ope omniū destitutus in Turcarum manus
 cum tota urbe incidit. Frequens illo tempore fors ista
 Asiaticis urbibus obtigit, ut desertæ à nostris ferre
 hostem nō possent, nec alia magis occasio Turcarum
 opes & imperiū euexit, quàm quod Christiani Chri-
 stianos de summa non uitæ solum & rerum, sed etiam
 religionis periclitātes, negleximus. Utinam autē non
 hodie quoq; in illam aurē dormiremus. Nullus prope
 annus

tinus est, quo tyrānus ille tam rabidus & ferox non aliquid de agro Dominico instar torrētis subito exortus auferat. Nō prāterierim in Pōpeiopoli Paphlagonica Sophronium episcopū fuisse Constantij tempore, illum qui Seleuciensi synodo Isauriæ interfuit, magnum patronum Nicænæ fidei, ceu in historia sua Socrates prodidit.

GALATIA.

Intus Galatia iacet celeberrima regio. Parte qua Pompeiopolis est, & Boreas, contigua Paphlagonia: ab ortu Bithynia, Mysia, Phrygiæ commissa, Dindymænis iugis & Celenijs montibus intercedentibus: Austrinam partē Pisidia finit: Orientalem Cappadocia, citra Archelaidem urbē Claudij coloniam, & montē Agceum qui in media Cappadocia attollit sese, adeo altus ut æstiuæ etiam niues premant. Archelaida autē Halys præterfluit è Tauro lapsus, quæ & Paphlagoniam ab ortu terminare, & à Ponticis gentibus diuidere diximus. Pisidas quidē inter Galatas reddidit Ptolemæus: nos de eis priuatim dicemus. Galatiam post ingentes illas Alexandri uictorias & auctas per Asiam Macedonū uires, Græci insederūt, quibus postea Galli se & ipsi magno hominum numero Asiam ingressi coniunxerunt, Gallogræci dicti, gens mixta, & regio quæ mox crescentibus Gallorū rebus Galatia fuit, antea Gallogræcia dicebatur, sed

utrius uocis usus apud scriptores manet. Enimuero Galli, cum multitudine hominū laborarēt, nec seipfos ferrent amplius, trecentis milibus contractis, Alpes transgressi, iuxta Padum confedere. Dein & Illyricū & Pannoniam, & florentissimum eo seculo Græcie tractum ingressi, non Europæ solū iam laboranti, sed & Asiæ terrori fuerunt, urbē illi Romam subegerāt, nisi libertatem demum Camillus uindicasset. Ea de re Iustinus lib. XXV. Gallorum inquit, ea tempestate tantæ fœcunditatis iuuentus fuit ut Asiam omnem uelut examine aliquo implerent. Denique neque reges Orientis sine mercenario Gallorū exercitu ulla bella gesserint, neque pulsī regno ad alios quā ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis siue armorum inuicta felicitas erat, ut aliter neque maiestatem suam tutam, neque amissam recuperare se posse sine Gallica uirtute arbitrarētur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege uocati, regnum cum eo, parta uictoria diuiserunt, eamq; regionē Gallogræciam cognominauerunt. Hactenus Iustinus. T. Liuius libro belli Macedonici octauo multis iam eā rem prosequitur, ad quem Lectorem plura desiderantem remittimus. Satis constat Gallos eo tēpore Græcis mixtos in Asia fuisse quo Pyrrhus Epirotarū rex floruit, hoc est, paucis annis ante bellum Punicum primum, quum longe antea Asiam ingressus Alexander fuisset. Proinde Galatarum

Galatarum natio, ut recentior inter Asiaticas nationes habitata est. Plinius in quinti libri fine, scribit Galatas maiori ex parte Phrygiæ agros tenere. Ex quo intelligimus amplius ingressos, ut sit, finitima eos occupasse. Diuus Hieronymus prologo secundi commentariorum ad Galatas ex Lactantij authoritate tradit Gallos antiquitus à candore corporis Galatas uocatos, & inde Galatiam prouinciam dictam in quam Galli uenientes Græcis se miscuerint, & prius quidem Gallogræciam, post autem Galatiam dictam. Nec mirandum arbitratur inter Græcam Asiæ gentem, Gallos cõsedisse, cum contra, Asiani Græci in Gallia cõsederint. Massiliam enim à Phocaënsibus Asiæ & conditam & inhabitatam fuisse ex Strabone, Pomponio, Gellio, Iustino, cæteris, constat. Gentium Galatiæ præcipuæ fuerunt, Tectosages, Tolistobogi, Trocini, siue ut Hermol. Trogini: quorum Tolistobogi Phrygiæ & Bithyniæ finitima, Tectosages latus Capadociæ & orientis, fertilissimam uidelicet Galatiæ partem, Trocini loca Paphlagoniæ uicina, tenuerunt. Straboni & Plinio. Memorantur alia quoque gentis nomina, nec mirum id in tanto gentis numero, cum & ex Belgis fuisse eorum partem haud obscure indicet Iustinus. Strabo libro duodecimo prodit regionem principio in quatuor præfecturas diuisam fuisse, quæ Tetrarchie ex re dictæ sint, præfecti autem Tetrar

Tetrar
chie.

Tetrarchæ hæc uocati, quoniã quartã quisq; portionẽ regni Galatitici teneret: unde & origo uocis ppria deducitur, quæ usu postea inualescẽte ad plures etiã præfecturas translata est, ceu supra in Syriæ descriptione admonuimus. Erat olim regia eius ordinis dignitas, & qui genere Tetrarchæ erant instar regum habebãtur. At uero post deuietum à Pompeio Mithridatem, detraetum aliquid ueteri mori fuit, & ad tres duces potestas deuenit. Mox Deiotaro regi, qui ciuili bello Pompeiano se miscuit, soli datum regnum. Inde Amyntæ q; ei successit. Postremo sub principe Augusto in prouincia formam redacta Galatia, à M. Lollio præatore primum omnium administrata est. Hæc est Galatia quam Petrus præcipuus apostolorũ epistola plena (ut Erasmus inqt) apostolicæ maiestatis erudijt, quam Paulus peragrauit & Euangelio suo Christum predicauit, secunda profectioe sua, atq; item tertia, Galatiam ingressus, Luca teste Act. 16. & 18. Inde factũ, ut cum Romã captiuus deductus esset, de gentis illius inconstantia & falsorum fratrum artibus admonitus, Epistola ex Vrbe missa peracerbe eos, ut immemores apostolatus sui & doctrine sanæ, carpit, inique ferẽs quod tam cito aliud doctrine genus receperint, & pseudoapostolis Euangelium anili operum iactatione subuertentibus, aurẽ præbuisser, cũ admoniti tamen toties fuissent, adeo certam firmamq; & indubitatam esse

esse suæ reuelationis doctrinã, quam cum præcipuis apostolorum contulerat, ut anathema esse dicat diuersum docere aut tradere ausos, nec se ipsum eximat ultioni, si diuersum unquam atq; illos docuisset, tradat. Certe Hieronymus stultitiæ insimulatos fuisse ab Apostolo Galatas putat, quoniã stoliditatem quandã Barbaram redoluerint, & ad intelligentiam fuerint tardiores: qua causa & Hilarius ipse Gallus & Pictauis genitus, Gallos, in Hymnorum carmine, indociles uocari. Nunc oppida reddemus, quorum præcipua, Ancyra, Gordium, Laodicia, Pessinus. iuxta confinia autem Bithyniæ, Dadastrana, & ad Cappadociæ partem Taurium Trocinorum. Ancyræ episcopus fuit Marcellus uir doctus, sed qui tamen in scriptis suis Sabellianam hæresim sequi, hoc est, patrẽ cum filio cõfundere uideretur: qua re deiectus Episcopatu, successorẽ habuit Basilium medicum, tempore Constantij imperatoris. Mox paulò cum se falso eius dogmatis insimulari ostendisset, episcopatũ recepit. Hieronymus Marcelli huius inter scriptores, & item Basilij meminuit medicam artem nominatim huic tribuens. Nec enim alienum aut incognitum fuit, ueteribus Ecclesiarum præsulibus Medicæ rei studium, habuitq; exemplum professio, non in Luca solum, quem Apostolus ut artis professorem, ferè Medicum cognominat, sed & in apostolis & presbyteris, qui iuxta CHRISTI &

Iacobi doctrinam ungere infirmos & ut conualescerent orare iubentur. Diuino semper honore dignam iudicarunt mortales eam artem quæ morbos tolleret, ut demonia etiam culta quondam & adorata grauiſſima iactura Gentes seduxerint, haud alio magis fuco quàm morborum quos inflixissent, inſperatis ſubitiſq; remedijs. Ea fraude nec noſtra ſæcula caruerit, nec futura carebunt. Hoc enim carnis ingenium eſt, ut quàm maxime uacare morbis, & ſine dolore agere uelit, neque ulla quantumuis blandiente uoluptate capiatur, quum ægrotat, ſed ſummum bonum in ſanitate collocet, & præcipuæ beneficentiæ loco habeat, ſi ſit qui malo mederi, & afflictæ incolumitati ſalutarem adhibere opem queat. Ideo etiam Chriſtus dominus noſter, quanquam alius rei gratia in mundum miſſus, tamen ad hanc carnis infirmitatem ſe quoque benigne demisit, & intuitu fidei languores ſuſtulit, haud neſcius phariſæorum ingenij, & quid hac in re humana ſuſpiceret imbecillitas. Cæterum ut de certa Deitate ſua teſtaretur, nõ modo omnes qui ante ſe fuerunt magnitudine miraculorum uicit, uerum etiam authores præſtigiorum quæ mundo pro miraculis fuiſſent, ſubegit & expulit. Diſerte admonendo ne unquam illorum miraculis accederemus, qui ingeſturi eo fuco & prætextu doctrinam eſſent traditioni ſuæ aduerſam. Ad hæc, & diſcipulos ſuos diuina illa ueritate

tute comitatos in orbem emisit, quo haberent quod in gentium conspectu, idolorum & magorum, hoc est demoniorum imposturis opponerent, & ad doctrine ac functionis confirmationē non suā, quæ nulla erat, sed eius à quo missi essent uirtutem ostenderent. Verū ista quidem ad eum modum facta, rari muneris erant. Posteri ergo qui miraculo non potuerunt, consilio curarunt ægros, & industria est adiuta beneficentia, quam ardor charitatis efflagitabat, quanquā & ipsa diuina uirtute cōmendata. Quid enim in herbis, quid in floribus, succis, radicibus, qd in alijs terra mariue enatis, quorum modo in medendo usus existit, quod à creatore illo Deo nostro donatum inditumq; nō sit? Aut quo non possit optime uti, qui curando gregi, pastor est cōstitutus? Paulus in ecclesia donū sanationis inter posteriora quidē censet, nec iniuria, cum longe sine potiora quæ ad fidei & iustitiæ ædificationem atinent, ut longe potior corpore anima est: ceterum cuius proprium sit non explicat, haud dubie illo ipso inuens omnium esse posse quod charitatis est præcipuum. Legimus Boazanem quendā Persidis episcopum sub Cabada rege qui tempore Iustini uixit, ob medicine præstantiam in magno honore habitum, & præcipue dilectum regi fuisse, nec dubium quin barbarus Rex hoc æquiore animo Christianismo fauerit, quo magis artē est admiratus, illius scilicet qui apud

suos Christum profiteretur. Habet nostra quoque etas
 episcopos passim (Plebanos vulgus nominat) rure ad-
 gentes, qui præter doctrinae & consolationis munus
 quod auido popello magno studio impertiunt, meden-
 di etiam diligetia egenis fratribus nec lucri nec qua-
 stus respectu adhibita, in summa gratia uersantur. Sunt
 quidem qui declinant homicidium, ac recte quidem
 illi, cum id scelus ipsa, in primis pietas odio habeat.
 Sed reus esse homicidij nequit qui hoc unum spectat
 medendo, ut uiuet decumbentem, non grauet, sanet la-
 borantem, non perdat. De indoctis nulla hic mentio est,
 cum sit turpe profiteri quod non didiceris. Sed nimi-
 um mihi Basilij mentione digresso ad loca Galatiae
 reuertendum est. Ancyra & Ankyra atque etiam
 Anchira dicta est Galatica illa cuius Ancyrana seu
 Anchiritana synodus quondam fuit, de qua in Collec-
 taneis Gratiani legitur. Alia est Ancyra Phrygiae,
 Plinio & Ptolemaeo, nominatim hæc oppida separan-
 tibus. Gordium plerisque in Phrygia, Plinio in Galatia
 statuitur. Sed ante eodem teste dictum est Galatas plerisque
 Phrygiae loca incolere. Haud magnum oppidum fuit
 Gordium, sed celebre tamen in literis, ob Gordij &
 Myde regum uetustatem, & quod eius templum in-
 gressus Alexader, nodum Gordium quum manu ex-
 plicare non posset, gladio secuit, ceu lib. I. I. tradit Cur-
 tius. Est & Laodicia in Galatia proxime Pacatiana
 Phry-

Phrygiam, clara episcopo Pelagio doctissimo viro
 & Nazianzeni Gregorij æquali. Laudatus est pro-
 pter constantiam qua in Tyanæo concilio Nicenæ fi-
 dei præscriptum defendit. Pefinuntem à Mithridate
 conditã, Strabo, à Tolistobogis in habitatam, Plinius
 testis est. Hinc Romani idolũ matris Deũm in urbem
 transtulerunt, tanto numine, tantũ uidelicet imperiũ
 ornaturi. Dadaſtana à Ptolemæo in Bithynia locata,
 fato imp. Iouiani memorantur, qui à Persis regressus,
 mortuus illic in cubiculo est reptus, cũ sanus se quieti
 dediſſet. Magna Christianis in eo principe spes erat,
 sed aliud domino uiſum qui repẽte humanis eum re-
 bus exemit. Amnium Galatiæ præcipuus Parthenius.
 Intra eam & Sangarius in Phrygia ortus, & Gallus
 qui Cybeleijs illic genitalia mutilatis Myſtis nomen
 dedit, ea maxime de re infamis ob religionis fœdita-
 tem, quam illi ſunt profeſſi. Hieronymus author est
 uel ſua ætate dogmatum impuritate quadam labora-
 viſſe Galatiã, & ueſtigia apparuiſſe ueteris ſtultitiæ.
 Dignum autem admiratione tot ſæculorum decurſu
 propriam eos linguam in tanta gentium diuerſitate
 ſeruare potuiſſe. Præter enim Græcã, ut ait, qua tum
 omnis Oriens est locutus, Treuirorum etiam lingua
 paucis mutatis ſunt uſi.

GAlatiā ab Austro Pisidia excipit, regio haud magna, sed quae tamen duodecim urbes sustinuerit. Lycaones eam ab ortu & occasu attingunt. Nam & supra Cappadociam Lycaonia ponitur, Ptolemæo, & item alia Plinio in Asiaticam iurisdictionem uersa, quam & Ptol. agnoscit. A meridie Pamphiliam habet, iuxtaq; in Isauriam etiam & eius Ciliciae partē quam Tracheam uocarūt, protenditur. Certum autem his maxime locis, ut gentium fines ita & nomina confundi, quod Hermol. quoq; annotat, asserens Pisidas ipsos quondā, & Lycaones & Phrygas dictos, regionibus haud ita dum in partes diuisis. Urbium Pisidicarum, Terbasa & Synda praecipuae, praeterea Oronda à quibus Orondicus ager iuxta cognominatus. Apollonia item & colonia Romanorū Caesarea, quae & Antiochia dicta Pisidiae, Plinio. Propter Antiochos enim quorum multis annis florentissimum in Asia regnū fuisse constat, multae passim Antiochiae extiterunt. Et hac quoque parte quae sita memoriae aeternitas, consecratis uidelicet urbium nominibus de conditorū nomine, quod & honoris causa saepiuscule factitatum in Palestina docuimus. Antiochiae Pisidiae Paulus cum Barnaba synagogam ingressus praecclarum illum sermonem habuit, cuius Lucas Act. XIII. meminit, damnataq; Iudeorum obstinatio, primum omnium in ea urbe excusso pedum puluere,

Antiochia
Pisidiae.

vere, ad prædicandam gentibus fidem sese accinxit.
 Clarissimus autem locus est aduersus ministerij superci-
 lium, quod ita sibi plerique tribuunt, uelut credere opus
 habeamus, de suo nutu atque autoritate peccati re-
 missionem pendere. Cum constet tamen in omni scri-
 ptura, ieiunam & elanguem esse externam operam
 omnem, etiam apostolicam, nisi internum regnum spi-
 ritus quod ipsum regnum est Dei, operam nostram
 aut inuuet aut præuertat. Neque est, ut sibi admodum
 arrogent episcopi aut presbyteri, cum ne Christus
 quidem magnus ille ouium pastor, fideique dux, & (ut
 Paulus eum uocat) consummator, quin ceu aposto-
 latu fungens & uoluntatem patris exequens, dicere
 non erubuerit: Nemo uenit ad me, nisi pater meus tra-
 xerit eum. Et iterum: Pater, quos dedisti mihi, & c. Cui
 tamen ipse idem cum patre ab æterno & prædefinierit,
 & uocarit uasa præparata in gloriã: sed et Matth. 11.
 etiam uocet omnes laborantes, & oneratos, certo pol-
 licens sese eos refecturum. Vere igitur cum Paulo di-
 cimus: Quid est Paulus? quid Cephas? Ministri illi sunt
 per quos credidimus. Nam si in Apostoli fuisset manu
 spiritam FIDEI donare his quibus annunciaffet
 Euangelion, & conuertere ad fidem expertem pieta-
 tis gentem aut synagogam lege tumentem, profecto
 hoc ipsum Antiochenæ synagogæ præstitisset, qui-
 pe qui ad Rom. IX. optauit anathema esse pro fra-

tribus, quo ad Christum cōuersi, salui fierent. Sed non
 fuit hoc in manu Pauli aut ullius apostoli. Quod enim
 remittitur peccatum, quod cōfertur spiritus iustitiæ,
 solius Dei opus est. Lydiæ Thyatirene dominus aper-
 ruit cor ut intēderet his quæ dicebantur à Paulo, Act.
 16. Proinde nō est ut in hominibus gloriemur. 1. Co-
 rinth. 3. Dominus addit congregationi sanctorum il-
 luminatos suo spiritu. Act. 2. Paulo igitur Antiochiæ
 concionante, illi crediderunt qui ordinati erant ad
 uitam æternam: reliqui surdis auribus offensi magis
 quàm persuasi, persecutionem mouēt in Apostolum.
 Proinde multi audiūt Christum loquentem etiam ex
 discipulis, qui ab ipso deficiunt nec amplius cum illo
 ambulant, Ioan. 6. Multi baptizantur qui nec habent
 nec recipiūt cum baptismo spiritum, sed cum Simone
 mago nullo fructu simulant: multi in dominica cœna
 participant, quibus nec corpus domini cibus nec sana-
 guis eius potus est, sed non credentes, non etiā dijudi-
 cant, & indigne sumunt. Quod profecto non fieret,
 si, qui signum adhibet & impertit, minister, idem spi-
 ritum fidei per signum daret & mentem recipientis
 eo ipso in melius mutare posset. Ita arbitror uim totā
 absolutionis ab eius fide pendere qui absoluitur, non
 ab eius autoritate qui denunciat absolutū. Vere ab-
 soluit seu remittit, qui fidei dono cor serenat. Quod si
 dura est ceruix & incredulus manet animus, uia de-
 speratus

speratus est morbus, ut ne Paulus quidem curare eum
 possit. Hæc autem non ad contemptum ministerij, sed
 ad assertionem gloriæ Dei attinet, nempe illius quam
 ministerio in totū Apostolus detrahit, negās aut in se,
 aut Petro, aut Apollo, aut ullo homine gloriandū, sed
 in eo solo cuius est incremētum. Nihil minus interim
 suo intentus apostolatui, ne periculū quidem uitæ pa
 uescit, ut per Euangelij cursum ad dominū conuertan
 tur, quibus est datum. Hæc enim est uoluntas domini,
 ut prædicetur Euangelium, ut munus ministerij ma
 gna cura, sedulitate, uigilantia exerceatur, ut impor
 tune & opportune instent episcopi, quo quā plu
 rimos adducant Christo. In hoc enim abiturus in cœ
 los misit apostolos, ut uerbo etiā externo annuncia
 retur redemptio, Ecclesiæ coalescerent, Baptismo &
 Eucharistia uegetarētur, fouerentur credētes, abijce
 rentur increduli: præsidente semper & moderante
 omnia per spiritum fidei CHRISTO, cuius solus
 est interni uerbi administratio, qui nouit qui sint sui,
 qui nobiscum manet usq; ad sæculi consummationem,
 qui erigit infirmos, afflictos consolatur, stantes cōser
 uat. Legimus quidem in Actis etiam Apostolum im
 pertijisse spiritum uirtutum & miraculorum, sed non
 nisi credentibus, hoc est, his qui à domino spiritum fi
 dei accepissent, his enim solis imposuerūt manus. Sed
 ut ad Pisidas reuertamur, non tacendum quod Plinius

tradit, Solymos aliquando uocatos eos à Solymo, ar^a
bitror, regulo fratre Milyæ eius quam Cragus uxo^a
rem habuit.

CILICIA.

NVnc Cilicia reddenda, quæ auctore Curtio,
propemodum tota, nisi ubi pelagus est, monta^a
tanis includitur. A septentrione Cappadocia
terrisq; à nobis in minore Armenia recensis, ab ortu
Syria, ab occasu Pamphilia, ipso in uniuersum Taurò
sequestro, dirimitur. Austrinum latus, maritimū est,
ad Issum usque oppidum, sinui quem ante Issicum uo^a
cari diximus, immiſsum. Eo loco angustia per montē
Amanū transmissæ Syriam aperiunt, portæ Amanicæ
& Pylæ, & Syriæ etiam portæ scriptoribus cogno^a
minatæ, quod portis (sicut & Sarmaticæ & Cauca^a
siæ) præmuniri & claudi queant. E diuerso & ab oc^a
cidente iuxta Anemurium promontoriū & anem
Melam, ferè exasperant eam montana, in quibus &
Ciliciæ alicubi portæ sunt, periculoso Alexãdri tran^a
situ notæ. Oppidis circum, castrisq; inter asperas con^a
ualles positis, proinde & Græcis ea Ciliciæ pars Ἰα^a
χέοτις cognominata est. Vnde illa est apud Strabo^a
nem lib. 14. Ciliciæ in asperam & planam siue campe^a
strem diuisio. Cæpestris ferè ubiq; fertilis est, & ut ait
Marcellinus, bonis omnibus diues, maxime ubi Ama^a
no è Syriae finibus approximât. Gentes illic cõmixtæ,
nomen

nomen etiam miscuerunt, & Syrocilices dictæ sunt. Annes in Cilicia celebres, Pyramus & Cydnus. Vrbium notiores quondã, Issos, Rhosus, Mallus, Mopsos, Anchiale, Aegea, Solæ & Casarea apud Anazabũ cognominata. Quarũ omnium metropolis Tarsus fuit, Tarsus. clarissima ciuitas, & quã Romani incolumi etiamnũ imperio, propter dignitatem & uetustatem, liberam esse uoluerũt. Cydnus eam annis e Tauro lapsus perfluit, non admodum magnus, sed liquore, ut tradit Curtius, memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens puro solo excipitur, nec torretes incurrunt, qui placide manantis alueum turbent. Proinde incorruptus idemq; frigidissimus, & ubique fontibus suis similis in mare euadit. Strabo lib. 14. mederi eum neruorum doloribus, tradit: quod & Philostratus in libris de Apollonio, prodidit. Alexander fluminis amœnitate captus, cũ in eo lauisset, grauisimo morbo correptus est. Supra autem monuimus Friderichum Aenobarbũ Imperatorẽ, in Cilicia, pari lauandi studio delectatum interijisse. Hæc est Tarsus quæ Paulum nobis apostolum (sicut ipse Actorum 21. & 22. capite indicat) genuit, uirum citra controuersia sanctissimũ, & quem eruditionis excellentia ceteris apostolis præferre non dubitauit uir doctiss. Casarieñ. Eusebius. Vt mirũ non sit, in tot locis, tanta disciplina, grauitate, constantia, haud ita multis retro seculis Christianam fidem per

tot celebres ecclesias, Cilicā coluisse, quæ tã fideli iam olim Doctore profecerit. Testantur historie de Tarsensi ecclesia, & episcopos illius magnos uiros fuisse docent. Memoratur & Rhosensis contio, & Aegea Ciliciæ ante Aesculapij Fano culta, mox Christi oraculis celeberrima. In aspera Cilicia Seleucia fuit Caliacadno anni imposita, quam aliqui Isauriæ quæ proxima Ciliciæ est, tribuerunt. Plinius Tracheotin uocatã fuisse, sine dubio ob situs asperitatem, admonuit. Celebrem fuisse uel illud argumento est, quod synodum aluit Seleucensem cognominatam, cuius Theodoretus meminit. Solos oppidum Pompeius, Pyratice bello confecto, & plus mille trecentis nauibus combustis, Pompeiopolin de se uocauit, captiuus ex pugna, quos uita dignos iudicasset, eo deductis. Obiter corrigendus Curtij locus est, apud quem lib. III. legitur Alexandrum uiribus corporis receptis ad urbem Solis peruenisse & c. ubi nõ Solis, sed Solos legendum, ut sit Soli pluralis numeri, à quo Solenses dicti, ceu Aratus ille (qui à Paulo citatus creditur Act. 17.) Solensis fuit, cuius de astris opus $\phi\alpha\nu\omicron\mu\alpha\sigma\tau\alpha$ inscriptũ extat. Ab eadẽ & Solæcismus dictus, sicut à Cilicia Cilicisimus, sermo rudis & barbasculus. Profuerit fortassis et hoc annotare, Hermolaum Tarsis nomine in sacris literis Carthaginem magnam ex Eustathij autoritate intelligere, cum Hieronymus tamẽ quæstionibus in Genesim

nesim, Iosepho innixus, Ciliciã intelligat, & ð abusu
 in τ deprauatum retur. Tarsi suburbana, Iulianum
 apostatam condiderūt, quum in pugna contra Persas
 suscepta ex uulnere interiisset, Anno tertio imperij,
 septimo ex quo Cæsar à Constãtino fuerat ordinatus,
 uite anno XXXI. authore Socrate. Dignum autẽ
 relatu Antiochẽses adeò nuncio mortis eius gauisos,
 ut festum tripudium egerint, uehementissima illa ac-
 clamazione per totã urbem intonante: Maxime fatue
 ubi sunt tua uaticinia? Vicit Deus & Christus eius.
 Interminatus enim erat se Gallileos (ita Christianos
 uocabat) post uictoriam de Persis relatam, repente
 subuersurum. Quum igitur militiẽ imperator ageret,
 casu quodam Iuliani magister Sophista Libanius Pæ-
 dagogo cuidã Antiochiẽ Christiano, obuiam factus,
 illud scomma obiicit: Quid putas, nunc agit ille Fabri
 filius? Respõdit mox Pædagogus: Iuliano concinnuit
 loculum. Significãs breui sepultum iri tyrannum, qui
 Christum tantopere persequeretur. Nec uanum re-
 sponsum fuit, quũ mox paulò, occisi Iuliani fama tota
 urbe percrebuisset.

P A M P H I L I A.

P Amphiliam perinde atq; Ciliciam, sed curuato
 magis ambitu Taurus insinuat, frequentissime
 habitatam regionem, nec minus claris annibus
 persusam. Diremit eam à Cilicia Pomponius, Anemus

rio promōtorio, Plinius Mela amne, Ptolemæus Taurō ea parte ad littus digressō. Mopsopiam aliquando dictam constat, quoniam Mopsi uetus regnum fuisse. Amnis in ea celeberrimus Eurymedon, post quē Oestrus & Cataractes, quibus ab impetu data nomina uidentur, fundit eos Taurus, ea parte Sardemissus, qua Lycias à Pamphilijs determinat. Lycijs enim & Phrygibus ab occasu, ut ab ortu Cilicibus Pamphilia coniungitur, partem austrinā mare alluit, portuosissimis perquam cōmodā, in quibus & frequētia oppida iacent. In primis Attalia ab Attalo cognomine Philadelpho dicta si Straboni credimus, & Sida à Cumanis Asiæ condita. Fuere & Perga inter præcipuas ob Fanū Dianæ, quæ inde Pergea dicta est. Præterea Apendus, & ultima Pamphiliorum Phaselis, Pomponio. Pergam uenerūt apostoli, Paulus & Barnabas, è Papho maritima Cypri urbe traiecti, Actorum 13. atque inde Antiochiā Pisidiæ profecti, demum in Lycaoniam uenerunt, inde rursus Pamphiliam ingressi sermonem locuti sunt Pergæ, descenderuntq; in urbē Attaliam, atq; inde rursus in Antiochiam Syriæ unde primū erant egressi uenerunt, sicut Lucas Act. 14. scribit. Non est autem, ut persuadeamus nobis aut hūc Lucæ aut consimiles alios scripturæ locos, recte accipi aut intelligi doceriue posse sine pertinente regionum cognitione, quam tamen ex diligētī demonstratione

nione & apto Chartarum usu, discere paucis mēſibus
 ſtudioſi haud multo labore poſſint, modo huic diligen-
 tia acceſſerit. Sidæ quidē apoſtolos egiſſe nō legimur,
 præſtitit tamen illa urbs memoria Euaſtachiꝝ ciuis ſui,
 qui prius Berrhœæ Syriae, mox & Antiochiæ epiſcō-
 pus & Arrianorū artibus oppreſſus, Traianopolim
 Thraciæ urbē, Conſtātij iuſſu relegatus eſt, authore
 Hieronymo. Inter præclara eius opera uolumen exti-
 tit cōtra Origenem æditū de Engaſtrimyſo, hoc eſt,
 Pythonico, qui dæmonio afflatus, uaticinatur. Tales
 enim Græcis *Ἐγγαſτρίμυς* uocari Cœlius ſcribit
 lib. 5. quod tantundē eſt quaſi uentriloquos dicas. Vt
 Auguſtinus quoq; Pythoniſſam cuius Lucas Act. 16.
 meminuit libro de doctrina Chriſtiana ſecundo, uen-
 triloquam uocauit uelut reddita Græca uoce. Quem
 locum Gratianus Pandectis ſuis inſeruit 26. q. 2. cap.
 Illud quod. Dicti autē ita uidentur, quod uentrem &
 præcordia, hoc maxime tempore dæmon agitet, quo
 fanatica illa oracula proferuntur. Inde inſanire & fu-
 rere etiam uates dicti ueteribus, ut Maroni lib. 6.

Non uultus non color idem:

Non comptæ manſere comæ, ſed pectus anhelum,

Et rabie fera corda tument. Item:

Bacchatur uates magnum ſi pectore poſſet

Excuiſiſſe Deum, tanto magis ille fatigat

Oſrabidum fera corda damnans, &c.

Hoc ipsum autem animabus quibusdam in corpora delegandis, per præcedentia quedam commerita accidere libro 3. Periarchon Origenes scripserat, quem admodum de eo in epistola ad Auitum tradit Hieronymus. Pueros item & penè lactantes malis repleri spiritibus, & in diuinos atque hariosos inspirari asseruerat, adeò ut Pythonicus demon teneram etiam ætatem possideret. Contra, Sancto spiritu alios, etiam in utero donari asserbat, Ioannis exemplo qui Christum agnouerit & adorarit nondùm æditus. Quem errorem tanti uiri, uidelicet quod merèdo demerèdòue bonos ac malos spiritus animæ sortirètur, necdum natæ in lucem, & quod Pythones nascerentur, puto Eustathium reuellisse. Alioquin satis constat, & scriptura teste receptum, sed & compertum, animos hominum agitari demonijs, & oracula promi plerumque uera, quibus tamen fidere nemo pius debeat. Certe proxime præterito anno uisus est Engastrimythus adolescens in Rhetia nostra, qui stato tempore correptus demonio & acerbe agitatus, atque inde decumbens pluscula tanquàm de *ἕκαστος* locutus est, obscuris uera inuoluens, ut dixit Poëta: sed & palàm collaudans dogmata ex confesso impia, si fortè parum attentis pro suo more posset imponere. Vidit eum puerum & audiuit nugantem, uir doctissimus Ambrosius Blaurerius, cum in Rhetia superiore Christum prædicaret.

Vsq̄ue adeo ne nunc quidem quicquam candori euan-
gelico à deceptore illo spiritu tutum. Non absimilis
huic præfagio nuper Anabaptistarum fanaticus ille
sognus erat, quo correpti sensim decumbebant, inde
ingenti sudore exorto iacebant, tantillum immoti, do-
nec apertis oculis, ac uelut respirantes ægre se in pe-
des erigerent, cōtinuo inclamātes, Diem domini præ-
foribus esse, quibusdam etiam annū & diem indicere
ausis, quibus iudicium supremum expectaremus. Fer-
tur & Mahumetem Engastrimython fuisse, & mor-
bo Cōmitiali laborare creditum, quum demonio ta-
men agitatus prophetaret. Pamphilia hodie sicut &
Cilicia & reliqua Asia minor, Turcarum ditioni pa-
ret. Mahumeticam & ipsa impietatem recipere coa-
ctā. Quæ tametsi unum Deum colendum iactat, &
historiam ueteris Instrumēti prætexit, tamen quia cæ-
ca Christum dominum non agnoscit, & Trinitatem
etiam respuit, nihil leuiore dementia iam in his locis
laboratur, quàm cum Dianæ & Ioui, Neptuno, Apol-
lini & Aesculapio, decantatissimis quondam Asiæ no-
minibus uano ritu & impostrice fiducia sacra fierēt.

L Y C I A .

A Phaselide & eo flexu Tauri quem diximus,
Lycia sese aperit, clarissima quondam Asiæ
regionum, & sexaginta oppida complexa, è
quibus tamen Pauli apostoli ætate triginta sex tantū

extiterint, reliquis partim bello, partem terræ motu
 disiectis. Taurus eam nō includit modo ut Pamphiliā
 uerum etiam ingreditur, Maſſycites interdum, & Cra-
 gus, atque etiam Anticragus & Laodiceam uerſus,
 Cadmus appellatus, Straboni, Plinio, Ptolemæo. Orā
 maritimam Telmeſſus finit, uetus oppidū, ad Cariam
 reliquum oræ quod contra Rhodum eſt, inſlectēs. Pri-
 mariæ urbes Lyciæ fuerunt, Xantus, Patara, Pınara,
 Olympus, Myra, Tlos. Amnium in mare cadentium
 Xāthus è Crago, Lymira è Maſſycite fuſus. Diuerſo
 à latere Lycus eodē monte delapſus, perq̄ Lycæonas
 & Phryges means Mæandrū ingreditur. Liuius octa-
 uo libro belli Macedonici Nilum uocat amnem illis
 locis celebrem, cuius et Plinius libro quinto meminit.
 Eſt in Lycia Chimera mons, noctibus flagrās, nec pro-
 cul eo Epheſtium oppidum & ipſum flagrantibus iu-
 gis, ut ait Plinius. Patara Fanum Apollinis habuerūt,
 magna frequentia celebratum, unde Patareus cogno-
 minabatur. Sed ceſſerat euangelio Chriſti uetus im-
 pietas. Ad eam urbem Paulus ex Epheſo nauigans ap-
 pulit, inde Tyrum Phœnicie uectus. Act. 21. Cum ſa-
 etam eſſet, inquit Lucas, ut ſoluiffemus auulſi ab eis,
 recto curſu uenimus Coum, & ſequēti die Rhodum,
 & inde Pataram, & naſti nauem quæ traicceret in
 Phœnicem, ea cōſcenſa ſoluimus: cum autē incepiffet
 nobis apparere Cyprus, relicta ea ad ſiniſtrā, nauiga-
 uimus

nimus in Syriam, & uenimus Tyrum, nam huc nauis
 exponebat onus &c. Erat autem Cyprus hoc modo
 quo Lucas tradit, præternauiganda & ad sinistram
 relinquenda recta in Cyprum nauigantibus. Quod è
 tabularum descriptionibus planissime discitur. Lyciæ
 quoque Myra est, maritima urbs in cuius portu, Apo Myra.
 stus iam captiuus in Alexandrinâ nauē que Italiani
 petebat, transpositus est, Luca cum & Aristarcho Ma
 cedone comitantibus. Actorum 27. Quo in loco obser
 uandum quod cum antea è Patara eo portu recta Ty
 rum nauigasset Apostolus, iam nūc à Centurione re
 ductus, alia uia & obliquiore quidem nec sine dispen
 dio nauigat, sublesto uidelicet oriētali Cypri latere,
 eoque emenso pelago, quod Cyprum à Cilicia & Pam
 philia dirimit, idq; factum, quo colluctans uentorum
 impetus declinaretur, arripi enim in alto nauis, et lon
 ge ab instituta profectioe repelli potuisset, si consue
 tam profectioe seruasset. Vt enim in terris alia sub
 inde pro re nata, atque alia itinera suscipiuntur, ita
 & in pelago uariant pro cœli & uentorum disposi
 tione, consilia. Quanquam incertiora omnia sunt na
 uigantibus. Nihil enim minus aut fidum aut constans
 pelago est. In Hieronymi libello de locis Actorum,
 quidam Hieronymum citans, non Myram, sed Smyr
 nam legendū putauit, cum longe diuerso latere Asiæ
 & in Ionici littoris recessu Smyrna iaceat. Myrans

autē Lyciæ, præter alios & Plinius agnoscat & Strabo. Sed et ipse in primis Lucas tam fidus Pauli comes, & historiæ apostolicorum Actorum author. Stephanus item de urbibus, in Lycia Myram locat, cui præterfluus amnis Myras nomen imposuerit. Plinius urbem Olympum interiisse significat, cum Hieronymus tamen Methodium ei clarum uirum, qui sub Decio imperatore floruerit, tribuat. Et qui mox paulo Tyri episcopus demum in Chalcyde Syriæ martyrio fuerit coronatus. Sed fieri potuit, ut à ruinis fuerit reducta & instaurata, quod sanè multis per Asiam urbibus terræ motu collapsis contigit. Non tacendum, Lyciorum quondam quemadmodum & Cilicum florentissimam rempublicam fuisse, & ad Italiam usque dominatum marino pertigisse, quemadmodum Cilices ad Pelusium Aegypti promotis finibus, ipsis etiam Cappadocibus, Armenis, Pamphilijsque & Lycijs dominati fuerunt. Hodie tot nominibus memorabilia, Turcæ seruiunt, Turcæ inquam qui de infimo & mercenarie militiæ gradu, ad eam sublimitatem desidia nostra ascendit, ut imperio iam non in Asia solum, sed in Europa etiā insigni & opulento præsideat.

Asia

Antequã de Caria diceremus, repetere de Asia
 atque indicare placuit quæ pars Cherronnesi
 proprie minori Asia tribueretur. Quod uide-
 rem aliquid inde lucis sacræ etiã historiæ accessurũ.
 Supra autem dictum ab intimo Issico sinu ad Tra-
 pezuntem Ponticam urbem, initium peninsulæ sumi
 quæ minor Asia dicitur, tametsi lib. 14. Strabo à Tar-
 so & Cydni ostijs, usque ad Amysum Paphlagoniæ,
 uerum Isthmum mensus est. In hac ergo Asia, rursum
 alia est, proprie minor dicta, sed diuersis finibus ter-
 minata scriptoribus. Agrippa enim duplicẽ fecit, teste
 Plinio. Nos delectu habito, primũ Ptolemæi sententiã
 referemus, deinde & Lucæ explicabimus historiam,
 quæ proprios minoris Asia terminos indicabit. Ptole-
 meus quinto libro, Asiam proprie dictam includit à
 Septentrione Bithynia, à meridie Pamphilia & Ly-
 cia, ab ortu Galatia, ac occasu Aegeo mari. Quam
 partitionem ut receptã haud dubie & eo seculo uul-
 gatam, secutus uidetur Petrus apostolus dum prioris
 epistolæ primo capite: Petrus, inquit, apostolus Iesu
 Christi, aduenis sparsim incolentibus, Pontum, Gala-
 tiam, Cappadociam, Asiam, Bithyniam & c. Vbi Bi-
 thyniam & Galatiam ab Asia seiungit, nimirũ hanc
 ipsam intelligẽs quam Ptolemæus. Veterũ enim more
 harum tantũ regionum quæ cis Taurum in Aegeum
 & Euxinum patent, meminit, uidelicet, Cappadociæ,

Ponti, Galatiæ, Bithyniæ, Asiæ, ut intelligatur Asiæ proprie minoris esse, quicquid reliquum cis Taurum est à prædictis regionibus diuisum. Enimvero & Plinius quinti libri fine, initium Asiæ de qua iam loquimur, à Lyciæ fine quondam sumptum esse testis est. Idem & Ioanes secutus uidetur Apocalypsim suam septem Ecclesijs Asiæ inscribens, uidelicet Ephesiæ, Smyrneæ, Pergamena, Thyatirena, Sardiana, Philadelpheia, Laodicensis. Quæ uniuersæ, Bithynia, Galatia, Pamphilia, & Lycia includuntur. At uero Lucæ terras quæ minoris Asiæ sunt, paulò arctius definiuit, & terminis contraxit angustioribus, haud dubie & ipse conceptam aliquam & usitatam loquendi consuetudinem suæ ætatis secutus, sed operæpretium est eius uerba referre, quæ Actorum 16. capite, ubi secundariæ profectio in Asiam meminit, ad hunc modum habent: Cum peragrassent autem Phrygiam & Galaticam regionem, uetitiq; essent à spiritu sancto loqui sermonem in Asia, profecti in Mysiam tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos spiritus. Cum autem pertransissent Mysiam, uenerunt Troadem &c. Ex quibus uerbis manifestum fit, aliter Asiam accipere Lucam quam aut Petrus aut Ioannes acceperit, palam enim & Phrygiam & Mysiam, Asiæ demit, cum per eas se profectum testatur, qui tamen Asiam ingredi uetitus fuerit, & Syros, Cyprios, Cilices, Lycaonas,

eonias, Pamphilius, Pisidas, Galatas, Phryges, Mysos,
 prius inuiserit prædicato Euangelio, quàm ei Asiam
 illam intrare fuerit concessum. Intelligimus ergo Lu-
 cam eam partem peninsulae proprie Asiae tribuisse
 quæ ad occasum proxima mari, in mediterraneis Ae-
 liam & Lydiam supra Ephesum & Smyrnæ, com-
 plectitur. Quæ certe & Hieronymus specialiter Asiae
 nomine uocari tradit. Huius partes erunt, Ionia, Ae-
 lis, Lydia, fortissimæ & cultissimæ omnium Asiae re-
 gionum quæ intra maria, Euxinum & Cilicum, pro-
 minent. Nec dissentit à supradictis alius Lucae locus,
 qui Actorum 20. ubi postremus Apostoli in Syriam
 reditus describitur, sic habet: Proposuerat enim Paulus
 præternavigare Ephesum ne tempus tereret in Asia,
 festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pente-
 costes ageret Hierosolymis. A Mileto autem missis Ephe-
 sum nuncijs accersiuit presbyteros ecclesiae & c. Hic
 dicitur cauisse Paulum ne remoram ei Asia faceret,
 & ea causa præteritam Ephesum, & petitam Mile-
 ton. Quod planè cum his quæ alibi dixit, cõsentit. Mi-
 letum enim in Caria statuit Ptolemæus, quanquam in
 Ionia pleriq; ad quam ab Asso nauigans primũ con-
 tinentis portũ ingressus est, antea ad solas insulas con-
 uersus, uidelicet quo à littoribus Asiae abstineret. Mi-
 letum autem euocauit Ephesios, ut, quoniã certus esset
 se posthac Asiam nõ reuisurum, postremũ illos, quid

potissimum in coetu sanctorum agere, quid cauere, et cuius maxime rei memores esse deceret, ordine institueret. Officij erat non intermittere quod ad profectum Euangelij pertinere uidebatur: beneficij, uocatos ad se, ne qua parte excideret, admonere. Nunc rursus partes resumenda nobis, et quantum instituti mei ratio patitur, peragrande longius. Nec enim alia (quod sciam) orbis pars, aut celebrior Ecclesiarum dignitate, aut Christianismi per initia, Asia obseruatio fuit, ut non sine dolore retractari eius possit memoria quam tam paucis retro seculis, incuria magis nostra, quam ulla urgente necessitate amissimus.

C A R I A.

CAriam ab ortu Lycia, et in littore Telmessus finit, ut dictum est. A meridie atque ite occasu, pelagus, hinc Aegeum, illinc Rhodiense, a Septentrione Phrygia, Lydia, Ionia. Strabo Meandrum eius hac parte limitem statuit, qua Ioniam attingit. Plinius sinum Iassium, qui tamen citra Maeandri ostia Milesium etiam ab Ionia excludit. Pomponius Basilicum facit Cariae finem, qui Iassio Boream uersus proximus est. Quod hoc libentius admonendum duxi, quo minus mirum fiat Lectori usque adeo in Asia proprie dictae terminis esse uariatam. Caria ergo, peninsula Doride prominens latus Asiae occidentum a meridiano dirimit. Doree eam coloni habitauerunt et Graecia profecti, qui

Et nomen terræ dederūt, deinceps Doræ, Dorici & Doricenses appellati. In eius Isthmo Halicarnassus quondam summæ claritatis ciuitas, quæ Herodotum & Dionysium historicos genuit, bellis postremo attrita, è cuius rumis nuper munitissimū oppidum sancti Petri cognomine Rhodienses extraxerant, proximis annis unā cum Rhodo à Turca captum. In peninsula cornu Gnidus, hodie Caput Chij à nautis Italiæ dicta, & citra eam ab austro Loryma contra insulam Carpatum, à Borea autē Ceramus fuit Choo obuersa. Media enim Doris inter Coon & Carpatum incedit, florentissima quondam cum res Græcorū incolumes essent, iam minus culta, non minus tamen fertilis. In continēte mons Phœnix Ptol. dictus, excelso iugo à Tauro egressus, latus Cariæ austrinum à Boreali dissiūgit, & Tauri in Asiam procursum finit. Iuxta eum oppida fuere, Mindus maritima, intus autem Alinda, & Alabanda Molonis qui Rhodi docuit patria, et Stratonica æque clara, nisi quod Alabandæ forum Romani tribuerūt, Conuentu instituto, qui Alabandicus cognominatus est. Illi enim rebus Asiaticis ordinandis, quo expeditior iurisditio foret, in urbes eā cuiusq; regionis præcipuas distribuerūt, adiectis diœcesibus, hoc est agri parte, unde illò fori caussa comearetur. Quæ partitionis ratio prouinciarum propè omnium fuit, neque hodie Principum curæ neglectui est, Galli Parlamēta

uulgò, Germani Regimina uocant. Inde & Metro-
 les dictæ Romanis urbes ille primariæ & Diœceses,
 urbium scilicet, gentiumq; unius iurisdictionis, admi-
 nistraciones, quas uoces postea Episcopi Orientis in
 ordinandis Ecclesiarum ritibus, à Romanis sunt mu-
 tuati, mox & Latini illis usi, nec tum aliud hisce no-
 minibus continebatur Christianis, quàm ordo publi-
 cus & politia quædã, ad hoc instituta quo syncerior
 esse disciplina omnium ordinum & ecclesiarum pos-
 set, uidelicet, euocandis constituendisq; ministris, sym-
 nodis celebrandis, alendis curandisq; pauperibus, cen-
 sendis castigandisq; moribus, & id genus rebus alijs.
 Caterũ promotis, ut sit, terminis, Latine maxime ec-
 clesie ius etiam prophanum arripuere, ueteribus epi-
 scopis non ignoratũ modo, sed & neglectum & con-
 temptum, quod à Christo diserte sibi à cura sæculi
 interdictum esse existimassent. Proinde ius suum, hoc
 est, diuinum quod in scripturis continetur, admini-
 strabant, Humanum seu prophanum in legibus Re-
 gum contentum præsidibus & curatoribus provin-
 ciarum relinquebant. Sanè plusculos in Asia conuen-
 tus Romani habuerunt, quorũ quinto libro naturalis
 historie C. Plinius meminit. Prope autem Halicarnas-
 sum Troezene opp. cuius incolæ Troezenij, alij à Pe-
 loponnensibus, & regio Troezena Plinio libro deci-
 mo nominata. In mediterraneis, Nysa urbs, et Tralleis
 quas

quas Thebais fluvius perfundit, Eudon alluit, unde
 Tralliani dicti. iuxta Lycæones Laodicea est, Lyco Laodicea,
 anni è Lycia uenienti imposita, magna urbs & Pauli
 maxime tēpore clara, ante enim Mithridatis eam ob-
 sidio fregerat, cæterum restaurata fuit ac ciuium for-
 tunis & dignitate adeò prouecta, ut ciuem habuerit
 Hieronem, duo millia talentorū in populum largien-
 tem, præter pecuniam quam urbi exornandæ impen-
 dit. Præterea Zenonem & ipsum opulentum, cuius fi-
 lius Polemon fuit, Ponti rex, ut alibi quoq; diximus.
 Laodicea situs amœnissimus est, præter enim Lycum
 fluvium, Capro etiam & Asopo de proximo uenien-
 tibus alluitur. Ager circumiacens non fertilis modo,
 sed & præstans uelleris laudatissimi prouentu. In to-
 tum autem felix regio, si terræ motus (præcipuū Asiæ
 malum) non infestarent. Hanc alij in Phrygia locarūt
 sicut & Hierapolim, ego Plinium secutus Caria attri-
 bui, Ptol. Laodiciam uocat, & notus est eius urbis Con-
 uentus, Laodicēsis dictus Plinio. iuxta fuit Antiochia
 ad Mæandrum uocata, Mafico anne è Cadmo ueni-
 ente circumflua, haud procul allabente Mæandro, in
 quē emittit Maficus. Sed illustrior Laodicea est pro-
 pter Paulum, qui Christum docuit, & epistolam quæ
 prior ad Timotheum inscribitur, ex ea urbe Ephesum
 misit. Plures autem eius nominis cum passim fuerint,
 cōstat clariores nō fuisse, una Syriaca illa Luca euan-

gelistæ patria, et altera Asiatica, de qua iam diximus.
 Fuit & Galatica confinis Phrygiæ Laodicia, haud
 procul Colossis, in qua Paulus non fuit, sicut nec Co-
 lossis, quod ipse palam Coloss. 2. capite indicat. Quan-
 quam eiusdem epistolæ ultimo capite de utraq; admo-
 nuisse uidetur, illa scilicet Asiatica Hierapoli uicina,
 altera quæ iuxta Colossas est. Sic enim Colossenses al-
 loquitur: Cū recitata fuerit à uobis epistola, facite ut
 & in Laodicensiū ecclesia recitetur. Et eam quæ scri-
 pta est ex Laodicea, ut uos quoq; legatis & c. Patriam
 scilicet Laodiciam Phrygiæ intelligens Colossis pro-
 ximam, quam non uidit Apostolus. Deim alterā Caria-
 cam iuxta Hierapolim, ex qua Ephesum scripserat.
 Non quadrat enim ut ex eo loco scripsisse uideri debe-
 at Apostolus ad quem nunquam peruenit. Vt autem
 demus eandem Laodiceam esse cuius hoc ipso capite
 meminit, tamen diuersam ab illa quæ 2. capite nomi-
 natur, & duas in Asia Laodiceas esse, quorum memi-
 nerit Apostolus, de ipso sensu epistolæ conuincitur. In-
 ora Caria ultima est Iassus urbs, de qua sinus Iassus
 seu Iassus cognominatus est, nam & simplici s. & du-
 plici utraq; uox effertur. Solinus, apud Iassium, inquit,
 urbē Panionia puerū Delphinus adamauit. Sic enim
 illic legendum arbitror, non Babylonæ ut ferè habēt
 exemplaria. Est enim Panionia sacra quondam Ioni-
 bus regio sic dicta, authore Pōponio, quod eam com-
 muniter

muniter Iones colerēt. Strabo lib. 14. tribus eam à mari
 stadijs abfuisse, & templū habuisse ait Neptuni co
 gnomento Heliconij, in quo statis diebus Prienenses
 omnium Ionum nomine sacrificabant. Quod quidem
 illud sacerdotiū erat quod iuxta Iassum fuisse Solinus
 innuit. Puto autem & apud Plinium capite s. libri no
 ni legendum: Puerum Alexander magnus Panioniae
 Neptuni sacerdotio praefecit & c. non quadrat enim
 Babyloniae uocabulū, cum, quod id temporis in Asia
 agebat Alexander, tum etiam quod remota à mari
 Babylon, etiam si tunc ab Alexandro capta fuisset,
 tamen haud magno habere Neptuni numen potuit.
 Accedit ad haec, quod Strabo in octauo tradit Prie
 nenses sacrificio Panioniae hominem quempiam iuue
 nili etate uigentem praeficere assueuisse, ut intelliga
 mus Alexandri consilium etiam occasione adiutum,
 ne non illum praeficeret sacerdotio, cui palàm fauere
 numen esset uisum. Libuit hoc obiter, quoniam Asi
 mentio incidisset Lectori aestimādū proponere, quod
 uiderem Hermolaum uocem Babyloniae inexcussam
 transmisisse.

I O N I A.

Plinius quinto libro, Ionia, inquit, à Iasio sine
 incipiens numeroso ambitu littorum flectitur.
 Terminatur ab ortu Lydia, quae & Mæonia
 est, ab occasu Aegeo, à Septētrione Aeolide, ut quicq̃

quid Phocæam inter & Iassum iacet, totum Ionie tri
Miletus. buatur. Urbium eius maxime celebris Miletus, caput
 aliquando regionis, & super octuaginta urbium per
 cuncta maria genitrix, ut ait Plinius. Ex Mileto fuit
 Timotheus ille Musicus, quem libro 2. institutionum
 Quintilianus duplices mercedes ab discipulis quos
 alij instituisent exigere solitum scribit, facilius ratus
 rudē docere, quā dedocere q̄ prave didicisset. Hanc
 urbem & Paulus ornauit oratione illa quam ad Ephe
 siorum presbyteros habuit, digna meo iudicio que
 omnium Templorum postibus insculperetur, ut simul
 officij, & qui præ sunt, admonerentur, nec immundas
 manus, longe minus impium animum sacris admo-
 uerent, & ecclesiæ sperdiscerēt indignos esse coetu suo
 qui aut auaritia qualerent sordidi, aut mandata do-
 cerent, doctrinas hominum: Qui Curios simulāt, &
 Bacchanalia uiuūt. A Mileto urbs Priene fuit, Biantis
 patria, & mons uicinus Mycale. Promontorium Tro
Ephesus. gillum aduersum Samo, & ultra Pangilium in pul-
 cherrimo sinu posita Ephesus longe omnium Ionica-
 rum urbium clarissima, & Asiæ olim lumen dicta.
 Urbis splendorem situs auxit, primum oppidorū fre-
 quentia circumseptus, quorum omnis olim Asiatica
 claritas fuit. Obiectæ autem sinui insulæ erāt memo-
 rabili fertilitate, & quibus ora etiam Asiæ aliquid
 debeat. A sinistris Mæandrus fluit, à Phrygiæ monte
 AN

Aulo crene (quem Celenium Ptol. uocat) exortus, &
 per Cariam placidus, omnes eos agros fertilissimo ri-
 gans limo, in Aegeum effluit. A dextris Caistrus, &
 ipse Asiaticarum opum uector, quem è Lydia Cylba-
 nio monte uenientem & frequētibus auctum fluuijs,
 sinus ille Ephesinus excipit. Creditū est utroq; amne
 tantū limi littoribus inuectum, ut terras propagarint
 in maria, sicut in Aegypto Nilus, & insulas continen-
 ti annexerint. Mons Peon uitibus consitus & arbu-
 stis nobilis, latus urbis ad auroram uergens spectabili
 amoenitate præcingit. Cæterum à religione & ope-
 rossimo Dianæ templo in tantum aucta fama est, ut
 cum duodecim urbes Ionia aliquādo teneret, omnium
 tamen præcipua Ephesus habita sit, nec aliud opulen-
 tius templum per Asiam, aut ornatius creditum, aut
 spectatum, quàm Dianæ Ephesinæ templum. Strabo
 auctor est, in Cataonia Comanis, alijsq; Asiae locis di-
 tissima sacerdotia Numinum fuisse, & quibus regio
 sanguine orti, præficerentur, parsq; agrorum & iu-
 risdictionis illorū potestatis esset. Omniū tamen opes,
 donaria, anathemata, Ephesium numen uicit. Tem-
 plum urbe media surgebat, Græcæ magnificentiae ue-
 ra ammiratio, ut ait Plinius, Ducentis id & uiginti an-
 nis factum ferebatur à tota Asia, positumq; in palu-
 stri solo, ne terræ motus sentiret aut hiatus, longitudo
 CCCCXXV. pedum, latitudo CCXX. erat.

Columnæ centum uigintiseptem à singulis regibus dicatae. iuxta templum Asylum erat libertatis inuiolatae ad stadij spaciū ab Alexādro extensum. Quod Augustus tamen damnosum esse ratus, quoniā impunitate proposita multorum libido ad scelus inuitaretur, irritum fecit, ut refert Strabo. Fons Callipias prope templum amœnus, & qui procul ueniētes uel aspectu recrearet. Intus imagines, simulacrāq; auro, argento, ebore, marmore conspicua. Donaria item à regibus, urbibus, gētibus, populis collata, dicataq; quae omnia uel per se ipsa spectata & cognita peregrinantium itinera & sudorem leuare dispendio & opere facere precium uidebantur. Alioqui & urbis luxus, & elegantia, & copia fouebat aduentantes, superq; omnium rumore sparsa, ut sit, alij alijs fama excitati succederent, nec ullus esset uisitandi numinis finis. Cum uotorum quoq; nullus esset, magnus ibi artificum prouentus, maior sacerdotum erat, splendore, ornatu, opulentia radiabant omnia. Nec æuo ullo aut sæculo ea maiestas uidebatur interitura. At uero moles illa magnificentissima, tanto numine, tantis opibus, tantaq; fama per orbem nota, CHRISTO Ephesijs perpauperē, humilemq; Apostolum prædicato, ita cessit, ut plus minus triennio magna urbis pars, Diana spectata, & reiecto idolorum cultu, redemptionem per illum factam amplexa fuerit, præterea libros ueteris inscia

inscitiae & magicae superstitionis plenos, nec paruo
 precio comparatos, flammis tradiderit, ceu *Lucas 19.*
 cap. scripsit. Prædixerant prophetae futurum, ut spiri-
 tum fidei gētes essent accepturae, relicturae idola, Chri-
 stum secuturae, qui nō luxu, ornatu, splendore, simula-
 cris, opibus, donorum elegantia: sed fide, humilitate,
 abstinentia, beneficentia, synceritate, & proximi di-
 lectione colitur. Ethnorum sapientes à sacris auri
 argentiq; usum summoendū existimarunt. Nec ine-
 pte sane, nec impie *Persius*:

Dicite, inquit, Pontifices in sacro quid facit aurum?
 Nempe hoc quod *Veneri* donata à uirgine *Puppæ*.

Quid ni igitur *Apostolū* audimus ex prophetis id re-
 petentē *Actorū 17.* ut ne opinione ducamur, coli Deū
 rebus humana factis manu? Et cum non sacrae modo
 sed & prophanae literae testentur ad *Euangelij* prædi-
 cationem opes illas templorū & falsorum numinum
 casuras fuisse, præterea lege abrogata, ne *Iudæorum*
 quidem iussa quondam & imperata à Deo opulētia,
 substiterit, ipso etiam templo funditus subuerso: quid
 oro nos agimus, dum contra ueterum exemplum, con-
 tra usum ecclesiae tot saeculorū, contra clarissima scri-
 pturarū oracula, in hoc incumbimus, ut domus sacrae
 id genus elegantijs sint conferta, ut hoc instituto rem
 gratam domino faciamus, qui manibus humanis non
 colitur. Quanto satius foret opes in pauperes, hoc est

uiua Dei templa (ut inquit ille) quam in nõ sentientes
 estructuras effundere? Illud enim, nisi fallor, scripturæ
 iubent, hoc uetant. Sed redeundũ ad Ephesum, in qua
 illustranda Paulinæ uigilantiæ Ioānes euāgelista ac-
 cessit, hunc enim Ephesi commoratum & defunctum
 esse lib. 3. tradit Eusebius. Certe Irenæus libro de hære-
 sibus secũdo Asiæ ecclesijs Ioannem præfuisse, & ad
 Traiani usq; principatum uixisse, docet. Vt inde colli-
 gi queat Ioannis Euangelium sero scriptum, urgente,
 ceu Hieronymus tradit, Hebronitarum hæresi, qui
 Christũ ante Mariam fuisse, hoc est, uerbum eternũ
 carnem factam esse, negabant. Sic seruauit in quæ-
 momenta temporum organa sua dominus, quæ **VE-**
RITATEM tot modis, satana suggerẽte, inuasam,
 uindicarent. Hæc est Ephesus, quam ex uinculis Ro-
 manis Apostolus est consolatus. Scripsisse eum &
 priorẽ ad Corinthios Ephesi, ex itinere, cum aliæ con-
 iecturæ sunt, tum hæc præcipua est, quod Lucas Act.
 19. Paulum subsistentẽ in Asia Timotheũ & Erastum
 præmisisse in Macedoniã tradit, quũ ipse mox paulo
 esset secuturus. Et quod ultimo capite eius epistolæ,
 Salutãt, inquit, uos in domino multum, Aquila & Pri-
 scilla & c. Quos Ephesi tamen reliquisse Paulũ, cum
 ipse in Syriã tẽderet, palãm indicat idẽ Lucas Act. 18.
 Nunc reliqua Ioniæ reddemus. Supra Ephesum Ma-
 gnesia iacet Thessalorum colonia, ad Mæandrum co-
 gnõ=

nominata, propter eam quæ ad Sipylum dicitur, in
 Lydia. Vulgatus iste gentibus mos, quo errori diffe-
 rentia succurrat. Sic Syriæ Laodicea una ad Libanū
 dicitur, ne seorsim prolata uox, eam indicet quæ in
 eadem Syria ad Orontem iacet. Germani haud alio
 magis discrimine cognomines locos explicant. Colo-
 phon & ipsa Ioniæ urbs est, ad Halesum amnem sita,
 cum Mirante monte, à quo terræ in altum abeuntes
 peninsula forma Chium uersus prominēt, in qua Ery-
 thræ quæ Sibyllæ Aerithræ nomen dederūt & Cla-
 zomene iacet, & extra peninsulā in altero sinu Smyr-
 na, dein Phocis illa quæ Massiliam in Gallia genuit,
 Ioniæ maritimæ postrema. Smyrna amœno littore si-
 ta, ante Milete affunditur, Plinio, uastata quondam
 à Lydis, sed Regum opera integrata, ut Pauli sæculo
 haud dubie pulcherrima fuerit. Eundem sinum amnis
 Hermus influit, multos alios, sed præcipue Pactolum
 & (qui Phrygiæ nomen dedit) Phrygem, recipiens.
 Plinius montem Smyrnæ Mastusiam tribuit, & Con-
 uentum Smyrnæum indicat per celebrem quondam,
 sed longe posthabendum Ecclesiæ quam apostoli in
 ea urbe condidere. Polycarpus eam tenuit, apostolo-
 rum discipulus, qui dicere solebat, Nihil esse pro uero
 recipiendum, quàm quod constaret ab apostolis tra-
 ditum. Quam sententiam & Papiæ Hieronymus tri-
 buit, & ipse secutus est epistola quadam ad Theoph.

contra Ioan. Hierosolymitanum episcopum, ubi in-
 quit, Scio me aliter habere apostolos, aliter reliquos
 tractatores, illos semper uera dixisse, istos in quibus-
 dam ut homines errare. Idem author tradit Polycar-
 pum à Ioanne episcopum factum, totius Asiae princi-
 pem uirum fuisse. Viuus certe exustus est sub M. An-
 tonino & Aur. Commodi, Anno Christi C L X X.
 nec multis annis post eius mortem ingenti terræ motu
 cōcussa ciuitas, decenniali libertate donata est, quo se
 instaurare posset. Dura sanè illis sæculis Christiano-
 rum cōditio fuit, quū principes Augusti tuēdæ reli-
 gionis prætextu, ipsam (quæ uera est religio) fidē in
 Christum subuertere & extinguere niterētur, quum
 deorum suorum ueterem cultum, præterea & ceri-
 monias tot sæculorum usu consensuq; receptas, & to-
 tum illud satanæ regnum, quod cæcis animis longæ
 consuetudinis præscriptio ingesserat, aduersum do-
 ctrinam quæ unum Deum prædicabat, plures nega-
 bat, tanta cum cōtentione propugnandum deffenden-
 dumq; recepissent. Nihil enim quietū nostris aut in-
 tegrum, nihil non summo cum discrimine coniunctū
 erat. Primum impietatis & blasphemie nota succre-
 scētis Euāgelij fama traducebatur. Deinde læsæ quoq;
 maiestatis arcesserantur, qui sacrosancti Imperij Ro-
 mani receptam, atque adeò maiorum prudentia, con-
 filio & authoritate inductam religionem deorū con-
 tem-

tempfiffent, apud aras & delubra Numinum non facrificaffent, incensum dijs maiorum minorumq; gentium non adoleuiffent. Quorum uidelicet criminum, cum reos sese Christiani cottidiana confessione sua testarentur, nec diuelli minis ullis à Christo, longe minus abduci persuasione possent, crudeliffimis edictis & proscriptionibus afflicti sunt, & indicibus propofita præmia feruntur, ne reliqui esse ullo loco Christiani possent. Mitiffime autẽ tum res agebatur, cum caueretur Christianos non requirendos quidem, sed oblatos puniri oportere. Quale Plinio suo Prouinciã moderãti Traianus rescripserat. Cessantibus autẽ & interdum cõniuentibus Principũ animis, aderãt artifices incẽdiorũ, calumnijs, criminationibus, delationibus, sæui: qui in illorum aulis perinde atq; in pelagorum turbines, subinde alias atque alias persecutionum procellas commouerent. Interim uulgus communes casus rerum aduersarum undecunq; ingruentes in Christianos transferebat. Si pugnatum erat impropfere, si annonã laboratum, si terræ motus, si alluiones, hiatus, pestes, si grandines & cataractæ nocuiffent, si exundassent flumina, deorum id quidem ire tribuebatur, sed inde natæ, quod Christianos ferret ac toleraret imperium. Nullum probrum erat, nullum dedecus, quod insontiffimæ professioni non impunitè obijceretur. Proinde tanta indignitate tractatis ne

in publicum quidem prodire interdum Christianis licebat. Quod equidem admonendum duxi, quod animaduertam multos esse ætate nostra, qui præsentium Romanæ statu persuasi, dum legunt audiuntq; Petrum Romæ tot annis sedisse, Linum, Cletum, Clementem, aliosq; ueteres Urbis episcopos, tanta cum dignitate, gravitate & uigilantia præsedisse ecclesiæ, Polycarpum autem episcoporum Asiæ principem fuisse, perinde tum, aut pace, aut dignitate & splendore, aut fauore hominum habuisse ecclesias ueteres, atq; hodie habent per Europam: cum longe diuersum uetus historia prædat, longeq; alij sint hodie nostrorum mores & ritus quam illorum fuissent, quibus nihil erat inter insidias, & persecutiones quietum. Memorabile uero quod scribit diuus Hieronymus: Legem iam olim à Romanis latam fuisse, quæ iubebat minime dimitti Christianos, qui semel ad eorum iudicium essent pertracti, quæ causa & Apollonius, Romanæ urbis Senator, sub Commodò principe (tot annis post Petrum) à seruo suo, quod Christianus esset, proditus, quanquam insigni uolumine in Senatu lecto, fidei suæ rationem reddidisset, tamen huius sententia capite truncatus est. Putamus ne, aut loci aut refugij multum, eius temporis episcopum habuisse, si uirum illum Senatoria dignitate conspicuum, quemq; & urbis fauor & ordinis, suorum odio eximere debebat, nec ciuitas nec dignitas

gnitas tutata est, quin ei ob sectam cui se deuouerat
 moriendum esset? Arbitror autem notum omnibus ex
 omni triginta episcoporum successione, quæ à Petro
 & Paulo usque ad Syluestrum & Constantinum im-
 peratorem annorum minimū trecentorum spacio de-
 ducitur, nullum fuisse de quo, Lege illa obtinente, sup-
 plicium sumptum non sit. Iam in Gallijs, ut libro quin-
 to tradit Eusebius, apud Lugdunum & Viennam, An-
 tonino Vero imperate, circiter Photini tempora, cui
 Irenæus successit, Christianis interdictum fuit, ne ullis
 domibus habitarent, ne balneas ingrederentur, ne pro-
 darent in publicum, ne publico priuato ue loco con-
 spicerentur. Qua propè incredibili sæuitia magna
 pars nostrorum latebras & specus inhabitare com-
 pulsa est. Cui autem uerosimile fiat, mitius habuisse
 in ipsa urbe tyrannorum alumna, illo sæculo Christi
 cultores, quàm in Prouincia habuerint? Proinde ad-
 mirari me fateor, quorundã inaduertentiam, qui pa-
 rum expensis temporibus, primis illis ecclesiæ Roma-
 næ episcopis, templorum extructiones, possessiones
 agrorum, & nescio quæ munera per urbem uelut
 suam, Christianis distributa affingūt. Quasi uero cre-
 dere opus habeamus, hoc eis permissum, tanta indi-
 gnitate tractatis, & communi totius ciuitatis Ethni-
 corum odio contemptis, ut ne prodire quidem, ceu di-
 xi, plerunq; auderent, & benigne secum agi tam cre-

derent, quum intermissis persecutionibus, in urbe tollerarentur. Ipse Tertullianus uetus author, & qui sub Imp. Pertinace multo tempore Romæ fuit, palàm inuinit, ne suo quidem tempore alia templa Christianis fuisse, quàm simplices domos in quibus statis diebus fideles congregabantur. Conuiuia etiam, & Coenam illam sacram pro ueteri more celebrantes, aliâq; id genus quæ publicæ disciplinæ erant, exercentes. De qua re ipse 39. capite Apologetici disseruit. Neque uero hæc affero, quasi aut usum damnem templorû, quem longe optimum duco, aut illorum opinionem sequar, qui somniant ecclesiam non posse consistere nisi & persecutio consistat & sæuiat. Sed magis ut historie sua fides illæsa seruetur, quam pleriq; adulandi magis quàm ueri prodendi studio aut fucant, aut interuertunt. Cuperem autem sacrorum antistites, memoria tantarum rerum humiliari, non efferrî; & simul admoneri officij, ut & gregem pascere Christi sanguine redemptum, & doctrinam quam sic retinuerunt apostoli, ut sanguine etiam fuso obsignarêt, tam æstimarêt magno, quàm magnus ille est, qui eius ædificauit auctor.

AEOLIS, TROAS.

A Phocæa marittima urbe Aeolidis inuinit, Ionia digressus sumitur. Prima eius ciuitas Elea, dein Pitana Arcesilæ Academici patria, clarissima Aeolica

Aeolicarum, iuxta flumen Caistrus è Mysia ueniens,
 Pitana inter & Eleam Aegeum ingreditur. Pompo-
 nius primo libro Acoliam ante, Mysiam dictã fuisse
 ait, & Troada connumerat. Erunt igitur fines Aeoli-
 dis, ab occasu Hellepontus & Aegeum mare, contra
 Lesbon insulam, ab Austro Ionia ante dicta, à Septen-
 trione Phrygia. Oppidorum celebrium, præcipuum
 est, Adramyttium, cuius Conuentus quondam, Adra- Adramyt-
tium.
 myttenus dictus. Et Adramyttina illa nauis in Lucae
 Actis cap. 27. cui primum uinctus Apostolus à Iulio
 Centurione Romam nauigaturo, impositus fuit. Inde
 Antandrum, Scepsis, & in littorum flexu posita As-
 sus, Aetolorum colonia, & aliquando Apollonia di-
 cta, cuius Lucas Act. 20. ad hunc modũ meminit: Nos
 autem cõscensa nauis soluimus Asson, inde excepturi Assos.
 Paulum, sic enim ordinauerat ipse, per terram iter fa-
 cturus & c. Haud procul Asso, promõtorium Lectum
 attollitur Aeolin & Troada distermians, Plinio. In-
 de Troas oppidum, colonia Romana, & apostoli etiã Troas.
 etate Alexandria dictum, proximum Helleponto &
 Tenedo insulae in ipsis Helleponti faucibus iacenti,
 atque hinc Lecto, illinc Sigeo promontorio septa:
 Eius Lucas meminit Actorũ. 16. Cum autem pertran-
 sissent Mysiam, descenderunt Troadem. Et iterum:
 Cum soluissemus, inquit, à Troade, recto cursu ue-
 nimus Samothracem & c. Quanquam prior locus de

regione accipi potest in quam è Mysia Paulus descen-
 derit. Est enim Troas & urbis nomen iam dictæ &
 regiunculæ cui Phrygia superfunditur. Commodissima
 autem est è Troadis portu in Thraciam & Macedo-
 niam nauigatio. Meminit eius urbis & ipse Paulus se-
 cunda ad Timotheum 4. cum ait: Penulam quam reli-
 liqui Troade apud Carpum, cū uenies apporta &c.
 Hæc est Troas, ad quam Apostolus postremo peragra-
 ta Græcia & Macedonia appulit, septem diebus in ea
 moratus, Act. 20. Qua & panem noctu facta con-
 gregatione, cum fratribus fregit, & degustauit, diu
 collocutus, sermoneq; usque ad diluculum protracto.
 Quem locum plerique suæ opinionii accommodantes,
 Panem fregisse tantum, hoc est, alteram Eucharistiæ
 partem distribuisse Apostolum contendunt. Non ui-
 dentes Eucharistiæ seu Cœnæ dominicæ celebratio-
 nem, in scriptura, panis fractione significari. Quod
 hoc tamen uel uno loco Apostoli clarissime conuin-
 citur. Iam enim Corinthi fuerat Paulus, & epistolam
 suam ad Corinthios priorem iam antea ex Epheso mi-
 serat, in qua eum se usum ecclesiæ illi de Cœna domi-
 nica tradidisse testatur, quem non ipse cōsilio aliquo
 instituisset, sed quem accepisset à domino. Nimirum,
 ut congregati de pane ederēt & biberent de poculo,
 hoc modo Christi mortem qua essent redempti, annun-
 ciaturi, donec ille olim è cœlestibus mundum iudica-
 turus

turus rediret. Putandum ne igitur aliter Paulū Troa-
 de mysteria Cœnæ peregisse quàm peregit Corinthiis
 aut diuersum Troianis tradidisse ab illo, quod tanta
 cum asseueratione se à domino accepisse affirmat?
 Præcipue quod 1. Corinth. 10. Corinthios ab idolorū
 cultu & communione. dehortatus mysteriorum eos
 Eucharistiæ ita admonet, ut euidenter pateat, Aposto-
 lum sacramenti illius institutione non corporis mo-
 do dati, sed & fusi pro nobis sanguinis memoriã Ec-
 clesijs proponere solitū fuisse, quo certius redēptio-
 nis suæ uelut tesseram quandam reciperet, & in ani-
 mum reuocaret, ita nos in corpus unum compactos
 per fidem, ut merito nullius aliū membra esse posse-
 mus quàm eius, cuius caput Christus est. Non autem
 corporis gentium cuius caput demon est. Inde hæc il-
 lius uerba sunt: Poculum benedictionis cui benedici-
 mus, nōne communicatio sanguinis Christi est? Pa-
 nis quem frangimus, nōne communicatio corporis
 Christi est? quoniam unus panis, unum corpus mul-
 ti sumus. Ergo si unum corpus, horum membra non
 erimus qui extra hoc corpus sunt. Illi autem corpori,
 Paulo teste, & corporis & sanguinis, panis & calicis
 communicatio attribuitur. Video quidem doctos ui-
 ros hodie de partibus seorsum exhibendis uehemēter
 digladiari, & usum eius rei ueterem fuisse audio qui
 dem asseri, tamen nō nisi recentē, & , ni fallor, à ter-

tio quartò ue sæculo citra, introductum inuenio, cum constet interim plus nongentis annis non Orientalem modo (quæ usum eum nunquam intermisit) sed Occidentalem etiam Ecclesiam, integro sacramento, ut est à Christo institutum, sine discrimine uti fuisse solitam. Nam & CAROLI magni ætas hūc morem tenuit. Et testantur acta synodorum quarundam à morte Caroli Germanicarum, quibus & Romani presbyteri interfuerunt, indiuisam eo tempore Eucharistiæ communionem fuisse, neque ullum, quod sciam, ueterum aut mediæ ætatis interpretum uidisse me recordor (qui tamen nonnullos uidi) qui diuidæ Eucharistiæ ullam rationem præscripserit. Quod fieri tamen non potuisset si ea de re quicquam fuisset illis sæculis ab Ecclesia definitum. Accedit his quod tot ueterum & recentiorum constitutionū & decretorum compilator Gratianus in suis illis Canonū Pandectis, nusquam ullius partis sacræ cœnæ, seorsim Laicis datæ, ac nemoris quidem illius in totum sæculi usque meminit, sed ubique unius sacramenti, duobus signis instituti mentionem facit. Idem & apud Lombardū uidere est æqualem Gratiani, qui lib. sentent. 4. multis distinctionibus de sacramento Eucharistiæ curiose omnia excutiens, nusquam cœnam diuidit, nec aliud Laicis, aliud sacerdotibus quod sumant præscribit. Sed simpliciter duplicem manducationem facit corporis &

sanguinis Christi, uidelicet spiritualem & sacramen-
 talem. Et in sacramentali quidem perpetuo panem &
 calicem, siue, quod idem est, corpus & sanguinē com-
 plectitur. Floruerunt hi duo uiri sub Imperatore Fri-
 dericho primo, clarissimo Sueuici sanguinis duce, an-
 nis abhinc trecentis sexaginta, ex quo primum tem-
 pore Ius scriptum, quod Canonicū uocant, & Theo-
 logia quæ Scholastica dicitur, in orbem Christianum
 emerferunt. Nec me latet quid Gerson in synodo Con-
 stantiensi senserit, & quid libri eius de hac re scripti
 præferant, sed fateor ingenue, me non uidere, quibus
 aut scripturæ aut idoneorum interpretum diu taxat
 eorum qui ante Lombardum uixerunt, locis testimo-
 nijs ue defendi possit, quod ille uir alioqui nec indo-
 ctus nec impius tanta securitate asseruit. Nec uacat
 in præsentia hanc rem ad plenum excutere, & si ua-
 caret, tamen operæ precium non esset, cum nuper hæc
 materia abunde à disertissimis uiris locupletissime di-
 sputata sit. Illud constat arbitrante Basiliense synodo,
 non expectata Gersonis opinione, Eucharistiæ usum
 sub utraque (ut uocant) specie, Boiohemis ut pium
 & sacræ scripturæ accommodum, fuisse traditum. Ac
 ne quis suspicari posset ex necessitate permissum eis
 quod alijs nō liceret, cōceptis etiā uerbis res acta est,
 uidelicet quod authoritate domini nostri Iesu Christi
 & Ecclesiæ ueræ sp̄sæ suæ hoc modo sumpta Eucha-

ristia Bohemis sit licita, & digne sumentibus utilis ac salutaris. Sed hæc nunc omittimus ad Troadem reuertentes, supra quam remotius à mari Gargara fuerit, ab Asijs conditum oppidum, & mons Ida, iuxtaq; illium illud Troiani belli memoria celeberrimū. Fuit & Gergythos à quo Gergythiæ Sibyllæ nomen est, in Marpeſſo uico nō longe à Gergytho nata. Quamquam apud Lactantium Marineſſo habuere uiciata exemplaria, quod ab Hermolao est annotatum. Hinc iacet Hellespontus & tractus reliquus in Bithyniam uergens, quem mox paulò in Phrygia referemus.

LYDIA, QVÆ ET MOEONIA.

Mediterranea est Lydia regio, ab austro Mæandrum aliquousque, dein Cariam, ab ortu Phrygiam Galaticis gentibus confinem, à Septentrione Mysiam, ab occasu Ioniam & Aeoliam attingēs, Plinio. Cultissima hæc Asiæ portio fuit, & Herodoto in primis memorata propter Cræsi regnum, qui ab Haly Paphlagoniæ flumio, usque ad Propontida & Aegeum mare, quicquid intra Taurum est, tenuit, tanta prosperitate & affluentia rerum, ut de summa sibi felicitate persuadere fuerit ausus. Et Soloni sapienti etiam succensuerit quod beatum eum, nisi cognito exitu, fateri nollet. Verum à Cyro Persarum rege captus & pyræ impositus qua cremaretur,

tur, uera dixisse Solonem fassus est. Vnde illud Ouidianum sumptum ex Herodoto:

Sed scilicet ultima semper

Expectanda dies homini est, diciq; beatus

Ante obitum nemo, supremaq; funera debet.

Victore igitur Cyro illo qui & Iudæos Babylone in

Palæstinam regredi passus est, ad Persas Lydorū re-

gū deuenit, cum annos circiter ducētos quinquagin-

ta durasset. M. T. Cicero in oratione pro Pompeio,

de hac maxime Asiæ parte intellexisse uidetur, quum

inquit: Asia tam optima est & fertilis, ut & ubertate

agrorum, & uarietate fructuum, & magnitudine pa-

stionum, & multitudine earum rerum quæ exportan-

tur facile omnibus terris antecellat. Inde luxus ille

Asiaticus memoratus scriptoribus, quem Romani ut

admisserunt perinde atque suauis & blandiente Syre-

num cantu, obsopiti euersiq; sunt, & urbs illa gentiū

domina, quam & domestica & militaris uirtus eue-

xerat, Asiaticis opibus delibuta, repente mutatis mo-

ribus, uitijsq; admissis seipsam oppressit. Caput Ly-

diæ quondam fuisse Sardes, antea Hydæ dictæ, ad Cai-

strum amnem, haud ita procul Tmolo monte. Quas,

quia Cræsi regia erat, cinctas obsidione & expu-

gnatas fuisse à Cyro, libro primo scripsit Herodotus.

Romani & conuentum Sardibus tribuerunt, qui Sar-

dianus dictus est, Plinio. Magnam uero urbē & cele-

brem fuisse Strabo indicat. Hæ sunt Sardes quarum ecclesiam inter septem illas Asiæ præcipuas Ioannes Apocalyp. 2. cõsult. Meminit & Hieronymus Methodij Sardensis episcopi, ut qui amœno & declamatorio ingenio fuerit. Proxime Sardeis, Catacecaumena regio multorum millium spacio diffunditur, solo cinericio & exusto simili, cui præter uitem nulla arbor colitur. Strabo uinum eius adeò nobile esse tradit, ut nulli cedat. Sũt sanè passim in Asia rupes atræ, & similitudinæ adustis, inter quas & meatus montium & cauernæ extãt, adeò uenenato spiritu, ut si certi generis animalia adhibeas repente moriantur: subtus eo modo tepores alente natura. Est & Philadelphia Lydorum urbs clarissima, quam proxime tempora Pauli terræ motus afflixit, commune Asiæ malũ. Cuius non obscuræ causse sunt, quemadmodũ & adustionum, quarũ præcipui ex nostris Seneca, Plinius, & Albertus meminerunt. Notior autẽ Philadelphena Ecclesia quàm & referre sit opus. A Philadelphia uersus occasum æstiuum, Thyatira iacẽt. Hermi annis ripis imposita, à plerisq; autẽ Phrygiæ attributa, quæ & Semiramis aliquando & Pelopia dicta est. Hinc Lydia illa fuit purpuraria, liberalitate in Paulum & suos, nota, Actorum 16. Strabo ultimam eam Mysorum facit, sedemq; fuisse ait Macedonum, qui Mysomacedones de Gentium coitu appellati sunt. Nota est ex Plinio

Plinio Thyatirena iurisditio Romanorum, longe no-
 tior ecclesia Thyatirena Christianorū inter septem
 Ecclesias Ioāni numerata, quarum supra meminimus.
 Pactolum amnem celeberrimū Tmolus fundit, Chry-
 sorhoam aliquando dictum Græcis, quod aurū uehe-
 ret. iuxta quem sita Magnesia ad Sipylum cognomi-
 nata, cuius etiam regio Magnesia dicta est. Sipylus
 quondam & Tantalus claræ, sed absorptæ terræmo-
 tibus, ut auctor est libro secundo Plinius. Ionum am-
 nes, Caistrus & Hermus suam originem Lydiæ debēt,
 nec ingrati in parentem rigant terras & foecundant,
 sicut & Pactolus, quem tamen Strabo ait sua ætate
 aurū ferre desijisse, antea tot sæculis hoc solo nomine
 celebratum. Vt iam constet nec annibus id munus du-
 rare semper, sicut nec mōtibus, ex quorum tamen fo-
 dimis ingens prouētus Asiaticis regibus fuit, auctis ui-
 delicet in immensum opibus ceu lib. 14. innuit Strabo.
 Cui uero ualde mirū sit, destitui auri uenis amnes &
 montes? qui cogitat hoc quoque efficere naturam, ut
 in totum & montes subsidant, & amnium cursus in-
 tercidant. Siquidē aliquot Phrygiæ fluminū, quæ Ho-
 merus celebravit, nulla amplius uestigia cerni, C. Plin-
 ius prodidit. Mons Tmolus omniū Asiæ clarissimus,
 ueteribus accolis etiam Mysos, qui colerent, admisit,
 unde Mysotmolitæ postea dicti accolæ, quorum pars
 fuere Philadelpheni, & trans Hermū summoti Thya-
 tireni.

SVnt Authores, inquit Plinius, trāsisse ex Europa
 Mysos, Phrygas, & Thynos, à quibus appellen-
 tur Mysi, Phryges & Bithyni: unde mox terris
 data nomina fuerint Mysiæ, Phrygiæ, Bithyniæ. De
 Mysis & Phrygibus simul, de Bithynis seorsum dice-
 mus. Sunt enim Mysorum cum Phrygibus serè cōfusi
 apud authores, limites, tametsi aliquò tenus etiam di-
 scernuntur. Duplicem enim Phrygiam faciunt, maio-
 rem inter Galatiã & Lydiam longo flexu incedentē,
 donec ad Pāphiliōs, Lycios et Cares peringat, cuius
 urbes præcipuæ Ancyra, Synnada, Apamia, Hiera-
 polis, Cybira. Minorem Troadi superiectam, & ad
 Galatas usque ingredientem, ab Austro Mysia maio-
 re, à Borea Bithynia finitam. Rursum & Mysiam bi-
 partiuntur, Minorem à Bithyniæ finibus in Propontida
 flexam citra Prusam quæ iuxta Olympum est, in
 qua mons ipse sit Olympus, & maritime urbes, Zya-
 zicum, Parium, Lampfacum, Straboni, Plinio, Ptole-
 meo. Maiorem ab Austro supra sinum Adramyëū,
 in qua Scepsis regio & Palescepsis, iuxta Antandriū
 littoralem urbem, contineantur. Teutraniam quoque
 regiunculam, cuius urbs Pergamus est, in Mysia sta-
 tuerunt. Hellespōto interim Abydum & Dardanum
 tribuētēs. Verū has partes Phrygiæ nomen nō confun-
 dit modo, sed etiam amplectitur. Ordinem igitur ab
 Hellespōto, & inde ad ortum meridiemq; insigniora
 duntaxat

duntaxat loca indicaturi, flectemus. Infra Sigæum promontorium à Troade iam nunc memorata Abydos iacet, contra Seston Europæ oppidum, ut Martianus libro sexto: Hic, inquit, duæ ciuitates, quarum una Seston Europæ, altera Abydos Asiæ. Vtranzq; notã fecere literæ Leandri fato. Inde contra Callipolim Europæ, sita uetus urbs Lampsacus, memorabilis conuentu contra Eudoxium & Accatium Arriane factionis principes, habito, quanquam nullo successu, propter Valentem Cæs. qui Arrianos tuebatur, & rescisis synodalibus actis, orthodoxos dãnabat exilio, ceu in Valentiniano Paulus diaconus scripsit. Huius urbis ciuis fuit Anaximenes orator, præceptor Alexandri, ille qui Lampsacum periclitantem uaserrimo responso, seruauit. Alexander enim excidium Lampsacensis interminatus, ut uidit Anaximenem legatione ad se missum, primum præceptorem, dein & eloquentia suspectum, sancte iurauit, nihil se facturum quod peteret. Tum Anaximenes: Rogo te, inquit, Alexander ut Lampsacum diripias. Authore libro septimo Valerio. A Lampsaco, Parium est marmore quondam nobile, & proximum iam Bithyniæ Zyzicum à Mileijs conditum, cuius episcopus Eunonius ille fuit hereticus, qui per omnia dissimilem patri filium esse affirmabat, & factum creatumq; assererat: quo nomine demum urbe pulsus in Cappadocia exulauit. Inde

est Rindacus annis, ante Lycus dictus, uoce multis
 annibus cōmuni, quam tamen impositā esse à caussa
 constet, quod aut impetu undarum, aut auctu, ripas
 infestent & mordeant, aut (ut Rhenus roster assolet)
 frequenter mutent alucum. Græcis enim λύκος & lu-
 pus dicitur, animal natura uorax, unde & piscem no-
 xie uoracitatis lupum dicimus, cuius frequens apud
 Pliniū mentio. A Rindaco finis est Mysia, & Bithy-
 niae initiū, Plinio. Altera Mysia quæ adiacet Aegeo,
 Scepsin habet celeberrimā quondam ciuitatem, à qua
 Scepsij, & Pergamum Attali regiā, qui regnā Pop-
 Romano testamento reliquit. Pergamus Sileno fluuius
 funditur, alluitur autem Cécio quem mons Pindasus
 ædit, Plinio. Eius fuit Pergamena iurisdictio, de qua
 idem Plinius, & Pergamena ecclesia, de qua est apud
 Ioannē. Sed & charta Pergamena, quæ hodieq; à lo-
 co eo ubi inuēta est nomen retinet. Strabo decimoter-
 tio libro, Pergamū describens palam innuit inter cla-
 rissimas eam Asiæ ciuitates habitam, sed tum maxime
 potentem fuisse, quum in Asia rerum Attalus supra
 memoratus potiretur. Habuit & bibliothecam cum
 Alexandrina certantem, & Galenum nobis medicū
 genuit sub Traiano Romæ ob artis præstantiā sum-
 mo in honore habitum. Intus Ancyna iacet, & Synna-
 nada, cuius Synnadensis Conuentus olim, & Synna-
 dici marmoris celebritas, & nostris Parœcia Synna-
 densis

densis dicta, nobili episcopatu. Nec prætereundum, hoc maxime tractu ubi Synnada est Phrygiã aliquando Pacatianam cognominatam fuisse, usque ad Cariæ confinia, ubi & Carophryges dicti coitu gentium, ut Gallogræci in Galatia, & Syrocilices ad montem Amanum. Ultra Synnadam in Austrum, Philomeliæ mons est, montanis appositum, quæ gentem Galaticam & Pisidas à Phrygibus determinant, meminit oppidi Ptolemæus & Strabo, cuius incolæ Philomelienses dicti Plinio. Inde Pelta est, dein iuxta Mæãdri ortum, quondam Cilenæ. Vetustissimi reges Pacatianæ Phrygiæ, memorantur, Gordius, Mydas, Marsias. Hinc in Cariam immittens Phrygia, haud longè Laodicea, Hierapolim ambit clarissimã urbem, impositam anni Lyco, iuxta quam & Colossæ iacent, itidem in Phrygia Colossæ, cense, Plinio: unde Colossenses dicti, Pauli epistola celebres, qua & Iudaismo fiduciam, & Paganismo supercilium detraxit. Vtrinque enim Euangelicæ doctrinæ puritas, subinde alijs atque alijs persuasionibus uiciata, laborabat. Erant ex ethnicis docti uiri ad Christum conuersi, qui arrepta ministerij functione, cum eloquẽtia ualerent, philosophiæ itidem dogmata in sincera, de Deo, de astris, de fato, de uirtute, de rationis præcellẽtia & subtilitate, ex porticu fortassis aut Academia petita, ingerebant. Quippe in illis descendis erant educati, & fides pro modulo data con-

ceptam à teneris persuasionem nondum elimauerat. Neophyti igitur è cisternis hauriebant, sed quod purissimis sanæ doctrinæ fontibus suffunderent. Contra, qui ex circumcisione crediderunt, fauebant legi, pariter à teneris imbibitæ, nec desinebant ceu iussam à Deo, & ad salutem attinentem simplicium animis inculcare. Proinde Apostolus certo sciens, nec in ratione hominis aut uirtute, neque in Lege & eius iustitia quicquam esse quod ad salutem faciat, sed plenitudinem iustitiæ esse in Christo, per quem credentibus donata sit redemptio, Colossarum ecclesiam admonet, ut neque his, neque illis aurem præbeant, palam testatus tam philosophia quàm Lege, candorem Euangelij subuertit. Sed in Christo fixas radices teneant, quem admodum essent illi ab Epaphra edocti. Vinam & doctrinam sic fuissimus secuti, ut, Paulo inhortante, nec Iudeos audissemus operum fabricatores, nec Ethnicos admissemus argutiarum magistros. Hoc uno enim præsidio declinare licuisset flagrantissimum istud bellum incendium, quod Euangelio etiamnum aduersum carnis iustitiam & prudentiam geritur. Atque hæc quidè de Colossis. Proxime Hierapolim Themisoniurbs est celebre oppidum, dehinc Mæandri ripis imposita urbs Apamea non Conuentu modo inter Asiaticos præcipuo quondam, sed & Christi professione celeberrima.

berrima, et prius Celenæ dicta, unde & Celenios mon-
 tes à Ptolemæo dictos uideri queat, in quibus Mæan-
 der oritur. De Celenis Liuius libro 8. belli Macedoni-
 ci, Celenæ, inquit, urbs caput quondam Phrygiæ fuit.
 Migratū inde haud procul ueteribus Celenis, nouæq;
 urbi Apameæ nomen inditum ab Apamea sorore Se-
 leuci regis, & Marsyas annis haud procul à Mæadri
 fontibus oriens, in Mæandrum cadit. Famaq; ita tenet
 haud procul Marsyam cum Apolline tiliarum cantu
 certasse. Mæander ex arce summa Celenarum ortus,
 media urbe discurrens per Caras primum, dein Ionas
 in sinum maris egreditur, quod inter Prienen & Mi-
 letū est. Haftenus Liuius. Curtius tertio libro nō Mæ-
 andrum sed Marsyam fluuium intermeare Apameam
 dixit, eundē & Lycum nominans. Plinius certe quin-
 to libro tribus annibus in Mæandrum exeūtibus cir-
 cūfundi Apameā scribit, uidelicet Marsya, Obrima,
 Orga. Est & in Syria Apamea sicut & Hierapolis,
 quarum nihil minus frequētes quondam ecclesiæ fue-
 re. Quanquam Hierapolim Phrygiarum urbium ma-
 xima, alij in Caria, nō nulli in Lydia, tertij in Lycao-
 nia Phrygiæ statuere, manifesta uariationis caussa,
 quod in horum tractuum consinijs iacere ipsam con-
 stet. Præterea quod lib. 13. Strabo docet, Phrygiæ &
 Carie, sed & Mysiæ loca difficulter inter se discerni
 queant, ob mutatas gentium sedes, ut ante quoque di-

etum est. Hæc est Hierapolis quæ Philippum apostolum, cum filiabus Syria digressum excepit, aluit, condidit. De qua re Polycrates Ephesi episcopus epistola quadã ad Victorem urbis Romæ testatus est. Cui uacat eius partem in Hieronymi catalogo, ubi de Polycrate mentio est, legat. Memoratur & Papias præsul Hierapolitanus eidem Hieronymo. Eius fertur dogma fuisse Mille annorũ, quibus Dominus cũ sanctis post resurrectionẽ esset in carne regnaturus, quod postea Apollinarius, Irenæus, Tertullianus, Victorinus & Lactãtius sunt sequuti. Obiter monẽdus Lector, aliã esse Hieropolim in Asia, ab hac nostra Hierapoli, & ab illa Hieropolitanos, ab hac Hierapolitanos dici. Sita autem est Hieropolis in Aeolide, haud procul Thyatiris, quam Ptolemæus Hierocæsaream uocat, ut annotauit Hermolaus. Ad Hieropolim Phrygiam aquas esse calidas refert Strabo, quæ ipso profusio, lapidescant, & in toffum indurentur, quales hodie & in Carpathijs Sarmatiæ conuallibus monstrãtur. Præterea & specus extare, halitu noxio, quos uidisse se idem author & passerres immisisse ait, illico exanimatos uenenoso spiritu, qui tamen hominem minus infestet. Plinius libro 2. solis sacerdotibus eum halitum innoxium existimat, & fortassis ita gētibus eius agritum fuit ob Numinis reuerentiã persuasum. Est enim cognatum religioni uitium, ut fabulosis interdum

et commenticijs rebus admirationem sui ambiat.

BITHYNIA.

Bithyniam longe optimam et splendidissimam
provinciam, à Nicomede illo qui Iulium Cæsa-
rem educavit, Populo Romano testamento reli-
ctâ, duo maria alluunt, ab Occasu Propontis, à Septen-
trione Euxinus potus. Quâ introrsum abit, ab Austro
Mysia et Phrygia, ab ortu Galatia et Paphlagonia
finiunt. Porro uariare scriptores in Bithynico limite
orientali, maxime marittimo, supra in Paphlagonia
ostendimus. Turcæ eam regionem hodie Natoliam uo-
cât. Ex oppidis insigniorum feruntur, Prusa ad Olympum
dicta, et alia quæ ad Hippum cognominatur. Porro
Hippus amnis est Ptolemæo, Plinio uero mons. Olym-
picam illam conditam ab Hannibale libro 12. Strabo
trahit, quum post deuictum à Romanis Antiochum
Prusias eum rex hospitio excepisset. Tumulus eius Plinij
etate eo loco monstratus est, quo antea Lybissa ste-
terat. Ceterum in ora Propontidis Apamia est colonia:
et præcipue inter Bithynicas clara Nicomedia, in si-
nu qui ab Astaco urbe Astacenus cognominatus est,
posita. Habuit hæc episcopum Eusebium doctum ui-
rum, sed Arrij dogmate suspectum, illum scilicet à quo
Iulianus Bizantijs natus à teneris est in fide nostra
institutus, postea seductus à Lybanio, qui animum eius
falsa deorum persuasionem dementauerat. Gloriosior

Eusebio Authimius fuit uir magnus, qui cum doctrina pietatem coniunxerat, capite plexum præsente Diocletiano, & Martyrem factum uetus historia asserit, Martyres autem Græcis ecclesijs, hoc est, testes dicebantur, qui (ut Ammianus ait) ad negandum Christum & sinendam religionem compulsi, pœnas cruciatuq; pertulissent, ad gloriosam mortem intemerata fide progressi. Profecto maius ulli rei testimonium præstari nequit, quàm quod cum mortis optione coniungitur. Nicomediæ Lactantius rhetoricam professus, mox discipulorum penuria ob Græcam uidelicet ciuitatem, sub Constantino ad scribendum se contulit. Sed dolendum tamen tot præclara uolumina eius intercidisse, quorum ordine Hieronymus meminit. Non minus clara Chalcedon est cõtra Constantinopolim sita clarissimo hodie Emporio, & Galata dicta accolis, à Bizantio, interflua Bosphori parte, septem stadiorum spacio diuisa. Celebris est nostris ob synodum Chalcedonensem, quæ inter præcipuas numeratur. Quanquam haud raro in ea urbe per Arrianorum dissidia cõgressum, consultatum, & disceptatum est. Nec tacenda hoc loco Mareis Chalcedonen. episcopi laus, qui quum grauate senio, uisu & corpusculo adeò languido esset, ut manu præeuntis regeretur, die autem quadam obambulans, Iulianum iam idolis sacrificantem, obuiam habuisset, palam & in faciem,

ut

ut impium & apostatam reprehendit. Contra uero Iuliano cæcitatem ei acerbe opprobianti, ut quam ne Deus quidem illius Gallilæus sanare posset, liberrime respondit se Deo suo gratias agere de cæcitate qua principem tam impium intueri sibi esset negatum: meminit facti libro undecimo Eutropius. Nūc ad alia pergendum. Cios extra Bosphorum in Euxino sita, quæ & Prusias aliquando dicta est, diuersa à Tio Paphlagonum seu Mariandinorū eodem littore, Prusam autem ad Hippium, Bursam inuersis & mutatis literis posteriores uocarunt, Turcis etiam celebrem. Postquam in ortum Iuliopolis dicta, & item Heraclæa iacent, notæ urbes. Contra in Propontidis ora, Pythia, postea Sotriopolis dicta ob thermas medicæ salubritatis, in quibus lauans Imperator Constantinus uenenum pro pharmaco inscius hausit. Inde Nicomediam uectus, proxime urbem in publica uilla ab Eusebio Nicomediensi, extrema primū senecta baptizatus ex humanis excessit. Intus iuxta Ascanium lacum Nicea spectatur, fertilissimo agro clausa, & mater urbium Bithyniæ dicta. Conditam ab Antigono Macedone & Antigoniam uocatam, deinde à Lysimacho de uxoris nomine Niceam dictam, Strabo est author. Ambitus urbis stadiorū sedecim fuit, forma moenium quadrata, nec pluribus quatuor portis, uicisq; adeo relictis ut ex lapide mediæ urbis quatuor illæ, quaquæ

uersum portæ cerni potuerint. Nemo ignorat syno-
 dum Nicenam hac urbe, imperante Constantino cele-
 bratam anno à nato CHRISTO tricentesimo uis-
 cesimoquarto, primâ uidelicet ab eo Conuentu quem
 Apostoli Hierosolymis egerant, atque ideo non tam
 uetustate quàm sanctitate multorum qui interfuerūt,
 sacrosanctâ. Quanquam illi posterior ætas adeò non
 detulit, quin rescindere pluscula & nouis constitu-
 tionibus abolere fuerit ausa. Fatalis, opinor, hæc con-
 cilliorum sors est, ut prioribus subinde posteriora, aut
 infertiant aliquid, aut detrahant, nõ harum modo re-
 rum quas pro suo iure uariant Ecclesiæ, sed illarum
 quoque quæ uidebantur Canonica scriptura diserte
 tradita. Nec finis eius erit incommodi, neq; ullus un-
 quam synodorum successus admodum felix, nisi des-
 mum inter ecclesias cõueniat, Nihil aut recipiendum
 aut definiendum, quod non euentibus scripturarum
 oraculis nititur, longe minus statuendũ quod illis est
 aduersum. Hæc enim, nisi fallor, sola ratio, & mole-
 stiam leuare conciliorũ, & publicæ ecclesiarum con-
 cordiæ ac tranquillitati succurrere posset. Meminisse
 uero oportet, & in Thracia Nicæã fuisse, Bithynicæ
 cognominem, cuius alicubi Socrates Bizantinus me-
 minit. Nicææ Bithynicæ, patrum memoria, episcopus
 fuit Bessarion, homo natione Græcus, quem ob excel-
 lentem eruditionem, & utriusque linguæ facundiam,
 Euge-

Eugenius IIII. tempore synodi Basiliensis in ordinem Cardinalium asciuit, uirum liberalissimum, & cuius domus Romæ instar Academiæ fuit studiosis omnibus patens. Id hoc libētius retuli, ut ostenderem tantillo tempore exacto etiamnum Romæ fuisse, primarios presbyterorum, qui Græcis atque adeo Asiaticis ecclesijs præessent, haud quidē Titulo tenus, sed re ipsa tales, & doctrina, grauitate & eruditione, uel maximis ecclesijs per Græciā digni. Amniū Bithyniæ primæ claritatis Sangaris est, qui & Sangarius dicitur, Liuius, Marcellinus, cæteris. Dein Rhindacus ex Mysio mōte, qui idem & Olympus dicitur, delapsus, uetus Mysiæ Bithyniæq; ad Propontida terminus. Plinius plures memorat, sed incelebriores, quorum Lycus Heracleam præfluit, Billæus Tium, supra nobis ex Pomponio, Paphlagoniæ attributum, cui & Parthenium assignat Plinius. Ptolemæus, Bithyniæ tribuit.

INSULAE MEDITERRANÆ

nei præcipuæ.

Reliquum est, ut absoluta partiū orbis continente, nunc & de insulis dicamus. Harū plurimas & frequēter habitatas, mare habet quod Mediterraneum dicimus. Maximas autem Oceanus. Nos ordine obseruato prius de his quæ sunt in Mediterraneo, mox & de illis quas Oceanus ambit, dicemus. Statemur autem initium à Mæotide, in qua cum ut in

lacu multis locis uadoso, plusculæ sint, tamen non habent cur memorentur, nisi indicare Alopeciam libet non longe à Tanais ostijs remotam, Straboni, Ptolemaeo, atq; item Plinio memoratam. In Euxino aliquot contra Europæ atque Asiæ littora iacēt, à Plinio rediditæ quinti libri sine, quarum præcipue, Peuce, Danubij ostijs obiecta, & contra Bosphorum Thracium sitæ Cyaneæ. In Propontide Proconnesus tantū habitatur, ut libro secūdo tradit Pomponius. Aegeum pelagus, reliquumq; mare quod inter Occiduanam oram Asiæ, Macedonicumq; Thessalicum, Atticum, & Peloponnense littus interiacet alicubi, & Myrtoum & Icarium et Creticū & Carpathiū mare cognominatū ante alia insulosum est. Helleponto autem proxima Tenedos, dein contra Athon Macedonia montē Lemnos iacet, inter quam & oram Thraciæ quæ Nesso & Hebro annibus clauditur, minor quidem Lemnos, sed fama quondā celebrior, Samothrace, portuosissima ut ait Plinius, habēs ab ortu Imbrum insulam minime obscuram, ab occasu Thasum & ipsam nobilem & fertilem, Samos autē primum dicta, & Thracia cognominata uidetur, ad eius Sami quæ Asiæ obiacet, differentiam. Vnde Maro Aeneid. septimo dixerit, Threiciamq; Samon quæ nūc Samothracia fertur. Plinius author est in ea quondā Venerem, Phaëtonem & Poton celebribus sacris & sanctissimis cerimonijs coli

Samos
thrace.

eoli solitos, ut alijs quidem & insulis & urbibus di-
 versa numina pro Gentilium uanitate culta obserua-
 taq; legimus. Nobis hoc nomine sacratior est, quod
 Paulum Macedoniae adnauigantem excepit, ut Lucas
 Act. 20. Cū soluissemus, inquit, à Troade, recto cursu
 uenimus Samothracen, & postero die Neapolim &c.
 Erat enim in Continēte Macedoniae Neapolis, contra
 Thasum insulam in littore sita urbs, cuius supra memi-
 nimus. Ex aduerso & cōtra Aeoliæ oram Lesbos est,
 clarissima insularū quæ sunt ad occidentalem Asiæ fron-
 tem, quippe non fertilitate solum, quæ tamen ei Maca-
 ria cognomentum indidit, sed urbium etiam frequen-
 tia, & fama clarorum hominum enituit. Obiisse in ea
 urbes aliquot terræmotibus & maris haustu indicat
 Plinius. Memoratur ex reliquis Mitylene, Methym-
 na, & Erethus illa quæ Theophrastum genuit Aristo-
 telis discipulum, & in ludo successorem, uerecundis-
 sime ab ipso Aristotele designatum, Lesbij uidelicet
 uini cōmēdatione ut suauioris: cuius rei Gellius libro
 decimotertio pereleganter meminit. Lucas quoq; de
 Mitylene Act. 20. Cum autem uenissimus Asson, rece Mitylene.
 pro eo uenimus in Mitylenen, & inde nauigantes se-
 quenti die uenimus contra Chium, postridie uero ap-
 pulimus Samum, & cōmorati Trogillij, proximo die
 uenimus Miletum. Eo enim loco apostoli nauigatio-
 nem ex Asso, Miletum usque factam breui quidem sed

distinctissima narratione est cōplexus. Porro Lesbua
 licet proxima Assō sit, tanta tamen longitudine à Se-
 ptentrione in Austrum protenditur, ut octo urbibus
 Aeoliae maritimis respondeat. Ea causa factum, ut
 quoniam ad meridianam insulae partem Mitylene &
 Eressus iacent, hac quidem in occasum, illa in ortum
 exposita, temporis aliquid ei profectioi tribuendum
 fuerit, qua ex Assō ad Mitylene peruenit Paulus, ut
 obiter Lucae uerba ad Geographiae fidē explicemus.
 Nam & Chius, ut idem dixit, supra Lesbum est Ionie
 uicina, deinde Samos contra Cariae partem, mox Tro-
 gillion ex aduerso Mileti, postremo uicina iam Do-
 ricae peninsulae & ad finem Asiaticae frontis sita Cos,
 de qua idem Lucas 21. capite mentionem facit, innuens
 Paulum recta à Mileto Coum uenisse, inde Rhodam,
 dehinc Pataram, tandem in Cyprum. Nos summam
 Chios. eius nauigationis per partes exponemus. Chios igitur
 inter Samum & Lesbum ex aduerso maxime Ery-
 thriarum posita, ut ait Plinius, centum millium passu-
 um ambitu cōplectitur, eadem & Chia dicta, monsque
 in ea Pelleneus marmore olim quod Chium uocabant
 celebris. Sed & Chium uinum inter laudatissima, Ar-
 uisinum dictum Plinio capite septimo, libri 14. quam
 Strabo enim libro decimoquarto Aruisiam asperum
 & importuosum in Chio locum esse scribit trecentis
 torum

torum stadiorum spacio, qui uinum fert, Græcanico-
rum optimum. Nostri Maruasinum, & corruptius
etiam Malmasinum uocant, hodie ut Raphaël tradit
ex Creta allatū. Item Chia ficus saporis acuitate com-
mendata, de qua Martialis:

Chia, seni similis Baccho, quam seria misit,
Ipsa merum secum portat & ipsa salem.

Condiebatur enim seriolis, id est fictilibus, & in his
Romam aduehebatur, ut hodie ad nos ex Hispanijs
Gallijsq; è iunco textis calathis ferè importātur. Por-
rò Lucas non ad Chium appulisse Apostolum, sed con-
tra Chium uenisse ait, ut intelligamus aut ancoris ia-
ctis se in alto peregisse eam noctem, aut ad finitimam
aliquā Chio insulā uenisse, quæ in prospectu Chium
haberet. Non paucas enim proximas Chio insulas no-
minatim censet libro quinto Plinius. Refram & hoc
quod Aeneas pontifex in Chij mentione annotandum
duxit, Resinam Chij è Lentisco manare, quam pri-
mo libro Dioscorides, & libro duodecimo Plinius,
Mastichen seu Masticen uocant, adeò laudatam me-
dicis, ut nec Indica nec Arabica antecedit, neque quæ
è Græcia & Ponto aduehitur melior sit. Vulgo Ma-
stix dicitur liquor ille, cum *μασίχη* tamen Græcis
nominādi casu & exinde Plinio Mastiche dicatur. Sa-
mos Chio et fertilior & clarior est, sita inter Icariam Samos.
insulam quæ Icario mari nomen dedit, & oram Asiæ.

in qua Ephesus & Panionium iacent, Anthemusa ali
 quando dicta à floribus, et Parthenia, id est uirginea,
 Stephane, quoniam corollis texēdis accommoda sit.
 Flores enim Samiorū in prouerbiū abierūt, uoluptua
 riæ amcenitatis, & quia fertilissima est. Lac. itidem
 Gallinaceum ferre dicta est. Prædicatur & alumno
 Pythagora, qui ut libro 14. refert Strabo Polycratem
 tyrannum exosus discendi gratia ad Chaldaeos &
 Aegyptios abierit. Inde reuersus cum nihil mitius agi
 in patria uideret, in Italiam abnauigauit. Videri pote
 rat & uoluptate perditam deseruisse, nimirum ad di
 scendum natus. Et quod libro 8. Laertius tradit, à Po
 lycrate Pythagoram in Aegyptum abeuntem Amasi
 di regi per epistolam commendatum fuisse. Trogila
 lium parua insula, in sinum, quem Mela Basilicum uo
 cat, inclinat, cognominis autem promontorio Conti
 nentis iuxta Prienen urbem ut 14. lib. tradit Strabo.
 Plinius libro quinto pluratiuo numero Trogilias di
 xit eam insulam, & l. simplici, quod & Hermolaus
 Cous. probat. Lucas gemino protulit, nisi uiciati sint codi
 ces. Cous autem siue Cos contra Cariam & illi sinui
 obtenta in quo Halicarnassus fuit, nobilissima insula
 dicta Plinio, inter quam & Chion media Samos est,
 sicut inter Samon & Lesbon Chios, porro illis Coos
 nec fertilitate nec fama cedit ingeniorum. Siquidem
 & Hippocratem genuit principem Medicum Pytha
 goræ

goræ discipulum, & Apellem pictorem incompara-
 bilem, quem ad Perseum discipulum de sua arte Con-
 mentarios scripsisse, maximus operū eius præco Plin-
 ius scripsit. Proinde inter multas Asiæ laudes, hæc
 præcipua est, quod tot nobis excellentes rei Medicæ
 & scriptores & professores ædedit. Nam & Diosco-
 rides, cuius libri de herbarū usu & effectu, seu, ut ipse
 inscripsit, de medicinali materia extant, Cilix fuit ex
 Anazarbo cuius ante meminimus. Hippocrates autē
 Coos, Galenus ē Pergamo Mysiæ Asiaticæ, Theon
 phrastus ē Lesbos, qui plantarū historiam & causas
 multis libris tractavit. Pythagoras de quo mox dixi-
 mus, ē Samo, quem & ipsum post laboriosissimas pe-
 regrinationes de herbarum naturis scripsisse, author
 est Plinius. Sanē & Aesclepiades Asiaticus fuit ē Pru-
 sa Bithyniæ, Mithridatis ætate medicus clarissimus.
 Habuit & Coos Aesculapij templū uetustissimi medi-
 ci, qui artis fauore diuinos honores meruisse traditur.
 Notandum autem & Ceam insulam esse, sed in Euro-
 pe littore proxime Euboëam contra Sunium Atticæ
 promontorium sitam, Herasistrati medici & Simo-
 nidis poëtæ Melici patriam, de qua libro decimo Stra-
 bo: ut sint tres insulæ nominibus affines, Chius, à qua
 Chij, Cos seu Coos (utroq; enim modo dicitur) à qua
 Cei, & Cea à qua Cei dicuntur incolæ, ut & Cea ue-
 stes quas Cea insula mittebat. Inde & parœmie factus

locus est, Chius & Couis, de rebus uehementer simili-
 libus. De qua in Chiliadibus suis Erasmus. Discrimen
 illud iam dictarum insularum Hermolaus explicuit,
 spectatissime diligentiae uir, & qui Pliniane lectioni,
 propemodum desperatae non lucem modo primus, sed
 etiam uitam attulit, ut planè terris effodisse tantum
 thesaurū, & studiosis impertisse uideri, praedicariq;
 debeat. Haecenus de Asiae insulis occiduis, nunc ad Ae-
 ticam oram deflectemus. In ea praecipua insularum
 Euboëa iacet, Atticum & Boeoticum littus propemo-
 dum totum longitudine aequans, mare angustum in-
 terfluit, quod & Euripum habet, reciproco cursu na-
 tum. Inde etiam in inconstantes Adagio nato. Urbium
 eius clarissimae Chalcis, & Caristio quondam mar-
 more nobilitata Caristos. Recentiores Nigropontum
 uocarunt insulam hanc, inuasam, captamq; à Turcis
 imperante Friderycho tertio, Anno à nato Christo
 M. CCCCLXX. Ab ea meridiè uersus & ortū,
 illae iacent quae circum Delon, Cyclades: propius Cre-
 tam Asiamq; Sporades dicuntur, plerunque scripto-
 ribus ita confuse ut Sporadibus quae sunt Cycladum,
 rursum autem Cycladibus quae sunt Sporadum amua-
 merentur. Dictae autem Cyclades, quod circum insu-
 lam Delon, circuli forma sitae sunt, Sporades autem
 reliquae, quia sparsim & sine ordine iaceant. Plinius
 duodecimo capite quarti libri, Cyclades, inquit, &
 spo

Sporades ab Oriente, littoribus Icarijs Asiæ, ab Occidente Myrtois Atticæ, à Septentrione Aegeo mari, à Meridie Cretico & Carpathio mari incluse, ducentorum millium passuum in longitudinem & per ducenta millia in latitudinem iacent. Nota autem est Delos Apollinis & Dianæ fabulis, nec ritibus suis caruit de fabula nata superstitio: in ipsa enim Delo nec parere, nec sepelire fas erat, sicut nec canem alere, ut libro 4. Thucydides, & post eum Strabo decimo libro, prodidit. Proinde in Rhenea uicina insula mortuos Delij sepeliebāt. Id honoris, puto, Dianæ uirginè tribuebatur. Est & Paros illi uicina in qua Parium marmor, cādore spectatum. Et Ios Homeri sepulchro celebrata ueteribus. Præterea Telos insula diuersa à Delo, cuius nobile unguentum erat Telinum cognominatum, Dioscoridi libro primo. Conficiebatur potissimum scœnugræco, addito Calamo & Iunco, odoratis. Plinius 14. libro Telinum unguentum ut laudatissimum prædicat. Laudata est & Cilicia olim unguentis, præcipue Tarsos quæ Nardino præcelluit. Id ex Omphacino fiebat, additis, Costo, Amomo, Nardo, Myrrha, & ad excitandum odorem Balsamo. Porro Nardinum non modo uariabat propter uarias species eius, sed etiã rebus adulterabatur uim Nardi præferentibus. Est autem Nardus Indica quæ & laudatissima, est Syriaca, est Gallica, est Cretica, Plinio li-

bro 12. Indica & folia habet, & in spicas exurgit,
 quorum utriusq; eximius usus in unguentis erat. Spi-
 catum etiam dicebatur quod è spica esset confectum
 authore Galeno. Foliatum autem dicebant Nardi-
 num, non à Nardi folijs, sed à Malobathro, quod se-
 piuscule reliquæ materiæ in Nardino admiscebatur,
 Malobathrum autem, nil aliud quàm folium est odo-
 ratum, in Indiæ palustribus ad Lentis modum fluitas,
 nec ullis adherens radicibus, de quo multa apud Dio-
 scoridem doctus homo Marcellus Florentinus disse-
 ruit. Dignum autè cognitu, quod libro 13. Plinius tra-
 dit, uidelicet nouem herbarum species esse quæ Nar-
 dum imitentur & adulterent. Vnde intelligimus in
 tanta fraudis materia usum loquendi obtinuisse, ut pi-
 stica Nardus diceretur, quæ sincera & absque uicio
 esset, ἀπὸ τοῦ πιστικῆς à fide, & plane ἀσολῆ,
 hoc est, germana, ut ait Erasmus, & nulla arte uitia-
 ta. Proinde & Hermolaus libro Corollarij primo, ἡ
 σικλῶν, hoc est probam & fidelem exponit, & quæ
 adulterata non sit, sicut Marci 14., & Ioannis 12. ac-
 cipitur. Diuus Hieronymus super 26. cap. Matthæi pi-
 sticam plane, ueram & absq; dolo exposuit. Unguen-
 tum hoc, præterquam quod odoratissimum erat, atte-
 nuabat etiam, extergebat humores, dissipabat, calefa-
 ciebat, authore Dioscoride. Apud Plinium igitur pri-
 mo capite libri duodecimi, non Delos sed Telos legen-
 dum,

dum, quarti enim libri duodecimo capite Deli pariter
 & Teli mentione habita, nominatim Telon unguen-
 tis nobilem esse testatur. Iam & Pathmos inter Spo-
 rades censetur non magna insula & quæ circuitu tri-
 ginta millia passuum nō excedit. In qua Ioannem apo-
 stolum exulasse Tertullianus in libro de præscriptio-
 nibus hæreticorum affirmat. Damnauerat eum Domi-
 tianus, quo interfecto, quum acta eius Senatus rescin-
 disse, & Nerua Cocceius, pertinax à Hieronymo co-
 gnominatus, exilia illius, Edicto soluisse, incolumis
 apostolus suæ Asiæ est restitutus. *Supra Sporadas, Creta.*
 ta, Iouis magni medio iacet insula Ponto, ut dixit Ver-
 gilius. Hodie Candiam uocant, maior est quàm Cy-
 prius, minor autem quàm Sicilia & Sardinia, quibus
 solis in toto mediterraneo cedit, interim nobilitate
 & fertilitate par omnibus. Situs eius orientalis est
 quàm Peloponnesi, intèrque Atticam Græciæ &
 Cyrenaicam Africæ oram media iacet, haud amplius
 bidui ad alterutram nauigatione. Alluunt maria, ab
 Occasu Ionium, ab Ortu Carpathium, à Septètrione
 Aegeum, & ab ea uocatū Creticum, à Meridie Afri-
 canum. Forma eius oblonga, retortis lateribus, &
 inter æstiuum ortū occasumq; ita porrecta, ut altero
 fastigio in Boream, altero in Notum transversa reclin-
 net, angusta magis & lōgissima est ad Orientem, ubi
 contra Rhodum Sammonio promontorio extollitur,

ab occasu retusior in duo promontoria dispalescit,
 quorum austrinum contra Phycuntem Cyrenaica à
 Græcis κριδμέτων & dictum, quoniam frontem
 arietis exprimat: alterum obuersum Peloponneso Ci
 marus uocatur Straboni. Sūt & in lateribus promon
 toria, quorum Austrinum potissimum Phenice con
 tra Chorum & Africum, arctoum Zephyrium Spo
 radibus aduersum Ptolemæo. Plinius quarto libro nus
 quam latiorcm esse quinquaginta millibus passuum
 tradit, cum longa tamen ducentorū septuaginta mil
 lium sit, quæ summa ad calculum reducta large qua
 draginta milliaria Germanica æquat, nec multo mi
 nus apud Ptolemæum ex obseruata graduum longitu
 dine colligitur. Resfrendum id duxi quo similis uero
 fiat, quod magno consensu scriptorum traditur, cen
 tum eam urbibus aliquādo fuisse clarā, quarū circi
 ter quadraginta Plinij ætas nouit, enumeratæ ab ipso
 quarti libri duodecimo capite. Extāt hodieq; non pau
 cæ, quarum minimum decem suos præsules habent, ur
 be metropolitana maritima, quæ eo quo & insula no
 mine Candia dicitur, fortassis à candore deducto no
 mine, quandoquidem Strabone teste, eius insulæ mon
 tes occidui λεύκοι, hoc est albi seu candidi dicun
 tur. In totum autem iniquior est molliter assurgenti
 bus cliuis quorum fertilissimæ conualles cernantur.
 Exasperatur & mōtib; Ida maxime, qui mediæ in
 sule

Insulae altissimus imminet, pedem eius oppidis circum,
 coronae instar ambeūtibus. Rigant amnes, Oaxis Ver-
 giliano notus carmine & Lethæus, alijsq; non ignobi-
 les. Sed hac uel una re beata est, quod noxijs anima-
 libus caret. Porrò gloriam fertilitatis non urbium mo-
 do fama, uerum & uetustatis honos, & potentia, re-
 rumq; gestarum memoria uincit. Præfuisse insulae Iu-
 piter fertur uetustissimus rex, cuius Lactantius ante
 alios lib. institutionum primo meminit. Fuit & Gno-
 sius cognominatus Rhadamanthus, tanta integritate
 uir ut tribunal ei & iudiciū apud inferos prislini ua-
 tes tribuerint. De Minoe rege minime fabulosum est
 primum cum Cretensisibus leges dedisse, & optimis
 institutis magna ciuilitate ornasse, quam mox pau-
 lō & Lacedæmonij sine imitati. De maris imperio &
 insulas Cretæ subiectis, ipse etiam Aristoteles secūdo
 Politicōp testatus est. Inde enim prouerbiū natum,
 Cretes nescit pelagus, de eo qui quod eximie nouit
 dissimulat, ut Strabo decimo libro tradit. Varie postea
 tyrannis paruit, non Græcis modo sed & Barbaris,
 donec post deuictū in Asia Antiochum, Romani eam
 Metello duce qui inde Creticus dictus est, deuicerūt.
 Postremo collapsis imperij Oriētis rebus, Veneti eam
 ingenti pecunia coemptam suæ ditioni adiecerunt,
 & iam plus trecentis annis possident. Qui sanè non
 hanc solam, sed & Cyprum & Corcyram, Cyclas

dumq; & Sporadum non paucas, & Adriatici maris
 ferè omnes, quæ plurimæ tamen sunt, possidēt, omnium
 Europæ populorū, qui modo Aristocratiam retinent,
 citra controuersiam potentissimi, Turcis autē iustis-
 simis causis fœderati, ne hostem experiri eum denuo
 cogatur, qui iam antea tot præclaris urbibus eorū im-
 perio ui ablatis, plus satis damni fecerit. Candia igitur
 oppidum parte occidua, ut dixi, positum, eo ferè lit-
 torū ambitu iacet quo antea Phalasarne, & fortasse
 ipsa Phalasarne est, quod tamen ut coniectari, ita non
 ausim asserere, in tanta præsertim locorū nominumq;
 uariatione, etiā si constet recens esse Candie nomen.
 Sed & Cretæ aliquando nō fuit. Curetis enim prius,
 & ante quoq; Aeria dicta est, præterea ob eximiam
 cœli clementiam Macaron, siue ut Solinus & Martia-
 nus uocāt μακαρόνησος appellata. Tanta temporū
 nocendi rebus humanis tum inuidia tum pertinacia
 est, ut nullo unquam certo aut loco aut statu fuerint,
 longè minus retineant nomina, ut uerissime dictum
 sit ab Horatio,

Vt folia in syluis proſos mutantur in annos,
 Prima cadunt, ita uerborum uetus interit ætas,
 Et iuuenum ritu florent modo nata uigentq;
 Debemur morti nos, nostraq; & c.

Ea caussa factū est, ut & in Lucæ historia Actorū 27.
 locorum eius insule nomina quedam, parte mutata,
 parte

parte recentia & è vulgi uelut usu petita legantur,
 quorum nec Plinius, qui in Luce tamen tempora inci-
 dit, nec Ptolemæus, qui post eum sub M. Antonio ui-
 xisse creditur, in descriptione Cretæ meminerint. Sal- Salmon.
 monem uocat Lucas detorta paululum uoce promon-
 torium quod Plinio & cæteris Sammonium dicitur,
 præterea in latere insulæ austrino, Pulchroportus, Pulchri
 & Laseam ciuitatem, & Iassum, inter Sammonium portus.
 & Phenicen portum memorat, quæ aut indigna uisa
 doctioribus quæ referrentur, aut illius temporis &
 uulgo nautico recepta uocabula extitere. Certe Eras-
 mo exactissimi iudicij uiro, qui nuper Pauli peregrina-
 tionem luculentissima breuitate est complexus, de Phenice,
 uulgi sermone petita uidetur. De Phenice quidè opti- Phenice,
 mo portu meminit Ptolemæus, & Pulchroportus
 iuxtaq; Laseam littorariam urbem agnoscit Hierony Lasea.
 mus. Assum autè seu Assum haud recte eam quæ Asia Assus-
 est hoc loco intelligit, cum Lucas Creticum littus non
 Asiaticum illo capite describat. Quin & uento con-
 trario ita coercitâ nauem indicat, ut ne Gnidum qui-
 dem appellere licuerit, nedum ad interiorem Asiæ
 recessum in quo Assos erat, ingredi. Assum quidem
 Plinius in Creta cæset, sed mediterraneum, ut omnino
 diuersam & plane marittimam reddidisse uideri Lu-
 cas queat. Qui quanta alioqui fide & diligētia suam
 historiam scripserit, abunde uel hic unus locus uicesi

misep̄t̄imi capitis, testatur, adeò omnia certis compe-
 tisq; descriptionibus terrarum quadrat. ELycia enim
 Gnidus. soluentibus Italiam uersus, Gnidus petitur, ea est urbs
 uetus & celebri nomine in extima peninsulae fronte,
 quã Dores habitauerunt, unde ab Austro ora Asia ad
 Occasum uertitur, ceu in Caria diximus. Hanc cum
 in prospectu haberet, nec tenere possent à uentis pro-
 hibiti, ad sinistram deflectere, & Sammonio Crete
 extimo & Gnido aduerso promontorio applicare
 compulsi sint. Mox uelut impetum declinaturi, contra
 morem, australem insulae oram haud satis comòdam
 portibus legere, ac demum Phenicem ut aptum hy-
 bernis locum ingredi cum constituissem, repente ex-
 orto Euroaquilone arrepti, & ad Claudam insulam
 delati, cum non daretur portus, in amplissimum pe-
 lagus tempestate adacti fuerint, hoc unum interim
 summis uiribus conati, ne Affricano littori appulsi, in
 breuia & Syrtes inciderent. Timendum id prorsus
 erat, propter uenti cursum, qui à latere Septentrionis
 exortus Crete praesertim auulsas naues recta in oram
 Euro-
 Syrtium impellebat. Ventus autem cuius hic Euange-
 aquilo. gelista meminit, nisi fallor, Cæcias est, ab exortu æstia-
 uo progressus, authore Plinio. Euro autem Aquilo di-
 ctus quod à parte Boreæ Aquilonem, ab æquinoctio
 Subsolanum, qui & Eurys est, habeat, mediusq; inter
 illos incedat: constat autem uiolentum eum & tempe-
 stuosum

suum esse. Porro Claude insula à Plinio & Pompo Clauda.
 Gaudos dicitur, à Ptolemæo Claudos, ut exinde
 constat mutari consuetudine nomina. Nam & Beda
 hoc loco, uidisse se exemplaria testatur, quæ uocabu-
 lum Caude, non Claude haberent, ut & Gaude dicta
 uideri possit & Claude, sicut Gaudos & Claudos. Si
 ta autem est haud longe à promontorio quod contra
 Phycuntem Africæ spectare diximus. Alia est contra
 Siciliam posita Gaulos, de qua suo loco. Dicit uero
 non potest quantum opis adferant ad huius tempesta-
 tis cognitionem, Tabellæ Geographicæ, quas si ab hac
 parte Lector intuitus fuerit, uidebit luce clarius, in
 quam immane & atrox pelagus Paulina nauis cor-
 repta, & quam uicina periculis fuerit, utq; Meliten
 insulam uiderit, tanto interuallo disitam à Cretico
 littore, non mirabitur totis quatuordecim diebus no-
 stribusq; in alto iactatum fuisse Apostolū. Cæterum,
 ut de Creta finiamus, audiuit & ipsa Paulum euange-
 lizantem. Mox & Episcopum habuit Titum, qui alijs
 ordinatis celebres in ea Ecclesias constituit. Sic enim
 loquitur in epistola ad Titum Cretæ agentem, Apo-
 stolus, Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut quæ de-
 sunt, pergas corrigere, & constituas oppidatim pre-
 byteros sicut ego tibi ordinaram. Si quis est inculpa-
 tus, unius uxoris uir & c. Præcipue autem admonet,
 ut eos legat qui sanam doctrinam teneret. Erāt enim

iam tum Iudæi in Creta nihilo meliores Asiaticis & Galaticis pseudoapostolis, qui animas simplicium negotiantes, doctrinam suam quæstui accommodabant, & ritu pharisaico doctrinas & mandata hominum ingerebant, superbissima præsumptione cum insatiabili auaritia coniuncta, quæ uitia Christus phariseis ut capita superstitionis & pietatis pestē acerbe semper opprobrauit. Ad doctrinæ porro improbitatē geniuina quædam & peculiaria insulæ uitia accedebāt, quorum caussa non raro Cretes pessime audierunt. Proinde & ipse Apostolus quo circumspiciore Titi animum redderet, non dubitauit Epimenidis carmen, uel maledicentissimum epistolæ suæ inserere, quod ad hunc modum habet,

ΚΡΗΤΕΣ ἄει ψεύσται, κακὰ θήρια γαστέρες ἀργαί. i.
 Cretenses semper mēdaces, malæ bestię, uētres pigri.
 Cæterum spiritu suo dominus ita uitia abstersit cordibus, & mentes auscultantium Euangelio sic renouauit luce cœlesti, ut non alia insula aut celebriores aut instructiores Ecclesias habuerit. Ex episcopis ueteribus clarissimi fuerunt Pinytus, Gnosius, & Gortynæ urbis præsul Philippus cuius cōtra Martionem libri extiterunt, ambo insignes imperatore M. Antonino. Nunc reliquas insulas prosequemur. Carpathos clara, inter Cretam & Rhodum iacet, adeo celebris quondam & potens, ut mari etiam nomen dederit.
 Rhodus

Rhodus autem cuius 21. capite Lucas in Actis memi- Rhodus.
 nit, ex aduerso Carie & Lycie sita est, clarissima in-
 sula, & ueterum etiam studiorum atque eloquentie
 memoria nobilis. Tres in ea urbes fuerunt, Lindus, Ca-
 myrus, & Ialifus quæ & Rhodus nunc dicitur, sita est
 in littore insule Septentrionali, ac uelut peninsula im-
 posita eximium portum habet, citra quem admodum
 munita turris, uulgo S. Nicolai dicta, quæ nostris ma-
 gno aliquando tuendæ urbis præsidio fuit. Eam urbem
 cum reliqua insula, diu Saracenorum incursionibus
 uexatam, nostri cum Palestina & Syriæ parte rece-
 perunt. Deinde amissa rursus Hierosolyma, fratres
 Hospitalarij qui S. Ioannis cognominantur, Rhodum
 fauore regis Gotfredi, occuparunt, anno Millesimo tre-
 centesimo octauo à nato Christo. Quæ res magnam
 eis opulentiam occasionem præbuit. Enimuero fama
 rerum gestarum, dein & publicus fauor, & persuasio
 quedam de coercendis eorum opera infidelibus, omni-
 um mentes ad iuuandum contribuendumque inflam-
 mauerant. Deinde etiam Pontificum accedente cura,
 bona prope omnia quæ Templarij paulò ante ob im-
 pietatem & perfidiam extincti, reliquissent, in illos
 sunt translata. Accessit opibus dignitas, resque breui
 ita creuere, ut Turcis etiam, haud raro Rhodienses
 terrori fuerint. Quippe detrectare fœdera, & pacis
 respuere cõditiones interdum sunt ausi: fertur, facile

etiam soluere consueſſe ſi quæ coaluiſſent. Idcirco ut rerum omniũ humanarum, ita huius quoq; potentie & proſperitatem, miſer caſus excepit. Dubium faſtũ ne atque inſolentia noſtrorum, an Turcarum odio ueteri, nec ſatiabili regnorum cupiditate, Anno Chriſti M. D. X X I I. diuitem, munitã, & populofam urbem, toties antea fruſtra petitam & obſeſſam, Turca haud multis diebus cepit, omni ſimul eius agri ditioſe ne adiecta. Cum eam fratres illi ducẽtis & quatuordecim plus minus annis tenuiſſent. Fide tamen publica noſtris conſeſſum fuit, ut tempore præſcripto ſi liberet, ſolum uerterent, cumq; bonis omnibus quò uellẽt emigrarent. Itaque in Melitam ab illis migratum eſt, de qua ſuo loco dicetur. A Rhodo Cyprũ uerſus mul-
 Cyprus. ta inſula, ſed ferè parua & ignobiles. Ipa Cyprus nouem aliquando, ut Pomponius tradit, regnorum ſedes, media inter Ciliciæ Syriæq; littora iacet, longitudine ab occaſu in ortum ducta, & à Borea Cilicio, ab occaſu Pamphilio, à Meridie Phœnicio, ab ortu Syrio mari clauſa, & Cerasti aliquando dicta, quod multis promotorijs ceu cornibus infeſtis aſſurgat. Horum unum Cromyum Straboni dictum, ab Anemurio Ciliciæ promontorio nõ amplius quinquaginta milliũ paſſuum abeſt, Ceruis etiam illinc in Cyprum natate auſis, ſagaciſſimo terrarum odore, ut tradit Plinius. Promontorium quod ad Orientem eſt Dinareſ, ad Oc-
 cidenſ

eidentem Acamas dictum, duabus ceu metis longissi-
 mæ dimensionis, positus. Austrini lateris extrema, ab
 occasu Zephyrium, ab ortu Pedalium promontoria
 Ptolemæus facit. In mediterraneo mons altus Olym-
 pus, amnesq; ex eo, Lycus in Meridiem, Lapethus in
 Septentrionem effusus. Credita est continenti adhe-
 sisse olim parte qua Syria est, insulis etiamnum quæ
 Clides dicuntur intermedijs. Strabo libri decimi quarti
 sine Cyprum describens, fertilem eam uino, oleo, fru-
 mento esse tradit, abundauit & ære, Cyprio cogno-
 minato, uulgo cuprum uocant. Idq; in primis illi lau-
 dis tributum, quod nauem ab ima carina ad summa
 usque carbasa nulla externa, sed domi nata parataq;
 materia absolvere & committere pelago potuerit,
 adeò ligno, ære, pice, lino, abundat. Romani eam su-
 blato Ptolemæo Aegyptio rege, ob famam diuitiarum
 magis quam ulla iusta caussa moti occuparunt. Catone
 mox misso qui regiam pecuniam Liburnis impositam
 in urbem adferret. Quæ, ut ait Florus, ærarium Pop.
 Romani latius quam ullus triumphus impleuit. Inde
 multis sæculis Romanorum ditionis fuit, postremo re-
 bus Orientis afflictis cum Persæ & Saraceni omnia
 incursionibus uastaret, multis annis illi genti paruit.
 Nuper autem Iacobo regi cesserat Ioannis filio, qui
 cum Catharinam Marci Cornarij Patricij Veneti fi-
 liam, à Senatu pro more adoptatam, uxorem accepisset,

et ex ea posthumum reliquisset, eo ipso haud diu su-
 perstite, Veneti insulam iure hereditario suam fece-
 runt, Anno à nato Christo M. CCCCLXX.
 Hodièq; per prætorem Cyprium regnum, quemada-
 modum et Cretense et Corcyreum, administrant.
 Oppida Cypri apostoli etate quindecim fuerunt, ex
 Salamis. quibus præcipua Salamis in amœnissimo sinu Orien-
 talis littoris posita, ad quam Paulus et Barnabas, co-
 mite Ioanne cognomento Marco à Seleucia Syriæ na-
 uigantes, peruenerunt. Lucas enim Actorum 13. Abie-
 runt, inquit, Seleuciam, et inde nauigauerunt in Cy-
 prum, et cum essent Salamine annunciauerunt ser-
 monem Dei in synagogis Iudeorum, habebant autem
 et Ioannem ministrum, et peragrata insula usq; ad
 Paphum inuenerunt quendam Magum et c. Siquidem
 Paphus in littore Occidentali posita est, ut peragrari
 insulam oportuerit è Salamina Paphum tendentibus.
 Est et Amathus præclara urbs in ora Australi, et
 contra in Boreali Corynæum. In mediterraneo autem
 Tremythus. Indicat autem Lucas è Papho postmodum
 soluisse Paulum, et Pergam Pamphiliæ appulisse, illinc
 enim utpote ab Occiduo littore aptissima in Pamphi-
 liam nauigatio est. Durat adhuc Paphi oppidum restau-
 ratum, ut arbitror, cum Hieronymus scribat sua etate
 uestigia tantum extitisse, ex quibus qualis fuerit olim
 Paphos apparuerit. Salamina postea à Constantio,
 Constantino

Constantia uocata est, quo nomine et Hieronymi etas
 uebatur. Hodie Famaugusta Episcopatu etiã clara,
 qui tamen cum multis alijs eius insule Metropolitanã
 que Nicosiësis dicitur, reueretur. Hæc est Cyprus que
 Barnabã apostolum cognomento Ioseph, leuitem, no-
 bis edidit, Pauli comministrum, præterea Ioannem
 Marcum Barnabæ consobrinum, qui initio ambos in
 Cyprum nauigantes secutus, in secunda profectio-
 ne soli Barnabæ adhæsit: inde Pauli rursus comminister
 factus, Vir sanctus & ministerij gloria insignis, alius,
 nisi fallor à Marco euangelista cuius in Catalogo me-
 minit Hieronymus. De illo Ioanne, sic Paulus 2. Ti-
 motheum 4. Marcum assumptũ adducito unã tecum,
 est enim mihi perutilis ad ministeriũ. Et ad Col. 4. Salu-
 tat uos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus
 consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata, &c.
 Meminit eiusdem Lucas Act. 13. & 15. capite. Præter
 hos apostolicos uiros, ueterum Episcoporum clarissi-
 mi memorantur, Triphyllius temporibus Constantij
 imperatoris, Quem eloquentissimum sui temporis &
 celeberrimũ fuisse Hieronymus tradit. Præterea Spi-
 ridion Tremythuntis episcopus, præcipuus patrum
 Niceni Synodi, qui Irenes filie ministerio cõtensus ru-
 re maxime egit. Sozomenus refert eũ peregrino cui-
 dam ad se diuertenti, qui suilla in quadragesima uesci,
 quod Christianus esset, abnuisset, dixisse: Hoc magis

uesci eum debere, quoniam diuinus sermo admo-
 nendis omnia esse munda. Salaminæ autem seu Con-
 stantiæ episcopus Epiphanius fuit, Hieronymo singu-
 lari amicitia & familiaritate iunctus: cuius hodie ce-
 lebris in uniuersa Cypro memoria extat. Scripsit con-
 tra omnes hereses, & de lapidibus, quorum frequens
 in scriptura mentio est, librum, Hieronymo exhibi-
 tum, uelut ipse alicubi Hieronymus tradit. Extat &
 epistola eius ad Ioannem Hierosolymitanum episcopi
 scripta, quam Latinam fecit Hieronymus. Hic est Epi-
 phanius qui uelum Ecclesiolæ cuiusdam in Palestina
 animaduersum, discidit, quod imaginē uel Christi, uel
 sancti cuiusdam depictā contineret: de qua re ipse ante
 dicta epistola ad hunc modum loquitur, Cum ergo ui-
 disse in Ecclesia Christi contra authoritatē scriptu-
 rarum hominis pendere imaginem, scidi illud, & ma-
 gis dedi consiliū custodibus eiusdem loci, ut paupere
 mortuū eo obuoluerēt, & efferrent. Illiq; contra mur-
 murantes dixerunt, Si scindere uoluerat, æquum erat
 ut aliud daret, uelumq; mutaret. Quod cum audissem
 me daturum esse pollicitus sum, & illico me missurū,
 & c. Et paulo inferius: Nunc autē, inquit, nisi quod
 potui reperire, & precor ut iubeas presbyteros eius-
 dem loci suscipere uelū à latore, quod à nobis missum
 est: & deinceps præcipere in ecclesia Christi istiusma-
 di uela quæ contra religionem nostram ueniunt, non
 appendi.

appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis ha-
 bere sollicitudinē ut scrupulositatē tollat quæ indigna
 est ecclesia Christi et populis qui tibi crediti sunt. Ha-
 ctenus Epiphanius Hieronymo interprete. Ex quo in-
 telligimus imaginū usum in ecclesijs Hieronymi et a-
 te, non modo nullum fuisse, sed et scripturis aduersum
 & illicitum uisum esse: alioqui nec tacuisset Hiero-
 nymus ad facinus Epiphaniij, cū in Palestina tum age-
 ret, nec transulisset epistolam quæ eius rei meminit, si
 aut actum prauæ, aut male traditum ab Epiphanio pu-
 tasset: uidelicet homo tam insensus hæreticis, tamq̃
 delicato in censendis doctrinis stomacho. Profecto &
 Lactantius Firmianus grauis in primis author qui sub
 imperatore Constantino uixit, idē demonstrat, uidelicet
 non solum ullum usum simulachrorum sui sæculi Chri-
 stianis, sed ita etiā tum uisum esse, ut ne liceret quidē
 simulachris uti. Capite enim secundo, secundi libri di-
 uinarum institutionum simpliciter asserit, dei imagi-
 nem semper superuacua esse, quippe cuius numen ac
 spiritus ubiq; diffusus abesse nunquam possit. Et simu-
 lachrum dei non esse illud quod digitus hominis ex la-
 pide aut ære aliāue materia fabricatur, sed ipsum ho-
 minem, quoniā sentit & mouetur, et multas magnasq;
 actiones habet. Quin amentiam esse iudicat effingere
 quæ postmodum uereamur, aut uereri & colere quæ
 finximus. Sed et ineptissimos esse homines qui non in-

telligunt, ipsa simulachra si sensu donarentur magnā gratiam habitura artificibus, & non seipsa, sed artifices potius, à quibus & per quos essent, adoratura, ut quorum manibus nata speciem figuramq; ac pulchritudinem accepissent, idq; fuissent, quod fuisse se Priapus apud Horatium fatetur, cum inquit:

Olim truncus eram Ficulnus, inutile lignum,
Cum faber incertus, scannum, faceret ne Priapū?
Maluit esse Deum, Deus inde ego furum auiumq;
Maxima formido, &c.

Sed hæc, inquit Lactantius, nemo considerat, infæcti sunt enim persuasione homines ac mentes corū penitus succum stultitiæ biberunt. Adorant ergo insensibilia qui sentiunt: irrationabilia qui sapiunt: exanima qui uiuunt: terrena qui oriuntur è cælo, &c. Porro adorare Latinis est genu flectere, corā uereri, honore exhibere, honore exhibendo procūbere. Suetonius inquit, ad colloquiū legati Consularis, et transgressus Euphratē, Aquilā & signa Romana Caesarumq; imagines adorauit. Rursum eodē capite Lactantius, Nam ista inquit mortalium digitorum ludicra, & fragilia figmenta, ex quolibet materiæ genere formata, quid aliud sunt, nisi terra ex qua nata sunt? Quid ergo rebus inferioribus subiacetis? quid capitibus uestris terram superponitis? &c. Alloquitur quidem his uerbis Gentes

Gentes, cum Christianis nulla tum essent simulachra. Demus aut tum fuisse, ut sunt et prostant hodie, humanis itidem manibus de fragili materia artificum ingenijs enata, quis negare ausit etiam aduersus nostra tam quadrare Lactantij uerba, quam aduersum Ethnicorum statuas scripta sunt? Certè nihil nostra ab illorum idolis, origine, materia, effigie, artificum manu, differunt, etiam si contendamus nihil horum à nobis adorari. Iam negat Firmianus, dei simulachrum rectè de ulla materia posse constitui, quoniam ipse Deus coram ubique præsto sit, nec uerius exprimi possit quam ipse se expresserit, hominem ad imaginem suam condendo. Nam et Paulus Roma. primo palam testatur, dei immortalis gloriam imminui quoties per mortalis hominis imaginem aut similitudinem effingitur. Idem Lactantius capite quarto eiusdem libri: Vbi ergo, inquit, ueritas est? Vbi nulla uis adhiberi potest religioni: ubi nihil quod uiolari possit apparet: ubi sacrilegium fieri nullum potest. Quicquid autem oculis manibusque subiectum est, id uero quia fragile est, ab omni ratione immortalitatis est alienum. Frustra igitur homines auro, ebore, gemmis, deos excolunt et exornant, quasi uero ex his rebus ullam possint capere uoluptatem. Capite autem 18. inter causas uane religionis idolorum duas potissimum adducit: Alteram, quod simulachra quæ coluntur, effigies sint hominum mortuorum: Alteram, quod imagines sacræ qui-

bus inanissimi homines seruiunt, omni sensu carent,
 quoniã terra sunt. Proinde decimo nono capite: Qua-
 re, inquit, non est dubiũ quin religio nulla sit, ubicun-
 que simulachrũ est. Nam si RELIGIO ex diuinis
 rebus est, diuini autem nihil est nisi in cœlestibus rea-
 bus, carẽt ergo religione simulachra, quia nihil potest
 esse cœleste in ea re quæ fit ex terra. Quod quidem,
 inquit, de nomine ipso sapienti apparere potest; Quic-
 quid enim simulatur, id falsum sit necesse est, nec po-
 test unquam ueri nomen accipere quod ueritatem su-
 co & imagine mentitur. Si autem omnino imitatio
 non res, potissimum seria, sed quasi ludus ac iocus est:
 non religio simulatio sed Minus religionis est. Præfe-
 rendum est igitur uerum omnibus falsis, calcanda ter-
 restria ut cœlestia consequamur. Hucusq; Firmianus,
 non cultum modo, sed & facturam simulachrorum
 exagitans, indignumq; existimans ad speciem religio-
 nis trahi quod fragile, caducum, terrenumq; & sine
 sensu est. Quod dicere tamen aut scribere nõ potuis-
 set, si Ecclesie Cōstantini seculo usum ullũ simulachro-
 rum habuissent. Non profecto magis, quàm Prophetas
 deridere ea tanta cũ libertate potuisset, si ex lege uti
 simulachris licuisset. Hoc enim qd exclamat Psal. 114.
 Simulachra Gentium argentum & aurum, opera ma-
 nuum hominũ. Os habet & non loquentur, oculos ha-
 bent & non uidebunt, aures habent & non audient,
 nareq;

nares habent & nō odorabunt, manus habent & nō palpabunt, pedes habent & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo. Item: Similes illis fiant qui faciunt ea, &c. tam contra Iudæorum simulachra fecisset, quàm faciebat contra Gentiū idola. Nihil enim est horum omnium quæ sunt à propheta aduersum statuas eo loco instinctu spiritus sancti prodita, quod non dictū uideatur in uniuersum cōtra simulachra. Nisi si nostris quædam simulachra sint quæ de nulla terrestri materia, nec ullius hominis manu facta cōstare possit. Neq; id iam nūc narro uelut disputans de imaginibus: sed admoneo tantum de temporum statu, idq; fide historie, quæ planè conuincit ueteres & apostolica doctrina obseruantes ecclesias simulachrorum usum reppuisse. Aelius enim Lampridius Ethnicus scriptor (quem hoc libentius cito) in uita Imper. Alexandri Seueri, Capitolium, inquit, septimo die cū in urbe esset ascendit, templa frequentauit, Christo templum facere uoluit, eumq; inter deos recipere, quod & Adrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus sine simulachris iusserat fieri, quæ hodie idcirco quia non habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur: sed prohibitus est ab his qui consulentes sacra, repperant omnes Christianos futuros, si id optato euenisset, & omnia templa deserenda. Hactenus Lampridius. Manifeste testatus cum mo-

rem Christianis fuisse, ut in domibus suis & templis nulla simulachra haberet. Tale facturus Seuerus erat & iam Adrianus passim extruxerat, ut data occasione, hoc commodius ritum Christianū inducere posset, nisi daemona diuersum suscessissent, scilicet simulachra in templis erigēda ne sua interiret religio. Paganismus igitur fuit, non Christianismus, quod idem auctor tradit, Seuerū in domestico Larario suo Christū habuisse & Abraham, id enim publice sibi ut Christiano non licuisset, qui tamen eodem in Larario non hos solum, sed & Apollonium magum, & Orpheum Vatem ueterem, illis coniunctos ut deos colebat. Si cui uacat (ne sim longior) Tertullianum legat, cap. 12. Apologetici, & quo in honore ueteribus Christianis simulachra fuerint inueniet. Quin & Augustinus lib. de Ciuitate tertio M. Varronē praedicat, quod licet septus pressusq; tantæ urbis peruersa consuetudine, dicere tamen & scribere fuerit ausus, eos qui primi populis simulachra instituisent, & metum dempsisse, et errorem addidisse. Eleuatur enim superstitione religio, & minus timent qui non nisi coram simulachro uenerabundi trepidant, ceteris uero in locis quod libet agunt. Iustior illis & sanctior metus est, qui nec loco se nec tempori accommodantes, & semper, & ubique Deum timent, certi & praesentem eum & humanarum actionum, imò & cogitationum inspectorem,

neq;

neq; illum certo loco, aut ad statuas, sed in omni loco esse, omnia percipere, intueri, cognoscere. Ad quod illud Christi attinet, Veros adoratores non in monte nec Hierosolymis sed in spiritu & ueritate adoraturos. Sed ad insulas reuertendum est. Corcyra contra Epirum iacet Adriatico mari circumflua, quanquã illic & Ionium & Siculum occurrūt, tamen illud quod que quod Siciliae ab ortu, & parte meridiani littoris imminet, Adriaticum uocat Ptolemæus, sicut Adriam Adria. Lucas Actorum 27. Nauigantibus, inquit, nobis in Adria circa mediũ noctis, suspicabantur nauæ sibi apparere aliquam regionem. Notius autem quã ut memorem, id mare & Adriam dici ab oppido ueteri, & Adriaticũ, Ciceroni etiã Adrianũ, cuius sinus ille est Adriaticus dictus qui Venetias usq; & Tergestũ ingreditur. Corcyra nonagintaseptem millium passuũ longa est, Homeri etiam Poëmate illustrata, et Ulyssis nota hospitio. Vulgus nauticum hodie Corfunam uocat. Diuerso à latere & contra Brutium agrum Sicilia panditur, insula non fertilitate modo (ob quam tamen Cereri & Baccho consecrata ueteribus fuit, et horreum etiam urbis Romæ credita) sed frequentia atq; uetustate oppidorum, annium commoditate, & gestarum rerum memoria, uictorijsq; Pœnorum & Romanorũ alternantibus, super omnes alias insignis. Credita & ipsa Italiæ aliquando continens fuisse, po

stea auulsam terrae motibus, et fretū illud quod septem
 stadiorū spacio interest, admissum fuisse. Forma eius
 triquetra, latera finientibus promontorijs, quorū quā
 Italiam, ubi Rhegium est, spectat, Pelorum, quod Grae
 ciam, Pachynum, quod Africā, Lilybeum dixere, inde
 Graecis etiam Trinacria dicta. Vrbes eius septuaginta
 duas Plinij aetas numerauit. Hodie duodecim episcopa
 tus ferūtur, late patētibus Diocesisibus. Celebritate autē
 & ubertate eius factū est, ut quēadmodū uetustis gen
 tibus populisq; ita haud multis retro seculis nostris
 quoq; magnarum dissensionū seminariū fuerit. Te
 nuere eam multis annis & iustissimis causis, Sueuorū
 duces, & malū sibi, ut Caecias (quod dicitur) nubes at
 traxerūt, motis uidelicet bellis quibus magnae sese par
 tes miscuerant: nec cessatum aut armis aut odijs fuit,
 donec ne nomen quidem reliquum esset Sueuici sangui
 nis. Sanē & ab Anglis & Lothoringijs petita inua
 sūq; est, hoc maxime tempore quo in Syriam & Sa
 racenos expeditiones sumebantur: de quibus supra
 in Syria et Aegypto admonuimus. Postremo in regū
 Arragonum Hispaniae manus peruenit, hodieq; auspi
 cijs Caroli imperatoris obsequitur, cuius itidem ditio
 nis & regnum Neapolitanū & Brutius ager, & Ca
 laber est. Meminerunt oppidorum recepti authores,
 qui aut historiam aut fabulam reddiderunt, M. Cicero
 actionibus in Verrem, T. Lilius, Salustius, Silius Itali
 cus,

cus, Claudianus, ex recentioribus autem Blondus, &
 diligētissime libro sexto Raphael Volaterranus: Græ
 corū autē Plutarchus, Polybius, Appianus, Diodorus,
 ut terrarū scriptores prætereā. Nec enī alia est, quod
 quidem sciam, toto orbe insula, quam ex æquo Græci
 & Latini scriptores partim nobilitate insulæ, partim
 autem occasione rerum gestarum celebriorem reddi
 derint. Ex ueteribus igitur Panormus etiamnum cla
 ra est, & in littore quod ex aduerso Italiæ est celeberrima
 Messana, in qua non multis retro annis Lascaris
 Constantinus, et post eum, ut audio Marcus Musurus
 Græcas literas sunt professi. Eodē in littore, sed pro
 pius Pachynū ante omnes claritate insignes Syracusæ Syracusæ.
 se iacēt, Theocrito uetustissimo poeta insignes, quem
 Maro in Bucolico carmine imitatus est: edidit & Ar
 chimedem Mathematicum, de quo est apud Liuium
 quarto libro secundi belli Punici, sed uerè clara ob
 Pauli apostoli memoriam quem Lucas tradit è Melite
 Alexandrina nauis uectum, triduo Syracusis egisse,
 Act. 27. Ea uero urbs petēda erat in Melitā iactatis, et
 Siculū fretū circumueundum, donec Rhegiū appellere
 tur. Vnde & à Luca περιελθόντες, hoc est circumle
 gentes dictum, quod ab itinere esset deflexum. Epirū
 enim legebant, qui ab Oriente uenissent, atq; inde tra
 iecto Adriatico secūdis uentis Rhegiū petebatur. Inde
 freto superato Puteolos nauigabatur. Suetonius in

Tito, Quare, inquit, festinās in Italiā, quū Rhegium, dein Puteolos oneraria nauī appulisset, Romam inde contēdit expeditissimus. Plerumq; Brundusiniū portū qui Calabriae est, ingressi reliquum itineris per terras conficiebant. Contra, qui Roma essent in Syriam abiturī, traiecto Siculo freto, Peloponnesum tendebant, hinc Rhodū, inde Cyprū, inde Syriam cōinentē: quae nauigatio hodieq; Venetis naucleris Hierosolymā petētibus, admodū trita est, nisi quod à Venetijs primū Corcyram Adriatico emenso contenditur, inde Peloponnesus petitur. Hieronymus Paulinae profectioem ex urbe describens, Inter Scyllā inquit et Charybdim Adriatico se credens pelago, quasi per stagnum uenit ad Metonen (ea Peloponnesi urbs est) ibiq; refocillato paululum corpusculo, Et sale tabentes artus in littore ponēs, Per Maleam & Cytherā sparsasq; per aquor Cycladas: & crebris freta concita terris, post Rhodum & Lyciam, tandem uidit Cyprum, &c. Paucis indicans, quem cursum in Syriam nauigatura tenuerit. Ante autē dixerat Roma se ad Pontian insulam peruenisse, quae ut tradit lib. 3. Plinius contra urbem Veliā et littus Lucanū haud longe Siculo freto abest, alia à Pontijs quae iuxta Corsicā iacent. In illa enī Flauia Domitilla sancta foemina, Domitiani furore circum Melita. cum uēta exulauit. Melita autē naufragio Pauli notata, ferè medio pelago inter Lilybaeum Siciliae promontorium

riūm, et Cercinnam Africæ insulam, quæ sinui magna-
rum Syrtiū adiacet, ponitur, cū oppido eiusdem nomi-
nis. De ea Cicero actione in Verrem sexta, sic refert:
Insula est Melita, iudices, satis lato ab Sicilia mari peri-
culoſoq; disiuncta: in qua est eodem nomine oppidū,
quo iste nunquam accessit, quod tamen isti in textri-
num ad muliebrem uestē conficiendā fuit, &c. Alibi
textrinū illud Melitense uocans: ubi authore Diodoro
preciosa tenuitate & mollitie uestis fiebat. Proxime
Melitam est Gaulos insula cuius terra enecare in Afri-
ca scorpiones Plinius tradit. Sunt & aliæ iuxta insu-
le, quæ quia medio pelago iacent, aliās ut contra Sici-
liam sitæ, aliās ut Africano obuersæ littori scriptori-
bus memorantur, cū tamen eadem existant. Vnde &
Punica gens esse potuit, quæ apostoli tempore Melitā
colebant, quanquam & Colonos in ea fuisse Roma-
norū satis uel Publij nomine intelligitur. Ita multis in
locis usu uenit, quondā, ut Romanis Barbari mixti ha-
bitarent. Certè Lucas Barbaros uocat, non ex contem-
ptu, sed hoc magis eos laudans, quod tam benefici fu-
issent, trium scilicet mensium hospitium largiti. Quod
autem de Melite Lucas, hoc ferè & de Corsica Pom-
ponius lib. 2. innuit, & ipsa mixtim habitata. Sed
Pomponij uerba ponere libuit, quæ sic habent, Corsi-
ca littori propior, inter latera tenuis & longa, præter
quā ubi Aleria & Mariana Coloniae sunt, à Barba

ris colitur. Haecenus Pomponius. Melita hodie Malta uulgo dicitur, nuperrime fratribus seu Dominis hospitalarijs S. Ioannis, post amissam Rhodum, Imperatoris Caroli fauore ad inhabitandum concessa: ne prorsus mutata conditione mari exuerentur. Occidua magis Sardinia est, & ipsa inter maximas mediterranei insulas habita, specie oblōga & in austrum magis quā Sicilia protēsa. Distat ab Affrica ducētis milibus, a Septentrione Hetrusco mari haud magno interuallo à Corsica distincta. Latus eius orientale centum octuaginta octo milliū passuum, Occidentale centū septuaginta milliū longitudinis habet, Plinio. Quin & à frontibus, Austrina Borealiq; admodū lata est. Quantum habitat eximie fertilis, nec infrequēs est. Ex opipidis uero nulla clariora sunt Calari & Sulci, quorū adhuc uetusta nomina manent. Creditum est in ea herbam nasci, qua qui uescitur ridendo pereat: ut inde Adagioni locus factus sit, Sardonijs risus, de quo in Chiliadibus Erasmus. Vetustissimi authores tamen Sardiniae cœlum ut triste & pestilens notarunt, ob paludes scilicet quibus abundat, ceu tradit Silius. Hinc illud M. Ciceronis lib. Epistolarum septimo, in Tigellium Sardum, quem patria sua pestilentiosem dicebat. Sed & Suetonius C. Caesarem iudeos exosum in Sardiniam destinaſse militatum tradit, quod ea insula pestilente aëre esset. Constat & posteros Geneserichis

Vandalorum regis, post occupatam Affricam, pro Arriana heresi propaganda, Catholicos episcopos magno numero, nec semel, in hanc insulā uelut pœne destinatam relegasse, non ita multo tempore post Augustini mortē. Elegāter autē Martialis, subindicās in omnī loco homines esse morti obnoxios, Nullo fata loco, inquit, possis excludere, cū mors Venerit, in medio Tibure Sardinia est. Erat enim Tibur proxime Urbē saluberrimi cœli oppidulū. Sardiuiā constare uideo post collapsas Romanorum res diu Saracenis Affrica positū paruisse, interim & Pisanis uendicatam, quorū uarie in Saracenos uictoriæ quondam spectatæ. Ceterum Siciliae regno ab Hispanis recepto, haud egre in ditionem horum & Sardinia concessit, hodieq; parent Imperatori Carolo. Corsica cōtra Genuam Ligustico mari alluitur, longa centum quinquaginta millia passuum, lata quinquaginta millium, ut lib. tertio author est Plinius. Vniuersa fermē montibus tollitur, & est uinetis cultissima: nec ignotum Italiae uinū eius quod uulgo Corsicum uocant. Ditionis est Genuensium, quibus & ipsi imperatori Carolo parent. Aduersus Galliam Stoechades, ita aliquando appellatæ quod ordine iaceant, Massiliensium littori appositæ, ut lib. tertij 5. cap. tradit Plinius. Contra Tarraconensia littora sitæ Baleares, & ipse paruo interuallo distant. Maiores minoresq; olim dictæ, Pomponio. Hodie Maiorca Mi-

norcaq; uulgo corruptis uocabulis uocantur, potissimum duæ: omnes tamen Hispanicæ ditionis. Stoechaides autē ad regnū Franciæ attinent, cuius & in Oceano Insulæ numerantur. De quibus mox referemus.

INSVLAE OCEANI
PRAECIPVAE.

EXtra columnas Herculis & fretum, quod de uicina insula Gaditanum appellatum diximus, Oceanus patescit, ingens mare, nec receptum Sinibus, ut illa maria de quibus meminimus quum finus potiores censeremus, sed ambitu immani terras undiquaque includens circumluensq;. Cui per partes sua itidem apud authores indita nomina leguntur. Hispanicus enim dicitur, quæ Hispaniam alluit: inde Gallicus, & à Britannia insula Britannicus, dehinc Germanicus, & in terras sese immittens Sarmaticus. Rursum Hiperboreus & Scythicus, & mox ab orientis latere Sericus & Aëous: tum ad austrum conuersis littoribus Indicus quia Indiam alluat. Dein Ruber, duobus sinibus fisis, quorum alter Persicus alter Arabicus dicitur. Aethiopicus autē Oceanus est, qui Aethiopum maxime Australium terras ambit. Hinc ad occidentalem terrarum partem circumflexus & Aethiopicus & Libycus & Athlanticus dicitur. Insulæ multæ eius quidem, sed rariores tamen in tanta undarum

nantitate uisæ, etiamsi nuperrime quasdam ad Au-
 strum & Occidentem Lusitanica primum nauigatio
 patefecit. Dubium, ueteres ne an interim enata? In to-
 tum enim incertior est de insulis traditio propter ua-
 rietatem & nascentium frequenter apparentiumq;
 quæ ante non extiterant: rursus autem subsidentium
 obeuntiumq; quorum frequens & cognita habitatio
 fuit. Quod quidem ex alluionibus, terræmotibusq;
 & si quæ aliæ sunt imperantis Naturæ causæ, quæ
 nos prætereunt, euenire creditur. Potissima Meridia-
 narum & ab Alexandri usq; memoria cognita orbi
 nostro, Taprobane est, adeo spaciota, ut prisca, ue-
 lut libro sexto tradit Plinius, altera orbis pars quam
 Antipodes incolerent, existimata fuerit. Sita est è re-
 gione littoris quod Indo Gangeq; includitur: mare
 quod inter insulam & continentem est, uadosum ferè
 & frequenter senos passus altitudinis non excedere,
 constat. Plinius & Solinus inter ortum & occasum
 iacere eam scribunt, haud explicata, ut uidetur, loquen-
 di ratione, cum nulla insula sit, quæ inter ortum & oc-
 casum non iaceat. Existimo tamen ad extantium ter-
 rarum longitudinem ueteribus Tabellis descriptam,
 obseruatione facta ita eos prodidisse, quoniam à ma-
 ximo meridiano haud multum abesse ea insula uide-
 retur. Palam enim incõparabilis diligentia uir C. Pli-
 nius non uno loco in describendis terris se & prisca

& nouis Tabulis usum testatur, quo maiore fide omnia redderet. Sed & comperta nuperrime longitudo extremae Indiae & postremi Occidentis ita illorum auctororum sententiae suffragatur, ut uerissime sensisse eos sit fatendum. Abundare & gemmis eam insulam & margaritis, auriq; & argenti amore & aestimatione ita teneri traditur. Elephanti in ea maiores quam Indici, homines autem ut in temperato aëre maxime longæui. Quo uel solo argumento patere possit intra circulos tropicos non tam moleste habitari terras, quam uetustas, egregia illa ueritatis magistra experientia deslituta, prodidit. Sophronius auctor est, & à Candaces reginae Eunucho cuius Lucas Actorum capite octauo meminit, hac insula Christi Euāgelion esse prædicatum. Plinius regem legere insulanos solitos innuit, senio & clementia spectatum, nec admissum aut retentum cui liberi essent, uidelicet ne tyrannide efferretur successio & hereditarium hoc modo regnum fieret. Quin & capitis damnari solitum tradit si quid ille facinorosum designasset. Eadē & principes & priuatos illo loco iudicij seueritas mansit. Nec inultum fuit scelus à quocunq; commissum. Punito, quia grauius peccant principes in exemplum tracti, quam peccare priuati inglorijue possint. Certum autem uel recentiore indagatione, Australes insulas rebus propè omnibus abundare, quæ continentibus, hoc est,

est, Indiæ, Arabiæ, & Aethiopiæ tribuuntur, uerum
 in portus & emporia iam dictarum regionum con-
 uectæ in nomen mercium continentis transeunt, &
 Indicæ, Arabicæ, atque Aethiopicæ uocantur. Opes
 autem illas diues naturæ parës, ita his terris reliquit,
 ut & singulis proprias quasdam, rursum, & commu-
 nes omnibus dederit. Sola India piper mittit, granum
 scilicet tostum sole, & de arbuscula non absimili lu-
 niperico collectum, nisi quod illa siliquas etiam habet
 granis foetas, quæ & ipsæ antequam debiscant, lectæ
 ac tostæ ad solem, piper illud faciunt quod longum
 uocamus, authore Plinio. Sed & Macir, id est cortex
 ille odoratæ nucis seu folliculus quem uulgus Macem
 uocat, cum nuce sua ex India affertur, Greci $\nu\alpha\gamma\epsilon\upsilon\mu$
 $\nu\upsilon\pi\iota\sigma\mu\omicron\upsilon\pi$, id est, nucem unguentariâ uocât ipsam,
 quæ nostris muscata dicitur ut in Corollario tradit
 Hermolaus. Est & Gariophilon Indiæ fructus natus
 in arbuscula duorum cubitorum, cui buxeus color,
 cortex pallidus, parua folia & Cyperi modo densa.
 Arabia sola omnium terrarum Thus ædu, de quo in
 Eudæmone diximus, & Cardamomum, quod ei pecu-
 liariter tribuitur. Aethiopia autē quæ Trogloditica
 cognominatur Cinnamum seu Cinnamomum gignit,
 fruticem duorum cubitorum in cuius cortice summa
 gratia est. Atque hæc quidem propriæ serè horum tra-
 ctuum merces sunt. Communes habet India marga-

ritas, cum Arabicis & Persicis littoribus duntaxat
 præstantiores, ignobiliores enim & in Mediterraneo
 & Británico Oceano reperiri libro nono scribit Pli-
 nius. Lignum Hebeni magno quondam aestimatum,
 India quidem mittit, sed præstantius Aethiopia, fru-
 ticosum enim Indicum est, Aethiopicum autem enodi-
 trunco, & parte medullacea nigrum, durum, graue,
 quod & à Marone intellectum arbitror Geor. 2. Sola
 India nigrum fert Hebenum & c. Nam & Dioscori-
 des & Plinius Hebeno Aethiopico nigrorem præci-
 pue tribuunt. Neque rarum Vergilio, India nomine
 Aethiopiam, ac rursus Aethiopiæ uocabulo Indiam si-
 gnificare. Quare adductus Seruius uideatur, ut dixe-
 rit Poëtam in carmine paulo ante citato omnem Aethi-
 opicam plagã intellexisse. Siquidẽ & Ptolemæus
 in India Aethiopas quosdam censet, unde & promi-
 scuum uocum usum enatum esse uideri queat. De Nili
 enim ortu locutus Maro libro Georg. III.
 Usque coloratis annis deuexus ab Indis.
 Aethiopes significat. Contra, libro secundo:
 Quid memorem Aethiopum molli canentia lana
 Vellera? & c. Indi haud dubie intelliguntur, quos
 Aethiopes nominat. Præter enim Seres, & in India
 & Arabia tractu lanigeras esse arbores, Plinius &
 Theophrastus sunt authores. Hebenum autem Theo-
 phrastus scribit cortice buxæ esse lignum, intus ni-
 grot

greore spectatū, cum summa duritia. Ut adducar con-
 iectura hoc ipsum esse lignum, quod nuper ex insulis
 nouo medicæ salubritatis præconio aduexerunt, &
 Guayacum cognominarunt, potionibus aduersum ul-
 cera Gallici morbi accommodissimum. Enimvero
 & ipse Plinius libro uicesimoquarto Hebenum ue-
 teribus medicis in erodendo usui fuisse testis est. Sed
 & pustulis & destillationibus mederi Dioscorides
 tradit. Sæpe autem accidit, ut rerum usu ac memoria
 intercidente pro nouis quæ sunt uetera recipiamus,
 & e contrario præualente consuetudine uetusta ui-
 deantur uulgo, quæ nuper nata excogitataq; & rece-
 pta sunt. Zinziber autē, siue, ut Plinius, Singiuer &
 Singiber, radix candida, Arabiæ & Aethiopiæ com-
 munis est. Quidam eam piperis radicem crediderūt,
 falso. Humilem herbam gignit, nec alia usquam radix
 est quæ facilius cariem sentiat. Ea de re tingere eam
 mercatores solent, ne facile uetustas queat deprehen-
 di. Myrrham optimam mittūt Arabes & Aethiopes,
 debilior enim Indica est, sed illis tamen cognata. Ma-
 sticen & Arabia & India præstant, sed utranque ta-
 men uincente Chia, ut supra est dictum. Aloë precio-
 sissima ex India est, deteriore præstat Syria. Succus
 est amarissimus, ex inciso fruticis caule, & folijs,
 præterea etiam sponte effusus, celeberrimo rei Medi-
 cæ usu. Costum commune est Afris & Nabatæis. FO-

lium, peculiariter suggerit India, unde foliatum un-
 guentum dictum est Dioscoridi. Ladanum ex Ara-
 bia optimum uenit. Casia & huic & Aethiopibus
 communis est. Sicut Indis & Arabibus calamus odo-
 ratus, qui tamen & apud Syros haud procul Libano
 monte legitur, sed Austrino illi incomparabilis. My-
 robalanon Aethiopes uendunt, praeterea & Arabes
 & uicini Aethiopibus Aegyptij luncus uero odora-
 tus non nisi ex Africa, quod sciam, & ex Arabia ue-
 nit. Nardum aestimatissimam mittit India, frutex est in
 folia & aristas exerescens, praecipuus uero usus folijs
 & aristarū cacuminibus, quas spicas uocant. Syriaca,
 Cretica, Gallica, herba est, Indica autem frutex. Sed
 de nardo supra dictum est. Non ommittendum & Sac-
 charum, seu ut uulgus Zuccarum, ex India, Arabia
 & insulis Austrinis magna copia summitti. Quan-
 quam & Aegyptus hodie & Cyprus, Creta, Rhod-
 os, & Sicilia, cōficiant. Humor est melleus de arun-
 dinibus collectus, cuius olim parcus usus, nūc frequen-
 tissimus est. Libuit autem isthæc in transcurso comme-
 morare, ut, quoniam insularum Australium meminisse
 semus, Lector simul intelligeret quæ inde potissimum
 merces, quæ Aromata, ut uocant, & quibus maxime
 ab oris ad nos adueheretur. Gemmis quidem in totum
 ea pars orbis abundat. Plane natura toto illo prouen-
 tium rerum tam preciosarum nec insalutaris fuisset nec
 in com

incommoda, quippe quæ tot modis prodesse est conata, nisi libido insatiabilis & luxus intemperas rerum usum uitiaffet, precijs etiã ad immensum auclis, quæ nequirent tamen esse immodica, si quibus licet, & quoad deceret quibuslibet uteremur. Circum Ta Probanen & oram Indicã multæ aliæ sunt uaria rerũ ubertate prædicatæ, inter quas quæ auro argentoq; abundant, memorantur. In Aethiopico littore iidem plures nec dispares illis magnitudine. Sicut & in Africæ parte quæ ad occasum spectat, maxima insularum America cognominata obtenditur. Deinde longissimo ab occasu Continentis interuallo, Spagnolia, & ultra eã Isabella, dein Parias dicta, nuperrimis exploratoribus. De quibus quanquam priuatim proditũ est ab his qui se nauigationũ authores & classium Præfectos fuisse asserunt, tamen quoniam Regum, ut ante quoque admonui, ampliori cura ad plenum excuti ea locorum ratio potest, pleraq; autem quæ nunc incertiora feruntur, ita nota fieri, ut omnis ambiguitas de medio tolli possit, silendum de illis hoc loco satius duxi, quàm fusius referendum. Postremo & angustia instituti operis, & quoniam priora mihi propemodum inuitò amplius excreuerunt quàm ratio inscriptionis ferat, ut supersederem admonuerunt. Non potui autem temperare mihi, quando dignum annotatione uidebatur, quin Raphaëlis Volaterrani recen-

tissimi scriptoris sententiã de Africa latitudine excu-
 terem, primum ambiguam, deinde talem quæ secum
 etiam ipsa pugnet. Nec id facio ueluti gloriolam ca-
 ptans, in errore tanti alioqui uiri detegendo, quem
 equidẽ lucubrãdo multis in locis sum secutus, sed hac
 maxime caussa, ut, quoniam recentiorũ traditionem
 imitatus Aethiopum tractum ultra Capricorni circũ-
 lum in Austrũ abire docuissẽ, equũ mihi Lectorem
 (quem procliuẽ erat tanti scriptoris haud satis expen-
 so præiudicio persuaderi) simul, & suspitione libe-
 rarem, & meam fidem redimerem. Igitur libro duo-
 decimo Commentariorum urbanorum, de locis nu-
 per repertis scribens: Ego uero, inquit, nullum extra
 Zodiacum Continẽs ex autoritate doctorum homi-
 num puto, neque si esset, habitabile omnino forct, ob
 solis humilitatem ex Absidis opposito apud eos con-
 stituti &c. Quam sententiam tricesimoquinto libro,
 in explicãdo solis motu, sed perplexius tamen de Con-
 tinente locutus, repetit. Contra uero idẽ author, ne-
 scio an oblitus sui, ut sit sæpe, an non satis gnarus qui
 diceret, iam ante citato duodecimo libro, ultimum
 Athlanticæ oræ promontorium, ad quod terræ sese
 in ortum reflectere incipiunt, ad Antæcos nostros
 pertinere, sed & extra æquinoctialem circulum tri-
 ginta amplius partibus iacere tradit. Quod ipsum si
 ita habet, consequẽs est, & extra Zodiaci metas Con-
 tinentis

tinentem esse, & Africam ad latus Antarcticum mul-
 tis gradibus patere, & habitari mortalibus, quod
 paulo tamen supra pernegat. Notius autem est quàm
 ut egeat explicatione, Terras quæ ab Aequatore par-
 tibus uiginti quinque aut Boream, aut Notum uersus
 abscedunt, iam extra circulos Tropicos esse. Si igitur
 Raphaëli Africa continens una & triginta partibus
 ab Aequinoctij circulo in meridiem panditur, con-
 stabit arbitrator uel se authore, Africam septem mini-
 mum gradibus ultra mediam illam Zonam ad decli-
 uem mundi partem, abscedere. Quod si ipse, Romæ
 commentatus, eos esse Antæcos intelligit, qui extra
 Zodiacum æquis ab Aequatore spacijs utrinque di-
 stant, sicut ipse secundo libro de Antæcorum situ pro-
 didit, fatebitur, uelit nolit, quadraginta minimū duo-
 bus gradibus Austrinam plagam in meridiem exten-
 di, siquidem tot partibus urbs Roma Septentrionem
 uersus ab Aequatore summouetur. Iam quod de Absi-
 dis, hoc est Augis Solis opposito loco admonet, etiam
 si uehementem illius partis æstum arguit, tamen non
 prorsus aufert habitationē, quod ipsum præter caus-
 sas ab Alberto redditas, cottidiana experientia con-
 uincitur. Vt donemus interim quod eodem lib. XII.
 tradit neminem ad partem uicesimam septimam no-
 stri poli, propter glaciem rigentem appropinquare
 posse: cum recētior traditio ultra latitudinem à Ptole-

meo compertam, hoc est ultra gradus sexagintatres;
 nouem amplius gradibus habitari terrā Boream uerū
 sus deprehenderit, ut hodie Continentem septuaginta
 duarum partium ab Aequatore latitudinis habitari,
 nec amplius decem & octo partibus à Polo arctico
 abesse constet. Sed hisce de rebus paulò fufius dictum
 est in Commentarijs quos in Pomponium Melam an-
 te annos quindecim scripsimus. Nunc ad insulas re-
 deundum. Et ad Occasum quidem extra Herculis co-
 lumnas, in ipso Bethicæ prouinciæ capite, ut ait Pli-
 nius, Gades insula septuagintaquinque millium passuum
 longa, & angusto mari à Contineute diuisa, cum ue-
 tere oppido, eodem quo insula nomine, ubi templum
 ditissimum olim sacratum Herculi, eoq; sanctius ha-
 bitum, quod ossa eius ibi sita magno accursu pagani
 colebant. Contra Lusitaniæ littora Erythia sita, Pom-
 ponio, à Geryone quondam, ut creditur, habitata, ho-
 die Berlingam uocant, iuxta quam aliæ quoque sine
 certis nominibus adeò fertiles prædicatæ ueteribus, ut
 cum semel sata frumenta fuerint, subinde reciduis se-
 minibus ac segetem nouantibus, septem minimum, in-
 terim plures etiam menses ferant. Durat hodieq; horū
 littorum ubertas, nec iniuria C. Plinius Italiæ suæ, ut
 ab omni fertilitatis dote laudatæ, Hispaniæ mariti-
 morio Cassiterides obiacent, ita quondam dictæ quia
 pl. bo

Plumbo quod Κασιτδου Græci uocarunt, abun-
 dent, magno argumento Græcas etiam gentes Ocea-
 num illum quondam ingressas fuisse. Nam & in Bri-
 tannia Græcorum monumenta extitisse palam testa-
 tur libro quarto Plinius. Hispani nauæ eas more suo
 alijs atque alijs diuorum nominibus consecrarunt,
 præcipua illarum, etiam Christo dicata: quem ritum
 uelut auspiciatum, hodieq; in locis nuncupandis reti-
 nent. Flexus littorum ad Boream conuersus paucas
 insulas habet, frequentiores Gallico littori obiacent,
 ac ne hæc quidem certa facie propter æstus Oceani
 reciprocos, qui hanc imprimis oram infestant. Luna
 enim ex oriente, surgit ille & ingenti horribiliq; un-
 darum ui opplet littora, donec illa lineam meridia-
 nam attigerit. Deinde demittit sese, sensimq; subducit
 nudatis littoribus, quoad usque Luna ad horizontem
 occiduum deuenit. Vbi occidit rursus crescit pe-
 titq; terras, & tum est altissimus quum illa suo motu
 ad mediæ noctis, hoc est contrapositum Meridiano
 parallelum approximauit. Hunc transgressa ortum
 uersus æstus ita in profundum retrahit, ut magno etiã
 interuallo littoribus digressi non cernantur. Nec re-
 deunt donec illa iterum ad Orientalem Horizontem
 peruenerit. Fit igitur hoc modo ut uiginti quatuor ho-
 rarum spacio, bis ingruat æstu Oceanus, bis refluat,
 subsidatq; & quoniam sidus illud celerrimo transitu

meat per Zodiacum, & plane desultoriū est, fieri uideamus ut eius motu per signa uariato, accessus quoque & recessus Oceani uariant, neque ullo tempore pariter fiant, præterea maiores minoresque existant prout illa luce plena aut deficiente aut nulla fuerit. Solent enim ferè cieri æstus plenilunijs, nec parū refert ad quam cœli partem inclinari latitudine, & an ad Septentriones, an uero ad Austrum exorbitet multum: præterea interest quibus stellis astrisque in pererrando signifero sese coniunxerit, quibus opposuerit, quos angulos permearit. Plerumque enim accidit, ut ex improviso irruens, frequenter habitatos agros mergat & eluat. Quod proximis annis apud Hollandos & Frisios multa hominū clade accidisse nouimus. Quod contingere & Mediterraneo solet, sed ferè terræ motibus aut uiolentis uentorum eruptionibus agitato. Qua de re si quis pluscula desiderat, ea legat quæ in tertium librum Mela ex traditione D. Georgij Colimitij uiri in omnium doctrinarum genere incomparabilis, conscripsimus. Porro insulae quæ in Britonum littore iacēt ditionis sunt regni Gallici. Britonas autē intelligo Britanniae Gallicae accolas, quos è Britannia insula in ea loca migrasse constat. Vulgus Barteniam uocat, ad Ligerim amnem, Nortmanniae proximam. Vnde Pelagius monachus Brito cognominatus, qui Hieronymi ætate foedissimum errorem Liberi Ar
bitrij

bitrij & meriti aduersus gratiam per Africam Sy-
 riamq; sparserat, Carthaginensi demum Synodo dam-
 natus. Omnium tamen insularum Occidentis & Se-
 pte-
 p-
 trionis citra controuersiam maxima & poten-
 tissima est Britannia, quam hodie Angliam uocamus,
 ab Anglis uidelicet Saxonum gente, quæ sub Valen-
 tiano illo qui ex Cōstantio duce & Honorij sorore
 Placidia natus, imperauit, eam insulā ingressa tenuit.
 Arbitror autem in totum Germanos originē esse quæ
 hodie Angli dicuntur. Scotos autem & ipsos inde or-
 tos notius est quàm ut sit multis referendum. Insula
 hæc ueteribus Albion dicebatur, uelut ad differētiam
 quæ reliquæ omnes eo tractu Britannię dicerētur,
 auctore Plinio. Primus eam Romanorū, Dictator Cæ-
 sar post deuictas Gallias ingressus uidit magis quàm
 uicit. Postea Claudij imperatoris armis patefacta in-
 notuit, & Romano Imperio ductu Vespasiani adiecta
 est. Non tamen ultra uicinitatem Calidoniæ syluæ ui-
 ctoria tum progrediente, iuxta quam ea insula pars
 iacet quæ & minor, & secūda Britannia, dicta Scri-
 ptoribus, hodie Scotiæ nomen habet. Quam quidem
 ut remotiorem à Gallico littore, & feris quondam
 populis habitatam, ideoq; serius deuictam esse con-
 stat. Cæterum ut in Germania, sic in Britannia quoq;
 secundis rebus haud diu usæ Aquilæ illæ, maximas
 suorum clades uiderunt, nec inultum fuit uicisse, neq;

ulla prouincie huius administratio illis admodum
 quieta fuit, donec collapsis Imperij rebus Germania
 populis cessit. Hodie omnia pro situ proq; cœli quali-
 tate cultissima sunt. Certum autem aeris eam tempe-
 ratoris esse, quàm plerq; Continentis regiones exis-
 stant, quod maris beneficio sunt qui tribuunt, nam
 & Strabo genere Ponticus, duodecimo libro, tractum
 Ponti qui ad Euxinum præiacet clemētoris cœli esse
 tradit quàm interiorē & magis Australem Cappa-
 dociam. Humido tamen nubiloq; cœlo esse Britan-
 niam Cornelius Tacitus in soceri Agricola uita pro-
 didit. Forma Angliæ oblonga, laciniosis littoribus, quæ
 & ipsa frequens æstus inuadit. Transuersa autem, &
 à brumali occasu in æstiuum ortum porrecta, præ-
 terea Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, multo maximis
 Europæ partibus aduersa, octies cētēnis millibus pas-
 suum longitudine patet, quemadmodum ex Agrippæ
 auctoritate Plinius tradit, latitudine autem nusquam
 maiore trecentorum millium est. Quæ proxime Con-
 tinentem accedit, ad littus Gessoriacum ubi hodie op-
 pidum Callois extat, quinquaginta millium passuum
 traiectus est. Ab Occasu uicinam habet Hyberniam
 & ipsam satis claram, sed longe tamen minorem, &
 regibus Angliæ subditam, in qua Gregorio libuit ut
 Monachisimum plantaret, summisis ex Italia Augu-
 stino quodam & Melito & Ioanne qui Benedicti in-
 stituta

stituta imbibere, breuiq; adeo successit uotis, ut inde
 examina Monachorum in Gallias Germaniasq; ceu
 de aluuario quodam euolauerint, hodieq; in Norico
 etiam et Pannonia Coenobia extent, quæ suam origi-
 nem ad Scotos monachos (ita uulgo dicebatur) refe-
 rant. Sed longe tũ alia Monachismi quanquam recetis
 et nuper instituti facies erat, quàm hodie cernitur.
 Re ipsa cupiebant esse quod dicebatur, nihil fucatum
 illis, nihil personatũ placebat, simplicitatis erat, non
 malitiæ, longe minus obstinaciæ si qua in re erraba-
 tur. Opum autem et rerum sæculi tantus illis contem-
 ptus, ut eas nõ solum non ambirent, sed oblatas etiam
 et hereditarias respuerent. Præclare enim Colum-
 banus et ipse Hyberniæ monachus, qui, ut Abbas
 Vualafrius scribit, à Sigiberto Francorum rege ma-
 gnifica pollicitatione, ne Regno suo decederet, inui-
 tatus, respondit, Non decere, ut alienas diuitias ample-
 teretur, qui Christi nomine suas dereliquissent. Quid
 dicturum fuisse putamus, si titulos ei prophanos, si
 agros et latifundia, si deniq; ius illud meri et mixti
 Imperij, monacho illi Sigibertus obtulisset? Sed et
 Gallum suum Hybernia celebrat, Columbani disci-
 pulum, qui primum Luxonij, dein Brigantij, postre-
 mo Arbore Felici commoratus, quum iusto tempo-
 re Alemannis Prouincias ingressis, Christum prædi-
 casset, ad extremum uelut pertæsus eius gentis mores

& ferociam, in solitudinem se contulit, exiguo montis
 steriolo contentus, cuius loco hodie oppidū nostrum
 de huius nomine Sangalli nuncupatum, cernitur. Mul-
 tis quidē ante Gallum sæculis Christiana Rhetia fuit,
 uerum ab Alemannis è Germania profectis, religio-
 nem pariter & Prouinciæ splendorē amisit. Demum
 Francos ad fidem conuersos, uicli Alemanni sunt se-
 cuti, & religionem imbiberūt, cuius per superiorem
 Rhetiam potissimi ministri, sobrij illi & barbati ma-
 gistri Pirminus & Gallus fuisse perhibentur. Angli
 hodierni uetustam Britannorum gentem, armorum
 gloria non æquant modo, sed etiam superant. Ac-
 cessit robori cultus pietatis propius cognita, & lite-
 rarum studiorumq; cura minime infelix, propter inge-
 niorum excellentiam. Nec minus hodie Græce & La-
 tine loquentes habet ea insula quàm habuit cum Ro-
 mani eam homines administrarent. Quin & ipse il-
 lustris rex Henrychus eius nominis octauus, præter
 eximias dotes quæ in multis regibus desiderantur, eru-
 ditione etiam & peritia doctrinarum, raro nimirum
 eius ordinis munere, præcellere dicitur. Ipsa insula, et
 gentium uariarum commercijs celebris, & opibus
 cum suis tum aduectitijs ditissima est. Lana ibi mol-
 lissima & optima, Stannum candidissimū, quod multa
 tis iam sæculis regio edit, quam ipsi Cornubiam uo-
 cant. Sanè & ob auri & argenti fodinas, & margar-
 ritas

ritas in eo littore lectas, ab antiquis authoribus celebrata est. Non præterierim in hac Britannia ex Constantio Chloro & Helena, Constantinum Magnum genitum esse, qui primus Imperatorum urbis Romæ sincerius fuisse Christianismo creditus est. Sed & illud constat multis ante seculis Angliam Christianam fuisse quàm Germania conuerteretur. Hodie duæ eius Metropoles memorantur, Cantuariensis & Eboracensis: in Hybernia autem tertia, Amarchana, quarum omnium uiginti quinque Diœceses numerari, recentissimi scriptores prodiderunt. Scotia, ut dixi, postremam insulæ partem uendicat, insignis & ipsa Regno, nec indiga rerum quæ ad alias etiam gentes exportantur. Ultra illam Orchades iacent insulæ inter Britanniam & Thulen sparse, ditionis regni Scotici. Ipsa Thule extima ferè eius maris insularum, fama etiam cõgelati maris prædicatur. Glacie enim obduci & rigescere maria Hybernis mensibus in illa sinuû insularumq; frequentia & uicinitate certum est, resq; fidem accipit à noctium longitudine & rigoris uehementia, ubi dies brumæ tempore prope nulla est, & si quæ est, tamen intemperie uincitur propter excussos amplissimis angulis Solis radios, & elusam uim caloris in superficie tam lubrica & leui. Ut uel hac unica causa rerum cõditori placuisse uideri queat, quo latera mûdi & plagã extimam Polis

adproximantem, aquarum, ut sic dicam, regno contri-
 bueret, immodica enim temporum illis in locis diuer-
 sitas, non molesta solum animalium naturæ & man-
 sioni, sed etiam intolerabilis fuisset. Aëstiuus illic men-
 sibus crepuscula sunt pro noctibus, Hybernis, dilucu-
 lum pro die est. Citra Orchades in ortū terræ iacent
 instar insulæ quæ parte aliqua extimæ Sarmatiæ ad-
 hærent, fortissimarum quondam gentiū altrices, nec
 circumflue modo sed etiam peruiæ Oceani æstibus:
 quanquam peninsulam non insulam esse constat quic-
 quid illic ambitur mari. Proinde & Paulus Diaconus
 non ineptus suorum temporum scriptor libro de ge-
 stis Longobardorum primo, Hæc insula, inquit, sicut
 retulerunt nobis qui eam lustrarunt, non tam in mari
 est posita quàm maris fluctibus circumfusa & c. No-
 stra ætas etiamnum Noruuegiã, quasi Nortuugi am-
 id est Septentrionalem terram æstibus undarum affu-
 sam, præterea à gentibus Gotthiam & Suetiam seu
 Suediam uocat, à Germanicis Sarmaticisq; littoribus
 mari multis locis uadoso & latentium Teniarum insi-
 dijs periculoso determinatã. Ptolemæus Sabulosum
 Pontum nominat hac maxime parte, qua terras peni-
 tius ingreditur. Duæ illic insulæ, Selandia et Gotthia,
 quarum alteri rursus à mari quod circumluit nomen
 est, Germani enim See mare, Land oram aut terram
 uocitant. Alteram Gotthi incolæ sic appellarūt. Pom-
 ponius

ponius uetus author inter Septentrionis insulas in illo
 sinu Codano à se dicto, unius meminit quam Theuto=
 ni tenuerint: ijdem fortasse qui & Gotthi, uetus enim
 nomen Theutonorum est. Nec tacēda hoc loco Glessi
 ubertas, quæ Sarmatico littore spectatur. Electrum id
 & Succinum dixerunt ueteres Germani, ut Plinius
 docet, Glessum, ob nitorem, arbitror, humoris trans=
 lucentis, quam uocem uernaculus sermo adhuc reti=
 net Glessum, seu Glassum pro uitro usurpans, & Gle=
 stum etiā pro omni materia quæ igne colliquata nito=
 rem leuoremue fictilibus superinducit, arti figulinæ
 omni notior quàm ut opus sit indicari. Noruegiam
 ueteres Scandiam, & interdum Scandinauiam ut Plī=
 nius, recentiores etiam Scandiam dixerunt aduersans
 Cymbrico Cherrsoneso, & nuper à Iacobo Ziegle=
 ro tabulis æditis illustratam, inter quam & Continen=
 tem insulæ aliquæ interiacent, parte regni Danorum
 seu Danarchiæ, parte Suedorū ditionis. Enimvero
 & Suedi suum regem habent, opibus & milite cele=
 brem. Hæ sunt insulæ ex quibus fortissimæ gentes, Got=
 thi, Vuandili, Franci, Heruli, Rugi, Longobardi, Ale=
 manni, emerfere: primi omnium qui Danubio & Rhe=
 no, ueteribus Imperij limitibus superatis, magno suo=
 rum numero, non prouincias modo Europæ omnes,
 sed ipsam etiā altricem imperij & dominam Italianam
 incredibili uictoriarū successu ingressi, quadringētis

minimum annis perpetua quadã regnorũ successione tenuerunt. Ante autem dictum Vandilos maritimas Africae prouincias subactas circiter nonaginta annos tenuisse. Ita uisum fuit diuinæ prouidentiae, ut in abditissimo Germaniae recessu, gentes alerentur, quæ suo tempore, motis lacertis, Romani nominis gloriam extingueret. Persæ quidẽ & Arabes & Turcæ graui uulnere sauciarunt imperium, sed Orientale. Urbem ROMAM, & ipsam libertatis sedem Italiam soli Germani subiugarunt, idq; tanto impetu, ut totius propemodum Europæ libertatem uindicarint. Nec enim fuit gens ulla, quod sciam, quæ in illius Urbis tyrannidem maiore uindicta animaduernerit.

ERRATA QVAE INTER

scribendum, ut fit festinando, com=
missa sunt.

In Phaetio Kessleri ita legendum:

Aut qua Marmarici fremunt leones,

Seu cui uecta dedit puella nomen

Terram frugiferam & uiris potentem.

Pagina 4. uersu 17. lege quam illam probare sent.

Ibidem uersu 24. leg. ecclesie. Pag. 6. uer. s. leg.

substantia. Ibidem uer. 9. leg. malueritq; ratiot. & c.

Pag. 7. uersu 5. leg. uigeret. Ibidem uersu 23. leg.

operibus unctorum. Ibidem uersu 24. leg. penuario.

Pag. 9. uers. 13. leg. traditionem. Pag. 10. uer. 17.

leg. cui omnia debet. Pag. 11. uers. 4. leg. & per-

negamus uel ipsis & c. Pag. 12. uer. ult. leg. in totum.

Pag. 14. uers. s. leg. quæ nos incolimus. Pag. 15. uer

su 11. leg. uacare eos qui scripturarum professores & c.

Pag. 17. uer. 13. leg. fateantur. Pag. 19. uersu 16.

leg. In se rediret rotun. Pag. 22. uersu 4. leg. lon

gitudino differt. Pag. 27. uersu 3. leg. tres illis con-

trapositos. Pag. 33. uersu 7. leg. Mæoticam paludem.

Pag. 34. uersu 14. leg. & uacca interiore qui aratro

sulcum circumagerent. Ibidem uersu 18. post ea.

Pag. 35. uer. 17. leg. ὠλίγη. Pag. 37. uer. 5. leg.

qua in occasum. Pag. 40. uersu ult. leg. laciniosa.

Pag. 44. uer. 15. leg. uetus numisma aliaq; antiquita

tis monimenta & c. Pag. 49. uer. 6. leg. regni quoq;

ERRATA.

splendor. Pag. 52. uers. 12. leg. & qua ad oceanū.
 Pag. 64. uer. 10. leg. Ecclesiastica hist. Ibid. uer. 11.
 leg. propter minas Constatij. Pag. 67. uer. 24. leg.
 terrarum. Pag. 68. uer. 4. leg. Axiaces. Pagina
 70. uer. 10. leg. quæ Taurica cog. Pag. 77. uer. 6.
 leg. Augia Rheni, Faucibus. Pag. 84. uersu 11. leg.
 Drauū, nō Sauū. Ibid. uer. 17. leg. Ruffus cōsularis.
 Pag. 85. uer. 10. leg. ut uicenis etiā liceat. Pag. 91.
 uer. 17. leg. Marcus Graicuius. Pag. 99. uer. 24.
 leg. proxime Philippos. Pag. 112. uer. 7. leg. Sicū,
 & marmore memoratū Troguriū. Pag. 134. uer. 24.
 leg. tantus prouētus. Pag. 165. uer. 18. leg. ueteribus
 recentia. Pag. 185. uersu 5. leg. Nomus dictus est.
 Pag. 190. uer. 17. leg. No. Pag. 220. uer. 5. leg. pro
 lege Euangeliū, pro Mose Christiū. Pag. 122 uer. 3.
 leg. quod palam. Ibidem uer. 1. dicta, terra scilicet.
 Pag. 241. uers. 5. leg. instituitur. Pag. 253. uers. 21.
 leg. propagatū. Pag. 281. uer. 11. leg. trans Iordanē.
 Pag. 291. uer. 6. leg. Schomeron. Pag. 306. uer. 4.
 leg. lachrymarū datū fuisse. Pag. 309. uer. 13. leg.
 Marsiā. Pag. 319. uer. 4. leg. Gaugamela. Pag. 340.
 uer. 19. leg. Stenagori. Pag. 341. uer. 23. leg. Herodes.
 Pagina 342. uer. 9. leg. Artabano rege ab Artaxerse
 Persa deuicto, ad Persas rursus regni apex translatus
 est. Ibidem uer. 21. leg. ad mortē usq; ceu. Pag. 347.
 uer. 9. leg. Infra eū. Pag. 370. uer. 18. leg. Quod ipsum.
 Pag.

ERRATA.

Pag. 393. uer. 5. leg. seruile quiddā secū trahunt. Pag.
 406. uer. 16. leg. strepitū partiū, Ibid. uer. 17. leg.
 aptissimis scripturarum telis. Pag. 410. uer. penul.
 leg. nec magis inter. Pag. 411. uer. 3. leg. ut igna-
 rus propheticæ. Pag. 357. uer. 7. leg. mendaciū esse
 Plinius dixit. Pagina 366. uer. 5. lege pellificium.
 Pag. 367. uer. 16. leg. interim. Pag. 434. uer. 22.
 leg. quam plurimis posset. Pag. 437. uersu primo,
 leg. Sebastenus episcopus. Pag. 444. uersu 1. leg.
 utriusq;. Pagina 417. uer. 6. leg. Carthiocerta.
 Pag. 418. uer. 7. leg. finit Cilicia. Pag. 420. uer. 15.
 leg. & iā dicta Armenia. Pag. 455. uer. 18. lc. solius.
 Pag. 461. uer. ult. leg. fera corda domans. Pagina
 465. uer. 4. leg. in Syriam nauig. Pag. 469. uer. 9.
 leg. fertilissimæ & cultissimæ. Pag. 474. uersu 10.
 leg. Primam, non patriam. Pag. 481. uer. 10. leg. Si
 byllæ Erythræ. Pag. 497. uer. 21. leg. Pariū me-
 moria paradisi quondā &c. Pag. 502. uer. ult. leg.
 superstitioni uitii. Pag. 503. uer. 12. leg. insigniora.
 Pag. 504. uersu 1. leg. Authimus. Pag. 500. uer. 24.
 leg. Aruissimū. Pag. 290. uer. 17. leg. à Maximino.
 Pag. 293. uer. 6. leg. Iturecos Taxi torquētur in arcus.
 Pag. 516. uer. 16. leg. ἀπὸ τῆς πίσιτος. Pag. 481. uer.
 24. leg. Melete. Pag. 546. uer. 7. leg. æstimatione
 teneri traditur. Pag. 552. uer. 20. leg. qd. Pag. 556.
 uer. 8. leg. Multū præterea interest.

The first part of the book is devoted to a general history of the
 world, from the beginning of time to the present day. It is
 divided into three main periods: the ancient, the middle, and
 the modern. Each period is further subdivided into smaller
 sections, each dealing with a particular country or region.
 The second part of the book is a collection of biographies of
 the most important figures in world history. These biographies
 are arranged in chronological order, and each one gives a
 detailed account of the life and work of the person in
 question. The third part of the book is a collection of
 essays on various subjects of world history. These essays
 are written by different authors, and each one deals with
 a different aspect of world history. The fourth part of the
 book is a collection of maps of the world, showing the
 boundaries of the different countries and regions. These
 maps are arranged in chronological order, and each one
 shows the world as it was at a particular time in
 history. The fifth part of the book is a collection of
 illustrations of the most important events in world history.
 These illustrations are arranged in chronological order, and
 each one shows a different scene from a particular event.
 The sixth part of the book is a collection of extracts from
 the most important works of world history. These extracts
 are arranged in chronological order, and each one gives
 a short account of a particular event or person. The
 seventh part of the book is a collection of notes on
 various subjects of world history. These notes are
 arranged in alphabetical order, and each one deals with
 a different aspect of world history. The eighth part of
 the book is a collection of references to the most
 important works of world history. These references are
 arranged in alphabetical order, and each one gives the
 title and author of a particular work. The ninth part of
 the book is a collection of indexes of the names of the
 most important figures in world history. These indexes are
 arranged in alphabetical order, and each one gives the
 page number of each mention of the name in the book.
 The tenth part of the book is a collection of indexes of
 the names of the most important events in world history.
 These indexes are arranged in alphabetical order, and each
 one gives the page number of each mention of the name
 in the book.

ELENCHVS VRBIVM,

GENTIVM, AMNIVM, ET LO

corum prope omnium quorum Nouo testamēto

fit mētio. Annotatione passim & rerum

aliarum & uocum inserta, quæ

usui esse scripturarum

studiosis possint.

A Arabia regio 206

A BileneTetrarchia. pa Archelaus rex 234

gina 282. & 309 Aretas rex 218

Achaia regio 103 Arimathea uicus 288

Adramyttium opidum 487 Asia proprie dicta ubi? 467

Adria mare 537 Assaron tractus 288

Aegyptus regio 169 Assos oppidum 487. & 522

Aenon oppidum 298 Athenæ urbs 104

Ager sanguinis 288 Attalia oppidum 460

Agrippa rex 273 Attica, regio 102

Agrippa filius eius, qui & iu= Aurum, Thus, Myrrha 332

nior dictus 240. & 245 Azotus oppidum 228

Alabastra quæ? 308

B

Amphipolis ciuitas 99 Babylon urbs 328

Antiochia urbs 311 Babylonis transmigration 322

Antiochia Pisidiæ 452 Babylon, apud Petrum 324

Antipatris oppidum 293 Berrhæa oppidum 101

Apij Forum, locus 127 Bethania uicus 284

Apollonia urbs 100 Bethabara oppidum 294

INDEX.

Bethleem oppidum	291	Cyrenensis Simon	Ibidem
Bethphage, locus	284	Cyrenius Praefectus seu Praeses	235
Bethsaida opp.	500	Syriae	526
Bethseda opp.	252	Cyprus insula	
Bitynia regio	503	D	
C		Dalmanutha oppidum	301
Cesarea urbs	289	Damascus urbs	308
Cesarea Philippi	298	Decapolis, regio	307
Cana oppidum	301	Derba urbs	438
Candace regina	203	Domus Herodis	251
Capernaum oppidum	300	Duodecim horae diei	285
Cappadocia regio	431	E	
Cedron torrens	252	Elamitae populi	331
Cenchreae portus	208	Elymas Magus	528
Charran ciuitas	318	Elogium Christi crucifixi	143
Chebron oppidum	293	Emaus oppidum	288
Chios insula	510	Ephesus urbs	476
Christiani ubi primū dicti	312	Ephesiae Dianae Templū	477
Cilicia regio	456	Eunuchus Candaces	203
Clauda insula	523	¶ 546	
Corazim oppidum	391	Euroaquilo uentus 28. ¶	522
Corinthus urbs	206	F	
Colosae oppidum	499	Felix Praeses prouinciae	241
Cous insula	512	Festus procurator Iudaeae	241
Creta insula	517	Fratres dispersionis apud Pera-	
Cyrena urbs	259. ¶ 167	trum	269

INDEX.

G

Gadara, locus	302
Gadareni populi	Ibidem
Galatia regio	443
Galatæ unde dicti?	445
Galilæa regio	280
Galilæa gentium ubi?	281
Gaza oppidum	290
Genesar lacus	299. & 302
Genesareth	Ibidem
Geraseni populi	284
Gnidus opidum	471. & 512
Golgotha locus	284
Gomorrha urbs	296
Græcia regio	302

H

Haran ciuitas	318
Herodes rex	229
Herodes Tetrarcha qui & iu-	
nior dictus	234. & 236
Herodis iunioris mors	245
Hierichus urbs	294
Hierosolyma urbs	248
Hispania regio	37
Horarum in Palæstina obser-	
natio	285

I

Iconium urbs	437
Idumæa regio	221. & 222
Illyricum regio	212
Ioannes Euangelista	480
Ioppe oppidum	289
Iordanis fluuius	298
Italia	215
Iudas Galilæus	236
Iudæa regio	220. & 247
Iudæa Trāsiordanis, uel Trans-	
iordanem	247

L

Lacus Tiberiadis	299
Laodicea urbs	472
Lasæa ciuitas	521
Libya regio	266
Lithostratus locus	252
Lucius Cyrenensis	267
Lucas Euangelista	312
Lycaonia regio	437
Lycia regio	463
Lydia regio	492
Lydia purpuraria	494
Lydda oppidum	288
Lysanias rex	282

INDEX

Lystra oppidum	438	Paradisus ubi?	376
M		Patara oppidum	464
Macedonia regio	97	Pentapolis regio	159
Madian regio	209	Perga urbs	460
Magdalum oppidum	301	Pergamus urbs	498
Magi	328	Phœnice portus	521
Marcus Euangelista	193	Philadelphia urbs	494
Melita insula	540	Philippi urbs	99
Mesopotamia regio	314	Philippus Tetrarcha	234
Miletus urbs	476	Philippi domus Cæsareæ	290
Mitylene urbs	509	Phœnicia regio	303
Myra oppidum	465	Phrygia regio	496
N		Pisidia regio	452
Nain oppidum	301	Pontus regio	429
Nardus pistica	516	Pontius Pilatus Præses	236
Natio prava & adultera	276	Porta speciosa	230
Nazareth oppidum	301	Porticus Salomonis	230
Neapolis urbs	99	Probatica piscina	252
Nicopolis urbs	110	Ptolemais oppidum	304
Ninus urbs	321	Pueri innocentes	232
Niniue	Ibidem	Pulchriportus	521
O		Puteoli urbs	121
Oliueti mons	252 & 283	R	
P		Ramah oppidum	294
Pamphilia regio	459	Regina Austri	205
Paphus ciuitas	528	Rhegyum oppidum	421

INDEX.

Rhodus insula	525	Syrophœnissa	504
Roma	226	Syrtes	156
S		T	
Salamis urbs	523	Tarsus urbs Pauli patria	457
Salem oppidum	298	Templum Hierosol.	230.
Salmon promontorium	521	& 250. & 256	
Samaria regio	271. & 296	Templū Dianæ Ephesiæ	477
Samos insula	539	Templum in monte	273
Samothrace insula	508	Tenebræ ortæ super terrā	286
Sardes urbs	493	Tetrarchie quid?	445
Sarepta ciuitas	306	Tetrarchia quid?	282
Saron, campus	288	Tetrarchæ	446
Saronas	Ibidem	Thabor mons	302
Seleucia urbs	313	Thesalonica urbs	100
Sexta hora mortuus Christus		Thyatira urbs	494
287		Trachonitis Tetrarchia	282
Sichem, locus	297	Transiordanis regio	221
Sidon urbs	306	Transmigratio Babylonis	165
Siloha fons	251	Troas oppidū & regio	487
Simon Magus	297	Trogillum insula	512
Simon Cyrenensis	159	Tyrus urbs	304
Sina mons	209	V	
Smirna urbs	431	Vr Chaldæorū oppidum	315
Sodoma urbs	296	Z	
Syracusæ urbs	539	Zabulon oppidum	302
Syriaregio	213. & 308		

FINIS.

HISTORIA

REPUBLICAE

ROMANAЕ

AB

IN

RE

REPUBLICAE

ROMANAЕ

REPUBLICAE

ROMANAЕ

REPUBLICAE

ROMANAЕ

REPUBLICAE

ROMANAЕ

OCN 54295772

.....